

HISTORIALLISTIA TUTKIMUKSIA
JULKAISSUT
SUOMEN HISTORIALLINEN SEURA

101

JOUKO TEPERI

SUDET

SUOMEN RINTAMAIDEN IHMISTEN
UHKANA 1800-LUVULLA

SUDET

SUOMEN RINTAMAIDEN IHMISTEN
UHKANA 1800-LUVULLA

JOUKO TEPERI

*Mit einem Auszug
in deutscher Sprache*

HELSINKI 1977

ISSN 0073-2559

ISBN 951-9254-10-2

Forssan Kirjapaino Oy • Forssa 1977

LUKIJALLE

Tämä tutkimus on alunperin aiottu osaksi laajempaa kokonaisuutta. Tarkoituksenani oli kartoittaa 1800-luvun ihmisen erilaiset pelot. Lähtökohtana sekä ensimmäisen osan aiheena olisi ollut yksi viime vuosisadan ihmisen konkreettisimmista pelonaiheista: metsän petojen alinomainen uhka. Kävi kuitenkin ilmi, että aihe oli liian uusi ja outo saadakseen osakseen pienintäkään ymmärtämystä niiden taholta, jotka päättävät tutkimusten taloudellisesta tukemisesta. Laajasta pelkotutkimuksesta minun oli näin ollen luovuttava.

Tutustuessani aiheeseen ja kootessani lähteitä oli susikysymys tullut maassamme uuteen vaiheeseen. Luonnonsuojelijat olivat alkaneet yhä äänekkäämmin vaatia suden rauhoittamista lajin täydellisen tuhoutumisen estämiseksi. Asetuksella 14. 9. 1973 susi rauhoitettiin koko maassa poronhoitoaluetta lukuunottamatta vuoden 1977 loppuun asti. Käyty keskustelu osoitti, ettei suden ja ihmisen mahdollisesta rinnakkainelosta oikeastaan tiedetty yhtään mitään. Historiantutkijat eivät puuttuneet käytyyn keskusteluun, mikä ei luonnollisesti ollut ihmeellistä, koska susikysymystä ei oltu lainkaan tutkittu. Koska lähdeaineistoa minulla oli jo verraten paljon koossa, en malttanut olla jatkamatta jo alulle panemaani tutkimusta, vaikka rahoittajia tai tukijoita ei ole työlle löytynyt.

Näin tulin aloittaneeksi tutkimuksen susien ja ihmisten rinnakkaiselosta 1800-luvulla. Aihe on oikeastaan melkein sama kuin alkuperäinen teema: sudet ihmisissä pelkoa herättävinä petoina viime vuosisadalla. Ehkä tutkimuksesta on myös jotain käytännön hyötyä, sillä vain tarkastelemalla sitä ihmisyhteisöä, jonka keskuudessa sudet vaelsivat vapaina, voidaan päätellä, miten etelä- ja keski-Suomi tänään pystyisivät ottamaan sudet vastaan. Ihmisten elinolosuhteet ja maisematkin ovat muuttuneet sitten viime vuosisadan, mutta niin susi kuin ihminenkin lienevät pohjimmiltaan samoja kuin sata ajastaikaa sitten.

Susien aiheuttamat taloudelliset menetykset olivat kiistatta erittäin suuria. Silti ei tässä tutkimuksessa ole pyritty luomaan täydellistä kuvaa petojen aikaansaamista taloudellisista tuhoista, vaan ainoastaan käsitelty kotieläinmenetyksiä yksityisten perheiden näkökulmasta sekä ihmisten reaktioiden, ajatustapojen ja suhtautumisen tarpeellisina taustailmiöinä. Hallussani on runsaasti tilastomateriaalia, jonka perusteella olisi voitu laatia monipuolisia lukusarjoja sekä eri tavoin suhteutettuja taulukoita petojen tappamista eläimistä eri alueilta ja eri ajanjaksoilta. Näitä ei kuitenkaan ole haluttu julkaista, sillä tarkoituksenani ei ole ollut kirjoittaa uutta jaksoa Suomen karjatalouden historiaan, vaan lukuja on

esitetty vain sen verran suppeassa laajuudessa, kuin on katsottu tarpeelliseksi arvioitaessa petojen uhkaa eri puolilla Suomea eri aikoina.

Sutta käsitellään tässä tutkimuksessa ihmiselle haitallisena petoeläimenä, ei lainkaan biologisena ilmiönä eikä lajin säilymisen kannalta tärkeänä eläinjänteinä. Näkökulmana on koetettu mahdollisimman tarkasti säilyttää viime vuosisadan ihmisen ajattelu- ja suhtautumistapa, samalla kun on pyritty kartoittamaan siinä tapahtunut kehitys. — Varsinaisena metsästyksen kohteena ei sutta myöskään ole pyritty tarkastelemaan. Sen sijaan on kyllä jouduttu selvittämään niitä mahdollisuuksia, joita viime vuosisadan ihmisellä oli torjuttaessa yhteiskunnan rauhallista elämänmenoa alituisesti uhkaavaa petoa. Luonnollisesti joudutaan petojen metsästystä sivuamaan myös silloin, kun on kyse koko susikysymyksen ratkaisemisesta 1800-luvun lopulla.

Verraten helppoa olisi ollut laatia yhtenäinen tutkimus sekä suden että karhun ihmiselle tuottamista haitoista. Vaikka työmäärä ei olisi aiheen laajennuksesta paljoa lisääntynyt (osa lähteistä on jo koossa), olisi tutkimuksen yhtenäisyys siitä ilmeisesti kärsinyt. Ihmisten suhtautuminen näihin kahteen petoon on aikanaan ollut hyvin erilaista. Karhu ei näet ole tietävästi koskaan — päinvastoin kuin susi — viime vuosisadalla ärsyttämättä, oma-aloitteisesti käynyt ihmisen kimppuun. Sen toiminta-alue ulottui korkeintaan talon vasikkahakaan asti, kun susi saattoi pyydystää talon vahtia vielä porstuastakin. Karhua varten ei ihminen tarvinnut soihduttaa suojakseen pihapiirissä pimeällä liikkuessaan, eikä matkamiehen tarvinnut varustautua torjumaan sitä talvisella maantiellä. Suden uhka sen sijaan ylti kaikkialle joka vuodenaikana ja sen ihmisissä herättämä kauhu oli näin ollen aivan toista luokkaa.

Käsite rintamaista ja tämän tutkimuksen kohdealueesta on venyvä ja suhteellinen. Sen ulkopuolelle lankeaa luonnostaan koko Lappi, Kainuu sekä raja-Karjala, joilla alueilla petojen uhka säilyi vielä kauan tämän vuosisadan puolella. Kysymys laajasta sisä-Suomesta on ongelmallisempi. Sen alue tuskin on varsinaisia rintamaita. Kuitenkin tutkimus olisi jäänyt selvästi muotopuoleksi, ellei näiden alueiden petokysymystä olisi pyritty selvittämään. Varsinkin eteläisen Suomen vertailualueena on sisä-Suomi ollut tutkimukselle tärkeä ja antoisa.

Tutkimustani varten olen — muiden lähteiden lisäksi — kokonaan tai osittain käynyt läpi runsaasti yli 300 sanomalehtivuositietoa. Määrää lienee pidettävä riittävänä, sillä tutkimuksen kannalta olennaista uutta sisältäviä lähteitä tuskin enää on löydettävissä. Mahdollisuuksien mukaan on tutkimuksessa pyritty täsmällisyyteen esimerkiksi susien surmaamien ihmisten määriä ilmoitettaessa. Nämä luvut eivät ilmeisesti aina ole lopullisia. Silti niistä tehdyt johtopäätökset tuskin tulevat muuttumaan. Petojen uhka ihmistä kohtaan koettiin epäilemättä yhtä suureksi jollakin seudulla riippumatta siitä, oliko susi paikkakunnalla surmannut 23 tai 24 lasta.

Syy tutkimuksen rajoittamiseen 1800-lukuun on yksinkertainen. Lähteiden vähäisyyden ja hajanaisuuden vuoksi olisi 1700-luvun petotilanteesta tuskin saatu

aikaan riittävän monipuolista kokonaiskuvaa. Kuitenkin, milloin lähteet ovat antaneet siihen mahdollisuuden ja se on luontevasti liittynyt esillä olevaan aiheeseen, on myös puututtu 1700-luvun olosuhteisiin. Mitkään 1700-luvun lähteet eivät kuitenkaan osoita, että susien uhka ihmistä kohtaan olisi tuolloin olennaisesti poikennut 1800-luvun alkupuolen olosuhteista.

Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti puututa lainkaan maassamme viime vuosien aikana sudesta käytyyn keskusteluun. Koko tutkimus sen sijaan lienee sinällään puheenvuoro sudesta ja ihmisestä, joiden välillä ei rintamailla näytä milloinkaan jatkuva rauhanomainen rinnakkaiselo olevan mahdollista.

Herttoniemessä tammikuun 15. päivänä 1976.

Jouko Teperi

SISÄLLYSLUETTELO

LUKIJALLE	5—7
1. SUSIKYSYMYKSEN ÄÄRIVIIVAT	13—26

1800-luku muodostaa susikysymyksessä selvän kokonaisuuden. — Vuosisadan alkupuolelta olevat tilastot osoittavat etelä- ja keski-Suomen susitilanteen samankaltaisuuden. — Oulun läänissä surmasi karhu enemmän kotieläimiä kuin susi. — Vuosisadan puolivälissä oli susitilanne vaikein Varsinais-Suomessa, Uudellamaalla ja Viipurin läänissä. — Pohjanmatlla ja sisä-Suomessa susien uhka oli vuosisadan loppupuolella huomattavasti vähäisempi kuin maan eteläisessä osassa. — Ahvenanmaa oli susista vapaa vuosisadan puolimaissa. — Karhu merkitsi sisä-Suomessa suurempaa uhkaa vuosisadan lopulla kuin susi. — Ilves verotti koko maassa lampaita ja kansa uskoi sen myös käyvän oma-aloitteisesti lasten kimppuun. — Susien määrä vaihteli eri aikoina eri osissa maata. — Maamme susikanta vuoden 1880 tienoilla oli linjan Oulu—Käkisalmi länsipuolella noin 500 yksilöä. — Eniten sudet rasittivat maamme rintamaita. — Susien esiintyminen eri vuodenaikoina. — Laumoittuminen talvella.

2. MAANTIE KULKIJAN TURVATTOMUUS	27—35
--	-------

Kaikkialla maassamme olivat maantiet talvisin turvattomat susien uhatessa. — Jo loka-kuussa saattoivat sudet ahdistella kulkijoita. — Useasti pedot tavoittelivat matkamiehen koiraa. — Hevosta sudet ahdistelivat harvemmin. — Jäällä saattoi hevonen juosta suden kiinni ja sotkea jalkoihinsa kuoliaaksi. — Jalankulkija oli uhanalaisimmassa asemassa maantiellä. — Kansan suussa kiersi tarinoita, joissa kerrottiin susien tappaneen yksinäisiä kulkijoita. — Rautateiden rakentaminen vasta vapautti ihmiset susien uhasta heidän talvella liikkueensa.

3. SUDET KOTIRAUHAN RIKKOJINA	36—43
-------------------------------------	-------

Kovat pakkaset ajoivat sudet kiertelemään taloja. — Pihoilta susi vei tavallisesti koiran. — Koiran perässä ryntäävä susi saattoi eksyä sisään ihmisasuntoon. — Hukat yrittivät karjasuojiin eläinten kimppuun. — Usein ihmiset talvisin suojautuivat avotulella pihalla liikkueensa. — Sudet saattoivat katsella ikkunasta sisään yksin pirttiin jätettyjä lapsia. — Kesäisin sudet surmasivat runsaasti sikoja talojen lähetyvillä. — Kaupunkien kaduillakin sudet talvisin käyskentelivät.

4. SUDET LUOVAT AINEELLISTA HÄTÄÄ JA PUUTETTA	44—47
---	-------

Susien tappamien kotieläinten määrä oli monin paikoin hyvin suuri. — Pieneläjien koko karja saattoi joutua suden suuhun. — Varsinkin torpparien eläminen saattoi joutua vaakalaudalle susien vietyä ainoan hevosen tai kaikki lehmät. — Joskus joutui perhe susien käynnin jälkeen lähtemään mierolle. — Vain aniharvoin maksettiin menetetyistä elukoista korvausta. — Menetettyjen kotieläinten määrät olivat tilastollisestikin suuria.

5. SUDENPYYYNTI OLI ONNEN VARASSA 48—72

Suden vierailun jälkeen vaadittiin jahtivoutia tekemään jotain. — Sudenjahdit eivät tuottaneet juuri koskaan tulosta, niissä vain haaskattiin aikaa ja rellestettiin. — Joskus yritettiin sudet ajaa naapuripitäjään. — Yhteistoimintaa ei suomalaisissa pitäjissä saatu aikaan sudenajoissa. — Sudentarhat ja sudenkuopat. — Myrkkypyynti. — Haaskalta ampu- mista ei juuri harrastettu. — Raudoilla pyynti oli erikoisesti keskisessä Karjalassa suosittua. — Sudenajo syvässä lumessa ja sen väsyttäminen. — Sudenjahti ”porsasvietteellä”. — Su- den pentujen etsiminen keväällä oli vähiten onnen varassa oleva keino pyytää susia. — Metsästäjät eri puolilla Suomea suden pyytäjinä. — Tapporahat eri aikoina eri puolilla Suomea. — Mikään keino susia vastaan ei ollut varma.

6. SUDET LUONNONVOIMANA 73—79

Sudet saivat olla yleensä verraten rauhassa, ilman että niitä kukaan ahdisti. — Lehdet valittivat jatkuvasti, että susia ei edes yritetty pyytää. — Syynä tähän oli lähinnä se, että susien pyytäminen koettiin turhaksi. — Vaikka petoja olisi pyytämällä saatu, aina uskottiin uusia tulevan jostain lisää. — Kun Paimiossa pyydettiin runsaasti susia ja tappomaksut kohosivat, alennettiin tapporahoja. — Sudet olivat ihmisten mielestä kuin tulipalo tai Ju- malan lähettämä vitsaus, osa luonnon järjestystä. — Noituuden ajateltiin tehoavan susiin, kun muita keinoja ei keksitty. — Susikin hallitsi noitakonsteja: jos keväällä tapettiin sen pentuja, vei se kesällä talosta saman verran lampaita. — Kun susia tuli luonnon pakosta lisää, oli turha tappaa emosusia; oli viisasta tappaa vain pentuja ja säästää emot seuraavaa vuotta varten. — Kun susia kuitenkin oli mahdotonta yrittää torjua, oli jahdeissa turhaa koettaa parastaan.

7. SUDET SURMAAVAT LAPSIÄ 1831—1878 80—92

Käikisalmen tienoon lastensurmat. — Kemiön tappajasusi. — Kivennavan seudun lasten- surmat 1839—1850. — Kannaksen hullut sudet 1844—1865. — Hullu susi Liljendalissa. — Uudenkirkon hullu susi 1881. — Tampereen seudun lastensurmat 1877—1878.

8. TURUN SEUDUN LASTENSURMAT 1880—1881 93—104

Turun seudun sudet olivat päässeet villiintymään. Ihmisen ja suden rinnakkaiselo alkoi yhä enemmän tapahtua suden ehdoilla. — Ensi tapaus huhtikuussa 1880. — Erikoisesti leikkivien lasten äänet houkuttelivat sutta. — Halikossa tapetaan ihmissyöjäsusi, mutta län- tiseen Varsinais-Suomeen jää vielä oma tappajasutensa. — Runsaat toimenpiteet talvella 1880—1881 eivät tuota tulosta. — Toukokuussa 1881 alkavat lasten surmat uudelleen. — Myös muualla Suomessa sudet hyökkäilevät monilukuisasti ihmisten kimppuun.

9. MITEN SUSI TAPPOI 105—109

Nelijalkaisen eläimen, esim. poron kimppuun käydessään susi koettaa hyökätä uhrin kurkkuun kiinni. — Ihmisen kimppuun susi yleensä käy aina edestä päin ja nousee häntä vasten koettaen näin kaataa uhrinsa. — Kaadettuaan uhrinsa pyrki susi kantamaan sen pois tarttumalla keskiruumiiseen. Susi ei varsinaisesti yrittänyt tappaa saalistaan. Useat lapset olivat vielä clossa, kun heidät saatiin pois suden hallusta. — Kuoppaan pudonnut tai sisälle asuntoon joutunut susi näyttää menettävän pedon luonteensa ja potevan jonkinlaista klaus- trofobiasa.

10. MIKSI SUDET OLIVAT VILLIINTYNEET JA MITEN VAARA VOI- TAISIIN TORJUA 110—134

Koiravero oli saanut maaseudulla aikaan koirakannan romahdusmaisen laskun. Koiravero poistettiin maalta 1882. — Uusi metsästyslaki 1868 oli lopettanut keväisen metsästyksen ja susi oli sen jälkeen uskaltanut kylien lähelle. Uudet metsästyslait olivat ”temmanneet luodikot kansan käsistä”. Ne olivat myös lopettaneet kuntien velvollisuuden pyydystää susia. — Kansan todetaan olevan täysin flegmaattista susien pyytämisessä. — Turun puolella ei ollut metsästystä elinkeinonaan pitäviä miehiä. — Sanomalehdistö alkaa luoda voimakasta yleistä mielipidettä susien vallan murskaamiseksi. — Lehdistö vetoaa vanhempien tunteisiin. Vanhempia syytettiin siitä, että he eivät huolehdi lapsistaan. — Turussa järjestetään rahankeräys susien uhan torjumiseksi. — Arkkiveisut herättelevät yleistä mielipidettä susia vastaan. — Tilanteen vaikeus saa ihmiset ehdottelevaan järjestömiä keinoja susien taholta tulevan vaaran torjumiseksi. — Senaatti lupaa 500 markan tapporahan lapsensurmaajasudesta. — Tilanne tiedostetaan kansalliseksi häpeäksi. Maineemme menee muiden Euroopan maiden silmissä. Suomi ei enää voi tuntea itseään sivistysvaltioksi. — Sotaväkeä vaaditaan jahtiin. — Lopulta vaaditaan kutsuttavaksi venäläisiä lukasheja.

11. TURUN SEUDUN SUSIA VASTAAN TAISTELLAAN JA TAISTELU VOITETAAN 135—155

Mitä pitäjissä aluksi tehtiin omatoimisesti. — Turussa perustetaan kansalaistoimikunta taistelua johtamaan. — Valtio korottaa omia palkintolupauksiaan. Ignoi Vornanen Korpi-
selästä valtiovaltan kutsumana jahdissa Turun seuduilla. — Valtiovalta kutsuu Aleks. Hintzen johtamaan toimenpiteitä susia vastaan. Hän epäonnistuu. — Valtiovalta asettaa komitean pohtimaan, mitä keinoja susia vastaan olisi käytettävä. — Komitean mietintö on tilannetta hyvin valaiseva asiakirja. — Majuri A. R. Thuring asetetaan jahtimiesten johtoon. — Yksityisiä metsämiehiä saapuu runsaasti Varsinais-Suomeen suurien palkintojen houkuttelemina. — Tappajasudet tulevat surmatuiksi paikkakuntalaisten ja lukashien toimesta, siitä huolimatta, että talvi on lumeton ja ajot vaikeita. — Suurin osa paikkakunnan susista kaadetaan. — Miten lukashit toimivat.

12. RINTAMAILTA HÄVITETÄÄN SUDET SUKUPUUTTOON 156—166

Turun lastensurmiin vedottiin joka puolella Suomea vaadittaessa voimakasta toimintaa susia vastaan. — Vain susien täydellinen hävittäminen voi turvata lasten koulutien. — Lukashien toiminta osoitti koko maalle, että susien järkipäinen metsästäminen on mahdollista, eikä petojen tappaminen ole vain onnen kauppaa. — Lukashit jäivät Suomeen moniksi talviksi sekä yksityisten että valtion palkkaamina. — Metsästysseurat asettuvat sudenajojen johtoon joka puolella Suomea ja näin on ratkaistu kysymys ajomiehistöstä. — Metsästäjistä tulee muutamaksi vuodeksi Suomessa eräänlaisia suojeluskuntalaisia ja he nousevat lähes kansallissankareiksi. — Lopulta sanomalehdistö suorastaan pitää metsästysseurojen ja metsästäjien velvollisuutena sudenajoa. — Valtiovalta jakoi jatkuvasti apurahoja hukkien metsästyksen edistämiseksi. — Linjan Kokkola—Kotka lounaispuolinen osa maata vapautuu omasta susikannasta 1880-luvun puolivälin jälkeen. — Kaakkoinen osa maata vapautuu susista vuosikymmentä myöhemmin.

LÄHDELUETTELO	167—169
REFERAT	170—175
TILASTO ERÄISTÄ SURMATUISTA KOTIELÄIMISTÄ JA ERÄISTÄ SURMATUISTA PEDOISTA ERI LÄÄNEISSÄ VUOSINA 1878—1899	176—177

1. SUSIKYSYMYKSEN ÄÄRIVIIVAT

Suomen susikysymyksessä muodostaa 1800-luku selväpiirteisen kokonaisuuden. Se oli viimeinen vuosisata, jolloin pedot koko maassa vielä olivat kauhua ja pelkoa herättävinä ihmisen rauhallisen elämänmenon uhkaajina. Tässä suhteessa oli tilanne koko suuriruhtinaskunnassa yhtäläinen. Maamme rintamailla ihmisen kokema uhka saavutti huippunsa 1880-luvulla, mutta probleema pystytettiin myös ratkaisemaan ennen vuosisadan loppua. Tässäkin suhteessa 1800-luku muodostaa selvästi yhtenäisen tutkimuskohteen.¹

Vaikka lähteisiin perehtyneelle tämä kokonaisuus onkin selvä, on kuitenkin syytä lähteä liikkeelle pienemmistä osista ja tarkastella maamme susikysymystä viime vuosisadalla sekä alueellisenä että ajallisenä probleemana. Minkälaisen uhan tavalliselle ihmiselle hukat eri osissa maata muodostivat eri aikoina ja oliko kenties eroja rintamaiden ja syrjäseutujen välillä olemassa. Myös petojen esiintymisen mahdollisiin jaksottaisiin eroihin on aiheellista saada selvitystä. Oma mielenkiintonsa on suden esiintymisen vaihteluissa eri vuodenaikoina. Joi-tain rajankäyntejä muiden petoeläinten esiintymisiin on niinkään syytä tehdä.

Vuosisadan alkupuolelta ei ole olemassa maan eri osista yhtenäisiä lukusarjoja, joita voitaisiin pitää keskenään selvästi vertailukelpoisina, mutta sen sijaan on eräistä keskeisistä eri puolilla Suomea sijaitsevista pitäjistä saatavana tietoja surmatuista susista ja niiden tuhotöistä.² Turun naapuripitäjässä Raisiossa tapettiin 1824—1834 20 sutta ja 25 suden pentua.³ Uudellamaalla Nurmijärvellä olivat nämä luvut 1826—1835 52 ja 15.⁴ Keskisessä Hämeessä Vesilahdella surmattiin 1824—1830 tasan 70 sutta tai sen pentua ja Pohjanmaalla Ilmajoella 1826—1835 50 sutta ja 75 suden pentua.⁵ Juvan nimismies Savossa rakasti hankin pyöreitä, tasaisia lukuja ja ilmoitti pitäjässään surmatun 1826—1835 arviolta 100 sutta ja 150 suden pentua.⁶ Etelä-Karjalassa Lappeella oli 1824—1834 otettu hengiltä 80 täyskasvuista sutta ja 30 pentua. Pohjois-Karjalassa Liperissä ja Kontiolahdella oli 1815—1825 surmattu yhteensä 70 sutta

¹ Susien aiheuttamia lastensurmia käsitellään 7. ja 8. luvussa.

² Maamme yleisen tilaston taulukot surmatuista kotieläimistä ja surmatuista pedoista alkavat vasta vuodesta 1878.

³ *Mäntylä* 1965, s. 89.

⁴ *Tommila* 1959, s. 140.

⁵ *Arajärvi* 1950, s. 362. — *Alanen* 1953, s. 312.

⁶ *Poppius* 1957, s. 245.

niiden ikää erottelematta.⁷ Kaikista muista mainituista pitäjistä paitsi Ilmajoelta on tietoja myös petojen surmaamista hevosista. Raisiossa tuo luku on viisi, Vesilahdella 200, Lappeella 50, Liperissä ja Kontiolahdella yhteensä 170, Nurmijärvellä 102, ja Juvan nimismies oli ilmoittanut suurimman luvun, 250 hevosta.⁸ Hevonen lienee juuri se kotieläin, jonka surmaluvuista susien hyökkäykset selvimmin näkyvät. Se oli kallein talonpojan eläimistä, sitä varjeltiin tämän vuoksi parhaiten ja se oli epäilemättä myös vaikein saalistettava, koska se pystyi ainakin suotuisissa oloissa puolustautumaan. Nautakarja laidunsi usein kaukana talosta ja saattoi olla hajallaan metsässä. Lampaiden joukossa teki tuhojaan myös ilves.

Karhu ei missään mainitussa esimerkkipitäjässä ollut enää todella merkittävä ihmisen jokapäiväisen elämänmenon uhkaaja. Liperissä, Kontiolahdella, Ilmajoella ja Raisiossa ei mainittuina ajanjaksoina enää kaadettu yhtään karhua. Juvalla saatiin yksi karhu, Nurmijärvellä kaksi, Lappeella viisi ja Vesilahdella kuusi karhua. Surmattujen susien määrään nähden ovat luvut verraten merkityksettömiä.

Tapettujen hukkien ja hevosten luvut lienevät enemmän tai vähemmän ”ilmasta” otettuja, mutta silti niistä voi saada maan eri osien petokysymyksestä selvän yleiskuvan. Kaikkialla etelä- ja keski-Suomessa jouduttiin taistelemaan yhtäläisesti susia vastaan, eikä merkittäviä eroja tässä suhteessa voi osoittaa. Kenties vain Raisio poikkesi yleisestä kuvasta lukujen pienuudessa, mutta 45 surmattua sutta tai suden pentua aivan Turun kaupungin tuntumassa kymmenessä vuodessa ei liene sekään olemattoman vähän.

Pohjoisen Suomen petoprobleemat olivat muusta Suomesta poikkeavat, mutta kenties toiseen suuntaan kuin susikysymystä pohtiva tutkija ennako-odotuksissaan kuvittelisi. Kirkkoherra Johan Frosteruksen mukaan Pudasjärvellä, vajaat sata kilometriä Oulusta tappoi karhu 1791—1802 17 hevosta, 69 lehmää ja 132 lammasta. Suden aikaansaamat tuhot olivat huomattavasti pienemmät. Sen tilillä ei ollut yhtään hevosen surmaa, mutta lehmii se oli tappanut 10 ja lampaita 92. Mainittuna aikana pyydettiin Pudasjärvellä 74 karhua, 56 ahmaa ja 28 sutta. Näiden lukujen valossa ei ole ihme, että Frosterus kirjoitti: ”Björn och Filfras äro att räkna för våra hem-odjur, hvaremot Vargen är en gästande främling.” Sutta piti Frosterus kuitenkin kaikkein vaarallisimpana petona. Sotavuosien 1789—1790 jälkeen ei Pudasjärvellä kuitenkaan hänen käsityksensä mukaan vuoteen 1802 mennessä ollut ollut lainkaan omaa susikantaa, vaan kaikki sudet olivat olleet kiertolaisia. Susi ei siellä näin ollen ollut suinkaan

⁷ Murto 1929, s. 168. — Salokas 1930, s. 20.

⁸ Mäntylä 1965, s. 89. — Arajärvi 1950, s. 362. — Murto 1929, s. 168. — Salokas 1930, s. 20. — Tommila 1959, s. 140. — Poppius 1957, s. 245. Surmatut hevoset lienevät olleet useimmiten varsoja. Lampaita surmasi usein myös ilves ja karhu. Koska hevonen pystyi puolustautumaan susia vastaan paremmin kuin nautaeläin, osoittavat surmatut hevoset hyvin susien aktiivisuutta.

pahin ihmisen jokapäiväistä elämänmenoa uhkaava peto.⁹ Ilmeiseltä vaikuttaa, että Lapin ja yleensä pohjois-Suomen luonnonolosuhteet antoivat mahdollisuuden tappaa susi hiihtämällä se väsyksiin, mitä mahdollisuutta ei etelämpänä yksin jo tiheämmän tieverkoston vuoksi juuri ollut. ”Hiihtäen sopii sutta ajaa ainoastaan niillä seuduin, joissa paljon lunta sataa ja aidat sekä muut sulkemukset eivät estä hiihtäjän kulkua... Ruvettuansa väsymään etsii se mielellään tiepaikkoja, joita myöten se kauvan menee, ettei tarvitse paksussa lumessa möhlystyä.”¹⁰ Etelässä oli siis suden uhka huomattavasti merkityksellisempi kuin pohjoisessa osassa maata, yhteistä koko maalle oli toki se, että pedot muodostivat joka puolella maata alituisesti huomioon otettavan vaaratekijän.

Vuosilta 1848—1850 on olemassa tilasto petojen surmaamista kotieläimistä maamme eri lääneistä Vaasan ja Kuopion läänejä lukuunottamatta.¹¹

	Hevosia	Nautoja	Lampaita	Sikoja	Poroja
Uudenmaan lääni	968	1400	2959	442	
Turun lääni	340	1184	2428	204	
Hämeen lääni	135	317	750	94	
Viipurin lääni	737	1516	3652	937	
Mikkelin lääni	62	480	248	151	
Oulun lääni	78	240	255	??	2224

Vaikka ei olekaan varmuutta siitä, onko kaikissa lääneissä laskettu tilastot samojen kaavojen mukaan ja esimerkiksi otettu mukaan lukuihin myös pikkukarja, varsat, vasikat jne., niin käy tilastosta tuollaisenaankin selvästi ilmi se tosiseikka, että menetykset Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Satakunnassa ja Karjalassa eli maan vanhimman viljelyksen alueella olivat ainakin määrällisesti huomattavasti suurempia kuin maan pohjoisessa osassa ja sisä-Suomen alueella Mikkelin läänissä. Muistettakoon kuitenkin, että tilaston esittämisen tarkoituksena ei ole etsiä vastausta kotieläinmenetyksiin, vaan löytää lukusarjoja, jotka kertovat ennen muuta susien uhasta ihmistä kohtaan. Vaikka tämäkään tilasto ei kerro, mikä peto, susi, ilves vai karhu tappoi elukat, on aivan ilmeistä, koska karhuja ei tuohon aikaan etelä- ja keski-Suomessa kovin paljoa ollut, että valtaosa rintamaiden kotieläinmenetyksistä oli susien tihutöitä ilveksen keskittyessä lähinnä lampaiden surmaamiseen.

Vuosisadan puolivälin jälkeen on susikysymyksestäkin saatavissa enemmän lähteitä ja näin voidaan luoda entistä yksityiskohtaisempi kuva tilanteesta eri puolilla maata. Useat lausumat tukevat sitä jo edellä hahmottunutta kuvaa, että pohjoisessa ei, päinvastoin kuin rintamailla, läheskään kaikilla paikoilla edes ol-

⁹ *Frosterus* 1803, s. 256—259. — AU 3 4. 1. 1878.

¹⁰ *Metsästyskirja* I 1878, s. 37.

¹¹ Mbl 9 30. 1. 1854. — Lehdessä viitataan prof. Reinin laatimiin tilastoihin.

lut omaa susikantaa, vaan ainoastaan vaeltavat yksilöt sattuiivat silloin tällöin asujamistoa hätyyttämään. Vuonna 1860 kirjoitettiin Oulun Viikko-Sanomissa: ”Susia vieläkin valitetaan olevan näillä tienoilla maalla... Näihin asti kyllä on ollut rauha näistä eläimistä, mutta ei pitäisi siksi unohtaa sitä rauhattomuutta, jonka sudet asetuttuansa voivat matkaansaattaa.” Ilmeisesti pelko Oulun seuduilla oli tuossa vaiheessa ennen aikaista, sillä toistakymmentä vuotta myöhemmin voitiin yhä todeta: ”Paikkakuntamme on kauan aikaa ollut varjeltuna mokomista pedoista. Nyt ne yhtähyvin kuuluvat käyneen niin rohkeiksi, että karkaavat matkustavien rekiin ja hevosten päälle...”¹² Vaikuttaa siltä, että Oulun tienoot 1850- ja 1860-luvuilla verraten harvoin kokivat susien vierailuja. Näyttää siltä, että Pohjanlahden rannikolla yleensäkin ei susia ollut lainkaan pysyvänä kantana, vaan sinne aina silloin tällöin vain eksyi joku vaeltava hukka. Uudessakaarlepyyssä kerrottiin 1878, että 8–10 vuoteen ei siellä kukaan tiennyt mitään susista, mutta edellisenä vuonna niitä oli alkanut näkyä.¹³ Vaa-sasta kerrottiin vastaavasti sinne ilmaantuneen susia vuonna 1855, mikä välillisesti antaa ymmärtää, ettei niitä siellä ainakaan muutamaan vuoteen oltu tavattu.¹⁴ On erikoisesti huomattava, että nämä kaikki uutiset kertoivat sydäntalven ajoista, jolloin sudet usein kulkivat pitkiäkin matkoja ja muodostivat laumoja.

Sisä-Suomessakaan sudet eivät olleet aivan jokapäiväisiä vieraita. Mikkeliäinen sanomalehti Tapio kirjoitti 1874 tammikuussa: ”Outo vieras, nimittäin susi, on viimeisinä aikoina näyttäytynyt kaupungin tienoilla. Pari kertaa ihmisten sanotaan sen nähneen luntusteleavan jäällä Vasikka-saaren edustalla.”¹⁵ Samantapaista tekstiä on luettavissa jyvaskyläläisessä sanomalehdessä yli neljä vuotta myöhemmin: ”Susi, meidän karjain vahingollisin vihollinen, harvoin näillä paikoilla kesällä mitään vahinkoa tekee. Se täällä ei kesällä pidä asuntoa.” Tämä merkitsi sitä, että Jyvaskylän tienoilla ei omaa susikantaa ollut lainkaan, sillä toukokuussa poikivan suden olisi ollut pakko hankkia pennuilleen ravintoa ja näin verottaa paikkakunnan karjaa myös kesäisin, jos se alueella yleensä olisi asustanut. Syystä oltiin Jyvaskylän tienoilla iloisia. ”Mutta näin onnellisia useat seudut eivät ole. Mikä tähän rauhallisuuteen täällä lienee syytä, emme nyt sen enempää rupea arvioitamme laskemaan eikä oikeaan osaa-minen tässä kohden olekkaan helppo; sen vaan sanomme, että se seudulle on suuri etu.”¹⁶ Kuopion ympäristössä oli tilanne samantapainen. Sielläkään sudet eivät olleet muodostuneet suoranaiseksi maanvaivaksi, vaikka ne tietenkin

¹² OVS 11 17. 3. 1860. Kysymyksessä oli ilmeisesti kiertelevä susi. — OVS 1 7. 1. 1871. Ilmeisesti FAT 10 13. 1. 1871 lainaa oululaista lehteä kertoessaan samansisältöisen uutisen.

¹³ AU 21 27. 1. 1876.

¹⁴ OVS 6 10. 2. 1855.

¹⁵ Tapio 4 24. 1. 1874.

¹⁶ Lisälehti Päijänteelle 47 14. 6. 1878.

hyvin tunnettiinkin.¹⁷ Edellä lainatut todistukset ovat sitäkin merkityksellisempiä, kun otetaan huomioon, että juuri 1860- ja 1870-luvuilla sudet yleensä rinta-mailla olivat määrältään voimakkaassa kasvussa.

Poikkeuksellisen suojaisessa asemassa metsän padoilta on ollut merellinen Ahvenanmaa. Eräiden todistusten mukaan vapautui saaristo susista kokonaan jo 1830-luvulla, mutta toiset lähteet puolestaan ilmoittavat siellä vielä vuonna 1844 pidetyn susijahdin, jossa saalis oli peräti kahdeksan sutta.¹⁸ Ilmeiseltä kuitenkin vaikuttaa, että Ahvenanmaa on ollut se maakuntamme, joka ensimmäisenä on kokonaan vapautunut susien aiheuttamasta vitsauksesta jo huomattavasti ennen vuosisadan puoliväliä. Ratkaisevana tekijänä tässä ovat olleet poikkeuksellisen edulliset maantieteelliset olosuhteet, joissa hukkien pyytäminen oli — päinvastoin kuin mantereella — verraten pienelläkin vaivalla tuloksellista. Parin kolmen vuosikymmenen ajan sai Ahvenanmaa olla omassa rauhasaan ilman susien luomaa pelkoa, kunnes sitten vuoden 1880 tienoilla Varsinais-Suomen suurina susivuosina sinnekin jälleen hukat löysivät tiensä. Kauaa aikaa ei maakunta kuitenkaan joutunut tällöin padoista kärsimään.¹⁹

Sama kirjoittaja, joka 1870-luvun lopulla ihasteli Jyväskylän seudun asukkaiden onnea, näillä kun ei kesäisin ollut susista pelkoa, kertoi muiden seutujen vitsauksesta: ”Mutta mitä enemmän kulkee sisä-Hämettä kohden, sitä enemmän sieltä pitkin kesää saa kuulla peto-elävään, erittäinkin sutten tekemistä vahingoista. On muutamilla paikoilla niistä niin suuri raskaus, että esim. hevosvarsoista joka toinen, pahimpina vuosina kaksi kolmatta osaa joutuu suden ruuaksi.”²⁰

Mitä lähemmäs rintamaita saavuttiin, sitä suuremmilta susien tuhot saattoivat näyttää. Kun petojen surmaamista kotieläimistä maassamme vuosilta 1851—1855 valmistui tilasto, kiinnitti Suometar huomiota eri läänien lukujen väliseen epäsuhtaan. ”Merkillistä on, että ainoastaan Uusmaan läänissä oli 1.101 hevoista mennyt petoin suuhun ja niin siinä läänissä yksinänsä oli hukkunut enemmän kuin kolmas osa koko maassamme raadeltuista hevoista.” Kaikkiaan oli koko maassa ilmoitettu petojen surmanneen 3011 hevosta.²¹ Eräänä syynä lehden mielestä outoon suhteeseen saattoi olla se, että Uudenmaan läänissä oli vahingot ilmoitettu tarkemmin kuin muissa lääneissä. ”Varma mahtanee ollaki, ettei kaikki tällömöiset vahingot tulekaan hallituksen korviin, ja kuitenkin on jo tunnetuinki vahinkoin arvo niin arveltuttava, että sen pitäisi kehottaa asian-

¹⁷ Kirjan lopussa olevasta tilastotaulukosta voi todeta, että Kuopion läänissä tapettiin viisivuotiskautena 1878—1882 vain kaksi sutta.

¹⁸ HD 304 7. 11. 1878. — BjT 41 26. 5. 1880.

¹⁹ AP 25 27. 2. 1875. — ST 53 11. 5. 1880. — AU 10 12. 1. 1881. — AU 16 18. 1. 1881. — VaT 11 28. 1. 1881. — AU 233 29. 8. 1881. — AU 312 16. 11. 1881. — AU 330 4. 12. 1881. — AU 23 25. 1. 1882. — AU 222 18. 8. 1882.

²⁰ Lisälehti Päijänteelle 47 14. 6. 1878.

²¹ Str 7 19. 2. 1858.

omaisia keskustelemaan ja hankkimaan keinoja niitä raatoja vastaan, jotka näin raiskaavat maamme varallisuutta . . .”²²

Vaikka onkin syytä epäillä tilastojen luotettavuutta yksityiskohdissa, niin niiden antama kokonaiskuva on ilmeisesti luotettava. Vaurilla, vanhoilla ja perinteellisillä viljelysseuduilla petojen aiheuttamat vahingot olivat huomattavasti runsaampia kuin maan syrjäisemmissä osissa. Yli 20 vuotta myöhemmin, viisivuotisjaksona 1878—1882 on Suomen yleisen tilaston antama kuva edellä esitettyjen tietojen kanssa yhdenmukainen. Tänä aikana surmasivat pedot Turun ja Porin sekä Hämeen läänissä hevosia ja varsoja yhteensä 1069, mutta vastaava luku Mikkelin ja Kuopion läänissä oli 130. Vaasan läänissä oli surmattuja hevosia ja varsoja yhteensä 52 ja Oulun läänissä 138. Viipurin läänin menetykset olivat samaa luokkaa lounaisen Suomen viljelysseuduitten kanssa, sillä siellä surmasivat pedot mainittuna ajanjaksona hevosia ja varsoja yhteensä 510. Surmattujen nautojen osalta olivat luvut samansuuntaisia. Turun ja Porin läänissä oli petojen tappamia nautoja 2006, Viipurin läänissä 1561 ja Hämeen läänissä 1329. Mikkelin, Kuopion ja Vaasan läänin luvut olivat 448, 792 ja 171. Uudellamaalla näyttää jo tällöin luvuissa tapahtuneen huomattavaa pienenemistä, kuten kirjan lopussa olevasta taulukosta ilmenee. Tähän kysymykseen palataan myöhemmin.²³

Edellä esitettyjen lukujen perusteella ei tässäkään yhteydessä suinkaan pyritä luomaan yksityiskohtaista kuvaa niistä rasituksista, jotka kohtasivat maan eri osia kotieläinmenetysten muodossa. Siihen tarvittaisiin huomattavasti laajempia tilastoja ennen muuta kotieläinten määristä, jolloin vasta voitaisiin laskea kunkin alueen suhteelliset menetykset. Tässä tutkimuksessa nämä luvut eivät kuitenkaan ole tarpeen, sillä edellä esitetyt vertailut riittänevät selvästi osoittamaan, että petojen herättämän uhan rintamailla täytyi olla ilmeisesti uhrien suuren lukumäärän vuoksi jopa laajemmin ja voimakkaammin tiedostettu ja petojen ihmisissä herättämän pelon näin ollen erityisesti vanhoilla viljelysalueilla alati läsnäoleva.

Myös surmattujen susien lukumäärän perusteella kärsivät maan eteläiset osat näiden petojen uhasta huomattavan suuressa määrin. Eniten surmattiin susia 1878—1882 Turun ja Porin läänissä (401), toiselle sijalle selvisi Hämeen lääni (362). Viipurin läänissä oli luku 190, Uudellamaalla 133 ja Oulun läänissä eli siis koko pohjois-Suomessa 181. Erityisesti herättävät huomiota maan keskiosan läänien tavattoman pieniltä tuntuvat luvut. Kuopion läänissä surmattiin viidessä vuodessa vain kaksi sutta, Mikkelin läänissä 29 ja Vaasan läänissä 28.²⁴ Koska

²² Str 7 19. 2. 1858.

²³ Kaikki tämän kappaleen luvut kirjan lopussa olevasta taulukosta.

²⁴ Kirjan lopussa olevassa taulukossa on kyllä ilmeisiä virheellisyksiäkin. Niinpä Uudenmaan läänissä eivät pedot 1887 surmanneet yhtään hevosta ja vain viisi nautaa eikä yhtään sikaa, mutta silti on tilastoon merkitty tapetuksi läänissä 100 sutta. Tämän luvun täytyy olla väärä. Sensijaan Kuopion läänissä mainittuina vuosina tapetut hevoset ja naudat

yleensä näinä aikoina melkein poikkeuksetta maksettiin sudesta tapporahaa, tuntuu ilmeiseltä, että petojen tappamisesta tuli tieto myös viranomaisten korviin ja sitä tietä myös tilastoihin.²⁵ Kotieläimistä ei yleensä maksettu korvauksia ja siksi niiden luvuissa saattaa olla suurempia puutteita. Nämä Suomen yleisen tilaston luvut tukevat voimakkaasti edellä esitettyä luonnehdintaa, jonka mukaan maan susiprobleema ei ollut polttavin Savossa ja Pohjanmaalla. Sensijaan kaadettiin karhuja viimeksi mainituilla alueilla enemmän kuin etelässä. Varsinais-Suomessa ei pyydetty tänä aikana yhtään karhua, Uudellamaalla neljä, Hämeessä seitsemän, mutta Mikkelin läänissä sen sijaan 47, Kuopion läänissä 63 ja Vaasan läänissä 26. Oulun läänissä oli luku maan suurin eli 306 ja Viipurin lääni pääsi toiseksi 187 kaadollaan. Tällöin on muistettava, että Viipurin läänin kuului Laatokan pohjoispuolinen Karjalakin, jossa aivan viime vuosinakin on tietävästi ollut karhuja.²⁶

Karhu ja susi merkitsivät molemmat ihmiselle ja hänen jokapäiväiselle elämänmenolleen selvää uhkaa. Kumpikin tappoi kotieläimiä ja saattoi määrättyissä olosuhteissa käydä ihmisenkin kimppuun, mutta kuitenkin niiden käyttäytymisessä ja elintavoissa oli olemassa suuriakin eroja. Kun kovina talvina vaara susien taholta pakkasen kiristytessä yhä vain lisääntyi, silloin nukkui karhu talviuntaan jättäen ihmisen rauhaan. Harvoin eksyi karhu ihmisen pihapiiriin, mutta kovina talvina — ja usein kesäisinkin — oli susi monin paikoin asumusten ympärillä alituisesti kiertävä vieras. Karhu uhkasi ihmistä useimmin vain selvästi määriteltävissä oloissa, mutta susi saattoi yllättää koska tahansa. Samalla tavalla voitaisiin kai luonnehtia myös ahman uhkaa Lapissa. Se saattoi tehdä suurta tuhoa poroelossa, mutta ihmistä suoranaisesti se ei uhannut. On myös muistettava, että ilves saattoi etelän lammasslaumassa tehdä yhtäläistä tuhoa kuin ahma

voivat kyllä mennä karhun tiliin, kuten lampaat yleensä ilveksen tiliin. Silti jää ihmettelemään Kuopion läänissä tapettujen sikojen suurta lukumäärää. On vaikeaa kuvitella karhun tai ilveksen tunkeutuneen pihapiiriin ja tappaneen sikoja; susi tuntuu tässä tapauksessa ensisijaiselta mahdollisuudelta. Toisaalta laidunnettiin sikoja kenties kaukanakin asunnoista. Silti tuskin voidaan kiistää Kuopion läänin pieniltä susien tappoluvuilta todistusvoimaa, sillä jatkuvasti tuskin olisi voitu susien vaivaamasta läänistä lähettää ilmoitusta, että yhtään sutta ei ole tapettu. Toisaalta yksikin karhu saattoi tehdä pahaa jälkeä. Näin Suometar 7 19. 2. 1858: "Esimerkiksi miten metsäpedot saavat maassamme raivota, lainaamme seuraavan kertomuksen Kiannolta. Pispajärven ja Ruhtinansalmen kinkerikunnassa Kiannolla oli viime kesänä yksi ainoa karhu tappanut ja syönyt 23 hevoista, monta lehmää ja 50 lammasta ennen kuin saatiin päiviltä pois!"

²⁵ Vuoden 1734 lain rakennuskaaren 23 luvun 6 §:n mukaan sekä kuninkaallisen ase-
tuksen 16. 10. 1741 mukaan tuli viranomaisten maksaa mm. sudesta ja karhusta tapporahaa. Metsästysasetuksella 10. 2. 1868 siirrettiin tapporahan määrääminen ja maksaminen kunnille. — Suomen asetus-kokous n:o 6 1868 § 10. — *Arvo M. Soininen* vanhaa maatalouttamme käsittelevässä tutkimuksessaan epäilee lähteidensä luotettavuutta, eikä jaksakaan petojen uhan eteläisessä Suomessa olleen suuremman kuin pohjoisempana. Tästä ks. *Soininen* 1975, s. 219.

²⁶ Ks. lopussa olevaa taulukkoa.

porotokassa. Ludvig Munsterhjelm kertoo tapauksen nuoruudestaan eli ilmeisesti 1890-luvulta. ”Erään metsätorpparimme lampaat olivat kesällä laitumella suuria komeita koivuja kasvavalla niemellä, joka pisti Oksijärveen. Kun eräänä päivänä mentiin katsomaan lampaita, tavattiin ne kaikki — muistaakseni niitä oli tusinan verran — hengettömiksi revittyinä pienellä kaskimaalla. Torppari sanoi todenneensa, että teon oli suorittanut yksi ainoa ilves. Muistan tapauksen niin selvästi sen takia, että torpparin kauhuissaan tuoma tieto teki minuun voimakkaan vaikutuksen.” Sekä ahman että ilveksen tihutyöt merkitsivät ihmiselle vähintään suurta leivän kavennusta, harvemmin kai sentään sen loppumista. Kaikki 1800-luvun kirjoittajat olivat yksimielisiä siitä, että ilves saattoi tehdä kuttutai lammasmaunsa valtaisa tuhoa, sillä se ei tappanut vain syödäkseen.

”Ennen muinoin erotettiin kolme eri värilaatua, nimittäin ’kissailveksiä’, ’kettuilveksiä’ ja ’susi-ilveksiä’. Kuten jo nimityksistä voi päätellä, oli kissailves enimmäkseen täplikäs, kettuilves vahvasti punertava, täpliä vain reisissä ja jaloissa, susi-ilves taas yksivärinen, tummanharmaa, useimmiten aivan täplätön. Kaikilla niillä on rinta ja vatsa valkoinen. Vanhojen ilvesmetsästäjien kokemusten mukaan tyypillinen susi-ilves on aina urospuolinen . . .”²⁷ Vaikka joku saattoi asiallisesti huomauttaa, että ”onhan usein tavattu samalla emällä toinen harmaa ja toinen pilkkuinen penikka” ja kysyä ”syntyneekö näistä kaksi eri sukua”, niin kansa oli valmis pitämään susi-ilvestä jopa sutta verenhimoisempana ja ihmiselle vaarallisempana otuksena. Kun susi oli vienyt lapsen Hämeenkyrössä, kirjoitettiin Tampereen Sanomissa: ”Susi luullaan olevan ilvessuden lajia ja sama, joka Pirkkalassa ja Ylöjärvellä ryösti lapsen kummassakin.” Kun valtio omasta puolestaan lupasi lastenryöstäjäpedon vaikutusalueelle tapporahan, se myönnettiin siinä uskossa, että surmaaaja voisi myös olla ilvessusi, sillä täysikasvuista sudesta tahi ilveksestä määrättiin samansuuruinen maksu, 100 markkaa.²⁸

Vielä Turun seudun lasten surmien aikoihin 1880-luvulla eli suuressa yleisössä se vankka käsitys, että surmaaaja voisi olla myös ilves. Kun Laitilassa susi kävi paimenten kimppuun, kertoi Sanomia Turusta uutisessaan, kuinka ”susi, jonka sanovat kirjavaksi, siis ilves”, oli hyökkäävä peto. Myöhemmin uutisessa puhuttiin vain ilveksestä. Samoihin aikoihin kerrottiin Leppävirroilla ilveksen hyökänneen erään lapsen kimppuun tämän ollessa kaivolla. Rantasalmella mainittiin ilveksen peräti vieneen erään lapsen, mutta lehti kuitenkin piti juttua epäluotettavana. Niinikään väitettiin eräässä kirjoituksessa ilveksen tappaneen Ylistarossa pienen tytön. Samassa artikkelissa pyrittiin myös etsimään kirjallisuudesta tukea väitteelle ilveksen vaarallisuudesta.²⁹

Uutisten antajat ja artikkeleiden kirjoittajat saattoivat aina esittää omia mie-

²⁷ *Munsterhjelm* 1946, s. 51. — Ludvig Munsterhjelm eli 1880—1955. Tämä viite koskee myös edellistä kappaletta. — Ks. myös Satakunta 69 31. 8. 1887.

²⁸ ST 69 16. 6. 1881. — TreSa 23 9. 6. 1877. — AP 221 21. 9. 1877.

²⁹ ST 89 5. 8. 1880. — ST 67 11. 6. 1881. — ST 69 16. 6. 1881, Pätkä susista (Lähetetty).

lipiteitään, joita lehti sitten julkaisi, mutta myös itse lehden Sanomia Turusta pääkirjoitus saatettiin vuonna 1881 aloittaa seuraavaan tapaan: ”Näyttää siltä, kun se olisi aivan luonnollista, että sudet ja ilvekset syövät ihmislapsia, koska semmoisia julmia tapauksia jo sattuu melkein joka viikko.” Voimakkaasti levitti uskoa ilveksen lastensurmaajaluonteeseen valtion tapporahojen määrääminen talvella 1880—1881. Silloinkin maksettiin sudesta ja ilveksestä samansuuruinen summa, joten paikalle lastensurmaajaa tavoittamaan raja-Karjalasta kutsuttu metsästäjä Ignoi Vornanen keskittyi helpohkoon ilvesten pyytämiseen ja julisti lähtiessään — hän ei ollut pyytänyt yhtään sutta — ettei Varsinais-Suomessa susia olekaan.³⁰

Huolimatta jatkuvista huhuista ja väitteistä, jotka koskivat ilveksen syyllisyyttä lastentappoihin, ei yhtään niistä voida pitää todistettuna. Vaikka edellä onkin lainattu vain niitä kirjoituksia, joissa ilvestä pidettiin syyllisenä, oli sanomalehdissä myös runsaasti sellaisia kirjoituksia, joissa asetuttiin vastustamaan esitettyjä väitteitä.³¹ Lopullisesti voidaan katsoa valtion asettaman susikomitean kumon-
neen tarinan ilveksen hyökkäyksistä lasten kimppuun: ”Koska komitean täytyy katsoa todistetuksi, ettei ilves hyökkää ihmistä vastaan muulloin kuin koska ihmisen sitä hätyyttää ja haavoittaa”, niin komitea luopui kokonaan periaatteesta maksaa ilveksestä tässä tapauksessa tapporahaa.³² Tosiasia kuitenkin oli aina 1880-luvun alkuun asti ja ilmeisesti sen jälkeenkin, että yleinen mielipide verraten yleisesti piti ilvestä petona, joka rintamaillakin aina oli valmiina uhkaamaan myös ihmistä ja ennen muuta pieniä lapsia. Tänäpäin ajatellaan, ettei uskomuksessa ollut perää, mutta pelon ei toki välttämättä tarvitse nojautua tosiasioihin.

Jokainen vuosi ei ollut ”susivuosi”. ”Näyttää siltä, että sudet jokaisessa maassa ovat vissinä aikoina lukuisimmat, toisina taas vähemmän”, arveli Suomen Virallisen Lehden kirjoittaja 1871. Edellä on myös todettu, että maassamme saattoi olla myös suuria maakunnallisia ja paikallisiakin eroja susien hyökkäilyssä. 1830 kerrottiin näitä petoja kosolta liikkuneen Oulun tienoilla, mutta vuosisadan loppupuolella saattoi mennä useita vuosia, ettei hukkia lainkaan tavattu. 1824 saattoi Turun Viikko-Sanomien kirjoittaa susien olevan koko maassa suuressa kasvussa ja niiden vahingonteon vain lisääntyvän.³³ Vuodesta toiseen vaihtelivat arviot. Porvoolainen lehti kirjoitti 1842, kuinka sudet oli saatu vähenemään niiden pentuja pesistä hakemalla. Kaksi vuotta myöhemmin saattoi sama lehti kirjoittaa Porvoon tienoilla liikuskelevan epätavallisen paljon näitä kutsumattomia

³⁰ ST 88 30. 7. 1881. — Ignoi Vornasesta ja hänen toiminnastaan ks. luku 11.

³¹ HD 102 16. 4. 1881. — HD 206 2. 8. 1881. — ST 66 9. 6. 1881. — ST 144 8. 12. 1881. — TreSa 12 26. 3. 1867.

³² ST 144 8. 12. 1881. — ST 141 1. 12. 1881. — ST 142 3. 12. 1881.

³³ SVL 32 16. 3. 1871, ”Susien elämäkerrasta ja susien hävittämisestä.” — OVS 50 11. 12. 1830. — TVS 48 27. 11. 1824.

vieraita.³⁴ Maaliskuussa 1860 kertoi Helsingfors Tidningar Helsingin seuduilla olevan susia sangen vähän, mutta samassa kuussa Suomettaressa valitettiin näiden petojen suuresti rasittavan Lappeenrannan ympäristöä.³⁵ Ihmisessä itsessään oli hänen pelkonsa mitta. Vähälumisina ja leutoina talvina oli susilla mahdollisuus saada ravintoa metsistä kaukana ihmisten asumuksista, mutta ravinnon saannin heikkeneminen pakotti sen lähestymään kyliä ja taloja. Erikoisen voimakkaasti koki ihminen tietenkin petojen hyökkäykset pieniä lapsia vastaan ja tällaiset tapahtumat saivat hänet puhumaan suuresti kasvaneesta petovaarasta. Näin ajatellessaan ihminen tietenkin oli oikeassa, mutta lisääntynyt uhka ei välttämättä merkinnyt susien lisääntyntä lukumäärää.

Kesäkuussa 1880 Tampereen Sanomat kirjoitti, että susista ei paljoa ole täällä kuultu.³⁶ Kuitenkin tilastojen mukaan Hämeen läänissä surmattiin juuri tuona vuonna ennätysmäärä susia eli 114, kun edellisen vuoden luku oli 59 ja seuraavan 66. Pari vuotta aikaisemmin oli Hämeessä kierrellyt ihmisryöjäsusi ja juuri näihin aikoihin alkoivat Turun ympäristössä lastensurmat.³⁷ Pelon väistytminen ja toiseen maakuntaan siirtyminen koettiin helpotuksena ja näin voitiin huokeasti kirjoittaa, ettei susista ollut paljoa kuulunut.

Erikoisen suurena koettiin susien uhka 1870-luvun lopulla ja seuraavan vuosikymmenen alussa koko maassa. Tällöin julkaistiin lehdistössä satoja ja taas satoja uutisia ja tarinoita petojen hyökkäyksistä.³⁸ Eniten surmattiin susia maassamme vuonna 1879, jolloin luku oli 388. Se susien määrä, joka vuoden 1880 tienoilla piti etelä-Suomen asukkaita pelon vallassa on suurin piirtein määriteltävissä. Tilastojen perusteella tiedetään, että Oulun ja Viipurin läänien lukuunottamatta surmattiin maamme lääneissä vuoden 1888 jälkeen vain yksittäisiä vaeltavia susia, joten tuohon vuoteen mennessä tapettiin etelä- ja keski-Suomen sudet sukupuuttoon. Mainittuihin kahteen läänin kuuluivat tuolloin ne alueet Lappi, Kainuu ja raja-Karjala, joissa vielä tällä vuosisadallakin on ainakin ajoittain ollut jonkinlainen susikanta. Kaikkiaan tapettiin vuosina 1878—1888 tilaston mukaan maassamme 1826 sutta. Kun silloisen Oulun läänin osuus 261 vähennetään tästä, saadaan jäännökseksi 1565.³⁹ Tilaston ilmoittamia lukuja voidaan pitää verraten luotettavina, koska ne ainakin useimmiten ilmeisesti perustuivat viranomaisten tietoon tullessiin, susista myönnettyihin tapporahoihin. Etelä- ja keski-Suomen susikantaa laskettaessa olisi myös raja-Karjalan surmatut sudet

³⁴ BoT 35 7. 5. 1842. — BoT 2 10. 1. 1844. — Susien jaksottaisen esiintymisen on todennut myös Arvo M. Soininen vanhaa maatalouttamme koskevassa tutkimuksessaan, tästä ks. Soininen 1975, s. 219.

³⁵ HT 34 20. 3. 1860. — Str 10 16. 3. 1860.

³⁶ TreSa 46 9. 6. 1880.

³⁷ Näihin tapauksiin palataan myöhemmin.

³⁸ Ks. esim. FAT 187 14. 8. 1878. "Rofdjuren, i synnerhet vargarne, synas vara i stark tillväxt." — DN 156 9. 7. 1877. — DN 157 10. 7. 1877. — AU 202 29. 7. 1878. — AU 301 5. 11. 1878.

³⁹ Ks. lopussa oleva tilasto.

vähennettävä koko Suomen luvusta, mutta siihen ei tilasto anna mahdollisuutta. Tilastossa ei valitettavasti myöskään eroteta toisistaan pentuja ja täysikasvuisia susia, vaan ilmoitetaan niiden kokonaisluku. Kaiken sen perusteella mitä tiedämme maamme susisaaliista eri aikoina, on todettava, että pentuja oli tapettujen susien kokonaismäärästä usein runsaasti yli 3/4. Silloin kun joltakin paikakunnalta hävitetään koko susikanta, on täysikasvuisten hukkien määrä tietenkin suhteellisesti suurempi. Näin voidaan olettaa pentuja olleen kokonaismäärästä 1565 vähemmän kuin tavallisesti eli ehkä noin 2/3. Tällöin päädyttäisiin siihen, että susikanta linjan Oulu—Käkisalmi länsipuolella vuoden 1880 tienoilla oli mahdollisesti noin 500 yksilöä. Luku lienee pikemminkin liian suuri kuin liian pieni. Tämä määrä ei suinkaan ollut levittäytynyt tasaisesti tuolle alueelle, vaan rasitti ennen muuta edellä hahmotellun alueen eteläpuolta. Susikysymyksen voidaan näin ollen todeta olleen polttavimman juuri maamme perinteisillä rintamailla. Raja-Karjalan, Kainuun ja Lapin susiprobleema oli toisenlaatuinen ja todettakoon, vaikka näitä alueita ei tässä varsinaisesti käsitelläkään, että päinvastoin kuin rintamailla eri puolilla Suomea, susi ei koskaan tiettävästi näillä korpialueilla käynyt lasten kimppuun.

Ei ole mitään syytä olettaa, että susikanta eteläisessä Suomessa olisi ollut äskennääriteltä suurempi aikaisemmin 1800-luvulla. Jos sanomalehdissä esiintyneisiin todistajiin on luottamista, oli susien luku 1870-luvulla pikemminkin voimakkaassa kasvussa. Ainakin näin on ollut Varsinais-Suomessa, sillä susien invaasiota Ahvenanmaalle tuskin voidaan selittää pelkästään tilapäisesti suotuisilla luonnonolosuhteilla.

Kuten alueellisia eroja susien esiintymisessä, oli näiden petojen käyttäytymisessä myös eri vuodenaikoina suuria vaihteluita. ”Susi asuu metsissä; ainoasti talvella tulee hän lakeudelle. Kesän aikana on susi yksinensä taikka emä ja pojat yhdessä seurassa, mutta talvella kokoontuvat he suuriin joukkoihin, 20—50 kulkevat ympäri saalista hakemassa... Vaikka kyllä se nytkin on meidän peljättävin petomme; erinomaisen peljättävä on hän talvella kovassa pakkaisessa ja lumipyryssä, koska hän kokoontuu suuriin joukkoihin kedoilla ja järvillä. Silloin on hän niin rohkea että hän karkaa hevosen päälle reen edessä, välistäin ihmisenki päälle.”⁴⁰ Näin kirjoitettiin Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomissa 1853. Suden kiima-aika on helmi-maaliskuussa ja tavallisesti huhtikuun lo-

⁴⁰ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 16 10.8.1853, s. 125—126. Tämän lehden artikkelin mukaan sudet Kynttelin ja Matin päivän aikoihin, siis helmikuussa, suurin joukoin lähtivät meren jälle, ”koska hylkeet poikivat; hylkeen pojat ovat heidän herkkunsa”. ”Harvoin palaavat he ennenkuin merijää rupee lohkeamaan; silloin saadaan nähdä sudet merihädässä.” Eräs toinen kirjoittaja puolestaan todisti: ”Onpa sanottu, että susia lopputalvesta ja varsinkin heti kiima-ajan jälkeen lähtee suuret joukot saaristoon hylkeenpoikia pyytämään. Mahdollista on, että joku susi, semmoiseen ruokaan totuttuansa, lähtee semmoiselle retkelle, mutta epäiltävää on kuitenkin, tekevätkö sudet sitä ylimalkaan.” Viimeisin lainaus Metsästyskirja I 1878, s. 17.

pulla se synnyttää 5—6, mutta joskus jopa 11 poikasta. ”Pentujansa imettää emä 6 à 8 viikkoa ja hoitaa niitä mitä suurimmalla huolella.” ”Sinä aikana, jolloin pennut makaavat pesässä, ei emä mene kauvas siitä, vaan pyytää lähipaikalta rohkeammin mitä kynsiinsä saa.”⁴¹ ”Metsässä ei hän kuitenkaan ole niin peljättävä kuin lakeudella ja aukeilla järvilla, eikä päivällä niinkuin hämärässä ja yöllä.”⁴² Tällaisia todistajia löytyisi kosolta 1800-luvulta, mutta annettakoon tässä vain puheenvuoro Maamiehen ystävälle: ”Meren ja suurten järvien jäällä, niin myös muilla aavoilla paikoilla kulkevat sudet eli hukat suurissa joukoissa ja ovat niin rohkiat, että ihmistenki päälle käyvät ja jo tietävästi monelta ovat ottaneet hengen; mutta kesällä ja metsäisillä paikoilla tavataan heitä harvoin enempää kuin kaksittain tai kolmittain.”⁴³ Kesäisin uhkasi susi pääasiallisesti vain laiduntavaa karjaa, mutta talvisin se usein saapui kiertelemään ihmisasuntoja. Silloin kun karhu nukkui talviuntaan ja ilves lymysi korven kätköissä, silloin susi oli ihmisen rauhan pahimpana ulkopuolisena uhkaajana.

Susien laumoittuminen koski ennen muuta eteläistä rannikkoaluettamme. Jatkuvasti oli sanomalehdissä uutisia susien liikkumisesta pienissä parvissa talvisin, mutta joskus kerrottiin nähdyn todellisia suurlaumojakin. Porvoon tienoita räsittivät sudet talvella 1844, jolloin havaittiin kahdeksan eläimen lauma.⁴⁴ Puolitoistakymmentä vuotta myöhemmin puhuttiin niillä seuduilla 12 pedon laumasta.⁴⁵ 1880 havaittiin Pernajan kirkolla kuuden hukan lauma ja seuraavana vuonna jolkotteli puolenkymmentä sutta Pernajasta Porvooseen päin.⁴⁶ 1844 arvelivat saaristolaiset susiparven saapuneen jään yli Virosta Suomen puolelle.⁴⁷

Krimin sodan päivinä kuultiin eräässä kylässä Raision pitäjässä tammikuun varhaisena aamuna kovaa ulvontaa. Kun miehet lyhdyin ja pyssyin varustettuina lähtivät ottamaan selvää asiasta näkivät he lauman, jossa oli ainakin 20 sutta. Ne eivät pelänneet ihmisiä, vaan leiriytyivät aluksi kirkkomaalle. Niitä ampumalla saatiin parvi lopulta ajetuksi kohti Nauvoa.⁴⁸ Raisiolaisten käyttäytyminen oli ajalle erittäin tyyppillistä, sillä laumaa ei lähdetty ajamaan takaa sen enempää, vaan oltiin tyytyväisiä, kun pedot näyttivät sillä kertaa jättävän oman pitäjän rauhaan.

Myös Viipurin seuduilla sudet usein talvisin muodostivat laumoja ja liikkuvat kaupunkia ympäröivillä meren selillä.⁴⁹

Aina ei sanomalehdissä tunnuttu varauksetta uskottavan kaikkia susitarinoita.

⁴¹ Metsästyskirja I 1878, s. 18.

⁴² Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 17 24. 8. 1853, s. 129.

⁴³ MY 37 11. 9. 1947. ”Susi eli hukka, ja muutamia sen pyyntökeinoja.”

⁴⁴ BoT 2 10. 1. 1844. — Ks. myös BoBl 36 11. 9. 1862. Yleensä oli Porvoon seuduilla jatkuvasti runsaasti susia.

⁴⁵ Str 7 15. 2. 1861.

⁴⁶ BoBl 101 22. 12. 1880 ja BoBl 5 19. 1. 1881.

⁴⁷ BoT 22 20. 3. 1844. — Ks. myös BoT 1 4. 1. 1845 ja 27 7. 4. 1847.

⁴⁸ Mäntylä 1965, s. 89.

⁴⁹ Str 17 21. 1. 1865 ja Ilm 147 16. 12. 1884.

Suomettaren Turun kirjeenvaihtaja kertoi helmikuussa 1852: ”Lieneekö totta, niin piti yhdeksän sutta Tammikuun viimeisenä päivänä Liedon järvellä rynnänneen yhden matkamiehen kuormaan, joka kaupunkiin kuletti Lampaan lihaa, eivätkä luopuneet miehestä ennenkuin saivat saaliinsa.” Lampaan puoliskon pedoille heittämällä mies oli pelastunut.⁵⁰ Kun Helsingfors Tidningar 1855 julkaisi uutisen, jossa kerrottiin Degerössä usein nähdyn susia, se erikoisesti korosti sitä, että näin *kerrottiin*. Tarinan ydin oli siinä, että erästä rekeä, jossa oli mies vaimonsa ja lapsensa kanssa, oli seurannut ei enempää eikä vähempää kuin 27 sutta yöpimeällä.⁵¹ 1876 kerrottiin Helsingin ympäristössä nähdyn useita viiden suden laumoja, mutta näihin uutisiin eivät toimittajat suhtautuneet epäillen.⁵²

Jatkuvasti kerrottiin lehdissä susiparvista. Loviisan seuduilla 8—9 hukkaa ahdisti erään talollisen puuhun.⁵³ Käkisalmen tienoilla karkasi toistakymmentä sutta matkamiesten kimppuun, jotka pelastuivat ampumalla yhtä petoa.⁵⁴ Viipurin kaupungin liepeillä Suomenvedenpohjan jäällä nähtiin 1884 joulukuun puolimaissa 18 suden lauma ”istuen jäällä virttä vetämässä”. Nämäkin pedot havaittiin varhain aamulla kun vielä oli pimeää, sillä susihan tunnetusti liikkui mieluiten öiseen aikaan.⁵⁵

Kuinka suuria nuo laumat todellisuudessa olivat, sitä lienee vaikeaa sanoa, sillä tällaisessa tilanteessa ihminen pedot kohdatessaan on valmis pelkonsa siivittämänä kenties tahtomattaankin liioittelemaan. Normaaliin elämänmenoon tuntui Tampereenkin tienoilla kuuluvan se, että Pirkkalasta kaupunkiin tammikuussa matkustavaa miestä sudet ahdistelivat viiden yksilön parvessa, mutta kun hukkia alkoi olla laumassa moninkertainen määrä, niin epäily alkoi nostaa päätään.⁵⁶ Tarina erästä suuresta susilaumasta on Tampereelta helmikuulta 1878. Edellisenä keväänä olivat alkaneet Tampereen seudun lastensurmat. Uusi Suometar julkaisi Tampereelta saamansa uutisen, jonka mukaan aivan kaupungin laidalla Sorrinahteella oli nähty 30 suden muodostama lauma edellisenä lauantaina. Lehti ilmeisesti epäili tarinan todenperäisyyttä, koska katsoi asialliseksi lisätä: ”Niin vakuutetaan.”⁵⁷ Viikkoa myöhemmin kumosi Tampereen Sanomat uutisen todenperäisyyden: ”Luulemme toki että tietojen lähettäjä on nähnyt unta mörköjoukoista ja suurista tapporahoista... ”⁵⁸ Huolimatta uutisen peruutuksesta tamperelaisessa lehdessä kierteli juttu muissa lehdissä.⁵⁹ Susien

⁵⁰ Str 6 10. 2. 1852.

⁵¹ HT 17 3. 3. 1855.

⁵² AP 2 8. 1. 1876.

⁵³ ST 6 10. 2. 1852.

⁵⁴ Laatokka 43 26. 10. 1882.

⁵⁵ Ilm 147 16. 12. 1884.

⁵⁶ TreSa 2 14. 1. 1868.

⁵⁷ UStr 17 8. 2. 1878.

⁵⁸ TreSa 6 lisälehti 16. 2. 1878.

⁵⁹ Ks. esim. Päijänne 13 12. 2. 1878.

uhka oli jatkuvasti lukijoita kiinnostavaa materiaalia ja näin jäi ilmeisesti monikin lukija siihen käsitykseen, että se oli totta. Kun samoihin aikoihin vielä maata kiertelivät todenperäiset kertomukset susien suorittamista lasten surmatöistä, niin ilmapiiri oli valmis uskomaan susista mitä tahansa. Todettakoon kuitenkin, että puheet suurista susilaumoista varmasti olivat useimmin totta, mutta näiden parvien päälukua epäilemättä usein liioiteltiin.

Olennaista tuskin kuitenkaan aina oli se, kuinka paljon susia todella oli, vaan se, että ihmiset niin usein osoittivat pelkonsa ja voimattomuutensa runsaalla liioittelulla. Juvan pitäjän historiassa kerrotaan susien siellä kesällä 1820 esiintyneen ”30—40 päisinä laumoina”. Näitä monikymmenpäisiä parvia olisi siis ollut useampia. Kun järjestettiin jahti ei tavattu yhtään sutta.⁶⁰ Mitään muuta tietoa, että sudet olisivat liikkuneet 1800-luvulla kesäisin suurina laumoina, ei ole olemassa. Kun susivanhemmat juhannuksen tienoilla perehdyttivät pentujaan metsästyksen aakkosiin, ei näitä perheitä voida pitää varsinaisina laumoina. Juvalainen tarina on kuitenkin sinänsä todistusvoimainen. Susista oltiin valmiita uskomaan minkälaisia juttuja tahansa.

⁶⁰ *Poppius* 1957, s. 244.

2. MAANTIEN KULKIJAN TURVATTOMUUS

Useissa artikkeleissa 1800-luvulla korostettiin suden arkuutta. ”Susi on, niin-
kuin sanoimme, luonnostansa pelkuri. Koska hänen ei ole nälkä, pelästyy hän
pienimmästäkin kopauksesta ja sanotaan ettei hän silloin rohkene tarttua eläi-
meen, jolla on kello kaulassa.”¹ Tämä hukan arkuus oli kuitenkin sangen suh-
teellinen käsite, sillä sitä voitiin soveltaa vain kylläiseen ja tyytyväiseen, ruo-
kaansa sulattelevaan petoon. ”Vaikka luonnostansa arka ja pelkuri, on susi,
nälän hätyyttämänä, sangen rohkea. Kovalla pakkasella ja pyryilmalla on se
kärkkäinen...” Suden arkuudesta ei ihmiselle ainakaan lumisina pakkastalvina
ollut suurtakaan iloa, sillä saaliin vähentyessä pedot lienevät olleet jatkuvasti
nälkäisiä. ”Mutta toisaalta on susi iso syömäri ja tarvitsee niin muodoin paljo
elatuksensa. Usein täytyy hänen otuksen puutteessa kauan kärsiä nälkää. Se
tekee hänen rohkeaksi ja nälittyneenä tappaa hän kaikki elävät, jotka hänen kä-
siinsä sattuvat. Tämä suden ahneus, susien paljous ja kokous suuriin laumoihin
tekee suden vaarallisimmaksi ja tappavimmaksi pedoksi maassamme.”²

Jos talvipakkasilla ja vielä öiseen aikaan joutui maassamme ennen 1890-lukua
matkaamaan maantietä pitkin, oli aina otettava huomioon mahdollisuus joutua
tekemisiin susien kanssa. Hämäläinen kirjoitti 1878: ”Ei sitä päivää, ettei mat-
kustajat Rengon kirkon ja [Hämeenlinnan] kaupungin välillä tapaisi näistä
[susista] jonkun.” Neljä vuotta myöhemmin eivät asiat olleet yhtään paremmin.
Tällöin valitti sama lehti, että Hattulassa kaupungin lähellä hukat kulkivat lau-
moittain, minkä vuoksi ”matkustavaiset ovat vaarassa”. Samantapaisia olivat
uutiset Satakunnasta. Noormarkun tehtaan metsänvartijaa lähtivät sudet seu-
ramaan hänen ajaessaan hevosella maantiellä ja vasta kun toinen matkamies
oli tullut päivävästaisestä suunnasta ja yhdessä ryhdytty petoja hätistämään nä-
mä olivat pötkineet pakoon. Viisi vuotta myöhemmin kerrottiin paikkakunnalta
aivan samanlaisia uutisia.³ Käkisalmelainen lehti kertoi 1882: ”Puustin kylän
ja Hepoharjun kestikievarin välisellä kahdeksan virstan kylättömällä metsätai-
paleella kuljetaan nykyään aina aseissa, sillä susia on nähty laumoittain... Muu-
tammat pyssymiehet, jotka viime torstai aamuna pimeässä ulisuttaen koiraa ajoi-

¹ Metsästyskirja I 1878, s. 16.

² Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 17 24. 8. 1853. — Ks. myös Häm 63 10. 8. 1881. Lehti kertoo suden arkuudesta.

³ Häm 29 1878. — UStr 18 23. 1. 1882. — Lehti lainaa Hämäläistä. — TreSa 32 7. 8. 1877. — ST 6 10. 1. 1882. — Ks. myös Mbl 18 23. 1. 1882.

vat vallanmaantietä siellä, saivat myös koko joukon toista kymmentä tienoillensa ja pääsivät myös yhdellä laukauksella verille haavoittamaan aika hukan...⁴ Pariakymmentä vuotta aikaisemmin oli Hämeessä valitettu, että harvoin ”kukaan menee pyssy kädessä vastaan”⁵ susia, mutta turkulainen lehti puolestaan kertoi 1875, kuinka kovat pakkaset ovat saaneet aikaan sen, että useat matkalaiset ovat saaneet karkottaa pedon revolvereilla.⁶ Joskus saattoi matkamiestä suorastaan onnistaa taloudellisestikin hänen saadessaan arvokkaan suden tapetuksi. Näin kertoi viipurilainen lehti tapahtuneen erälle Papulan oluttehtaan työläiselle, joka palasi kaupunkiin Säkkijärven tietä pitkin ja jonka onnistui valmiiksi ladatulla pyssyllä ampua häntä ahdistelleista susista toinen ja tuoda se mukanaan kaupunkiin.⁷

Kaikilla ei kuitenkaan ollut aseita, jotka ilmeisesti vähitellen yleistyivät vasta 1870-luvulta lähtien. Millaiseen tilanteeseen saattoi matkamies joutua, siitä lainattakoon erästä yksityistä kirjettä, joka tosin myöhemmin löysi tiensä sanomalehdenkin palstoille:

”Mutta ei ainoastaan pakkanen ahdistanut meitä, metsän pedotkaan eivät jättäneet meitä rauhaan. Eräässä metsässä tiistai iltana noin klo 10 paikoilla seisahtui hevonen äkkiä ja rupesi kuorsumaan. Me hyppäsimme alas reestä ja näimme noin pari tusinaa kiiltäviä silmiä edessämme. Arvaas, jos rupesi käymään kylmiä väreitä pitkin selkänahkaa! Rupesimme huutamaan, mutta pedot, jotka seisoivat keskellä maantietä eivät liikahtaneet paikaltaan, ulvoivat vaan ja näyttelivät valkoisia hampaitaan. Minä raappasin tulitikulla valkeaa, ilman vaikutuksetta. M. ehdoitti nyt että sytytettäisiin cigarri, joita hänellä oli muutamia taskussa, ja heitettäisiin susia vasten naamaa. Ehdotus ’gillattiin’, ja kohta lensi yksi tämmöinen ’mitraljösi’ keskelle laumaa ja ’pläiskätti’ yhtä sutta juuri ’vasten pläsiä’. Tämä tosin juoksi kappaleen matkaa syrjään ja pari muuta sen seurassa, mutta toiset jäivät seisoa töllöttelemään. Nyt otin minä pari kappalta ’Pääskystä’ esiin sekä ’Jeannetten häät’, sytytin ne palaamaan ja viskasin hukkain niskaan. Tämäkös teki ’efehtin’! Lieneekö se ollut valkean tähden vaiko sen vuoksi, ettei suomalainen kirjallisuus ollut näille uusmaalaisille pedoille oikein miellyttävää, ainakin juoksivat ne metsään. Me lyömään hevosta selkään, ja aika vauhtia eteenpäin, päästen sillä tavoin tuosta vaikeasta ’situationista’.”⁸

Tulella ja kovalla huudolla kertoi myös eräs porvoolainen lehti karkoitettun susilaumaa juuri joulun tienoilla Haminan ja Loviisan välillä.⁹

⁴ Laatokka 43 26. 10. 1882.

⁵ Häm 12 23. 3. 1860.

⁶ AU 295 20. 12. 1875. — Susien hyökkäyksistä ks. AT 11 10. 2. 1857; Str 10 9. 3. 1855; AU 138 29. 11. 1862; TreSa 2 14. 1. 1868 ja 3 21. 1. 1868; Häm 10 9. 3. 1860; BjT 79 11. 10. 1879; ST 4 15. 1. 1879.

⁷ ViT 144 8. 12. 1877.

⁸ UStr 3 7. 1. 1871.

⁹ BoBl 101 22. 12. 1880. — Ks. myös BoBl 5 19. 1. 1881. — OVS 1 7. 1. 1871. TreSa 2 14. 1. 1868.

Yleensä liittyi tällaisiin susitarinoihin useimmin kova pakkanen ja pimeys, mutta jo syksystä alkaen saattoivat sudet ahdistella matkamiehiä. Äskeinen käkisalmelainen uutinenkin oli lokakuulta ja myös Porin tienoilla mainitaan suden jo lokakuun alussa yrittäneen hevosen ja miehen kimppuun ja seuranneen näitä puoli virstaa. Kyytimies arveli suden olleen sama, joka muutamaa päivää aikaisemmin oli repinyt paikkakunnalla 10 lammasta.¹⁰ Mikäli ajomiehen arvelussa on perää, ei suden voi ajatella olleen kovin nälkiintynyt. Ainakin on todettava, että lampaiden laiduntamisaikanakin saattoivat sudet matkamiesten kimppuun käydä.

Tavallisesti ei kuitenkaan susien ahdistelemilla matkaajilla ollut käytettäväänään enempää tulta kuin aseitakaan. Mutta koira oli usein mukana. Juuri koiraa sudet säännöllisesti ahdistivat jättäen muut tien kulkijat rauhaan. Kuopiosta kerrottiin, kuinka helmikuussa maidon tuojaa Vaajasalosta ahdisteli susi, kun tällä oli koira reessään. Tällä kertaa pedot pelästyivät maitokannujen kolistelemista.¹¹ Padasjoella kävivät sudet erään emännän kimppuun. "Emäntä löi susia ohjasten perillä kuonolle ja vuoron perään hevostaan. Näin pääsi emäntä onnellisesti pakoon, vaan hänen koiransa jäi susien saaliiksi."¹² Ilmeistä on, että sudet jo alunperin tavoittelivat juuri koiraa. Sudet tuntuivat helposti valitsevan pienimmän vastuksen tien. "Viime lauantaina oli Tikkanen hovin maittomuija Erikin torpan kohdalla nähnyt kaksi hukkaa pitkät matkat vainoovan erästä miestä, jolla oli vähäinen koira-ressu mukanaan."¹³ Vielä 1888 olivat Viipurin läheiset maantiet kulkijoille epävarmoja. "Eilen aamusella noin puoli seitsemän aikaan [helmikuussa], kun eräitä maalaisia Pietarista päin tulevaa valtamaantietä pitkin ajoi kaupunkiin kolmella hevoisella tuoden halkoja, hyökkäsi yht'äkkiä metsästä noin kolme virstaa kaupungista suuri susi heidän matkassaan olevan koiran niskaan, joka juoksi heidän hevoisensa edellä. Koira kuin päästi hirmuisen huudon suden hampaissa, juoksi kaksi miestä kirveen kanssa koiraa auttamaan. Toinen miehistä sanoi saaneensa kirveellä lyödä sutta, joka heti oli heittänyt koiran ja pötkinyt metsään." Kolmen hevosen matkuekaan ei estänyt sutta hyökkäämästä.¹⁴ Tässä tapauksessa sentään kiirehdiin kirveen kanssa koiraa pelastamaan ja siinä onnistuttiinkin, mutta usein käytettiin koiraa ikäänkuin uhrina pedoille. Helsingfors Tidningar kertoi, kuinka 1843 joulukirkkoon menijöiden oli heitettävä koiransa pedoille itse selviytyäkseen.¹⁵ Kenties uhrin tarve tuossa tapauksessa oli todella suuri, mutta ilman sitäkin saattoi

¹⁰ BjT 79 11. 10. 1876.

¹¹ Tapio 6 7. 2. 1874.

¹² Päijänne lisälehti 47 14. 6. 1878. — Ks. myös Tapio 94 27. 11. 1880 ja ÖF 145 10. 12. 1880.

¹³ Ilm 147 16. 12. 1884. Mainitut paikat ovat aivan Viipurin kaupungin liepeillä ja tapahtuma sattui käytännöllisesti katsoen Viipurin esikaupungissa.

¹⁴ ViU 34 11. 2. 1888.

¹⁵ HT 7 25. 1. 1843.

yksinäinen vaimoihminen päästä susilta joulukirkkoon. Kokemäellä ainakin eräs vaimo yksin kulkiessaan pääsi vapaaksi vainoojiltaan, vaikka ”julkopäät olivat häntä pahasti ahdistelleet”. Joskus saattoivat kirkossa kävijät kesälläkin joutua petojen säilyttämiksi. Näin kerrottiin heinäkuussa 1881 tapahtuneen Eurajoella. Aina ei koiran suojeleminen onnistunut, vaikka sitä koetettiin parhaan mukaan. Valkjärvellä veivät sudet 1882 matkamiehen reen alta koiran. ”Koira, kun pelkäsi susia, oli pistäynyt re’en turviin, ja vaikka mies piiskalla suimi kahden puolen rekeä, sillä susia oli kaksi, saivat ne kuitenkin koiran saaliikseen.”¹⁶

Kävi myös päinsä viskata hyökkääville susille puolikas lammasta, kuten jo aikaisemmin kerrotussa tapauksessa markkinamies teki Liedon järven jäällä.¹⁷ Jos saalis oli tarpeeksi houkutteleva, saattoivat sudet hyökätä matkamiehen elikoiden kimppuun kesälläkin. Noormarkussa veivät sudet 1879 erään matkaajan hevosen varsan. Vapaana oleva varsa olikin epäilemättä helppo säilyttää pois emonsa luota ja tappaa.¹⁸

Jos ei ollut mitään susille heitettävää, eikä liioin asetta, ei ollut juuri muuta mahdollisuutta kuin pakeneminen, sillä taisteluun petoja vastaan vain harvat uskalsivat ja yksin useampaa hukkaa vastaan tuskin kukaan. ”Kun pappilan mies, Temu, eräänä aamu-yönnä tyhjällä re’ellä meni myllyyn, sanoi hän tavanneensa metsäisellä välillä neljä sutta. Temun kylmän ilman tähden ollessa peitettynä re’en pohjalle, alkoi kuulua erinomaista ääntä. Temu könkysi re’essä pohjalle polvilleen, ja huomasi kaksikin sutta hevonsensa kahdenpuolen, kolmannen hyppivän hevosen kuonoa kohden ja neljäs re’en vieressä häntä itseä vainoomassa. Temulla ei ollut parempaa asetta kuin ohjaksen perät; mutta niillä hän puolusti itseänsä urheasti — antoi oikeaan ja vasempaan niin, että sudet katsoivat parhaaksi eritä pois ja antaa Temun rauhassa jatkaa matkaansa.” Tämä tapahtui Hauholla. Verraten harvoin sudet suoraan yrittivät hevosen kimppuun, sillä ne yleensä kunnioittivat sen suurta kokoa ja kykyä puolustautua. Tällaiset uutiset olivat viime vuosisadan sanomalehdille mieluista palstan täyttettä ja niin Temun tarinakin julkaistiin ainakin kahdessa lehdessä.¹⁹

Eräs keino oli myös koettaa päästä asutuille seuduille, joita sudet ainakin päiväsaikaan vierastivat. Kun porlampilainen nuori mies meni hevosellaan metsästä havuja hakemaan, pysäytti kaksi sutta hänet keskellä tietä. ”Mies aseeton ollen, katsoi parhaaksi olla rynnäkköön ryhtymättä, käänsi hevonsensa takaisin ja alkoi peräytymisen. Tämä taisikin olla viisainta, koska hän samassa huomasi vihollisen vahvat apujoukot vatkottelevan mäkeä alas ryntäyspaikalle. Osa vihollisen armeijaa seuraskin ajajaa pitkin maantietä aina Poikakivelle

¹⁶ ST 4 15. 1. 1879. — ST 86 26. 7. 1881. — UStr 31 7. 2. 1882, Valkjärveltä.

¹⁷ Str 6 10. 2. 1852.

¹⁸ UStr 102 27. 8. 1878.

¹⁹ HäSa 48 26. 11. 1880. Juttu oli niin herkullinen, että sen otti palstoilleen myös ST 139 30. 11. 1880.

saakka, josta pian alkaa kylä näkyä.”²⁰ Hevoson kimppuun käyminen edellytti tavallisesti ilmeisesti useampaa sutta.

Harvoin kerrottiin suden käyneen suoraan hevosmiehen kimppuun. Suurina susivuosina Varsinais-Suomessa näin kuitenkin tapahtui Halikossa, jossa eräs renki palaili lapsia kouluun viemästä. ”Julman onnistuikin yritys sen verran, että jo sai miehen käsivarren hampaisiinsa, mutta lyöden ohjaksilla ja kirkasten hevosta rajuun juoksuun pääsi mies hukasta erilleen. Hevosensa oli hyvä juoksija ja otaksuttavaa on että miehen muuten olisi käynyt toisin kuin nyt.” Hie-
man vastaavanlainen tapaus sattui Sortavalan pitäjässä, jossa susi kävi halkoja metsästä hakemaan menneen keskenkasvuisen pojan Juhani Silvennoisen kimppuun. Halkopinon takaa rynnännyt peto ”tarttui kiinni olkapäähän, josta irrotui kuitenkin heti, kun poika sai annetuksi sille kirveellä iskun selkään”. ”Susi ei kumminkaan paennut hevosen läheisyydestä, ennenkuin poika hakkasi seipään metsästä ja lähti sillä takaa ajamaan.” Näissä molemmissa tapauksissa oli hyökkääjänä yksi ainoa susi. Yhteistä niille oli myös se, että hyökkäyksen kohde oli nuori henkilö.²¹

Talvisessa metsässä oli yksinäinen hukka käynyt Viljo Kojon silloin vielä nuorukaisiässä olleen isoisän hevosen kimppuun ja lopulta yrittänyt tavoittaa aja-
jaakin heinäkuormalta. Tämä oli pudonnut kirveineen pedon päälle, saanut sitä kerran huitaistuksi, mutta samalla oli hänen lonkkansa murtunut ja susi jäänyt lopulta isoisän veljen tapettavaksi. Hevonen oli näet vauhkona laukannut kuormineen kotiin ilman ajomiestä, mistä tiedettiin lähteä hakemaan tätä. Lähekkäin oli tavattu hangessa rampaantunut nuorukainen ja verta valuva hukka.²²

Valjastettu hevonenkin saattoi olla kykenevä vastustamaan sutta, ainakin, jos ohjaksissa oli rohkea ja hyökkäyshenkinen ajaja. Viipurin tienoilla vuoden 1865 tammikuussa ”tapasi eräs Piispansaaren mies tyhjillisenä ajaessaan kolme sutta Suomenvedenselällä lähellä Viipuria ja rupesi yhtä niistä, joka oli lähempänä, takaa ajamaan. Miehellä kuin oli erittäin vikevä hevoinen saavutti hän pian suden, ajoi sen kumoon hevoisensa jalkoihin ja sotketti kipsakalla hevoisellaan miemoksiin.” Susi kuitenkin heräsi reessä ja pakeni, mutta ”mies pian tapasi hännästä kiini, jolloin hän myös näki parhaaksi askaroida sudelta saappaansa kannalla hengen pois.” Tämä tapaus lienee ollut verraten harvinainen, mutta suden takaa-ajo hevosella ei sitä ollut. Hämeenlinnan lähellä Kankaisten järven jäällä eräät metsästäjät koettivat saada sutta kiinni hevosella ajaen ja sitä päästiin kaukaa ampumaankin, mutta sillä kertaa otus vielä pääsi pakoon.²³ Parempi onni ei ollut niillä yrittäjillä, jotka Laatokalla ajoivat sutta takaa hevosella. ”Mutta siellä meni susi semmoista kyytiä, etteivät hevosmiehet sitä mitenkään saavuttaneet.” Myös tietä pitkin saatettiin hukkaa ajaa hevosella.

²⁰ ST 6 18. 1. 1881.

²¹ ST 130 9. 11. 1880. — Laatokka 3 19. 1. 1882.

²² *Kojo* 1960, s. 52—53.

²³ Str 17 21. 1. 1865. — HäSa 104 30. 12. 1881.

Jos väsynyt peto tällöin poikkasi syvälumiseen metsään, oli se helppo saavuttaa ja surmata vaikkapa suksisauvalla, sillä syvässä, pehmeässä lumessa on susi väsyneenä sangen avuton. Näin saatiin susi saaliiksi maaliskuussa 1881 ainakin Koivistolla ja Parikkalassa.²⁴ Ilmeisesti on riuskan ja voimakkaan hevosen ylivoimaisuus määrättyissä oloissa ollut kaikkien tiedossa. Eri asia kokonaan on, milloin suotuisat olosuhteet olivat olemassa ja mihin hevoseen saattoi uskaltaa luottaa. Erään kerran (1886) asettui Uudenkaupungin lähellä susi hevosen tielle tätä uhaten. ”Kun hevosella oli yhtä vähän halua käydä suden ohitse, täytyi miehen astua reestään ulos ja ruoska toisessa, ohjaat toisessa kädessä lähteä taluttamaan hevostaan pedon ohitse, joka miehen mahtipontisista sanoista ja ruoskan vihellyksistä vihdoin otti syrjäytyäksensä muutaman askelaan tien viereen.”²⁵ Petojen hyökkäys lienee useimmiten lopultakin tullut yllätyksenä.

Hevosella kulkijat saattoivat pidemmällä matkoilla lyöttäytyä yhteen, jolloin selviämisen mahdollisuus oli aina suurempi. Lisäksi oli useilla, kuten on todettu, mukanaan eräänlaisena henkivakuutuksena koira, jonka voi hätätilassa pedoille uhrata. Mutta jalkaisin kulkijat olivat todella uhanalaisia. Helpoin tapa välttää vaaraa oli tietenkin olla matkalle lähtemättä ja epäilemättä useimmat selvisivät vaarasta juuri tällä tavalla. Aikana, jolloin ihmiset pelkäsivät liikkua pihapiirissäkin ilman avotulta tai muita varokeinoja, oli todella turvallisinta pysyä omassa pirtissään. Aina ei tämä kuitenkaan käynyt päinsä. Varsinkin kaupunkien läheisyydessä joutuivat ihmiset vaarasta välittämättä runsaasti liikkumaan. Jatkuvasti oli lehdissä ihmisen ja suden tapaamisesta uutisia. Lainattakoon tähän pari tyypillistä tarinaa. ”Ehtoolla myöhään läksi mies Tampereelta maakartanolle lähellä kaupunkia. Susi tuli vastaan, mies otti lakkinsa päästä ja tervehti ystävällisesti tätä suurta pöyhkeätä maantiellä kävijätä. Mutta se näytti hampaita, josta syystä mies pötki pakoon kartanoa kohden, susi jäljessä. Kartanossa asui seppä, jolla oli pyssy ladattuna. Mies herätti sepän ja vähän ajan päästä kaatui kuolematansa odottava susi vereensä luminietokselle.” Seuraavana päivänä kaupitteli mies nahkaa Tampereen markkinoilla. Vaikka tarina päättyikin onnellisesti, katsoi lehti varoituksen antamisen tarpeelliseksi, etteivät ihmiset tuntisi oloaan liian turvalliseksi: ”Susia on näillä seuduilla paljon liikkunut, niinkuin muuallakin Suomessa näinä aikoina.”²⁶

Viipurilainen Ilmarinen kertoi joulun alla 1880, kuinka turvatonta kulkeminen kaupungin lähetyvillä oli. ”Viime tiistaina luullaan yhden [suden] ahdistaneen kansakoulunoppilasta jäällä Pikiruukin ja kaupungin välillä. Pimeän ja tuiskun tähden ei poika kuitenkaan voinut nähdä ahdistajaansa eikä siis varmuudella päättää, oliko se susi vai muu peto, joka takaapäin karkasi hänen päälleen, löi hänet kumoon ja alkoi hinata häntä mukanaan. Sattumalta saapui paikalle muuan

²⁴ Laatokka 19 6. 3. 1888. — ST 29 12. 3. 1881 ja 30 15. 3. 1881.

²⁵ Päivän Uutiset (Hki) 3. 3. 1886. Uutinen oli myös Aurassa (52 2. 3. 1886) sekä Härmäläisessä (20 10. 3. 1886).

²⁶ Str 10 9. 3. 1855.

mies, joka seipäällä karkotti pedon ja pelasti pojan vaarasta. Hänelle ei tapahtunut muuta vahinkoa kuin sai nuttunsa revityksi." Tuskin oli epäilystä hyökkääjästä, vaikka lehti halusikin olla varovainen kannanotoissaan. Samassa uutisessa oli myös kerrottu, kuinka susi oli ahdistanut erästä konepajan työmiestä aivan kaupungin laidalla. "Peto oli tukennut mieheltä tien ja näyttänyt hampaitaan, kunnes tämä ennätti lähellä olevasta aidasta saada seipään, jolla karkoitti tuon maantienrauhan häiritsijän." Lisäksi lehti vielä kertoi parin suden "hioneen hampaitaan muutamalle maitomuijalle". Heikosti olivat asiat Viipurin liepeillä ja lehden uutisen loppu oli tilanteen vaatima: "Joutuin siis Itä-Suomen metsästäjät susien kimppuun, ennenkuin ne täällä ehtivät tehdä samoja tuhoja kuin Länsi-Suomessa!"²⁷

Otettakoon tähän vielä jokunen tarina susien ahdistelemista ihmisistä. Loviisan seudulla Hopomin kylässä talollinen P. Lassa selvisi marraskuussa susilauhan ahdistelulta pakoon vain kiipeämällä puuhun.²⁸ Noormarkussa ahdisteli susiemo pentuineen maantiellä erästä poikaa niin, että tämä vain vaivoin pääsi pakoon.²⁹ Vaikka kertomuksia onkin runsaasti, niin perin harvoin kerrottiin susien saaneen saaliikseen maantien kulkijoita.³⁰ Näitä tapauksia on vain kaksi. Krimin sodan aikana kerrottiin Haminasta vanhojen sanan toteutuvan ja susien liikkuvan sodan aikana tavallista suuremmissa parvissa ja tappavan ihmisiäkin. Venäläinen upseeri oli jäänyt näiden ruuaksi, saappaat ja vaatteiden riekaleita oli vain ollut jäljellä sekä lisäksi miekalla tapettu susi vieressä.³¹ Tämän Sanan-Lennätimen kertoman uutisen otti palstoilleen halukkaasti Oulun Viikko-Sanomat.³² Toista kuukautta myöhemmin Suometar kuitenkin ilmoitti, ettei uutisessa ollut mitään perää. Tosin upseeri oli löydetty kuolleena, mutta lehden mukaan hän oli tehnyt itsemurhan eivätkä sudet olleet häntä syöneet.³³

Edellistä tapausta muistuttaa myös vaasalaisen lehden uutinen eräästä Maalahden talonpojasta. Tämän olivat sudet repineet maantiellä kappaleiksi ja syöneet. Varmuuden vuoksi lehti kuitenkin kirjoitti, että oli kysymys vain huhusta, jota he eivät olleet pystyneet tarkistamaan, mutta josta kansa puhui aivan yleisesti. Tämä huhu kuitenkin kumottiin ponnekkaasti Åbo Underrättelserissä, jonka Vaasan kirjeenvaihtaja kertoi puolestaan neljän Maalahden talonpojan vakuut-

²⁷ Ilm 98 11. 12. 1880.

²⁸ ST 139 26. 11. 1881.

²⁹ ST 6 10. 1. 1882.

³⁰ HT 7 25. 1. 1843. — Str 26 8. 7. 1859. — Str 2 11. 1. 1861. — ViT 91 19. 11. 1864. — Ilm 1 2. 1. 1869. — AP 3. 2. 1876. — ViT 132 14. 11. 1876. — Satakunta 16 21. 4. 1877. — BoBl 43 20. 5. 1878. — Satakunta 2 11. 1. 1879. — ST 8 29. 1. 1879. — AP 36 13. 2. 1879. — TreSa 99 11. 12. 1880. — VaT 8 21. 1. 1881. — Savonlinna 4 28. 1. 1886. — Vestra Nyland 6 22. 1. 1889. — Päivän Uutiset 24. 1. 1889. — Savonlinna 6 7. 2. 1889. — ST 19 25. 1. 1887.

³¹ SaLe 2 12. 1. 1856.

³² OVS 4 26. 1. 1856.

³³ Str 9 29. 2. 1856.

taneen hänelle, että huhussa ei ole muuta perää kuin, että sudet ovat kyllä käyneet entistä röyhkeämmiksi, mutteivät silti ole ketään syöneet.³⁴

Siitä kuinka tarina suden päälle käymisestä saattoi syntyä, on esimerkkinä muuan tapaus Tampereelta. Siellä hukka ahdisteli maaliskuisena iltana kello seitsemän aikoihin ”erästä miestä Näsijärven jäällä Saukonlahden edustalla, niin ankarasti, että miehen täytyi huutaa apua. Työstä tulevia pellavatehtaalaisia riensi hätään, jolloin hukka lähti juosta jotkottamaan Koukkunientä kohti”. Parin päivän kuluttua kerrottiin samassa lehdessä totuus koko hyökkäyksestä. Hyökkäyksen kohde oli nähnyt suuren mustan pedon jäällä ja huutanut hirveästi, jolloin kaksi miestä oli kirveet kourassaan rientäneet rannalta apuun, minkä lisäksi ”viinapolttimosta riensi hevosella koko kahdeksan miestä”. Tällöin osoittautui koko peto puukehikoksi, ”johon tukki puomeja kiinnitetään”. ”Noloina palasivat auttajat takaisin, eivätkä ensin tunnustaneet, että olivat lähteneet sotaan rauhallista puu-arkkua vastaan, vaan sanoivat suden todellakin olleen miestä hätyyttämässä.”³⁵ Ihmiset olivat alituisen varuillaan petojen uhan vuoksi ja pelko saattoi panna näkemään olemattomiakin. Toisaalta ei pidä yrittää yleistää tätäkään tarinaa, sillä kyllä sudet todellisuudessa ahdistelivat satoja maantien kulkijoita joka talvi. Ehkä juuri sen vuoksi vaaran liioittelukin oli ymmärrettävää.

Kansan suussa kiertelivät jatkuvasti tarinat susien surmaamista maantien kulkijoista: ”Sitä taas isävainaa aina haastoi, että hää kun oli nuorena, niin susi söi tossa Revonsaaren ja Römpötin välillä jäällä, yhtenä talvena harja ukonkii, se kun läks iltasella saaresta, niin saarelaiset olliit varoittanneet, että älä mää ennää näin myöhää jäälle, siel on sussii, mut ukko ei uskonut, a, aamusilla siit löysiit vaa jalat mitkä olliit nahka saappaissa ja nahkasen (suntsan) kontin, ja vähäsen luita hangelta, ja sus lauman jäljet, ne olliitkii syöneet ukon niin tarkkaa.” Tämän kertoja oli koivistolainen.³⁶ Täysin samaa tarinaa kerrottiin Kuolemajärvellä, mutta siellä olivat sudet syöneet harjaukon Jakin mäellä ”ja suven jälet olliit vielä ihan tuoreet”.³⁷ Kivennavalla kansan puheiden mukaan susi söi nimismiehen vuoden 1870 tienoilla. Hänen hevosensa oli sen sijaan selvinnyt hyvin ja tullut ihmisten ilmoille, jolloin ajajaakin oli osattu lähteä etsimään.³⁸ Mikään kirjallinen lähde ei tue yhtään näistä kolmesta kertomuksesta. Mistä tarinat ovat saaneet alkunsa, on vaikea sanoa, kirjaimellisenä

³⁴ Vabl 6 22. 1. 1876. — ÄU 20 26. 1. 1876.

³⁵ TreSa 28 6. 3. 1884. — TreSa 29 8. 3. 1884.

³⁶ SKS:n kansanrunousarkisto. Tieto Koivistolta, muistiin merkinnyt Ulla Mannonen 1938, n:o 4631, kertoja Konsta Rousku, 72 v.

³⁷ SKS:n kansanrunousarkisto. Tieto Kuolemajärveltä, muistiin merkinnyt Ulla Mannonen 1938, n:o 9096, kertoja Saima Lattu, 45 v.

³⁸ SKS:n kansanrunousarkisto. Tieto Kivennavalta, muistiin merkinnyt Helka Lattunen, Terijoen Yhteislyseo, 26, kertoja Anna Kamppi, s. 1886. Ajan määritelmä ilmaistu sanoilla tapahtui 60—70 vuotta sitten. Kivennavan pitäjän historiassa on runsaasti tietoja susien tihutöistä, mutta mitään tällaista ei siinä kerrota. Ks. tästä *Kiuru* 1952, s. 54—56.

totena niitä tuskin voidaan pitää. Sen sijaan ne kyllä todistavat sen puolesta, että kansan suussa on jatkuvasti kierrellyt erilaisia tarinoita susien kauhutöistä ja nimenomaan ihmissyönneistä. Pelko siivitti tarinat. Näin tullaan siihen toteamukseen, että sudet enempää kuin muutkaan pedot eivät tiettävästi ja todisteellisesti saaneet saaliikseen yhtään maantien kulkijaa viime vuosisadalla. Tämä tieto tuskin kuitenkaan paljon auttoi niitä, jotka matkallaan joutuivat susien yllättäviksi. Matkaan lähdettäessä oli aina otettava huomioon mahdollisuus joutua taistelemaan susien kanssa. Mielikuvituksen siivittämät kertomukset, joita edellä on esitetty, lisäksi antoivat oman värinsä matkalle lähdön tunnelmiin. — Edellä kerrottu ei koske lainkaan ns. hulluja susia, jotka ilmeisesti vesikauhuksina syöksyivät suoraan varoittamatta ihmisten ja eläinten kimppuun puremaan. Näiden uhreiksi kyllä joutui useita ihmisiäkin.³⁹

Vasta rautateiden rakentaminen päästi ihmiset susien pelosta matkustettaessa. Kauan aikaa oli useimpien kulkijoiden käytettävä niin vanhaa kuin uuttakin matkustustapaa, joiden erot olivat monessa suhteessa helposti havaittavia. 1880-luvun alussa saattoivat uutiset kertoa, kuinka sudet varsinkin kylminä aikoina ahdistelivat Lappeenrannasta — jonne rautatie saatiin vasta 1885 — hevosella Simolan tai Pulsan asemille ajavia matkustavaisia. Kun päästiin rautatien varteen, oli petojen uhka voitettu.⁴⁰ Uusia, leveitä rautatieuria pitkin oli petojen tosin hyvä talvellakin kulkea, mutta nyt tämä saattoi olla vaarallista vain sülle. Ilmeisen ilahtuneena kerrottiin Tampereen Sanomissa helmikuussa 1877 iltajunan ajaneen Parolan lähellä suden takajalat polvista poikki. ”Se sanottiin olleen kolmas susi kun saatiin Suomen Rautatiellä.” Myöhemminkin oli lehdissä uutisia susien junan alle jäämisestä.⁴¹ Rautatievaunun ikkunasta sopi myös kaikessa rauhassa tarkastella ulkopuolisena jopa susien hyökkäystäkin. Tällaisesta tapauksesta kertoi Härmäläinen 1881. Lähellä Oulunkylän siltaa olivat aamujunan matkustajat nähneet, kuinka susi aidan yli teki hyökkäyksen laiturimella olevia varsoja ja hevosia vastaan. Se joutui kuitenkin tappiolle ja lähti kertojan mukaan kohti läheistä niittyä, jolla laidunsi lammasmau ja oli näin ollen odotettavissa pienempi vastus.⁴² Rautateiden rakentaminen ja susien loppuminen sattuiivat monille paikkakunnille samaan aikaan ja niin saattoi yhteinen kansa Porvoossakin ehkä tosissaan uskoa, että veturin pillin kimeä vihellys oli karkottanut sudet lopullisesti paikkakunnalta.⁴³

³⁹ Hulluista susista puhutaan eri luvussa.

⁴⁰ UStr 35 12. 2. 1881. — Pellervo 43 26. 10. 1882.

⁴¹ TreSa, lisälehti, 8 24. 2. 1877. — Häm 6 1. 3. 1877.

⁴² Häm 65 17. 8. 1881.

⁴³ Allardt 1928, s. 576.

3. SUDET KOTIRAUHAN RIKKOJINA

Tampereella oli helmikuussa 1871 kylmää, pakkasta 34 astetta. ”Tämmöiset ankarat ilmat ovat susi raukoillekin tuottaneet paljon kurjuutta. Sentähden kai ovatkin usein öinä pöikyilleet ihmisasuntojen ympärillä ja kierrelleet navettoja.”¹ Matkalle lähteminen ei aina ollut välttämätöntä. Sitä voi talvella lykätä ilmojen lauhtumiseen, lyöttäytyä jonkinlaiseksi saattueeksi, varustautua torjumaan uhkaavaa vaaraa. Keinoja oli monia, kuten edellisessä luvussa on nähty. Useimmat ihmiset eivät uskaltaneet viime vuosisadalla talvisaikaan poistua kotoaan juuri naapuria kauemmaksi. Mutta pihapiirissäkin saattoivat sudet liikkella, kuten äskeinen Tampereen Sanomien uutinen kertoi. Tavallisesti ne kylminä talviöinä tavoittelivat talon vahdeiksi ulos jätettyjä koiria, joiden menetys ei juuri aiheuttanut uutista lehdessä, eikä sellaista tapausta merkitty mihinkään tilastoon. Saattoipa joku lehti lausua ilonsakin koirien tappamisesta. ”Eipä vahinkoa, vaikka niistä [Porin ympäristön koirista] jokunen joutuisi susien suuhun, koska niitä täällä kuuluu olevan hyvin runsaasti.” Vasta, jos susien koirien kimppuun käymiseen liittyi jotain epätavallista, se katsottiin muistiin merkitsemisen arvoiseksi. Normaalia elämänmenoa ei sanomalehtiin kirjattu ja ”sääntönä näillä susialueilla oli myöskin se, että koirat eivät koskaan eläneet vanhoiksi”, koska ne ennemmin tai myöhemmin joutuivat suden suuhun.²

Kun sellaisesta keskeisestä paikasta kuin Janakkalan Hakoisten kartanosta koira joutui suden suuhun, saatettiin se mainita lehdessä.³ Myös se, että ihmiset antoivat suden viedä koiran vain ikkunasta katsellen, saattoi aiheuttaa pienen uutisen.⁴ Tapaukset, jolloin susi tavoittelemansa koiran perästä ryntäsi sisään taloon, säilyivät helposti kansan mielessä ja niistä kerrottiin mielellään tarinoita. Eräänä helmikuun iltana vuonna 1847 ryntäsi kaksi suurta sutta Porvoon pitäjässä Näsen kartanon koiran perässä sisään kartanon päärakennukseen. Toinen susista pääsi eteiseen asti, ennen kun apuun ryntäävät piit saivat ulko-oven kiinni. Ulos jäänyt susikin ryntäsi useamman kerran suljettua ovea vastaan, mutta ei onnistunut saamaan sitä auki. Eteeseen päässyt peto syöksyi kaikkien kartanon huoneiden läpi ja lopulta uudelleen keittiöön tulleet hyppäsi pöydälle ilmeisesti yrittääkseen ikkunasta ulos. Pöydällä sitä kuitenkin kohtasi

¹ TreSa 13. 2. 1871.

² Satakunta 6 12. 2. 1876. — *Munsterhjelm* 1946, s. 69—70.

³ ST 5 18. 1. 1879.

⁴ Savonlinna 16 21. 4. 1877. — Ks. myös Savonlinna 12 23. 3. 1877.

surma, kun ensin talon isäntä ja sitten apuun rientäneet rengit nuijivat sen hengiltä. Toinen susi ulkona väistyi vasta renkien ryhdyttyä sitä pontevammin hätyyttämään.⁵ Tässä tapauksessa oli useita ihmisiä paikalla ja ylivoima melkoinen sutta vastaan. Janakkalan Rastilan kylässä sen sijaan suden rynnätessä koiran jäljessä erääseen torppaan sisään, ei kotona ollut kuin mökin akka. Tämän kauhistunutta huutoa peto niin säikähti, että ryntäsi ulos koiran ilmeisesti säästäessä nahkansa tällä kertaa.⁶ Kivennavalla mainittiin nälkäisten susien olleen ”oikee utalii, tulliit vaikka tuppaa jos ovi jäi auki”. Ehkä tämäkin lausuma tarkoitti juuri koirien perään ryntääviä susia, sillä missään ei ole säilynyt tietoa siitä, että susi olisi suoraan yrittänyt ihmisasumukseen.⁷ Juvalla kerrotaan parisakin paikassa suden rynnänneen koiran perässä sisään. Erikoislaatuinen tapaus sattui Hännilän Kansalassa, jossa kerrottiin susi vedetyn kielestään porsuasta tupaan ja siellä tulleen surmatuksi.⁸ Tarina muistuttaa hieman Tuusniemellä kerrottua tapausta: eräs mies oli talvipuhteena mennyt tarpeelleen vanhaan sikopahnaan. ”Tulipa siihen susi volokuilemaan niin lähelle, että mies sai sen hännästä kiinni ja vahva kun oli, niin veti sitten sen jäljessään tupaan, kiroten tupaan päästyään: ’Tuossa se on p-le.’” Tarinan kertoja tiesi sudella olevan niin jäykän selän, ettei se pysty puremaan kättä, jos sitä pitelee hännästä.⁹

Kovilla pakkasilla sudet mielellään kiertelivät saaliin toivossa ennen kaikkea navetan tai karjasuojien ympärillä. Nälkä teki niistä rohkeita. ”Öiseen aikaan käyvät ne vakoilemassa kylän tanhuamaita ja karjapihoja. Kruutin haju ei heitä näillä tienoin liioin kauhista ja myrkkyä nämät herrat eivät tahdo oikein syödä.”¹⁰ Näin kerrottiin Lapinjärven susitilanteesta tammikuussa 1881. Elleivät ihmiset kunnolla pystyneet salpaamaan karjasuojiaan, saattoi tuho olla suurikin. Aina ei selvitty niin hyvin kuin Porin lähellä Nakkilassa, jossa erään torpan emäntä kuullessaan kovaa lehmien ammusta kiirehti juoksujalkaa navettaan ja havaitsi suden yrittäneen sisään navetan lannanluontiaukosta. ”Susi kuitenkin oli akkunassa rimpuillessaan saanut suuhunsa lähimpänä seisoneen lehmänhännän, purrut sen juuresta poikki ja vienyt sen mennessään.”¹¹ Lappeella olivat sudet vielä rajumpia ja — onnekkampia. Kerran ne tunkeutuivat Yllykkälän Kopon navettaan seinän alitse kaivautuen ja tappoivat viisi lam-

⁵ BoBl 15 24. 2. 1847. — Kartanon omistaja ei saanut tapporahaa sudesta, koska ei kyennyt todistamaan itse antaneensa sudelle tappavaa iskua. Tästä ks. BoBl 27 7. 4. 1847. — Tarina kerrottu myös Porvoon pitäjän historiassa, mistä ks. *Allardt* 1928, s. 575—576.

⁶ ST 5 18. 1. 1879.

⁷ SKS:n kansanrunousarkisto, Kivennapa, muist. merk. Ulla Mannonen 6021, kertonut J. Tikka, 60 v., vuonna 1938.

⁸ *Poppius* 1957, s. 245.

⁹ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Otto Räsänen KRK 119:1639 d, kertoja Niilo Koponen Tuusniemen Salmenkylästä.

¹⁰ ST 6 18. 1. 1881. Uutinen kertoo Lapinjärven tapahtumista.

¹¹ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Vihtori Grönroos, KRK 24:755, kertoja Vihtori Rantala, 80 v., Nakkilan pitäjältä.

masta. Simolan Piipkallion talossa ne vielä vuonna 1882 kaatoivat navetanoven pönkän ja veivät kaksi lammasta.¹² Todellisen suursaaלין saivat sudet 1878 tunkeutuessaan Karjalohjalla talonväen nukkuessa lammaskarsinaan ja raadellessaan 25 lammasta. Turkulaisen sanomalehden kirjeenvaihtaja lisäsi tähän uutiseensa peräkaneetin, jossa todistettiin samanlaisia surmatekoja sattuneen Kopparössä sekä monilla muilla paikkakunnilla Tammisaaren seudulla. Tämä tapahtui jo loka-marraskuun vaihteessa.¹³ Myös Koivistolla kerrotaan susien usein repineen karjasuojien ikkunoista tukkeet pois ja vieneen lampaat mennessään.¹⁴

Varsinainen navetta oli ilmeisesti paremmin suojattu kuin lammaskarsinat ja niihin pääsi susi harvemmin tunkeutumaan. Tosin tällaisiakin tapauksia sattui. Sortavalan lähellä 1882 susi pääsi talliin hevosen kimppuun, jolloin vasta isäntä pääsi hätiin pelastamaan ajokkinsa. Joku pihapiirissä sijainnut kota ei liiemmästi suojaa antanut. Sen sai kokea eräs tervaa kuljettanut mäntyharjulainen mies Mikkelissä, kun sudet söivät kortteeritalon pihassa hänen hevosensa ”yö-siallensa”. ”Kyllä siinä pitikin olla rohkeutta, että tulla talon melkein umpinaiseen pihaan ja karkoittaa läävän edestä olevasta havu-kodasta hevoisen ulos raadelaksensa . . .”¹⁵

Kun kerran sudet pihapiirissä kiertelivät talojen ja karjasuojien ympärillä, eivät ihmisetkään voineet uskoa olevansa turvassa niiden hyökkäyksiltä. Varsinkin syrjäseuduilla oli oltava jatkuvasti varuillaan eritoten, jos jouduttiin joka ilta liikkumaan ulkosalla. Eräällä nuorella uudistorpparilla Nakkilassa ei aluksi uudessa kodissaan ollut keittotakkaa asuinrakennuksessaan, vaan ruoka oli laitettava laudoista kyhättyssä kodassa. Sudet ulvoivat talvisin nuoren emännän laittaessa kodassa ruokaa, ”eikä hänen ollut turvallista kulkea kodon ja pirtin väliä ilman kodasta ottamaansa turvallista kekälepuuta.”¹⁶ Eräällä toisella Nakkilan emännällä oli aina tapana kulkea naapurissa palavan päresoihdun kanssa. ”Tätä varten hänellä pimeänä vuodenaikana oli tavallisesti päretukku kainalossa kylällä kulkiessaan. Syynä tähän hänen menettelynsä olivat sudet, jotka siihen aikaan saattoivat väliin käydä yksinäiselle kulkialle vaarallisiksi.”¹⁷ Kotinsa edustalla joen jäällä muutaman minuutin matkan päässä kodistaan Nakkilan Arantilan kosken partaalla joutui eräs mökin mies puolitusinaisen susilauoman ahdistamaksi palatessaan metsästä pimeään yllätettyä talvipäivänä. Kirvestä heiluttaen läheni mies vähitellen kotiaan. ”Viimein pääsin kotimökkilleni ja heti

¹² Murto 1929, s. 168—169.

¹³ AU 301 5. 11. 1878.

¹⁴ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Ulla Mannonen, 1580, vuonna 1936, kertoja Helena Niemi, 72 v. vanha.

¹⁵ UStr 7 10. 1. 1882. — Str 11 16. 3. 1855.

¹⁶ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Vihtori Grönroos, KRK 24:761, kertoja Aino Salmi, 49 v.

¹⁷ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Vihtori Grönroos, KRK 24:762, kertoja Sandra Grönroos, 69 v.

tuntuikin helpommalta kun sain selkäni seinää vastaan. Heti kun sain susilta sen verran aikaa, kolautin kirveen hamaralla seinään ja huusin: ”Maija, tus vähä appuun.” ”Kuultuaan kutsuni sieppasi vaimoni korenon porstuasta ja riensi hätään. Silloin oli susien aika paeta.”¹⁸ Kivennavalla naiset saattoivat varustautua susia vastaan jo etukäteen. Kun talvella usein otettiin vettä jäältä, ”niin naiset eivät hirvinneet männä jäälle ilman korentoa, vaan korento piti olla aina keralla sitä varten, että jos sus sattuu niin sillä sitte löivät kajahutteliit ja huusiit huutoo se susi oli pelänt jos ei ollut lopen nälkäinen . . .”¹⁹

Aikuiset tiesivät aina jollakin tavalla voivansa varustautua odottamattomia hyökkäyksiä vastaan ja kokemuksesta tiedettiin suden harvemmin käyvän aika-ihmisen kimppuun, mutta toista oli lasten. Koko maassa kerrottiin tarinoita susien ryöstämisistä lapsista ja heidän mahdollisuutensa puolustautua olivat paljon huonommat kuin aikuisten. Koivistolla kerrottiin, että ”lapset eivät hämävissä enään uskaltaneet ulos mennä, sudet olisivat ne syöneet”. Elleivät vanhat tarinat olisi olleet tarpeeksi pelottavia, niin ainakin 1830-luvulta lähtien sanomalehtien kertomat uutiset susien ryöstämisistä lapsista tehosivat.²⁰ Ja silloinkin kun ei suoranaista lapsen ryöstöä ollut tapahtunut, saatettiin uutiseen usein liittää asiasta muistuttava loppuhuomautus. ”On myös kerrottu, että Karmalan kylässä Sortavalan pitäjässä on niinikään nähty viime viikolla yksi susi erään asuntotuvan seinävieressä. Varokaa, arvoisat kansalaiset, etteivät lapsenne rupea täälläkin joutumaan susien uhriksi, niinkuin lounais-Suomessa on tapahtunut.” Tällaiset uutiset ja niihin liittyvät varoitukset olivat sangen yleisiä ennen kaikkea 1870- ja 1880-luvuilla.²¹ Lasten surmia käsitellään kuitenkin toisessa luvussa. Eri asia on kokonaan, olisiko tuollaisia varoituksia lainkaan tarvittu. Kansan suussa kiertelevät tarinat vaikuttivat varmasti nekin jo omalla painollaan.

Ihmisen pelko on tuskin mitattavissa. On mahdotonta sanoa, kuinka voimakkaasti eri tapaukset kuhunkin ihmiseen vaikuttivat. Siksi onkin vain tyydyttävä pääasiassa toteamaan, mikä kaikki ihmisissä aivan ilmeisesti herätti pelkoa ja häiritsi jokapäiväistä elämänmenoa. Lasten pelko ja kauhu sen sijaan on hyvin aistittavissa seuraavista pienistä kertomuksista. Alavuden Sydänmaalla kerrotaan joskus 1860-luvulla olleen susia ”vaikka kuinka paljon”. ”Niitä vahtas eli kattoi usein asuinhuoneisiin ikkunoista keskipäivälläkin. Lapset pelkäs kovasti kun kookas karvakuono katsoi ikkunasta sisään ja etukäpälet oli ikkunan

¹⁸ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Vihtori Grönroos, KRK 24:763, kertoja Vihtori Rantala, 80 v.

¹⁹ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Ulla Mannonen 6021, vuonna 1938, kertoja J. Tikka, 60 v., Kivennavan Joutselästä.

²⁰ Susien surmaamia lapsia käsitelty 6. ja 7. luvussa.

²¹ Laatokka 3 19. 1. 1882. — Näistä uutisista enemmän luvussa 12., sen alussa.

vesilauralla vaan.”²² Toinen tarina samalta paikkakunnalta on samantapainen, mutta sen yksityiskohdat tuovat mieleen itse koetun kauhun hetket. ”Sudet olivat ihan selvällä päivällä kulkeneet talo talolta ja tupa tuvalta, luudimassa ikkunoista huoneisiin. Ne olivat nousseet takajaloilleen seisomaan ikkunaa vasten. Heitä lapsia oli ollut paljon ja he olivat kovasti peljänneet aivan sydän kurkussa, katsellessaan kun sudet aukoivat punaisia kitojaan ja läähättivät kieli pitkällä. Vanhemmat olivat kaikki päivisin kaukana ulkotöissä, missä kulloinkin.”²³ Tällaista kokeneet lapset tuskin olivat kovin halukkaita lähtemään ulos edes välttämättömille asioille.

Myös vanhukset saattoivat olla susien hyökkäyksien kohteena lasten lailla. ”Siihen aikaan kun Äitini oli ollut justinsa syntynyt [ilmeisesti 1820-luvulla] oli ukkoni sinä yönä susi syönyt, kun silloin ei ollut ulkokuoneita, niin ukkoni oli mennyt ulos tarpeellensa niin susi oli tullut takaapäin ja temmannut raajaset. Ukko oli vielä päässyt tupaan omin voimin, vaan sitten oli heti kuollut.” Tarina ei tarkemmin kertonut, oliko isoisä kuollut verenvuotoon tai johonkin vastaavaan eikä myös, kuinka vanha hän oli. On syytä erikoisesti kiinnittää huomiota tapauksen ikään. Sen kertoi 1938 seppä Matti Pusa Kaukolan pitäjän Kaukolan kylästä. Hän oli syntynyt vuonna 1854. Hänen äitinsä ikää ei kerrota, mutta jos otaksutaan sen olleen hänen syntyessään noin 30 vuotta olisi tapaus sattunut juuri edellä mainitulla vuosikymmenellä.²⁴ Tapaus oli näin ollen säilynyt suvun muistissa toista sataa vuotta ja oletettavissa onkin, että susitarinat yleensä kiertelivät kylissä sangen kauan. Ainakin niin kauan, että uudet tapaukset ehtivät korvata vanhat. Näin voitiin aina esittää opiksi, varoitukseksi ja — peloksi tarinoita aiheesta: sudet ihmisten kimpussa heidän pihapiirissään.

Myös kesäisin sudet liikkuiivat asutuilla seuduilla. Silloin niillä ei kuitenkaan ollut mitään syytä saapua taloja kiertelemään, sillä oli toki mahdollista saada runsaasti ravintoa hieman kauempana talosta eläimien ollessa ulkona.²⁵ Hyvin paljon kertova tässä suhteessa on tilasto, joka on tehty susien tappamista sioista. Turun ja Porin läänissä tappoivat pedot kolmen vuoden aikana 1834—1836 498 sikaa.²⁶ Vuosittain siis noin 170 sikaa menehtyi tällä tavoin. Koska sikoja tuskin laidunnettiin kovin kaukana talon tanhualta, olivat tappotyöt epäilemättä juuri susien suorittamia. Ensimmäisen koko maasta julkaistun tilaston mukaan

²² SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Jorma Mäkinen 7169, vuonna 1938, kertoja Matti Mäkinen, synt. 1850, Nurmon Ylijoelta.

²³ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Jorma Mäkinen KT 254:291, vuonna 1949, kertoja Maria Peltonen, synt. 1879.

²⁴ SKS:n kansanrunousarkisto, muist. merk. Pietari Munukka 420, vuonna 1938, kertoja Matti Pusa, seppä, synt. 1854.

²⁵ AT n:o 78 1840.

²⁶ AT 16 25. 2. 1837. Uutisessa mainitaan lisäksi, että hevosia em. aikana on tapettu petojen toimesta 624, varsoja 288, lehmiä 1771, nuorta nautakarjaa 868, vasikoita 248, lampaita 7224, vuohia 258 ja härkiä 59. Tapporahaa oli maksettu 427 sudesta tai ilveksestä ja 31 karhusta.

tappoivat pedot 1878 Viipurin läänissä 211 sikaa, Uudenmaan läänissä 87, Hämeen läänissä 52, Mikkelin läänissä 49, Kuopion läänissä 26, mutta Turun ja Porin läänissä enää vain 12 kappaletta. Vaasan läänissä oli luku neljä ja Oulun läänissä ei ollut yhtään ilmoitusta tapetuista sioista.²⁷

Kaupungeissa saatiin kesäisin olla turvassa susilta. Yhtään tietoa ei ole susien vierailusta niissä kesäaikana. Mutta talvisin ja joskus syksyisinkin oli toisin. Karja oli viety susien ulottumattomille navettoihin ja muihin karjasuojiiin, mutta toki kaupunkilaisillakin oli koiria, jotka paremman puutteessa hyvin kelpasivat hukille. Kaupungit olivat pieniä ja niihin oli petojenkin helppoa pistäytyä. Vuosina 1841 ja 1844 kerrottiin Porvoossa olleen epätavallisen paljon susia ja seuraavana vuonna niiden mainittiin vieneen useita koiria ”jopa eteistäkin”.²⁸ Tämä oli omiaan tekemään kaupunkilaisenkin elämänmenon epävarmaksi. Porvoosta kerrottiin myöhemminkin susien usein vierailleen.²⁹

Maan vanhimmalla viljelysseudulla oleva Turkukaan ei saanut olla pedoilta rauhassa. 1840 ja 1850-luvuilla niiden kerrottiin kiertelevän kaupunginseudulla,³⁰ muutamaa vuotta myöhemmin ilmoitettiin niiden helmikuussa käyneen Anningaisten tullin luona.³¹ Seuraavana vuosikymmenenä, sen alussa, palovahdit havaitsivat susien kulkeneen mm. tuomiokirkon torilla ja vierailleen eräässä Piispankadun pihassa.³² Milloin saatiin iso susi ammutuksi aivan kaupungin liepeillä, milloin taas varoitettiin pikkupoikia luistellessaan varomaan jäällä susilaumoja.³³ 1870-luvulla tulevat uutiset Turunkin susista yksityiskohtaisemmiksi. Kerrotaan niiden vieneen koiria Heikinkadun varrella olevista taloista tai kiertelevän joka yö rautatien alueella.³⁴ Useasti pedot jättivät jälkiä Tuomiokirkkotorin vastasataneeseen lumeen, joskus taas ne nähtiin Kakolan vuorella syömässä saalistaan.³⁵ Ruissalo tuntui olevan niiden mielipaikkoja ja siellä olevista huviloista katosi koiria monta kertaa. Vielä 1880-luvulla saivat turkulaiset pelätä susia kulkiessaan illan pimennyttyä kaupunkinsa katuja.³⁶

Helsingissä ei hukista tunnu olleen niin suurta haittaa kuin entisessä pääkaupungissa. Tuntemattomia eivät ne silti sielläkään olleet. 1862 kerrotaan niiden vierailleen eräällä torilla ja kaupungin ympäristössä mainitaan ”näitä metsän villiä herroja” tavattavan jatkuvasti.³⁷ Kaksi niistä oli kapteeni F. Bremer on-

²⁷ Ks. kirjan lopussa olevaa taulukkoa.

²⁸ BoT 17 3. 3. 1841, BoT 2 10. 1. 1844 ja BoT 1 4. 1. 1845.

²⁹ Ks. esim. BoBl 95 5. 12. 1877, BoBl 23 20. 3. 1878, BoBl 32 20. 4. 1878, BoBl 43 20. 5. 1878.

³⁰ AT 2 7. 1. 1846 ja AT 63 13. 8. 1850.

³¹ AT 11 8. 2. 1853.

³² AU 8 19. 1. 1861.

³³ AU 32 15. 3. 1862 ja AU 138 29. 11. 1862.

³⁴ AP 13 3. 2. 1876 ja HD 30 1. 2. 1878.

³⁵ HD 30 1. 2. 1878. — ST 8 29. 1. 1879.

³⁶ AP 36 3. 2. 1876. — AP 3 5. 1. 1881. — AP 21 27. 1. 1881.

³⁷ HT 19 24. 1. 1862.

nistunut ampumaan. Vuonna 1871 vierailivat sudet kaupungin pohjoisosissa ja söivät siellä koiria.³⁸ Mitään jokatalvisia vieraita Helsingissä ne eivät tunnu olleen.

Yöllistä pistäytymistä, nopeaa visiittiä eivät sanomalehdet aina tunnu katso-
neen uutisen arvoiseksi, mutta kun sudet alkoivat vaellella kaupungin katuja
jatkuvasti, silloin havahduttiin. Vuonna 1860 kerrottiin Lappeenrannassa olleen
kosolta susia, mutta 1867 oli ilmeisesti Karjalassa kova talvi, sillä silloin saat-
toivat sudet istuskella niin Lappeenrannan kuin Viipurinkin kadunkulmissa kuin
koirat ikään ja pitää konserttia.³⁹ Jo tammikuussa sudet saapuivat Viipuriin,
söivät koiria ja hätyyttivät ihmisiäkin. Yksi joutui kaupungin vieressä Papulan
maellä olevaan sudenkuoppaan, mutta se ei kokonaistilannetta parantanut.⁴⁰
Pyssymiehet yrittivät ampua niitä ikkunasta maaliskuulla, mutta saivat vain
yhdelta takajalan poikki ja sekin pääsi pakenemaan, vaikka sitä ajettiin takaa
vielä seuraavanakin päivänä.⁴¹ Muutaman vuoden kuluttua kerrottiin hukkien
jälleen käyskennelleen Viipurin asema-aukiolla ja 1881 ne talvella veivät kau-
pungin koiria.⁴² Lappeenrannassa söi susi samana vuonna kirkkoherran koi-
ran, mutta silti säilytti vuosi 1867 kaupungissa suuren susivuoden maineensa,
sillä vielä 1888 muisteltiin tuota vuotta susien hätyyteltyä ympäristön talonvah-
teja öiseen aikaan: "Ehkä lieene peto käyttänyt tilaisuuden tarkemmin tutki-
maan kaupunkiakin yön aikana kuten v. 1867, jolloin susia liikkui kaupungin
kaduilla." Rivien välistä voi uutisesta sentään lukea, että aivan jokavuotisia
vieraita Lappeenrannassakaan hukat eivät toki olleet, vaikka ne sen ympäris-
tössä jatkuvasti kiertelivätkin. Vielä niinkin myöhään kuin 1890 saattoivat su-
det pistäytyä Viipurin keskikaupungin tuntumassa olevalla Pantsarlahdella. Ei-
vät edes Viipurin vanhat vallit voineet estää hukkien vierailua, sillä vuonna
1877 kerrottiin suden syöneen koiran linnake St Annen puistossa.⁴³

Kun ajatellaan viime vuosisadan kaupunkejamme, on muistettava, että ne
olivat tämän päivän asutuskeskuksiin verrattuina sangen pienialaisia ja näin
saattoi susi kelposti saada haluamansa saaliin, koiran jo ns. esikaupungistakin.
Viipuristakin kerrotaan 1881, kuinka sudet useassa paikassa kaupungin ja sen
esikaupunkien välillä olivat hätyytelleet ihmisiä, mutta ei mainita niiden käy-
neen varsinaisessa kaupungissa.⁴⁴

Tässä tutkimuksessa ei suinkaan ole tarpeellista viedä aikakirjoihin jokaista
susien kaupunkivierailua, vaan ainoastaan riittävällä materiaalilla todeta, että

³⁸ UStr 4 9. 1. 1871.

³⁹ Str 10 16. 3. 1860. — Ilm 13 29. 3. 1867. — ViT 26 30. 3. 1867.

⁴⁰ Ilm 4 25. 1. 1867.

⁴¹ Ilm 13 29. 3. 1867.

⁴² ÅU 181 21. 11. 1870 ja ÅU 25 13. 2. 1871. — ÖF 20 16. 2. 1881.

⁴³ UStr 35 12. 2. 1881. — Lappeenrannan Uutiset 21 13. 3. 1888. — Viipurin Sano-
mat 294 18. 12. 1890. — ÖF 18 12. 2. 1877.

⁴⁴ Ilm 98 11. 12. 1880.

kaupunkienkaan asukkaat eivät suinkaan olleet suojassa susilta, vaikka heidän asemansa epäilemättä olikin maalaisia suojatumpi. Tuskin voitaisikaan sanomalehtiutisten tai yleensä säilyneiden merkintöjen perusteella mennä väittämään, että tuossa kaupungissa kävi ahkeraan susia, mutta toisessa ei. Kaskisissa tuntuu 1850-luvulla olleen ahkera Helsingfors Tidningarin kirjeenvaihtaja ja niin susien vierailutkin saatettiin noteerata lehden palstoilla.⁴⁵ Sellaisesta kaupungista, jossa oli oma sanomalehti, saatiin myös yksityiskohtaisempia tietoja kuin paikkakunnalta, jossa sitä ei ollut.

Ilmeistä on, että kaupungeissa aivan samalla tavalla kuin maallakin runsaasti kerrottiin erilaisia tarinoita susista. Turhaan tuskin Hämäläinen tammikuussa 1881 kirjoitti: ”Susijuttuja alkaa taas liikkua kaupungissa. Tietysti ei niihin ole kaikkiiin luottamista.”⁴⁶ Epäilemättä lehti oli oikeassa. On syytä palauttaa mieliin aikaisemmin mainittu tarina, kuinka Tampereen Sorrinahteella oli nähty 33 suden suuruinen lauma. Tämänkin tarinan jotkut lehdet sentään julkaisivat totena.⁴⁷ Minkälaisena Hämäläinen sitten piti kritiikin kestäväää selostusta kaupungin susitilanteesta, siitä olkoon seuraava esimerkkinä. ”Joku viikko sitten on esim. kauppias Grönforsin talon pihassa Prykikadun varrella susi käynyt. Samoin raastuvan pihassa. Polisikonttorin vahtimestari Ahlström on meille kertonut, kuinka hän yöllä Loppiasta vastaan, patrullia johtaessaan, tuli käyneeksi karvari Dahlbergin talon ohitse ja näki pihalla oudon elävän, jota hän läksi lähemmältä tutkimaan. Se oli susi, joka hänen lähestyessään siirtyi pihan perälle. Mutta kun ei sieltä ollut tietä pois, palasi susi Ahlströmiä vastaan, päästäksensä portista ulos. Siinä tavoitti Ahlström sutta kepillänsä, vaan ei ulotunut. Susi irvisti hampaitansa ja kippasi portista alas jälle.” Maistraatti oli jo ryhtynyt toimenpiteisiin ja kaupunkilaisia varoitettiin, etteivät pelästyisi mahdollisia laukauksia kaupungissa.⁴⁸

On ilmeistä, että jokaisella kaupungilla on ollut omat susitarinansa. Jyväskylässä saatettiin petoja nähdä 1870-luvun alussa jopa päivälläkin ja kautta vuosikymmenen toistuvat tarinat pedoista eri variaatioin. Kerran sudet ajoivat koiria takaa ”jopa lasaretin pihalle ja sieltä lasaretin korridorin”.⁴⁹

⁴⁵ HT 12 14. 2. 1855. — HT 14 18. 2. 1857. — Ks. myös Str 8 20. 2. 1857 sama uutinen. — Kristiinan susiuutisista ks. myös Ahti 20 17. 5. 1879.

⁴⁶ Häm 2 8. 1. 1881. — Hämeenlinnan susista ks. myös Häm 46 16. 11. 1876, Häm 6 1. 3. 1877, HäSa 2 5. 1. 1882.

⁴⁷ UStr 17 8. 2. 1878. — TreSa 6 lisälehti 16. 2. 1878. — Päijänne 13 12. 2. 1878.

⁴⁸ Häm 2 8. 1. 1881.

⁴⁹ Jyväskylän susista ks. esim. SVL 12 1. 2. 1870. — Keski-Suomi 9 4. 3. 1876. — Keski-Suomi 21 5. 4. 1879. — Keski-Suomi 12 19. 3. 1875. — Keski-Suomi 49 4. 12. 1875. — Heinolan susista HT 30 17. 4. 1844.

4. SUDET LUOVAT AINEELLISTA HÄTÄÄ JA PUUTETTA

Koska Inkoon pitäjässä joka haaralta 1820-luvun alussa ”kuului valituksia surmista, kuin Sudet matkaansaattoi”, päätti seurakunnan kappalainen Gust. Pihl ”Katekismus Lukusissa Pitäjässä, joka kylässä ylöskirjoittaa ne vahinkot kuin vuonna 1823, oli Susilta tehty” ”Ja se oli uskomatoin suuri.” Yhdessä vuodessa olivat pedot surmanneet kymmenen hevosta, kuusi varsaa, kahdeksan härkää, 23 lehmää, viisi vasikkaa, 364 lammasta ja 18 sikaa, ”ja vissi on, ettei kaikki tullut ylösannetuksi”. Selostus luettiin julkisessa kirkon kokouksessa ja vahvistettiin nimikirjoituksilla. Kunnon kappalainen nimitti petojen tihutöitä ”yhdeksi maakuntaa niin syöskenteleväksi haavaksi” ja ihmetteli, miksi kukaan ei edes yrittänyt estää petojen riehumista. Vaikka kappalainen vain selostuksensa luettelee kylmiä lukuja, on hänen huudahduksissaan ja koko kirjoituksen hengessä selvästi havaittavissa se suuri inhimillinen hätä, mitä nämä menetykset Inkoon pienelle rannikkopitäjälle merkitsivät.¹

Vuonna 1880 tappoivat pedot keskisellä Karjalan Kannaksella Muolaan pitäjässä 40 hevosta, 60 eläintä nautakarjaa, 140 lammasta sekä 70 sikaa.² Näitä lukuja on helppo luetella, mutta niiden sisältämiä todellisia menetyksiä perheille ei ole tänään helppo ymmärtää. Sen sijaan tajuaa jo paremmin menetysten suuruuden, kun niitä tarkastellaan kylä- tai peräti talokohtaisina. Vuonna 1860 oli Hämeenlinnan kaupungin lähellä Hattelmalan kylässä eräs tilanhaltija syksyllä ottanut navettaan 19 elukkaa vähemmän kuin keväällä laski ulos. ”Samana vuonna tappoi peto Ristijärven kulmalla Längelmäen pitäjässä 42 lehmää, paitsi hevoisia, varsoja, lampaita ja muita vähempiä elukoita.”³ Juhannusviikolla 1875 kertoi Helsingfors Dagblad, että Janakkalan Ritasjärven asukkaat olivat menettäneet sinä keväänä susille 12 hevosta. Muista menetetyistä kotieläimistä ei uutisessa mainittu.⁴ Paljon kertova on myös uutinen Laatokan Karjalasta syksyllä 1882. ”Sudet ovat, kirjoitetaan meille Käkisalimesta, Pörtsykän, Puustin ja Ostamon kylistä Käkisalmen kaupungin eteläpuolelta elokuusta tähän asti vieneet noin kolmattakymmentä hevosta, muutaman kymmen-kunnan lehmiiä ja niin paljon lampaita, etteivät kylänmiehet niistä enää tiedä lukua. Esi-

¹ TVS 3 21. 1. 1825.

² ÖF 149 28. 12. 1881.

³ Häm 19 10. 5. 1861.

⁴ HD 195 21. 6. 1875.

merkkinä mainitaan, että eräältä vasta-alkavalta talo-mieheltä on näin mennyt hevonen, kaksi lehmää ja seitsemän lammasta.”⁵

Kaikki edellisen kappaleen sanomalehtiutiset olivat sinänsä pieniä ja vaati-mattomia, mutta niiden takaa saattaa arvata löytyvän runsaasti inhimillistä hätää. Voidaan ajatella, että Muolaan pitäjän susien suuhun menetetyistä 40 hevosesta ainakin 3/4 oli yksihevosista taloista. Tuskinpa verraten syrjäisessä Ritasjärven kylässäkään monessa talossa pidettiin kahta hevosta. Tämä mer-kitsi sitä, että niissä perheissä, jotka olivat menettäneet talon ainoan vetojuh-dan, elanto pitkäksi aikaa saattoi aivan ratkaisevalla tavalla heiketä. Ilmeistä on, että mainitulla Hattelmalan kylän tilanhaltijalla oli varaa menettää suuresta karjastaan 19 päästä laiduntamiskauden aikana nälän vielä mitenkään uhkaa-matta, mutta samaa tuskin voidaan uskoa Laatokan rannan uudisasukkaasta. Kun hän menetti hevosen, kaksi lehmää ja seitsemän lammasta, niin silloin saat-toi jo tuntua talven yli pääseminen ylivoimaiselta. Kun pääomaa ei vasta-alka-jalla ollut, oli elämä aloitettava uudelleen alusta ehkä suurenkin velkataakan painamana, jos nyt sitäkään oli saatavissa.

Hieman suurempikin karja saattoi joutua susien raatelemaksi yhdellä ainoalla kerralla. Näin kävi Vehkalahdella Paijärven kylässä vielä vuonna 1887, jolloin hukat tappoivat Posti-nimisen talollisen koko karjan, viisi lehmää ja kaikki lam-paat yhtenä yönä. Samana vuonna ne tekivät muutakin tuhoa Vehkalahdella.⁶

Kaikki edellä kerrotut esimerkit olivat aivan ilmeisesti talollisten parista. Ti-lallinen, joka sentään omisti maansa ja mantunsa saattoi jotenkin selvitä peto-jen hänelle tuottamasta tuhosta, mutta usein kohtasi turma myös kaikkein vä-häväkisimpien eläjien karjaa. Heinäkuussa 1881 tappoivat sudet Teiskossa köyhän torpparin ainoan lehmän. Uutisessa kerrottiin hänen ostaneen sen edel-lisenä syksynä peräti 80 markalla ja ruokkineen sitä koko talven kalliilla re-hulla. Nyt hän yhdellä kertaa menetti kaiken, suuren sijoituksensa juuri kun se olisi alkanut tuottaa.⁷

Useasti olivat kertomukset torpparien menetyksistä vain lyhyitä mainintoja muiden uutisten yhteydessä. Porin tienoilla todettiin 1876 melkein ohimennen, kuinka erään torpparin hevonen oli revitty kuoliaaksi ja erään toisen hevosta haavoitettu pahasti.⁸ Jo ennestäänkin ahdas ja puutteenalainen elämänkehä su-pistui yhä pienemmäksi. Jos oli ollut tehtävänä hevospäiviä taloon, oli ne vast-edes korvattava ihmistyövoimalla, joka olisi kipeästi tarvittu oman perheen toi-meentulon turvaamiseksi. Maatöihinkään ei enää ollut käytettävissä omaa he-vosta. Näin saattoi hevosen kuolema tuoda torppaan pitkäaikaisen puutteen, ehkä nälänkin.

⁵ Laatokka 43 26. 10. 1882.

⁶ *Ulvinen* 1968, s. 194.

⁷ *Häm* 30. 7. 1881. — Sama uutinen *Ilm* 60 30. 7. 1881. — Sama uutinen *ST* 30. 7. 1881.

⁸ *BjT* 58 29. 6. 1876.

Joskus sentään saatettiin uutisessa pohtia hieman laajemmin torpparinkin menetyksiä. ”Sudet tappoivat ja raatelivat Tyrvällä tämän heinäkuun 8 päivänä [1882] torppari Vilho Tuomisen, Houhajärven kylästä, kaikki eläimet, kolme lehmää ja yhden mullin. Viime mainittu ei ollut torpparin oma. On kylläkin tuntuva vahinko varattomalle torpparille, joka kalliilla karjanruoalla on elättänyt viime talvena elikkonsa, joista nyt suvella olisi ollut tuloa. Mutta kylläpä susi saakin siellä rauhassa elää ja pesiä, koska kunnassa ei ole mihinkään toimiin ruvettu niiden hävittämiseksi...”⁹ Myös näin saatettiin asiaa tarkastella: ”Myöhemmin kesällä kun penikat ovat varttuneet, jättää koko susi perhe pesän ja retkeilee vanhempiensa johdolla saaliin haussa. Moni köyhä torppari kadottaa silloin ainoan lehmänsä tai hevosensa taikka kaikki lampaansa ja silloin täytyy sammuttaa tuli takasta ja omaisineen lähteä talostaan ja kodistaan.”¹⁰ Suuri oli susien valta. Ne pystyivät hävittämään yhdellä hyökkäyksellä ehkä vuosienkin aikana suurten ponnistelujen tuloksena kartutetun karjan ja niin tuhoamaan hetkessä torpan miehen mahdollisuudet elää perheineen tulevan talven yli.

Teiskolaisen torpparin lehmän menetyksestä kertoi ainakin kolme lehteä. Ne olivat siis ilmeisen halukkaita julkaisemaan tällaisia inhimillisestä hädästä kertovia uutisia. Se, että niitä sanomalehdissä kuitenkin näkyi verraten harvoin, johtui ilmeisesti siitä yksinkertaisesta syystä, että tiedot syrjäkulmilta kulkeutui-
vat huonosti toimituksiin. Herkemmin saavutti toimittajan todennäköisesti tieto, että ”tappoivat nämä julkonaamat jokivarrella olevalta, kauppaneuvos Grönfeldtin omistamalta tammalta varsan ja olivat emäekin ahdistelleet”.¹¹

Koska susi tavallisesti teki pesänsä syvälle korven kätköön louhikkoiseen maastoon, oli luonnollista, että se otti ruokansa mahdollisimman läheltä ja näin se normaalisti joutui verottamaan juuri syrjäseutujen asukkaita. Susipariskunta pentuineen joutui olemaan saman paikkakunnan vitsauksena ainakin kolme tai neljä kuukautta, sillä vasta sen jälkeen poikaset olivat niin isoja, että pesue saattoi jo retkeillä pidemmällekin. On lisäksi huomattava, että pentujen varttuminen tapahtui juuri parhaaseen laiduntamisaikaan ja vakinainen susikanta saattoi jo tämänkin vuoksi tulla seutukunnalle raskaaksi. Ehkä myös suurempien talojen kannatti isojen karjojensa turvaksi paremmin palkata paimen kuin torpparin muutamaa elikkoansa varten. Se, että lampaita aina joutui petojen ruoaksi niin runsaasti, saattaa johtua paitsi siitä, että niitä aina oli runsaammin, myös siitä että niitä varten ei kannattanut niin hyvin palkata paimenta kuin suurelle karjalle.

Korvauksen saaminen menetetyistä karjasta oli ilmeisesti vielä kautta koko 1800-luvun erittäin harvinaista. Käkisalimesta tosin kerrottiin kesäkuussa 1882

⁹ ST 110 20. 7. 1882.

¹⁰ Kaiku 41 25. 5. 1887, ”Hämeen metsästysseuran sudenajot talvella 1883”.

¹¹ Satakunta 38 20. 9. 1879.

seuraavaa: "Sudet ovat täällä saaneet semmoisen vallan ettei täkäläinen hallitusvalta voi kukistaa; viime kesänä saivat kaupungin karjasta liki parikymmentä lehmää, josta sai jokainen lehmän omistaja maksaa 4 markkaa vahingon kärsineille, ja tänäkin suvena ovat jo panneet työnsä alkuun." Vaikuttaa siltä, että koko kaupungin karja laidunsi yhdessä, joten tällainen korvausmenettely oli sangen luonnollinen, sillä eihän koskaan tiennyt, koska vahinko sattuisi omalle kohdalle.¹² Vaikka käy läpi systemaattisesti paikallishistorioita, ei tällainen korvausmenettely kuitenkaan näy olleen ainakaan maalaiskunnissa voimassa. Ehkä keskisen pitäjän miehet arvelivat karjansa olevan paremmassa turvassa kuin syrjäisempien asukkaiden eläimet ja näin olisi tehty vain syrjäkulmien asukkaita hyödyttävä sopimus. Joskus saattoi sentään kuntakin maksaa susien tihutöitä. Näin kerrotaan Uudenkirkon pitäjästä 1882. "Jalomielinen kunnanpäätos. Uuskirkkoiset ovat äskettäin pitämässään kuntakokouksessa päättäneet korvaukseksi viime kesäisen hullun suden tuhotöistä eläinten omistajille maksaa kunnan varoista noin 2.300 markkaa."¹³ Jo uutisen otsikoinnistakin ilmenee, että päätös oli harvinainen ja jo kaiketi senkin vuoksi jalomielinen. Lisäksi sen ainutkertaisuutta korostaa seikka, että hulluja eli vesikauhuisia susia oli toki sentään harvassa ja että Uudellakirkollakaan ei ilmeisesti ns. normaaleja susien tuhotöitä korvattu kunnan varoista. On näin ollen todettava, että korvauksen saaminen petojen tappamista elikoista on ollut viime vuosisadalla erittäin harvinaista. Kukin kantoi taakkansa itse ja näin sudet kirjaimellisesti saattoivat ajaa perheen pahimmassa tapauksessa suoraan mieron tielle.

¹² Str 148 30. 6. 1865, artikkeli "Käkisalmi 17 p kesäkuuta".

¹³ UStr 28 3. 2. 1882.

5. SUDENPYyntI OLI ONNEN VARASSA

Kun susi vei talon ainoan hevosen tai lehmän karjasta, oli jokaisen suomalaisen ajatus epäilemättä: pitäisi tehdä jotakin. Koska myös melkein poikkeuksetta jokainen sudenajossa mukana ollut tunsi oman kyvyttömyytensä, oli selvä johtopäätös, että joidenkin muiden olisi toimittava. Tässä vaiheessa oli jo vaatimuksen osoitekin selvä: jahtivouti. Jokaisessa pitäjässä oli asukkaiden palkkaama virkamies, hänelle tietenkin kuului petojen jäljittäminen ja tuhoaminen.¹ Myös sanomalehdistössä oli kautta koko vuosisadan jatkuvasti toistuvana kysymyksenä, miksi eivät jahtivoudit hoida tehtäväänsä. Turun Viikko-Sanomien vaati näitä virkamiehiä työhön palkkauksensa edestä,² Åbo Tidningar valitti, että jahtivoudit olivat valitut virkaansa aivan muilla kuin metsästystaidollisilla perusteilla,³ Suomettaressa muistutettiin, että jahtivoudin toinen nimitys oli susivouti, jonka nimityksen mukaisesti hänen myös tulisi toimia.⁴ Niinikään vaadittiin Suomettaressa, että ylempien virkamiesten tulisi valvoa jahtivoutien viranhoitoa ja toisen kerran, että kuntalaisten tulisi itse saada valita tämä virkamiehensä, joka usein on "senkaltainen, ettei rohkene pyssyä laukaista".⁵ Pohjanmaalla valitettiin, ettei ole lupaa lakkauttaa jahtivoudin virkaa, vaikka tämä ei jahteja järjestäkään.⁶ Oulun Viikko-Sanomien puki sanoiksi ilmeisesti sangen yleisen mieliteon kirjoittamalla: "On se kumma, kun susivoudin kappoja maksetaan, eikä kuitenkaan susista vaaria pidetä."⁷ Ja pari vuotta myöhemmin sama lehti toisti: "Susivoudeja kyllä on joka pitäjässä, mutta sutten ajaminen on tainnut kokonaan unohtua, koska niistä ei enää kuulu mitään."⁸

Yleinen avuttomuus petojen uhan edessä oli purettava johonkin ja niin susivoudit saivat olla sijaiskärsijöinä. Käytännössä oli jahtivoudin virka jo 1800-

¹ Jahtivoudin virasta ks. esim. *Wirilander* 1974, s. 96—97. — *Jutikkala* 1942, s. 423. — Jahtivoudin virka lakkautettiin keisarillisella asetuksella 10. 2. 1891, jolloin myös silta- ja jahtivoudin kapat peruutettiin kruunulle.

² TVS 3 21. 1. 1825.

³ AT 12 14. 2. 1854.

⁴ Str 7 19. 2. 1858.

⁵ Str 13 7. 4. 1860. — UStr 23 29. 1. 1881, kirjoitus "Jahtivoudit ja sudet Suomessa" pääkirjoituksen paikalla.

⁶ ÅU 158 12. 10. 1869.

⁷ OVS 11 17. 3. 1860.

⁸ OVS 17 26. 4. 1862. — Myös Kristiinassa valitetaan jahdin tehottomuutta, mistä ks. Vabl 24 13. 6. 1874. — Jahtivoutien moittimisesta ks. myös ÅU 158 12. 10. 1869.

luvulle tultaessa muuttanut muotoaan ja lopullisesti siirsi uusi metsästysasetus 1868 vastuun jahdeista kuntien päättävälle elimille. Tästä huolimatta saatettiin vielä 1880-luvulla moittia jahtivoutejä virkatehtäviensä laiminlyönnistä, koska he eivät järjestäneet petojen ajoja, ”mikä itsessään on niin paikkansa pitävä tosi, että kestää minlaisessa helteessä hyvänsä”. Vaikka sanomalehtien toimittajien olisi pitänyt olla selvillä asioiden todellisesta luonteesta, eivät he läheskään aina valistaneet lukijoitaan.⁹ Joskus sentään saattoi tapahtua näinkin. Laatokan toimitus oli epäilemättä aivan oikealla asialla kirjoittaessaan 1882: ”Tokohan jahdin hävittäminen jossakin kunnassa nyt enää oikeastaan on missään yhteydessä jahti- ja siltavoutivirkojen kanssa? Jahti- ja siltavoutihan ovat vaan nimiä, jotka eivät enää merkitse vastaavia toimia, vaan tarkotetaan niillä yleensä kuvernöörinviraston ja nimismiehen käskynalaisia poliseja maalla. Että heidän asemansa, palkkansa jne. suhteen vallitsee paljon hämähäköä, joka olisi poistettava, sitä todistaa usein julkisuudessa ilmautuneet kirjoitukset tästä asiasta.”¹⁰ Juuri näin oli ollut asian laita kautta koko autonomian ajan. Mutta vaikka jahtivoutien ensisijainen velvollisuus olisikin ollut jahtien järjestäminen ja petojen uhan torjuminen, niin tuskin heitä silti olisi voitu perustellusti syyttää petojen tekemistä tihutöistä, siksi vaikeaa ellei mahdotonta susien hyökkäysten torjuminen muutamalle virkamiehelle oli. Syntipukkeja täytyy kuitenkin olla kaikkina aikoina.

Vielä useammin kuin vaatimuksen jahtivoutien ripeästä toiminnasta, esittivät sanomalehdet edellisten syytösten kanssa ristiriidassa olevana kantanaan, että susijahteja ei pitäisi lainkaan järjestää. Niihin käytetty aika oli täysin hukkaan heitettyä, eikä niistä ollut pienintäkään edes välillistä hyötyä. Kuinka nyt on ymmärrettävissä tällaisten toisilleen vastakkaisten vaatimusten esittäminen. Vastaus on sinänsä verraten yksinkertainen. Kun pedot hävittivät karjaa, oli toki sanomalehtien velvollisuus vaatia jotain tehtäväksi ja kun ei muuta useinkaan keksitty, vaadittiin viranomaisia toimimaan. Mutta esivallan edustajat eivät voineet yksinään mitään. Heidän ainoa keinonsa oli yleisen jahdin järjestäminen kautta pitäjän tai kihlakunnan. Näillä ajoilla taasen tiedettiin olevan erään suuren puutteen. Niissä ei tapettu yhtään petoa. On ilmeistä, että viime vuosisadalla järjestettiin useita satoja susijahteja. Kuitenkin tiedetään näistä vain aniharvan onnistuneen. Vasta vuoden 1881 jälkeen uusien metsästys-tapojen myötä jahdit alkoivat tuottaa tuloksia, mutta tällöin ne eivät enää ol-

⁹ Keisarikunnan metsästysasetus 1868, § 9. — Oulun Lehti 17 23. 11. 1881, pääkirjoitus, allekirjoituksena ”Maamiehet”.

¹⁰ Laatokka 31 3. 8. 1882.

leetkaan varsinaisia yleisiä jahteja.¹¹ Tosin kerrotaan porvoolaisessa lehdessä vuonna 1862, että 1815 oli paikkakunnalla saatu jahdilla kaksi sutta ja että ennen vanhaan oli osattu toimeenpanna jahteja kunnolla ja tuloksellisesti.¹² Myös Pusulan kappelissa Lohjan pitäjässä kerrottiin osatun käydä jahtia niin hyvällä tuloksella, "ettei enää suurin paimenia tarvitakaan tässä seurakunnassa". Erikoista Pusulan tilanteessa oli se, että "yksi Liljehök niminen Ruotsalainen, Sotaväen päällysmies" oli opettanut paikkakuntalaiset suden ajoin. "Kutsumus jahtiin vastaanotetaan ilolla ja kiitettävällä yksimielisyydellä." Pusulan miesten jahdinkäyntitaidosta mainittiin sanomalehdissäkin ja asiasta julkaistiin opaskirjanen ja siitä aikanaan uusi painos.¹³ Mutta kaikissa pitäjissä ei ollut ollut yhtä etevitä opettajia. Eräässä porilaisessa lehdessä selostettiin Ahvenanmaalla 36 vuotta aikaisemmin käytyä jahtia, jonka tuloksena ilmoitettiin kahdeksan suden saaneen surmansa.¹⁴ Kertomusten ilmeisenä tarkoituksena oli antaa uskoa oman paikkakunnan miehille, mutta saariston poikkeuksellisen oivalliset pyynnin edellytykset tuskin oikeuttivat vertaamaan tätä jahtia mantereella toimeenpantujen tuloksiin. Joissakin artikkeleissa saatettiin ylimalkaisesti viitata jahdin onnistumiseen, tai että on sentään useammalla jahdilla saatu yksi susi. Tuskin väitteellä, että ennen vanhaan jahdit sentään onnistuivat, on liiemmälti katetta. Etelä-Pohjanmaalla todistettiin yksimielisesti 1700-luvulla ettei jahdilla koskaan oltu saatu yhtään ainutta sutta.¹⁵

Kun lukee kuvauksia toimeenpannuista yleisistä petojahdeista, ei enää ihmetele, miksi ne eivät onnistuneet. Morgonbladetin kirjoittaja kuvaili erästä pyyntiä näin: "Tiedättekö, hyvä herra, mitä on sudenajo? Se on jotain aivan erityistä lajissaan. Mytologiset kertomukset Bacchuksen retkestä Intiaan voivat antaa siitä vain heikon käsityksen. Koko pitäjän miespuolinen väestö kokoontuu yhteen ja huikentelevaisen hauskuuden tuottamin mitä raisuimmin ilvein ja suunnattomin naurunremahduksin, olympolaisesti elämöiden ja mainadimaisen sekasorron vallassa he vaeltavat metsien läpi viininjumalan jalojen antimien suomalaisen paloviinan yksinkertaisessa hahmossa vuodattaessa virvoittavaa kastetaan mieliin. Noin joka kymmenes mies on heistä tällä havaa korotettu 'päällysmiehen' virka-arvoon ja arvokkuuteen, jonka kutsumus ilmenee siinä, että hän ensin pyytää miehensä kemuihin, joiden aikana 'jalkaryppy' runsaina virtaavat,

¹¹ Uudesta, jälleen käyttöön otetusta jahtitavasta kerrotaan luvussa 11. Vuoden 1881 jälkeisistä onnistuneista jahdeista ks. esim. *Böök* 1901, s. 19—30. — Ilm 21 18. 2. 1886 lehdessä kerrotaan Haminassa onnistuneesta jahdista, jota juhlittiin niin jo paluumatkan aikana, että koko jahtijoukon yllätti venäläinen sotilaspatrulli ja seurue oli vähällä joutua putkaan. Onneksi se kuitenkin oli lukossa ja niin onnesta ja vähän muustakin huumautuneet miehet pääsivät jälleen vapaiksi.

¹² BoBl 36 11. 9. 1862.

¹³ *Malmstedt* 1837, s. 2—5. Sanomalehdistä, jotka mainitsivat Pusulan miesten taidosta mm. AT 12 14. 2. 1854 ja TreSa 12 26. 3. 1867.

¹⁴ BjT 41 26. 5. 1880.

¹⁵ Mbl 9 30. 1. 1854. — *Alanen* 1949, s. 249.

sen jälkeen hän johtaa heidät hauskalle kävelyille, jonka selvittävä vaikutus osataan kyllä tepsivin keinoin torjua ja jonka aikana päällysmies estää syntymästä tappelua iloisten veikkojen kesken, joiden hiprakkainen mieliala ei salli heidän erota, jotta hajaantuneina kuljettaisiin metsän läpi ketjussa ja lopulta hän tuo palavissaan olevat sankarinsa turvalliseen satamaan kylään, jonne koko yhteenkokoontunut joukko on asettautunut ryyppäämään. Ja susi — niin hän on kapaleen pajatso; se hiipii vaivattomasti meluisien ja kauas toisistaan hajaantuneiden joukkojen välistä, virnistellen se pysyttelee metsästysjoukon takana raatelepa vielä sen lisäksi huihin vuoksi yhden ja toisen hiehon tai varsan.”¹⁶

Vuonna 1878 julkaistu metsästyskirja katsoi ajolahdin olevan ”tehokkaimpia keinoja susien paljouden vähentämiseen”.¹⁷ Kolme vuotta myöhemmin painettu Neuvoja Suten ja Ilvesten pyytämiseen oli huomattavasti realistisempi. ”Metsänajo on ollut vanha tapa meillä petoeläinten pyynnissä, kun ne ovat matkansaattaneet vahinkoa jossain paikkakunnassa. Mutta sen kautta että ne niin usein eivät ole onnistuneet ja muutoinkin tavallisesti vaativat suuria uhrauksia päivätöissä y.m. on metsänajo menettänyt luottamuksensa ja viime aikoina milt’ei kokonaan laannut.”¹⁸ Mutta jo 1853 oli eräs laaja petokysymystä käsittelevä artikkeli todennut: ”Suden jahteja ei Suomessa pidetä, mutta Ruotsissa tapetaan sillä paljo susia.”¹⁹ Ajon idea sinänsä oli peräti yksinkertainen. Ajomiesten oli hätistettävä susi pyssymiesten muodostamalle ampumalinjalle, jolla pedon oli määrä tavata kohtalonsa. Apuna voitiin käyttää alueen sivuilla olevia jahtiverkkoja, kankaisia jahtilappuja jne. Teoriassa kaikki oli helppoa, myös sovellutuksessa käytäntöön olivat mukana olleet liikuttavan yksimielisiä. ”Mutta oletkos hyvä lukija tällaisessa jahdissa käynyt? Jos et niin kiitä onneasi! Kuule kuinka niissä tavallisesti käypi. Satakunta miehiä, jopa vaimoja ja lapsiakin joukossa, tulee kokoon, ken ruostuneella pyssyllä, ken poikkinaisella keihäällä, ken seipäälläkin varustettuna. Nyt lähdetään sen kylän maata kulkemaan missä susi viimeksi on tehnyt tekosiaan. Kahlataan korvet, samotaan salot halki hirveällä hoilaamisella, kolistelemisella ja räjäyttämisellä. Kun viimein rupeaa väsyttämään, käydään lepäämään, ja avataan eväspussit sekä viinapullot. Siinä nyt pidetään susille peijaisia ja sitten eritään hyvillä mielin kukin kotiinsa. Mutta onkos niitä saatukaan joille niin komeat peijaiset on pidetty? Vielä vain! Susia ei ole nähtykään. Ne ovat tuota hälinää kuullessaan jo aikaa väistyneet turvallisempaan paikkaan; mikä heitä siitä estäisikään, sillä ei heitä ole yritettykään kiertämään; kaikki miehet vaan tallustelevat peräkanaa

¹⁶ Mbl 9 30. 1. 1854.

¹⁷ Metsästyskirja I 1878, s. 18.

¹⁸ Neuvoja 1881, s. 6.

¹⁹ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 17 24. 8. 1853, s. 132. Tosiasia kuitenkin on, että jahteja pidettiin jatkuvasti vielä 1880-luvullakin, vaikka aina oli niitä, jotka vastustivat turhaa ajanhukkaa.

niinkuin hanhet. Sill'aikaa kun pyytäjät lepäävät vaivoistansa, ovat sudetkin käyneet levolle naapurin laitumella ja juovat hekin siellä tapettuina lampaitten verta käyttämiesten terveeksi ja kunniaksi." Näin todistettiin jahdeissa yleensä aina käyvän. "Se vielä on onneksi luettava, jos ei joku pyytäjistä vahingossa saa luotia rintaansa, koska miehet humalissaan varomattomasti käyttelivät pysyään." Aina ei toki käynyt näin hyvin. Suurina susivuosina Karjalan pitäjässä Turun lähellä järjestettiin jahti, jossa ei tavan mukaan "ainoatakaan pitkä-häntäistä kukaan tavannut". "Se surkuteltava onnettomuus tapahtui, että eräs mies, joka ei ollut pyssyyn tottunut, oli niin ankaran latinkin pannut pyssyynsä, että pyssy särkyi, josta se seuraus että käsi meni pirstaleiksi ja vähempiä haavoja kasvoihin. Mies on lääkärin hoidettavana." Ilmeisesti oli syytä iloita aina, kun selvittiin jahdista ilman tuhoa tuottaneita vahingonlaukauksia.²⁰

Mutta edellä kerrotut tapaukset kuvaavat rahvaan miesten toimia. Tuoreesta puusta ei kuitenkaan tuntunut puhkeavan hyödyllisempiä hedelmiä. Kun Hämeen ihmisyöjäsutta lähdettiin ympäristökaupunkien herrojen ja rahvaan yhteisin voimin jäljittämään varattiin alun perin mukaan "suurijoukkoinen soitto-kunta ja rumpu". Entä miten sujui tämä kolmen läänin yhteisyritys, mitä siitä kuului? "Kaikkea hyvää vaan. Sudet eivät voineet syödä yhtäkään ajomiestä, vaikka vähällä oli. Eikö sitä siinä jo ole kyllin voitoksi. Sitä onnenkohtausta Helsingistä, Hämeenlinnasta, Turusta ja Tampereelta kokoontuneet pyssymiehet riemuten arvattavasti viettävät suurella baalilla, jota pidetään soitto-kunnan ja rummun avulla ja talonpoikaistytöjen parissa." Lisäksi kirjoittaja tuumi, että "arvattavasti ei pulloja ja ruoka-astioitakaan unhoitettu". Ilman mitään varsinaisesti järjestettyä johtoa oli tämä jahti pelkkä farssi, kuten lukemattomat muutkin. Tampereen Sanomien lopputuomio kuului: "Emme voi olla lausumatta ankarinta moitetta toimen johtajille ja siihen osaa ottaville herrasmiehille, siitä esimerkistä, jota ovat yhteiselle kansalle antaneet."²¹ Lehden lausuma oli turha, yhteinen kansa osasi mitä lukuisampien todistusten mukaan ryyppätä ja rähjätä jahdeissa ilman herrojen esimerkkiäkin.²²

Ehkä vielä on kuultava todistajana Yrjö Koskista, joka kertoo tilanteesta Hämeenkyrön pitäjässä ennen 1800-luvun puoliväliä: "Jahtivoudin nimellä on pitäjässä virkamies, joka saapi kaban joka talosta. Muutamia kertoja on jahtia pidetty pauhinalla ja mäyhinällä, mutta kun ei ole verkkoja ollut, eikä mitään järjestystä, niin ei ole niin yhtäkään petoakaan näkyville saatu, ja susi on pae- tessaan usein kiusallakin eläimiä repinyt." Aivan samanlaiset olivat olleet kokemukset etelä-Pohjanmaalla jo edellisellä vuosisadalla. Umpihumalaisia ajomichiiä, edesvastuuttomuutta, välinpitämättömyyttä, "joskus saatiin jokin jänis,

²⁰ Maiden ja Merien Takaa 16 15. 8. 1865, s. 123. — ST 67 12. 6. 1880.

²¹ TreSa 35 28. 8. 1877.

²² Ilm Vaasa 20 10. 3. 1852. Kuvaus herooisesta jahdista kaikkine asiaankuuluvine herkullisine ykityskohtineen.

sutta ei milloinkaan". Eivätkä jahdit 1800-luvun Pohjanmaalla olleet muuttaneet muotoaan.²³

Susijahti, jota oltiin alituisen vaatimassa, kun ei petoja vastaan muutakaan keksitty, osoitti kaikkialla tehottomuutensa. Voimakkaasti tuomitsi Suomettaren kirjoittaja tällaisen ajan haaskaamisen, mutta totesi siitä sentään olevan jotain hyötyäkin: "Vielä on muistutettava sitä mainetta miehissämme, että susien ajossa harvoin käyttäivät miesten tavoin, vaan viinalla hankkivat itsellensä senverran miehuutta että huutaen ja meluten hirviävät karkoittaa sudet liki-tienoilta, sensijaan kuin niitä tulisi kiertää ja ampua eli lyödä kuoliaaksi. Että suden ajoissa harvoin susia tapetaan vaan sudet ainoastaan karkoitetaan toisten paikkakuntain räsikseksi, on saanut suden ajot pahaan huutoon, kuin ne eivät täytä tarkoitustansa vaan käytetään juopumukseen ja muuhun pahennukseen, jotta niistä vaan on räsitusta muille seurakunnille, pahennusta omalle seurakunnalle ja turhaa ajan menekkiä." Ehkä kansa laskelmoi susien karkoittamisella toisen pitäjän karjaan olevan jo sinänsä ainakin tilapäistä arvoa, säästyipä ainakin sillä kertaa omat elikot. Sangen rajoittuneesta yhteisvastuun tunteesta kertoo sekin tieto, että Varsinais-Suomessa oli verraten tavallista järjestää tällaisia "yleisiä karkoittamisia". Kirkossa kuulutettiin aika, jolloin lähdetäisiin ajamaan petoja naapurien kiusaksi.²⁴

Tuntemattomia eivät olleet tämänlaatuiset Hämeessäkään. Kerran vesilahtelaiset valittivat haikeasti urjalalaisten menettelyä. He olivat pitäneet vesilahtelaisille ilmoittamatta suden ajot, joiden aikana ei tosin sutta oltu nähty eikä kuultu. "Mutta kumminkin kuuli susi äänen metsässä, koska lähti tekemään pakkoa Vesilahteen. Ja kun se pääsi rajan yli, niin se repi 2 lehmää, jotka täytyi lopettaa ja 2 lammasta vei muassaan, en tiedä mitä muuta lieene tehnyt." Aikaisemminkin olivat urjalalaiset harrastaneet tällaista toimintaa ja eräänkin kerran "susi tappoi lehmän ja hätyytti kovin paimen tyttöä, joka kuitenkin sai avun". Aiheellisen tuntuisesti kysyi vesilahtelainen: "Onkohan tämä lähimmäisen rakkautta, että ajaa sudet naapurinsa karjaan tietämättä?" Asiasta kirjoittanut vesilahtelainen ehdotti yhteisiä ajoja, joissa urjalalaiset ajaisivat pedot vesilahtelaisten ampumaketjuun, jolloin todella ajosta saattaisi olla hyötyä.²⁵

Kovin korkeasta moraalista tällaisten ajojen järjestäminen tuskin todistaa, mutta kylläkin ihmisen avuttomuudesta susien edessä. Kun vapun tienoilla Vaasan lähellä joku näki suden vaeltavan Vaskiluodon saarelle, jonne pian oli kaupungin silmäntekevien määrä asettua huviloihinsa, Vasabladet ihasteli, että tuskin koskaan oli saatu jahlia koolle niin pikaisesti. Siitä huolimatta susi ehti läh-

²³ Koskinen 1851, s. 31. — Epäonnistuneista jahdeista Pohjanmaalla 1700-luvulla ks. Alanen 1949, s. 249. Em. Ilmarisessa on (n:o 20 10. 3. 1852) iloitteleva kuvaus jahdistista.

²⁴ Str 8 2. 3. 1860. — *Vilkuna* 1935, s. 8—9. — ST 134 18. 11. 1880.

²⁵ Häm 63 10. 8. 1881. — Jatkuvasti puhutaan lehdistössä susien ajamisesta toisiin piittäjiin. Tästä ks. esim. Str 8 2. 3. 1860; Lisälehti Päijänteelle 47 14. 6. 1878; BjT 26. 5. 1880; ST 134 18. 11. 1880; HäSa 10 12. 3. 1879.

teä jään yli Sundomiin ja ilmeisesti jahtimiehetkin tämän kuullessaan huokasivat helpotuksesta. Koska kuitenkin jäät vielä olivat vahvoja, esitti artikkelin kirjoittaja ajatuksen, että mitähän sanottaisiin, jos nyt sundomilaiset ajaisivat sudet takaisin Vaskiluotoon kevään kukkien ja huvilanomistajien lasten pariin. Porilainen lehti oli epäilemättä oikeassa korostaessaan tätä jahdin ehkä jo alunperin aiottua lopputulosta. ”Tavallisena seurauksena näistä ajoista on näet vaan ollut se, että pedot melkein aina pelastavat nahkansa ja ainoastaan karkoitetaan toisesta pitäjästä toiseen, josta taas vähän ajan takaa palaavat entisille olopaikoilleensa.”²⁶ Naapuripitäjässäkin osattiin ilmeisesti pitää jahtia. On olemassa nimenomaisia esimerkkejä siitä, että kuullessaan naapuripitäjän suunnittelevan suden ajoa, myös ao. pitäjässä sellainen päätettiin panna samanaikaisesti toimeen. Kullakin pitäjällä oli ymmärrettävästi kylliksi omista susissaan.²⁷

Kun jahtien kokonaiskuva näin muodostui voittopuolisesti negatiiviseksi, ei ole ihme, että niiden pitoa vastustettiin. ”Se on kokemuksella tunnettu, ettei jahdilla hävitetä petoja, vaan päiviä.”²⁸ Aivan samasta näkökulmasta kuin Tampereella, katsottiin asiaa myös Käkisalmissa, kun siellä torjuttiin ajatusta susijahdin toimeenpanosta korostamalla, että ”ne monet kilpajuoksut, joissa menetetään vuosittain tuhansia mies-päiviä, ja susien vahdit, joille maksetaan satoja markkoja, ovat ihan inhottavia kulunkeja”.²⁹ Morgonbladetissa oli vuosisadan puolimaissa laaja artikkeli, jossa laskeskeltiin jahtiin hukkaantuvien työpäivien määrää. Esimerkkipitäjä oli jaettuna kahteen nimismiespiiriin, joista toisessa puoliskossa oli 900 jahtiin saapumaan velvoitettua henkilöä. Kun viimeksi kuluneen vuoden aikana oli pidetty kolme jahtia, joihin oli kaikkiaan tärvätty kahdeksan päivää, laski kirjoittaja näin kulutetun turhuuteen 7.200 työpäivää, joiden yhteinen hinta — kun päivätyön hinnaksi mainittiin 25 kopeekkaa — oli kaikkiaan 1800 hopearuplaa. Tuloksena oli yksi ainoa susi.³⁰ Kenties laskelma oli liioiteltu, sillä tuskin jahtiin kaikki saapuivat, ehkä nuo kustannukset silti olisi voinut käyttää hyödyllisemminkin, esimerkiksi tapporahoihin kuten kirjoittaja mainitsi.

Yleensä oli jahdeissa mukana satamäärin ihmisiä. Kun Kaukolan pitäjässä maaliskuussa 1831 susi surmasi useita lapsia, järjestettiin laaja jahti, johon kerrotaan osallistuneen 1000 henkeä.³¹ Puoleksi vuodeksi lapsen surmat loppuivat, mutta alkoivat sitten taas uudelleen.³² Oliko jahti turha ja siihen uhrattu aika hukkaan heitettyä, on vaikea sanoa. Yhtään sutta ei kuitenkaan siinä surmattu.

²⁶ Viborgsbladet 18 1. 5. 1875. — Satakunta 69 31. 8. 1887.

²⁷ Häm 63 10. 8. 1881.

²⁸ TreSa 12 26. 3. 1867.

²⁹ Str 148 30. 6. 1865.

³⁰ Mbl 9 30. 1. 1854.

³¹ HT 35 4. 5. 1831.

³² SSTS:n VA:ssa olevien kokoelmien, Kaukola Kuolleet, mukaan surmasivat sudet jälleen 19. 9. 1831 Keräpellon kylässä Pekka Teräväisen 14-vuotiaan pojan Pekan.

— Porvoossa järjestettiin kesäkuussa 1878 laajasuuntainen jahti, johon Helsingin lehdistäkin kutsuttiin osanottajia sanomalehti-ilmoituksilla. Ilmoittautua sopi Esplanadikappeliin jätettyyn listaan, tarkoitukseen vuokrattu höyrylaiva lähtisi lauantaiaamuna klo 2.00 ja takaisin tultaisiin normaaleilla juna- ja laivavuoroilla. Tässä jahdissa oli ilmeinen tarkoitus laadulla korvata ainakin osittain määrä. Kaikkiaan osallistui siihen 300 henkeä. Jahti epäonnistui täydellisesti, kulunkeja ei kukaan näy laskeneen.³³ Vaikka jo aivan vuosisadan alussa oli sanomalehdissä kirjoitettu, että jahdit ovat pelkkää ajanhukkaa, turvauduttiin niihin silti jatkuvasti, koska muuta ei osattu ainakaan kesällä tehdä.³⁴

Luonnollisesti oltiin aina valmiita etsimään epäonnistumisen syitä, eikä niitä vaikeaa ollutkaan löytää. Johto oli huonoa ja ajomiehet epäkelpoja. Parannuksia esitettiin. Eräs helsinkiläinen lehti pohdiskeli 1879, että jahdeilla kenties olisi jonkinlaiset mahdollisuudet onnistua, jos joka neljäs tai viides mies olisi koulutettu sotilas.³⁵ Näihin aikoihin vaadittiin usein sotaväkeä ottamaan jahdit hoitoonsa.³⁶ Ehdotettiin myös, että 1870-luvulla perustetut lukuisat metsästysseurat ottaisivat ”likipitäjasten yhteisten petojahtien johdannon huostaansa ja velvollisuudekseen — astuisi nykyisten jahtivoutien sijaan, samoilla velvollisuuksilla, mutta myöskin samoilla palkka eduilla”.³⁷ Jotkut metsästysseurat tekivätkin hyvää työtä petojen jahtaamisessa, joskaan eivät aivan äskeisen ehdotuksen mukaisesti.³⁸ Hämeen Sanomat keksi vaatia jahtien johtoon ”metsäherroja, missä niitä saatavissa on, sillä heidän velvollisuuksiinsa kuuluu myös suden-jahtien ohjaaminen, jota varten metsäopistossa jahtitiedettäkin opetetaan”. Mitä useampia ehdotuksia tehtiin, sitä selvempää oli, että kunnollista ratkaisua ei vielä oltu lainkaan keksitty.³⁹

Suomalaisessa pitäjässä oltiin kyvyttömiä sellaiseen yhteistoimintaan, mitä petojahtit edellyttivät. Ei ollut johtajia, jotka olisivat kyenneet luomaan tarvittavaa yhteishenkeä ja uskoa asian onnistumiseen. Rahvaalta puuttui puolestaan halua ja kenties kykyäkin ajatella laajempaa yhteistä etua ja alistumista sitä palvelemaan. Kuten useasti, niin tässäkin syy ja seuraus ruokkivat toinen toisiaan. Koska suden pyytäminen aina oli onnenkauppaa, ei jahtiin alunperinkään us-

³³ HD 157 12. 6. 1878 ja 162 13. 6. 1878. — DN 137 15. 6. 1878.

³⁴ Epäonnistuneista jahdeista ja niiden kritiikistä ks. esim. seuraavat lehdet: SS 30 1836. — HT 85 26. 10. 1831. — HT 35 4. 5. 1831. — TVS 48 27. 11. 1824. — Kuopion Sanomat 39 26. 9. 1857, syyksi esitetään miesten kerta kaikkiaan keho ampumataito. — Str 8 2. 3. 1860. — BoBl 28 51. 7. 1865. — TreSa 12 26. 3. 1867. — ViT 50 1. 7. 1865. — Str 148 30. 6. 1865. — BjT 61 8. 8. 1877. — HD 162 17. 6. 1878. — Laatokka 19 6. 3. 1888.

³⁵ Hfors 47 26. 2. 1879. Myös etsittävää alaa pitää lehti aina liian suurena, usein se oli aivan ääretön. Joskus jahtiväki sai seistä läpi yön turhan päiten linjassa syyskylmillä.

³⁶ Ks. luku 10.

³⁷ Päijänne 71 6. 9. 1878, artikkeli ”Miten saataisiin yhteiset petoelävain jahdit paremmin menestymään”, pääkirjoituksen paikalla.

³⁸ Tästä on esimerkkinä Hämeenlinnan metsästysseura, mistä ks. Bök 1901, s. 10—33.

³⁹ HäSa 10 12. 3. 1879.

kottu ja näin oli suhtautuminen sudenajoon nurjamielistä. Ja uusi epäonnistunut jahti puolestaan tuntui vain osoittavan, kuinka oikeassa epäilijät olivat. Miksi siis yrittää lainkaan tehdä turhaksi tuomittua työtä.

Samoin kuin jahdeissa, tarvittiin yhteistyötä myös sudentarhojen rakentamisessa. Jo 1804 kirjoitti Åbo Tidning tarhojen rakentamisen olevan mahdollista säätyläishenkilöille tai sitten pitäjä voisi yhteisesti saada sellaisia aikaan. Rahvaan olisi syytä suostua rakentamiseen tarvittaviin menoihin, sillä ne tulisivat huomattavasti halvemmiksi kuin jahdit ja jatkuvat kotieläinten menetykset. Lehti ilmoitti lisäksi, että kirjakaupasta olisi saatavana tarhan rakentamisohjeita. Jos näitä neuvoja noudatettaisiin, saattaisivat susitarhat olla niin tehokkaita, että ne kokonaan korvaisivat jahdit, mikäli niitä vain perustettaisiin kyllin tiheään aina kahden-kolmen peninkulman päähän toisistaan.⁴⁰ Tarhojen rakentaminen ei sinänsä ollut mikään uusi asia, vaan niiden ylläpidosta oli määräyksiä jo keskiaikaisissa Ruotsin valtakunnan laeissa.⁴¹ Kautta koko 1800-luvun oli sanomalehdissä kehoituksia rakentaa tarhoja sekä niissä myös esiteltiin näiden piirustuksia ja kaavakuvia.⁴²

Sudentarhat olivat verraten laaja-alaisia, joskus saatettiin niitä luonnehtia pienen vasikkahaan kokoisiksi.⁴³ Ne oli ympäröity korkealla aidalla ja hokuttimena niissä käytettiin hevosten ja muiden eläinten raatoja sekä eläviä eläimiä. Susien kierrellessä talvisin laajalti ympäriinsä, saattoi koirien, lampaiden, vuohien tai jopa ankkojen ääntely kuulua kauaskin ja houkutellessa pedot tarhaan. Siellä putosivat kuoppaan tai ahdistettiin nurkkaukseen, jossa ne surmattiin.⁴⁴ Erikaisen halpoja tarhat eivät suinkaan olleet. Kun Hämeenläänin Metsästysseura 1881 rakennutti susitarhan Hämeenlinnan lähelle Ilamon kankaalle, ilmoitettiin sen tulleen maksamaan noin 800 markkaa.⁴⁵

Myös sudenkuopat olivat usein yhteisyrityksiä. Sellainen ei kuitenkaan tullut niin kalliiksi kuin tarha. Tavallisesti sudenkuoppa oli noin kolme metriä sivultaan pitkä ja saman verran syvä kuoppa, joka oli vuorattu riuilla. Keskellä kuoppaa oli tukeva patsas, jolla oli niin suuri lava, että sille saattoi sijoittaa esimerkiksi kahlekoiran ulvomaan kylminä talviöinä ja houkuttelemaan susia pettä-

⁴⁰ AT 15 22. 2. 1804.

⁴¹ *Vilkuna* 1935, s. 11.

⁴² ST 27 5. 7. 1861, lehdessä on myös kaavakuva siitä, miten susitarha rakennetaan. — HT 34 20. 3. 1860. — HT 1 3. 1. 1861. — Maiden Ja Merien Takaa 16 15. 8. 1865. — AU 21 27. 1. 1876. — TreSa 27 3. 7. 1877. — AU 202 29. 7. 1878. — Keski-Suomi 25 29. 3. 1879. — Häm 21 15. 3. 1879. — Hfors 51 3. 3. 1879. — BjT 41 26. 5. 1880.

⁴³ *Suvanto* 1965, s. 319.

⁴⁴ Keski-Suomi 25 29. 3. 1879. — ST 27 5. 7. 1861. — *Vilkuna* 1935, s. 10. — *Harmaja* 1936, s. 44—45. — Maiden Ja Merien Takaa 16 15. 8. 1865.

⁴⁵ *Böök* 1901, s. 15. — Myös Tampereen metsästysseura rakennutti susitarhan, mistä ks. *Kaukovalta* 1931, s. 1091.

välle havuverhoukselle.⁴⁶ Varsinais-Suomessa käytettiin sudenridan lavalla ankkaa jalastaan kytkettynä. ”Huutaa ko ankka riran pääl”, sanottiin siellä kaikesta surkeasta valituksesta.⁴⁷

Vuonna 1834 tehdyn epätäydellisen tilaston mukaan sudentarhoja oli eri pitäjissä hyvin vaihtelevia määriä. Useassa Varsinais-Suomen pitäjässä oli vain yksi, mutta Perttelissä mainitaan niitä olleen 10. Uudellamaalla oli tarhoja eniten Pyhtäällä, jossa niiden luku oli neljä. Hämeessä oli Lopella 20 sudentarhaa. Pohjoisimmat tarhat sijaitsivat Pudasjärvellä, jossa niitä oli 10.⁴⁸ Toisaalta on todettava useassa pitäjänhistoriassa mainittavan sen alueella olleen vain hautoja. Mm. Hausjärvellä, Ilmajoella, Pernajassa, Parikkalassa, Raisiossa ja Sääksmäellä ei ollut tarhoja lainkaan. Kun niiden ylläpitoa ei viranomaisen toimesta oltu valvottu, oli annettu entisten tarhain rappeutua ja lopulta maatua.⁴⁹ Sudenkuoppia saattoi olla myös aivan kaupunkien tuntumassa. Viipurissa oli sellainen erääseen aikaan Papulan mäellä.⁵⁰

Jos susitarha oli hyvin rakennettu, sillä saatettiin saada paljonkin petoja. Kaikkien yhteisten todistusten mukaan tarha pyysi sitä paremmin, mitä vanhempi se oli. Tietenkin oli sitä jatkuvasti hoidettava ja korjattava. Pitäjänmäen Talin kartanon pehtorin kerrottiin pyytäneen susitarhalla muutamassa vuodessa 15 sutta ja 32 kettua. Kaikkien lähiseudulla liikkuneiden susien väitettiin menneen tähän tarhaan ja tulleen tapetuiksi.⁵¹ Hyviä tuloksia saatiin Espoon Tavaskullan tarhastakin, sillä jouluaattona 1860 sinne meni viisi sutta.⁵² Tämäkään ei vielä ollut ennätys, sillä seuraavana vuonna kerrottiin erään kapteenin Loviisan lähellä Pernajan pitäjässä saaneen sudenkuopalla yhdellä kertaa kaikkiaan kuusi sutta, jotka myös saatiin tapetuiksi.⁵³ Oli vain hyväksi, jos susitarhan tienoilla oli menoja ja elämää. Munkkiniemen krouvin luona aivan maantien lähellä olleen susitarhan vakuutettiin pyytävän erinomaisesti. Kerrankin eräänä aamuna oli tarhassa susi, kettu ja koira kukin kuopassa omasa nurkassaan kohtaloaan odottamassa.⁵⁴ Erästä Porin seudun susitarhasta ker-

⁴⁶ Esim. *Harmaja* 1936, s. 44. — Kyläkuntien yhteisistä kuopista ks. esim. *Jutikkala* 1934, s. 395.

⁴⁷ *Vilkuna* 1935, s. 10.

⁴⁸ *Virtanen* 1920—1921, s. 20—21.

⁴⁹ *Keskitalo* 1964, s. 340. — *Alanen* 1953, s. 311. — *Sirén* 1965, s. 170. — *Vilksa* 1926, s. 135. — *Mäntylä* 1965, s. 89. — *Jutikkala* 1934, s. 395.

⁵⁰ Ilm 4 25. 1. 1867. Tässä lehden numerossa kerrotaan, että kuoppaan oli mennyt vanha, ”ennenkin vaaroissa ollut susi”, koskapa siltä oli neljäs jalka jo aikaisemmin tärveltynt.

⁵¹ HT 34 20. 3. 1860.

⁵² HT 1 3. 1. 1861.

⁵³ Tämä oli tuohon aikaan todellinen uutinen ja se kierteli eri lehdissä, mistä ks. BoBl 6 9. 2. 1861; SJS 13 14. 2. 1861; Str 7 15. 2. 1861. Yhden susista kerrotaan olleen tavattoman iso. SJS kertoo myös tammikuussa (n:o 4 14. 1. 1861) erästä Helsingin pitäjän susihaudasta saadun viisi sutta.

⁵⁴ HT 34 20. 3. 1860.

rotaan saadun 10 vuodessa 37 sutta. Ulvilassa Anolan sudentarha pyydysti kaikkiaan 1869 viisi sutta.⁵⁵ Evon metsäopistollakin pyydettiin kuopalla susia hyvässä menestyksellä. Ilmeisesti oli tarkoituksena opettaa 1858 perustetun oppilaitoksen eri puolilta maata oleville oppilaille tätäkin taitoa.⁵⁶ Aiemmin tässä luvussa on jo todettu, kuinka metsäherroille metsäopistossa opetettiin ”jahtitiedettäkin”.

Kun yhteisöjen toimenpiteillä ei voitu susikysymystä ratkaista, jäi susien hävittäminen suurimmaksi osaksi yksityisten yrittäjien harteille. Keinoista, joita asiaa harrastava jahtimies saattoi käyttää, ei ollut puutetta. Jopa ”parhaita” ja ”tuloksekkaimpia” sekä ”oivallisimpia” tapoja oli useita. Hämeenlinnassa sattui maaliskuussa 1879 huomattava tapaus. ”Suurta ja pientä väkeä riensi leipuri Willandin pihalle katselemaan — sutta, joka oli saatu myrkyllä metsästä ja ripustettu seinään näyttelölle. Muhkea se olikin, ja sen onnelliset saajat olivat kaksi tämän kaupungin herrasmiestä, jotka yhdessä ovat käyneet myrkyä sovittelemassa pedoille. Sepä keino lieneekin etevin kaikista, sillä sen avulla on jo tällä paikkakunnalla saatu useampia susia.”⁵⁷

Aivan samalla tavalla kuin käytiin keskustelua jahdeista, tarhoista ja muista susien pyyntikeinoista, myös myrkkypyyntiä neuvottiin jatkuvasti sanomalehdissä ja sillä oli oma vankka kannattajakuntansa. ”Tämä keino olis aivan sopiva saada niitä julmia surmatuksi; jos se niin kutsuttu susitarha, joka pitäjistä nyt ylös kannetaan, pannaisiin myrkyn ostoon ja annettaisiin jollekin hyvin luotettavalle miehelle, jonka kanssa se sitten menettelisi niinkuin asia vaatii että hän syöttöjensä ulos paiskelisi johonkin haaskain lähipaikoille, johon metsän elävät usiasti lähenevät.”⁵⁸ Mainostaminen kantoikin hedelmiä. Kun Somerolla 1880 susi hyökkäsi 11-vuotiaan pojan kimppuun, niin että tämä myöhemmin kuoli haavoihinsa, oli kunnankouksen ainoa päätös tapauksen johdosta hankkia yhteisillä varoilla myrkyä susien pään menoksi.⁵⁹

Myrkkypyynti ei suinkaan ollut mikään jokamiehen jahtitapa. Sen oli todennut tietoja jakaessaan jo 1824 Turun Viikko Sanomat, joka neuvoi tarkasti myrkyn sekottamisen eri vaiheet ja ruhon käsittelytavan sekä arveli sitten: ”Kumpasetkin nämä viimein mainitut aineet ovat aivan vaarallista myrkyä, joita Apteekistä tuskin ulos annetaan muille kuin hyväksi tutuille ja päälleluotettaville ihmisille.”⁶⁰ Samaa asiaa korostettiin Oulussakin, vain luotettaville voitaisiin antaa myrkyä apteekista käyttöön.⁶¹

⁵⁵ BjT 41 26. 5. 1880. — *Virkkala* 1967, s. 514.

⁵⁶ Häm 21 15. 3. 1879.

⁵⁷ Häm 21 15. 3. 1879.

⁵⁸ ST 31 5. 8. 1864. — Myrkkypyyntiä mainostivat ja antoivat ohjeita mm. TVS 48 27. 11. 1824; OVS 14 6. 4. 1861; AU 202 29. 7. 1878; Hfors 51 3. 3. 1879; Häm 6 1. 3. 1877.

⁵⁹ *Aaltonen* 1958, s. 372.

⁶⁰ TVS 4 29. 1. 1825.

⁶¹ OVS 14 6. 4. 1861.

Sanomalehtien uutisilla oli 1800-luvulla tunnetusti usein sekä opetuksellinen että kasvatuksellinen tarkoitus. Myrkkypyyntistäkin puhuttaessa piti neuvojen ohessa aina kertoa, kuinka hyvin tällä keinolla saatettaisiin petoja saada hengiltä. Turun Viikko-Sanomien korosti, kuinka ”yksi uskottava maan viljelijä Ruotin maalla” oli lehden esittelemällä keinolla saanut ”parin kolmen viikon sisälle” ”Viisisutta ja kymmenen eli 11 ta Kettua”. Varmemmaksi vakuudeksi lehti lisäsi: ”Sillä menestyksellä se kyllä moneenkertaisesti vaivansa maksaa.”⁶² Mynämäellä oli susilauma saapunut erään talon luokse ja siellä syöneet kettuja varten myrkytettyjä lihapaloja, ”josta sitten seurasi se että kaksi junkkaria kuoli kohta paikalla, mutta ne toiset jaksoivat vielä vähän marsiskella eikä silloin ollut tuoretta lunta niin että olis tainnut heitä löytää ennenkuin nyt keväällä satumuksesta toiset kaksi aikajunkkaria.”⁶³ Eräs helsinkiläinen lehti kertoi herra H:n löytäneen erälle aidatulle alueelle jättämiensä myrkytettyjen teurastusjätteiden luota yhtenä aamuna kaksi sutta ja kaksi kettua yhdellä kertaa.⁶⁴ Erikoisesti tunnuttiin Hämeenlinnassa 1870-luvun lopulla osatun myrkkypyyntiniksit, sillä sikäläinen lehti sai jatkuvasti kertoa tämän pyyntitavan erinomaisista tuloksista.⁶⁵

Myrkkypyyntillä oli myös vastustajansa. Väitettiin metsästäjien jättävän keväisin syöttinsä sinälleen korjaamatta niitä pois, jolloin koirat saattoivat syödä niitä ja kuolla. ”Sanotaan sitä senkin vuoksi vaaralliseksi, että karja eläimet suvella laiturilla käydessänsä välin saavat suuhunsa näitä myrkkijä ja kuolevat. Mutta tavallisesti ovat petojen pyytäjät niin varovaisia, että he korjaavat myrkkynsä pois kesäksi.”⁶⁶ Aivan kaupunkien liepeillä tuskin oli sitäkään pelkoa, että karja olisi vahingoittanut itseään.

Sangen vähän kehuttu pyyntikeino — tavallisuudesta poikkeavasti — oli suden haaskalta ampuminen. Päinvastoin kuin karhu, joka tunnetusti saapuu melko varmasti määrääjän kuluttua kaatamansa eläimen haaskalle, ei sudella ole tällaista tapaa. Eräs ilmeisesti kokenut metsästäjä väitti haaskalta pyyntämissen epäonnistuvan 90-prosenttisesti.⁶⁷ Todennäköistä on, että tällaista pyyntiä harvemmin kokeiltiin. Porvoon Linnanmäellä rakennutti kaksi herrasmiestä susien ampumista varten oikein lämmitettävän kojun, mutta yritys epäonnistui täysin.⁶⁸ Toki sentään aina jollekin onni hymyili. Hämeenlinnalainen vanginvartija Gustaf Lindqvistin onnistui ampua haaskalta susi 10 aikaan illalla, mutta

⁶² TVS 4 29. 1. 1825.

⁶³ ST 31 5. 8. 1864.

⁶⁴ Hfors 51 3. 3. 1879.

⁶⁵ Häm 46 16. 11. 1876; Häm 6 1. 3. 1877; Häm 12 12. 2. 1879; Häm 19 8. 3. 1879; Häm 21 15. 3. 1879. Kuten huomataan, virisi myrkkypyynti ilmeisesti Hämeenlinnassa vasta 1870-luvun lopulla.

⁶⁶ Häm 21 15. 3. 1879.

⁶⁷ Hfors 47 26. 2. 1879 ja 51 3. 3. 1879.

⁶⁸ BoT 101 27. 12. 1843.

laukaus osui niin huonosti, että susi hyökkäsi hänen päälleen ja oli vähällä saada vastustajastaan voiton. Vasta pitkällisen taistelun jälkeen onnistui yllätetyn vartijan tappaa susi.⁶⁹ Oulusta kerrottiin 1830 erään merimiehen onnistuneen ampumaan haaskalta peräti kolme sutta, joista kaksi yhdellä laukauksella. Yleensä tunnutaan haaskalta ampumista harrastetun vähän kaiketi juuri tulosten suuren epävarmuuden vuoksi. Ehkä myös pyyntitavan hankaluudella oli oma osuutensa tämän keinon vähäiseen käyttöön. Ampuminen hämärässä tai melkein pimeässä oli vaikeaa, odotus kylmässä rasittavaa. Eikä suden saapuminen ollut edes todennäköistä, vaan melkein pelkkää onnen kauppaa. Turhaan tuskin eräs metsästyksen opaskirja kuittasi tämän "vahtireiällä haaskalta" ampumisen muutamalla lauseella. "Tämä metsästystapa ei ole oikein mieluisa, koskapa saa monta yötä turhaan odotella, kunnes susi tulee haaskalle. Sitä tapaa sentähden sangen harvoin käytetään."⁷⁰

Kuten haaskalta ampuminen tuntuu myös susien raudoilla pyynti olleen veraten harvinaista. Joskus saatettiin sanomalehdissä selostaa tätä metsästystapaa tai vaatia jonkin ruotsinmaalaisen opaskirjasen kääntämistä suomeksi. Pyyntin tuloksena kerrottiin silloin tällöin pedon menneen rautoihin.

Yleisempää näyttää tuo pyyntitapa olleen Viipurin läänissä. Suomettaren uutisessa mainittiin 1855 Viipurin pitäjässä maksetun tapporahaa kuudesta sudesta, joista enimmät oli saatu raudoilla. Vuonna 1881 kerrottiin samassa lehdessä tämän pyyntitavan tehokkuudesta. "Jos joku susi Sortavalan seuduille sattuu talvella saapumaan, jota ei kuitenkaan ole moniin vuosiin tapahtunut, niin melkein varma saa olla, että se sinne turkkinsa heittää. Siitä on jo toistakymmentä vuotta kun eräs suuri susiparvi, yli kymmenen hukkaa, niin peräti muutamain viikkojen kululla paraastaan raudoilla Sortavalassa hävitettiin, että ainoastaan joku pakenemalla henkensä pelasti." Juuri keskisessä Karjalassa tuntuu rautapyynti olleen suosittua. "Susien pyytäminen sangoilla on ollut Laatokanjärven rannoilla ja Kurkijoen kihlakunnassa jo kauan tunnettu paraimmaksi keinoksi syystä, että niillä on saatu täällä enemmän susia kuin muilla millään pyydöksillä." Huomattakoon, että jälleen esiteltiin parasta mahdollista pyyntikeinoa. Erikoisesti korostettiin sitä, että tällä pyyntitavalla voitiin susia saada lumettomanakin aikana ja jos pennut löydettiin voitiin tällöin myös tavallisuudesta poikkeavasti saada emäsusi tapetuksi. "Sankoja tarvitseisi olla 30 yhdellä haaskalla; sittenpä, jos useampi menee, tarttuu kiinnikin yhtenä yönä 2 ja 3:kin, joka on tapahtunut. Tämmöistä sankapyyntöä ei näy sudet pelkäävän, kun on saatu niin tiheään, että aamulla on saatu yksi, seuraavana aamuna toinen ja 3 viikkokauden sisällä neljä kypälästään kiini. Sankoihin tarttunutta kumppaliansa seuraavat sudet melkein selkeään päivään asti. Mutta myrkky-pyyntöä y.m. ne pelkäävät ja pakenevat rauhan rannikolle elatustansa etsimään

⁶⁹ HT 19 9. 3. 1844.

⁷⁰ OVS 50 11. 12. 1830. — Metsästyskirja I 1878, s. 37.

talven ajaksi." Artikkelin laatija on epäilemättä ollut asiantuntija ja hän kertoo Kurkijoen kihlakunnassa olevan kaksi erinomaista raudoilla pyytäjää nimeltä M. Levonen ja S. Kyllinen, jotka koska tahansa voisivat saada todistuksen taidostaan ja saamistaan suurista saaliista.⁷¹

Oli aivan ilmeistä, että jollakin paikkakunnalla innokkaan ja taitavan metsämiehen ansiosta jokin pyyntitapa levisi ja silloin tietenkin juuri sillä tavalla saatiin suurimmat saaliit. Paikkakunnalle tuntematonta pyyntitapaa oltiin valmiita vähätteleeseen. Sankapyyntiä sensijaan vaadittiin Karjalassa otettavaksi käyttöön koko maassa. Östra Finland sanomalehdessä esitettiin, että kunkin maanviljelijän tulisi laittaa maalleen suden loukku. Kun maassa oli kirjoittajan laskujen mukaan 14.000 mantaalia ja jokaisella neljä savua, olisi se 50.000—60.000 suden pyydystä ja näin häviäisivät pedot muutamassa vuodessa.⁷²

"Lapissa ja maan koillis-puolissa ajetaan sutta jokseenkin yleisesti suksilla, kun lumi ja ilman-laatu ovat sopivat tämmöiselle metsästykselle. Ilman tulee olla kylmän ja lumen pehmeän ja löyhän, susi vaipuu silloin syvälle joka askeleella ja tottuneet hiihtäjät uuvuttavat hänen ennen tahi myöhemmin. Hän tapetaan keihäillä." Etelämmässä katsottiin lukuisten teiden estävän suden ajamisen hiihtämällä. Teitä pitkin pääsi peto niin nopeasti pakoon, ettei hiihtäjä sitä voinut saavuttaa. Todellisuudessa ei asia suinkaan ollut näin, vaan myös etelä- ja keski-Suomessa oli hyvät mahdollisuudet saada susi pyydeteksi jatkuvalla ajamisella, jos vain uskoa pyynnin onnistumiseen oli olemassa. Keuruulla kerrottiin susien 1860-luvun puolimaissa ahdistelleen ihmisiä pahanlaisesti. "Kansa jo kovin tuskaantui, mutta minkäs teki! Jahtia pidettiin ja pesät useasti hävitettiin, vaan ei apua." Erikoisesti talvella 1866 pedot hyökkäilivät niin kiihkeästi, että "kävivät silmissäkin tavattomiksi hirviöiksi". Hukkia alettiin jäljitellä, mutta aina iltaisin ajo lopetettiin ja jätettiin sen jatkaminen aamuun. Oli kuitenkin eräs torpan mies nimeltä Abel Rasinaho, joka "ollen nuoruuden ja miehuuden paraassa rivakkuudessa" ei jättänytkaan ajoa kesken, vaan jatkaen hiihtämistä aina aamuisin "samoili hän kyliä ja saloja myöten petojen perässä viisi päivää, jolloin ne väsyneinä suunnittelivat matkansa samoille maille, josta oli ajoon lähdetty ikäänkuin turvaa hakeakseen tutuilta paikoilta". Kun Abel Rasinaho oli näin saanut sudet väsyneinä kylän tuntumaan, "olivat miehet urokaita kilpailemaan kuka olisi ensimmäinen jolkkein perään pääsemään". "Kello

⁷¹ MY 37 11. 9. 1849. — AU 21 27. 1. 1876. — AU 3 4. 1. 1878; tässä lehdessä vaadittiin suomennettavaksi I. U. Westbergin kirja Lyhyt johdatus miten pyydetään kettuja ja susia hartsatuilla saksilla. — Hfors 51 3. 3. 1879. — SVL 149 14. 12. 1869. — Ilm 48 15. 6. 1878. — Str 9 3. 5. 1855. — UStr 223 28. 9. 1881, artikkeli "Eräs pyytö-keino".

⁷² UStr 9 12. 1. 1882, "Susien pyydöksistä", lähetetty artikkeli, kirj. "Rautaseppä". Kirjoituksessa vaadittiin mainitut sepät lähetettäväksi Turun seuduille, missä tunnetut lasten surmat olivat tapahtuneet. — ÖF 52 9. 5. 1881.

neljä j.pp. seisattuivat nuo voittamattomiksi luultut jolkat suksimiesten eteen ja saivat surmansa . . .”⁷³

Vasta 1880-luvun alkupuolella, kun sekä taito että sen mukanaan tuoma usko suden voitettavuuteen alkoi levitä, myös ajoihin ryhdyttiin entistä innokkaammin. Tulosten parantuessa ei ajomiehistäkään enää ollut puutetta. Näin saatiin aikaan niin Turun kuin Hämeenlinnankin tienoilla useita onnistuneita ajoja ja Karjalan puolessakin kaadettiin ajon tuloksena useita susia. Mitään malliesimerkkejä yksinäisten metsämiesten saavutuksista nämä ajot eivät toki olleet, vaan aina enemmän tai vähemmän yhteisyrityksiä.⁷⁴

Paljon puhuttu sudenpyyntitapa oli ”suden-jahti porsaalla” eli ”porsasvietteellä”. ”Jahtiin tarvitaan vanha ja vakava hevonen, joka ei liioin säikähtelee ampumista, nuori ja iloinen sianporsas sekä kyytimies joka voi hillitä tunteitaan eikä kuni harakka heti niistä rupee laulamaan suden näkyviin tullessa.”⁷⁵ ”Kun kuullaan susien ulvontaa tahi muutoin tiedetään, missä niiden on tapana oleskella, lähtee kaksi tahi kolme metsästäjää sille kulmalle, ajaen sysiretelissä tahi vanhassa reessä.” Tarkoituksena oli ”heidän sopivalla tavalla saattaa mukaan ottamaansa porsasta kiljaisemaan ja porahtamaan niin usein kuin suinkin, koska sudet, tämän porun kuultuansa, tavallisesti saaliin toivossa seuraavat rekeä”.⁷⁶ Porsasta vingutettiin itse reessä, mutta sen perässä noin kymmenen metrin päässä nuoran jäljessä oli määrä vetää heinä tuppoa, jota susi sitten luulisi metelöiväksi porsaaksi. Jossain ohjeissa kehoitettiin laahaamaan perässä siko-pahnassa makuutettua, täytettyä lampaannahkaa ja eräs metsästyskirja neuvoi reen perässä juoksutettavaksi elävää koiraa susien innon kasvattamiseksi.⁷⁷ Käkisalmen lähellä kerrottiin reessä ulisutetun porsaan asemasta koiraa.⁷⁸ Sutta oli määrä ampua reestä tai ajo suunnata siten, että ampuja pääsi jossain mutkassa hyppäämään puun tai kiven taakse suoraan vauhdista perässä juoksevien petojen huomaamatta. Jotkut väittivät, etteivät sudet juokse lainkaan reen jäljessä, vaan sen vierellä metsässä. Lumisina talvina tämä ei kuitenkaan voinut olla mahdollista ja tällaista jahtitapaa suositeltiin nimenomaan ”kovalla pakkasella kuutama-iltoina tahi -öinä”.⁷⁹

Kenties tässä pyyntitavassa oli jotain todellista metsästyksen hohtoa kiitävine

⁷³ *Neuvoja* 1881, s. 34—35. — *Wallenius* 1968, s. 231—236. — ”Vargjagt på skidor”, AU 98 6. 12. 1850 ja UStr 48 28. 2. 1881. — Abel Rasinahon tarina UStr 38 16. 2. 1881, ”Luotettava susien pyytö”.

⁷⁴ Näistä ajoista kerrottu lähemmin 11. luvussa. — Ks. erikoisesti SVL 106 9. 5. 1882 ja SVL 107 10. 5. 1882 majuri R. Thuringin kertomus ajoista. — *Böök* 1901, s. 18—33. — HäSa 104 30. 12. 1884. — ST 29 12. 3. 1881 ja 30 15. 3. 1881. — UStr 55 8. 3. 1881. — HD 102 16. 4. 1881. — Ilm 21 18. 2. 1886.

⁷⁵ *Neuvoja* 1881, s. 28.

⁷⁶ *Metsästyskirja* I 1878, s. 36.

⁷⁷ *Neuvoja* 1881, s. 28. — *Metsästyskirja* I 1878, s. 36.

⁷⁸ *Laatokka* 43 26. 10. 1882.

⁷⁹ Viitteessä 77 mainitut metsästyskirjat sekä Hfors 47 26. 2. 1879 ja 51 3. 3. 1879.

rekineen, ulvovine syötteineen, laukauksineen ja korskuvine hevosineen susilau-
man rynnätessä päin jahtimiestä. Tuloksia tästä oli kuitenkin ilmeisen vähän.
"Kaikista pyynti-keinoista on tämä keino epäilemättä vähin leivillä lyöpä, mut-
ta siihen katsoen että tätä ilman suuritta varustuksitta voi käyttää mihin aikaan
talvesta tahansa, ja vaikkapa hyöty ei ole niin suuri, voi se kumminkin olla
hyödyksi varsinkin kun useampia susia on nähty löytyväksi yksillä paikoin."⁸⁰
Eräs metsämies kertoi koettaneensa porsasjahtia sata kertaa, mutta vain yksi
kaadettu susi oli saaliina kaikesta vaivannäöstä. Kolme kertaa sentään olivat
sudet lähteneet seuraamaan rekeä, mutta eivät olleet silloinkaan tulleet niin lä-
helle, että niitä olisi voinut ampuu. Huolimatta heikoista tuloksista, oli tämä-
kin jahdin harrastaja pettymyksistä välittämättä yrittänyt yhä uudelleen.⁸¹ Eh-
kä tällaisen jahdin tarkoituksena ei niin ollutkaan saalis kuin itse pyynnin tuot-
tama ulkopuolisilta salattu ilo.

Joskus saattoi lehdissä olla uutinen onnistuneesta porsaalla tapahtuneesta
jahdistä, joskus paheksuttiin koko pyyntitapaa. Sen sanottiin onnistuvan ani-
harvoin ja käyvän "usein kirottavaksi eläimen räökkäykseksi, koska metsästys-
kiihko helposti saattaa pahoinpitelemään porsas-raukkaa, joka useinkaan ei tah-
do päästää viettelyäänään ellei sitä kiusata naskalimen pistoksilla tai muilla ta-
voin".⁸²

Kertomukset "porsasjahdeista" tuntuvat säilyneen hyvin aina nykypäiviin
asti ja tietenkin näissä tarinoissa kaadettiin vaikka kuinka paljon susia.⁸³ Eräs
mielikuvituksellisimmista jutuista tarjotaan Sysmän pitäjän historiassa. "Yöllä
mies ratsasti vinguttaen porsasta hevosen selässä ja vetäen heinätuppoa pitkän
köyden perässä. Kun susi kävi tukon kimppuun luullen sitä porsaaksi, ratsas-
tajalla oli hyvä mahdollisuus ampuu petoa."⁸⁴ Olipa yö, olipa ratsastaja, olipa
susi!

Soveliain tapa hävittää susia on etsiä niiden pentuja ja tappaa ne, tiesi Borgå
Tidningin kirjoittaja.⁸⁵ "Paras keino susien hävittämiseen taitaa ollakin hei-
dän pesäinsä hakeminen keväällä".⁸⁶ Näin oli luettavana Hämäläisessä 1861
ja parikymmentä vuotta myöhemmin eräs toinen hämeenlinnalainen lehti to-

⁸⁰ *Neuvoja* 1881, s. 28.

⁸¹ *Hfors* 47 26. 2. 1879 ja 51 3. 3. 1879.

⁸² HD 40 11. 2. 1879. — Hämeen metsästysseuran sudenajot talvella 1883, *Kaiku* 41 25. 5. 1887.

⁸³ Ks. esim. *Jokipii* 1963, s. 125. — Unto Seppänen on kirjoittanut iloittelevan kuvauk-
sen "porsasjahdistä", mistä ks. *Seppänen* 1930, s. 106—123.

⁸⁴ *Kulha* 1966, s. 193.

⁸⁵ BoT 7. 5. 1842. Lehdessä selostetaan laajasti, miten pentuja parhaiten voitaisiin ha-
kea. Parikymmentä vuotta myöhemmin Hämäläinen lainasi porvoolaisen lehden neuvoja
pentujen pyynnissä, mistä ks. *Häm* 19 10. 5. 1861.

⁸⁶ *Häm* 19 10. 5. 1861, lehti tekee laajalti propagandaa hyväksi katsomansa asian puo-
lesta ja vain hakuohjeet ovat porvoolaisesta lehdestä.

disti saman asian puolesta.⁸⁷ Myös useat turkulaiset lehdet pitivät tätä keinoa kaikkein tehokkaimpana, eivätkä helsinkiläisetkään jättäneet mainostamatta hyvää asiaa.⁸⁸ Metsästyskirja puolestaan lausui: ”Tehokkaampaa keinoa tuskin löytynee eläin- tahi lintulajin hävittämiseen, kun näitten poikien tahi munien hävittäminen, ja jos tätä metsästystapaa harjoitettaisiin jotenkin innokkaasti, ei kuluisi pitkiä aikoja ennenkuin sutten luku suuresti olisi vähentynyt.”⁸⁹ Kuten myrkkypyynti, oli tämäkin pyyntitapa vertaansa vailla ja sitä kehuittiin ympäri maattamme.

Susi penikoi toukokuussa ja koko kesäkuun makaavat poikaset pesässä. Tänä aikana ei emo poistu kovin kauaksi ruoan hakuun. ”Koska penikat ovat pieniä ja erinomattain koska vielä ovat sokioina, ulvoo emä pesän tykönä, ei kuitenkaan useammin kuin kahdesti, korkeintaankin kolmesti kerrassansa vuoron auringon laskun jälkeen ehtoolla, vuoron taas ennen auringon nousua aamulla, mutta joskus yölläkin. Pitkällistä ulvomista ei pesältä koskaan kuulu.”⁹⁰ Hiljaisina iltoina oli kuunneltava tarkasti ja paikallistettava äänien perusteella pesän sijainti, joka oli tavallisesti tiheässä ja louhikkoisessa maastossa. Tuulen alapuolelta oli lähestyttävä pesää, ettei emä huomaaisi tulijoita ja ehtisi kuljettaa poikasia pois. Jos pentuja löytyi vähemmän kuin 7—8 kappaletta, oli syytä etsiä niitä myös lähetyviltä. Tämän jälkeen oli määrä ripustaa yksi poikanen jalastaan oksaan vinkumaan ja hokuttelemaan emo pyssymiehen ulottuvilla. Myös ketjussa edeten kehoitettiin pesiä etsimään varsinkin silloin, jos susi toukokuussa tappoi kylän karjaa. Juuri se, että emo hankki poikasilleen seudulta ruokaa oli varma merkki pesän lähistöllä olost. Yksityiskohtaisesti selostettiin myös, miten koirien avulla voitaisiin pesät keväällä helposti löytää.⁹¹

Pentujen etsiminen ja tappaminen oli erikoisen tehokasta monien lehtien todistuksen mukaan. ”Tämä keino on kumminkin parhaaksi harkittu muissa maisa, esimerkiksi Ruotsissa.”⁹² Parikymmentä vuotta myöhemmin kerrottiin: ”Kumminkin Ruotsissa väitetään, että tällä jahtitavalla, jota ahkerasti siellä viljellään, sudet useimmiten maakunnissa sukupuuttoon ovat hävinneet.”⁹³ Vedottiin

⁸⁷ HäSa 10 12. 3. 1879. ”Millä tavalla saa susia häviämään” pääkirjoituksen paikalla. Lehti esittelee useita keinoja, mutta pitää parhaana pesien hävittämistä.

⁸⁸ TVS 48 27. 11. 1824. — AU 187 14. 8. 1878. — ST 37 16. 9. 1864. — ST 3 18. 1. 1861. — Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 26 29. 12. 1852 ja 17 24. 8. 1853. — SJS 8 28. 1. 1861. — Hfors 51 3. 3. 1879. Ks. myös Päijänne, lisälehti 47 14. 6. 1878 ja Ahti 4 30. 3. 1878 sekä 14 8. 6. 1878; myös Keski-Suomi 19 11. 5. 1872 kehottaa hakemaan suden pesiä ja kehuu tätä pyyntitapaa.

⁸⁹ *Neuvoja* 1881, s. 32—33.

⁹⁰ Häm 19 10. 5. 1861 ja BoT 35 7. 5. 1842.

⁹¹ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomissa 17 24. 3. 1853 vielä käsketään riiputtamaan sudenpentua narusta, mutta metsästyskirja 1881 piti tapaa eläinräkkäyksenä, mistä ks. *Neuvoja* 1881, s. 34.

⁹² Häm 19 10. 5. 1861.

⁹³ HäSa 10 12. 3. 1879.

myös pentujen pyynnin taloudelliseen hyötyyn: ”Tämmöisen pesäin etsimisen pitäisimme hyvin hyödyllisenä elatuskeinonakin. Tähän tottunut mies kaiketi yhden pesän löytäisi keväänä, ja siitä hän jo saisi vuosi-elatuksensa. Yli-Hollolan kihlakunnassa oli eräs mies ei kauvaa sitten kihlakunnalta saanut noin 300 hopearuplaa suden henkirahaa . . . Tämmöisestä mies jo rikastuukin.”⁹⁴ Jos pentujen etsimiseen keskityttäisiin, saatettaisiin myös päästä turhista jahdeista, sillä yksi mies yhtenä kevätyönä kykenisi kyllä löytämään enemmän susia kuin kymmenessä jahdissa saataisiin.⁹⁵ Tässä olisi keino, johon ei tarvitsisi tuhлата satoja, kenties tuhansia päivätöitä, sillä jos jatkuvasti kevätkesäisin toistettaisiin pentujen hakeminen, saataisiin ”suuri osa näistä vahingollisista elävistä katoomaan ilman suuritta kustannuksitta; sillä summaton metsäkunta taidetaan läpitsensä hakea parina päivänä, jos työhön pari kymmentä miestä suostuu”.⁹⁶ Tavallista merkityksellisemmäksi muodostui suden pentujen pyytäminen Vanhan Suomen lahjoitusmaillo, jossa isännät olivat kieltäneet talonpojilta pyssyjen käyttämisen.⁹⁷

Huolimatta siitä, että suden pesien etsiminen jatkuvasti esitettyjen väitteiden mukaan oli yksinkertainen, helposti opittava ja vähällä vaivalla tuloksia tuottava tapa taistella susia vastaan, eivät pedot osoittaneet vähenemisen merkkejä.

Toki sentään saavutettiin tuloksia. Porvoolainen lehti saattoi 1878 yhdessä numerossaan kertoa kahden pesän löytymisestä. Eräs suutari oli saanut vaivojensa palkaksi neljä ja Finbyn vuorelta Hampu-Kalle peräti kahdeksan pentua. Puolenkymmentä vuotta aikaisemmin kerrottiin suutarin tavanneen pesän, jossa oli ollut 10 poikasta.⁹⁸ 1880 kerrottiin Euran pitäjän Turajärven kylän mailta löytyneen 11 pennun pesän, josta löytäjä tosin sai saaliikseen vain 10. Tämän pesän löytäjä, eräs torppari, onnistui lisäksi haavoittamaan emoa, joka yritti kuljettaa yhtä pentua pois. Muuallakin väitettiin löytyneen 11 pennun poikueita.⁹⁹ Tavallisesti oli pentuja kuitenkin yhdessä pesässä 7—8 kappaletta. Tällaisista määristä on tietoja niin Ilmajoelta, Kurikasta, Tammelasta, Pälkäneeltä kuin Valkjärveltäkin. Mutta useasti löytyi niitä vain 1—4 kappaletta.¹⁰⁰ Ehkä joissakin tapauksissa oli osa pennuista jo ehtinyt lähteä omille teilleen tai emo oli ehtinyt kuljettaa jotkut niistä turvaan vierailta.

Huomiota herättää pesien sijainti lähellä ihmisten kulkupaikkoja tai asun-

⁹⁴ Häm 19 10. 5. 1861.

⁹⁵ AU 187 14. 8. 1878.

⁹⁶ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 26 29. 12. 1852, s. 412.

⁹⁷ *Seppänen* 1953, s. 396. — *Kiuru* 1952, s. 54—56, myös Borgå Tidning ihmettelee tätä aseidenkantokieltoa, mistä ks. n:o 40 10. 6. 1848. — *Viiika* 1950, s. 280—281.

⁹⁸ BoBl 5. 6. 1878.

⁹⁹ ST 62 1. 6. 1880. — BoT 35 7. 5. 1842. — *Metsästyksen opaskirja*, Neuvoja 1881, s. 5, kertoo Porvoon pitäjän Ebbon kylän mailta löytyneen yhdestä pesästä kymmenen suden pentua.

¹⁰⁰ *Alanen* 1953, s. 313. — AU 187 14. 8. 1878. — *Seppänen* 1953, s. 397. — BoT 35 7. 5. 1842. — BoBl 5. 6. 1878. — Häm 29 18. 7. 1878. — Ahti 14 8. 6. 1878 ja 20 17. 5. 1879. — Häm 7. 9. 1881. — *Lisälehti Päijänteelle* 47 14. 6. 1878.

toja. Kristiinassa löytyi silmätön sudenpentu aivan kaupungin laidalta ja Porvoossa nähtiin pentujen leikkivän kaupungissa hiekkakuopassa.¹⁰¹ Vanajan papin liepeiltä tavattiin pesästä pari suden poikasta.¹⁰² Porvoon lähellä löytynyt kahdeksan sudenpennun pesä oli sekin paljon kuljetun maantien lähellä.¹⁰³ Ihmisen asuntojen tienoilla oli aina saatavana koiria ja keväällä juuri suden poikimisen aikoihin laskettiin karja laitumelle. Susikin tuntuu arvostaneen lyhyttä ruoan hankintamatkaa. Erikoisen käytännöllinen peto oli Käkisalmen kaupunkilaisten karjaa verottanut susi. Kun asiasta kertovassa uutisessa oli ensin valittu suuria menetyksiä jatkui tarina: ”Sen jälkeen on kaupungin paimen laitumeltansa löytänyt yhden heidän pesänsä, vaan kuin ei ollut itse vaari kotona, niin ei vieraskaan ruvennut huonolle pereelle kovin paljon kotorauhattomuutta tekemään; ainoastansa yhden pojan on tuonut kaupunkiin.” Ehkä oli tarkoituksena saada päiviltä pois sekä emo että koko poikue.¹⁰⁴

Kaikista keinoista, joita voitiin käyttää susien pyytämiseksi, tuntuu pentujen etsiminen olleen vähiten onnen varassa. Siitä voitiin antaa selviä päivämääriä ja aikoja, jolloin pesien hakeminen kannatti ja oli yleensä mahdollista. Oli myös tosiasioita, joiden nojalla oli pääteltävissä, oliko paikkakunnalla olemassa suden poikueita. Kaikissa muissa pyyntitavoissa oli susi ja sen tekemä erehdys ensisijaisesti vaikuttamassa toivottuun lopputulokseen ihmisen ollessa enemmän tai vähemmän passiivisen odottajan roolissa. Silti ei pentujen etsiminen suinkaan taannut ehdottoman suotuisaa lopputulosta, vaikka pesueen paikkakunnalla olosta olisi oltu kuinka varmoja tahansa. Kuvaava on kertomus kahden nuorukaisen pentujahdista Valkjärvellä joskus viime vuosisadan puolivälin jälkeen. Nuoret miehet olivat yöpyneet metsässä, jossa he heräsivät kuullessaan toisten etsijöiden ääniä. Toiselta pojalta olivat uudet sarkavaatteet kärventyneet nuotiossa, joten mieliala oli matalalla. ”Nuorukaiset odottivat toisten lähtöä ja alkoivat sitten astella allapäin tulelta rantaan katsastellakseen ja kuunnellakseen. Kuljettuaan muutaman kymmenmetrisen he näkivät suden nousevan kanervikosta aivan saman tien varresta, mitä pitkin oli koko yön kulkenut paljon etsijöitä. Susi kierteli Mattia ja Erkkiä aika vihaisena ja kun he menivät tarkastamaan makuupaikkaa, rojotti siinä kahdeksan sudenpentua avuttomana.” Vielä nuorukaisten ollessa pentujen kanssa veneessä, emosusi seurasi heitä.¹⁰⁵ Ilmeisesti ei sudenpesää ollut kovin helppoa löytää, vaikka etsijöitä olisi ollut enemmänkin.

Joskus näki sanomalehdissä väitettävän, että pentunsa menettänyt susi lähti kokonaan pois paikkakunnalta, mutta ainakaan sääntönä ei tämä pitänyt paikkaansa. Päinvastoin saattoivat puoliammattimaisesti suden pesiä etsivät jättää

¹⁰¹ Ahti 20 17. 5. 1879. — BoBl 5. 6. 1878.

¹⁰² Häm 29 18. 7. 1878.

¹⁰³ BoBl 5. 6. 1878.

¹⁰⁴ Str 148 30. 6. 1865.

¹⁰⁵ *Seppänen* 1953, s. 397.

tietoisesti emosuden henkiin saadakseen taas seuraavana kesänä nostaa pen-
nuista runsaat tapporahat. Vaikka tällainen käyttäytyminen saattaa tuntua ou-
dolta, on sellaista kertonut luotettavana todistajana pidettävä metsästyksen joh-
taja majuri R. Thuring 1880-luvun alussa.¹⁰⁶ Myös Ludv. Munsterhjelm on
vastaavasti menettelystä kertonut.¹⁰⁷ Seuraavassa luvussa näitä tapauksia käsi-
tellään yksityiskohtaisemmin sekä pyritään selvittämään millaisen ajattelun tu-
lostä tällainen toiminta pohjimmiltaan oikein oli.

Kautta koko 1800-luvun oli petojen metsästäjä sanomalehtien palstoilla arvos-
sapidetty sankari, joka sopi nostaa toisillekin esimerkiksi. "Kämärän kylässä
Heinjoen kappelissa asuu nykyään itsellismies, nimeltä T u o m a s L e m p i -
n e n, mikä on tunnettu erinomaisesta ahkeruudesta metsänriistan pyytämises-
sä..." Hänellä näytti olevan "luontainen taipumus metsästämiseen, sillä hän
ei milloinkaan ole ryhtynyt mihinkään muuhun ammattiin eikä ole suosit-
nut mitään muuta elinkeinoa koko elämänsä ajalla." Hänen saavutuksensa olivat lois-
tavia. "Monesta karhun ja suden taposta on Lempinen tehnyt itsensä mainioksi
sekä taitavuutensa että rohkeutensa puolesta." Taloudellissakin mielessä kel-
pasi tämä metsämies esimerkiksi. "Tällä työllänsä, ainoastansa tällä pyytämi-
sellä, on Lempinen koonnut itsellensä kauniin omaisuuden vanhuutensa turvaksi,
arviolta noin 5.000 markkaa, enimmästi puhtaassa rahassa." Tällaiset miehet
tuli myös yhteiskunnan huomata ja antaa heille tunnustus työstään. "Sopinee
toivoa, että Läänin talous-seura ottaisi huomionsa ja jollakin tavalla muistaisi
senmoisia metsästäjiä kuin Tuomas Lempinen ja Juhani Leino ovat, jotka pit-
kin ikäänsä ovat suurella ahkeruudellansa hävittäneet petoeläimiä näillä tie-
noilla." Tämän viipurilaisen Ilmarisen kertoman metsästäjätarinan otti palstoil-
leen myös Länsi-Suomi lehti.¹⁰⁸

Heinjoella oli toinenkin kuuluisa metsästäjä Tahvo Juottonen, joka kuoli
1882 71-vuotiaana. Hänen poikansa Taavetti Juottonen oli ollut mukana 36
karhun ja 42 suden tapossa.¹⁰⁹ Säkkijärveläinen metsämies Matti Hyypiä mai-
nittiin myös lehdissä. Hän oli erikoistunut susien pesien hävittämiseen ja saa-
nut niistä 150 poikasta. Hänenkin isänsä oli ollut erinomainen metsälläkävijä.
Hyypiä oli saanut ansioistaan petojen hävittäjänä Suomen Huoneenhallitusseu-
ran kunniamerkin.¹¹⁰ Suomen Metsästysseura oli omasta puolestaan palkinnut
rahapalkinnolla kaksi Laatokan Karjalassa raudoilla hyviä pyyntituloksia saa-

¹⁰⁶ SVL 107 10. 5. 1882. — Lisälehti Päijänteelle 47 14. 6. 1878.

¹⁰⁷ *Munsterhjelm* 1946, s. 70.

¹⁰⁸ Ilm 53 3. 7. 1878. Juhana Leinosta ei artikkeli kerro muuta kuin nimen. Tuntuu
kuin kirjoittaja olisi olettanut tämän miehen olevan kaikkien tuntemaan. — Länsi-Suomi,
lisälehti 27 10. 7. 1878.

¹⁰⁹ UStr 2 3. 1. 1882.

¹¹⁰ *Seppä* 1952, s. 394.

nutta metsästäjää. Nämä olivat Juhana Rätty Sortavalasta ja Samuli Rätty Jaakimasta.¹¹¹

Varsinkin 1880-luvun alussa nousi metsästäjien arvostus maassa suuresti, kun Turun lastensurmat olivat tuoneet susikysymyksen yhdeksi maan tärkeimmistä ratkaisua vaativista ongelmista. Kun loismies Pietari Savolainen Ruokolahden pitäjän Immalanjärven kylästä ei omalla paikkakunnallaan tuntenut saavansa tarpeeksi arvonantoa tai taloudellista tukea toimilleen, hän oli lähtenyt Viipuriin "ja pyytänyt lääninhallitukselta palkkiota siitä, että hän kolmenneljättä vuoden kuluessa on tappanut 65 sutta, koko joukon kettuja ja muita pienempiä peto-eläimiä osittain myrkyllä, osittain satimilla". Hänen saapumisensa kaupunkiin katsottiin Viipurissa uutisen arvoiseksi ja Sanomia Turussa julkaisi sen myöskin.

Keskisellä Uudellamaalla Askolassa eli vuosisadan puolivälin tienoilla paikkakunnallaan kuuluisa, tietäjäksi mainittu Timo Heikinpoika Nissilä. Hän oli tappanut kymmeniä susia ja hyötynyt toimestaan myös taloudellisesti. Hänen vaimonsa Maija saattoi kehaista mökistä, jossa he asuivat: "Tämä mökki on susilla maksettu."¹¹²

Hyviä metsämiehiä oli Hämeessäkin. "Niinpä kerrotaan että loppelaiset metsämiehet Adolf Waldén ja August Nyman, jotka kumpikin ovat saaneet 40 markan arvoisen palkinnon Hämeen metsästysseuralta, ovat käyttäneet petojen ajossa koiria." Tämä oli harvinaista ja jo senkin vuoksi aiheellista kertoa. Tuloksia oli runsaasti. "Mainitut metsämiehet ovat olleet erittäin ahkeria petoja hävittämään; viimeisenä kymmenenä vuonna ovat he surmanneet yhteensä yhdeksän kymmentä petoeläintä, susia ja ilveksiä, joista enemmän kuin toinen puoli susia." Uutisen kertonut lehti ei voinut olla esittämättä omasta ja kenties lukijoiden puolesta harrasta toivomusta: "Kunhan vaan tällaisia metsämiehiä olisi kaikkialla maassamme, ei suinkaan tarvitsisi syöttää suden pentuja ihmislasten lihalla."¹¹³

Kun palkintoja ojennettiin ansioituneille metsämiehille, koetettiin tilaisuudesta tehdä mahdollisimman juhlava ja huomiota herättävä. Sääksmäkeläisen Kustaa Kokon saadessa Valkeakoskella palkintonsa, hopeisen, viinillä täytetyn pokalin sen ojensi hänelle nimismies O. Tenlén. "Palkinto annettiin pitäjän etevimpäin henkilöitten ja tehtaan päällikköjen ja mestarien läsnä ollessa." Luovutuspuheessaan maisteri Hellén lausui "sujuvilla sanoilla lahjan tarkoituksen olevan ei ainoastaan saajan palkitsemisen teoistansa, vaan myös kehoituksen vastaisiksi töiksi samalla alalla sekä hänelle että muille, jotka miehen nimitystä kantavat." Tässä oli asian ydin. Oivallisen esimerkin toivottiin vaikuttavan laajalle. Kustaa Kokko oli lahjan saadessaan noin 60 vuotta vanha ja hän oli

¹¹¹ UStr 223 28. 9. 1881.

¹¹² ST 134 18. 11. 1880. Lehti mainitsee lainaavansa uutisen Östra Finland lehdestä. — Nissilästä ks. *Laurinmäki* 1957, s. 134.

¹¹³ HäSa 6 20. 1. 1882.

elämänsä aikana tappanut 19 karhua sekä susia ja ilveksiä yhteensä paikkakuntalaisten arvion mukaan noin kaksisataa.¹¹⁴

Humppilassa Venäjän kylässä vaikutti 1800-luvun jälkipuoliskolla Matti Mikonpoika Skytt, joka oli erikoistunut sudenpesien etsintään. Hän oli vuoteen 1881 mennessä tappanut kaikkiaan 200 suden pentua 30 pesästä, 20 emäsutta tai ilvestä sekä lisäksi kaksi karhua.

Valtion ryhtyessä Turun tienoitten lastensurmien aikoihin maksamaan kaupungin ympäristöpitäjissä runsaita tapporahoja virtaili sinne lukuisasti maan tunnetuimpia metsästäjiä. Näitä oli Antti Töykkälä Alastarolta. Paikalle olivat tulleet myös Mikko Sisto Sääksmäeltä, Saarimäki niminen metsästäjä Virroilta sekä Koskenkorva niminen mies Ilmajoelta. Kerran mainittiin erikoisesti Sortavalan seuduilta saapuneen viisi metsämiestä, mutta heidän nimiään ei ilmoitettu.¹¹⁵

Kun käy järjestelmällisesti läpi pitäjän historioita, toteaa niissä mielellään viivähdetyn jonkun sudentappajan urotöissä. Jos mitään varmaa ei tiedetä pitäjän metsästäjistä 1800-luvulla kertoa, niin puolittainen huhupuhekin riittää tarinan siemeneksi tai kuvaillaan jotain parisataa vuotta aikaisemmin elänyttä taruahmoksi muuttunutta metsämiestä. Erikoisen huomion ovat paikallishistorioissa saaneet karhunkaatajat. Vanhan Ruoveden historia on tässä suhteessa hyvin kunnostautunut, olihan Martti Kitunen, karhuntappaja, sieltä kotoisin.¹¹⁶

Metsämiestä, sudenpyytäjää ja karhunkaatajaa ei suinkaan ihailtu siksi, että hän oli yksi monista, tavanomaisten hyveiden ruumiillistuma, vaan hänen erikoislaatuisuutensa ja harvinaisuutensa vuoksi. Vain harvalla paikallishistorialla on esitettävänä näitä seutukunnan valioita. Petojen monilukuisuus ja niiden pyytäjien vähäisyys muodostivat epäsuhtaan, joka sai ihmiset ihaillemaan metsästäjiä. Heillä tuntui olevan hallussaan avuja, joita muilta puuttui. Huolimatta siitä, että metsästäjät korotettiin lähes kansallissankareiksi ja että pyyntikeinoista sinänsä ei pitänyt olla puutetta, oli sudentappajia aniharvassa ja juuri tämän vuoksi heistä oli aihetta kirjoittaa lehtiin.

Myös tilapäiset harrastelijametsästäjät esiteltiin mielellään sanomalehdissä, varsinkin 1880-luvulla. Erikoisen ansioitunut suden jäljittäjä näkyy olleen talvella 1884—1885 Viipurin ympäristössä laivakonemies A. Mattson, joka ampui tuolloin ainakin viisi sutta ja sai lehdistä ansaitsemansa aplodit. Puuseppä Z. Ar-

¹¹⁴ HäSa 6 20. 1. 1882. — Mbl 14 18. 1. 1882.

¹¹⁵ ST 84 21. 7. 1881. — Aura 50 16. 12. 1881. — ST 69 16. 6. 1881. — Satakunta 10 4. 2. 1882. — ST 17. 1. 1881. — AU 355 29. 12. 1880. — Ks. myös ST 16. 2. 1881, sekä 93 11. 8. 1881.

¹¹⁶ Sysmässä muistetaan, että ”eräs Hurja-niminen mies” vävyineen oli innokas sudenkaataja, mistä ks. *Kulha* 1966, s. 193. — Ypäjän historiassa kerrotaan Palmu-nimisestä miehestä, joka kerran ratsasti karhulla ja osasi hyvin noituakin, mistä ks. Ypäjä 1926, s. 154—155. — Martti Kitusesta ks. *Koukkula* 1967, s. 144—147.

gilander onnistui kaatamaan Viipurin liepeellä vain yhden ainoan suden, mutta pääsi tällä teollaan lehtien palstoille hänkin.¹¹⁷

Metsästäjän vaikutusala oli parhaimmillaankin verraten suppea. Vaikka ammattimainen metsämies olisi paikkakunnalla ollutkin, olisi hän kuitenkin tarvinnut todella tehokkaan pyynnin aikaansaamiseksi rinnalleen lukuisia harrastelijapyytäjiä, joista kaikista yhdessä olisi muodostunut eräänlainen jahtimiesten verkosto. Johonkin tämänkaltaiseen oli viranomaisten toimesta pyritty jo varhaisina vuosisatoina, kun säädettiin petojen surmaamisesta maksettavaksi tapporaha kruunun varoista. Tästä olivat määräykset myös Ruotsin vuoden 1734 lain rakennuskaaren 23. luvussa sekä asetuksessa vuodelta 1741. Maksun tuli ilmeisesti palvella sekä kehotuksena tappamaan petoja että myös olla korvauksena niistä vaivoista, joita pyytäjällä aina työstänsä oli. Valtion sudesta mak saman tapporahan mainitaan olleen vuonna 1860 suuruudeltaan 96 kopeekkaa. Todisteet suoritetusta työstä tuli esittää käräjillä, jossa sitten tuomittiin rahat maksettaviksi. Helsingfors Tidningarissa todettiin 1860, kuinka käräjillä kului päivä asian hoitamisessa, sitten oli käytävä pari kertaa tavoittamassa nimismiestä ja lunastamassa häneltä 76 kopeekalla pöytäkirjanote, jolla aikanaan kruununvouti maksoi tapporahan. Yhdestä sudesta tuskin edes kannatti yrittää saada korvarahaa, kulut saattoivat olla tuloja suuremmat, mutta useasta tapetusta sudesta ja ketusta samalla kertaa jo kannatti lähteä käräjille. Tapporaha saatettiin joskus jopa kokonaan evätä, ellei ollut täysin selvää, kuka hukalle oli viimeisen kuolettavan iskun antanut.¹¹⁸ Kruunun tapporahat tuskin ketään houkuttelivat petojen pyytämiseen, mutta ne saattoivat kyllä olla leivän lisänä metsästystä muutenkin harrastavalle.

Myös useimmat pitäjät olivat säätäneet omia maksujaan surmatuista pedoista. Vuoden 1868 metsästysasetuksella siirrettiin tapporahan maksaminen ja sen suuruuden määrääminen kokonaan kunnille, joiden ei välttämättä tarvinnut maksaa mitään, kunhan vain muulla tavalla edistivät petojen hävittämistä.¹¹⁹ 1870-luvun alkupuolella tehdyn tilaston mukaan maksoivat kaikki Viipurin läänin kunnat suden surmaamisesta palkkion. Sen sijaan maksujen suuruudessa oli suuria eroja. Avokätisimpiä oltiin Säkkijärvellä, jossa sekä sudesta että pennusta maksettiin 200 markkaa. Noin neljänneksessä kunnista oli maksu 100 markkaa tai suurempi. Pienin oli tapporaha Suojärvellä ja Korpiselässä, joissa se oli 20 markan suuruinen. Kenties näissä pitäjissä oli metsämiehiä tarpeeksi ilman kehotuspalkintojakin. Lappeella maksettiin vain suden pentujen tappamisesta, 12 kunnassa oli täysikasvuisesta sudesta ja pennusta maksu samansuuruinen. Vaihtelevia maksuja pidettiin valitettavina, sillä ammattitaitoiset metsämiehet pyytivät otuksia mieluummin naapurikunnissa, joissa maksu oli korkeampi. Tällai-

¹¹⁷ ÖF 304 30. 12. 1884. — Vbl 12 24. 1. 1885, 45 22. 3. 1885, 54 9. 4. 1885.

¹¹⁸ HT 34 20. 3. 1860. — BoT 27 7. 4. 1847.

¹¹⁹ Metsästysasetus 1868 § 10.

sen kerrottiin olleen tilanteen Kivennavallakin, jossa suden tapporaha oli vain 12 markkaa vuoteen 1872 asti, jolloin se nostettiin 60 markkaan.¹²⁰ Vertailun vuoksi todettakoon, että jo 1836 Viipurin pitäjässä oli määrätty täysikasvuisen suden tapporaha 20 ruplaksi ja pennun 10 ruplaksi.¹²¹

Uudellamaalla oli korkein tapporaha sudesta 1870-luvun puolimaissa 140 markkaa, mikä maksettiin Orimattilassa. Pienin se oli Liljendalissa, 14 markkaa. Keskimääräinen hinta oli 56 markkaa. Hämmästyttävältä tuntuu tieto, että yhdeksässä kunnassa ei lainkaan maksettu suden pentujen tappamisesta palkkiota.¹²² Näin oli päätetty siitä huolimatta, että pesien hävittäminen oli todettu koko maassa parhaaksi keinoksi taistelussa petoja vastaan. Saatettiin menetellä niinkin, että alennettiin maksu vain murto-osaan entisestä, kun korotetut tapporahat todella alkoivat tuottaa tuloksia, mutta samalla tietysti myös pitäjäläisten maksut savua kohti tapettujen susien suuren määrän vuoksi ilmeisen tilapäisesti nousivat.¹²³ Ehkä myös saatettiin ajatella vain hyödytettävän naapurikuntia, joissa kenties oli pienempi tapporaha. Sellaisiakin kuntia oli — esim. Hämeenlinnan maaseurakunta — joissa ei lainkaan maksettu pyyntipalkkiota. ”Sudet tietävät siis, että kun he liikkuvat maaseurakunnan alalla, niin ovat he rauhan maassa. Sillä ei kukaan huoli heitä tappaa — arvelevat he — siellä missä ei taposta palkintoa makseta.”¹²⁴ Ehkä Hämeenlinnan maaseurakunnassa laskeskeltiin naapuripitäjien tapporahojen vaikuttavan tarpeeksi omanakin pitäjän alueella.

On hieman vaikeaa ymmärtää ajatuskulkua, jonka mukaan mitään tapporahaa ei tarvittu tai maksettiin vain muodollinen summa sudentapporahaa. ”Tunnettu on että pedot ovat siellä vähenemässä, jossa on maksettu korkiampi tapporaha ja taas päinvastoin. Niinpä e.m. Nousiaisissa maksetaan täysikasvaneesta sudesta 20 markan paikoilla ja tästä on vielä saajan maksettava rahan kokoojan palkka, eivätkä Nousiaisten miehet suostuneet kuvernöörin ehdoittamaan lisä-palkintoon Nousiaisissa tapetusta pedosta. Onpa kumma kun jokukin viiitsii tämmöisissä kunnissa viettää aikansa ja vaivansa petojen pyynnissä.”¹²⁵

Päinvastaisiakin esimerkkejä oli. Längelmäellä maksettiin ”paitsi tavallisia jo ennen määrättyä tappo-rahoja . . . 25 markkaa sille, joka karhun, suden tai ilveksen pesän hävittää”.¹²⁶ Pohjois-Karjalassa Impilahdella maksettiin suden-pesän löytäjälle 100 markkaa ylimääräistä maksua sekä lisäksi jokaiselta penulta 100 markkaa.¹²⁷ Tämä oli ajan käsityksen mukaan erittäin runsas kor-

¹²⁰ ÖF 4 9. 1. 1878.

¹²¹ SS 30 23. 7. 1836.

¹²² HD 158 13. 6. 1878.

¹²³ TreSa 12 26. 3. 1867.

¹²⁴ Häm 22 19. 3. 1879.

¹²⁵ ST 70 18. 6. 1881.

¹²⁶ Häm 30. 6. 1880. — Ks. myös Häm 61 31. 7. 1880.

¹²⁷ ÖF 4 9. 1. 1878.

vaus. Erisuuruiset korvarahat saattoivat houkutella vilppiin, vaikka verraten harvoin sellaisesta näkee mainintoja. Aika suuren voiton saattoi joskus saada kuljettamalla suden toiseen pitäjään. Eräs Laatokan länsirannan mies osti Aunukselta sudenpennun 40 kopeekalla, toi kotiinsa, ampui metsässä ja sai kärejillä siitä 100 markkaa, ”— siis runsas voitto, vaikka pitäjälle ilkiä petos ja vahinko”. Huiputus paljastui, kun Aunuksen miehet alkoivat kysellä myymäänsä sutta.¹²⁸

Sanomalehtien jatkuvasti toistuva vaatimus oli, että tapporahoja on korotettava. Åbo Tidningar totesi, että petojen surmaamisesta maksetut palkkiot aina olivat oikeassa suhteessa saavutettuihin tuloksiin, mitä koskaan ei voinut sanoa yleisiin jahteihin menneistä varoista. Lehti katsoi kohtuullisen korvauksen sudesta olevan 10—12 hopearuplaa (1854) ja vaati pennuista yhtä suurta maksua.¹²⁹ Tämä vaatimus oli suurinpiirtein yhtä suuri, mihin keskimäärään Uudellamaalla päästiin noin 25 vuotta myöhemmin, kuten edellä on todettu.¹³⁰ Tampereen Sanomat ehdotti tapporahoista päätettäväksi kihlakunnittain tai lääneittäin, sillä nyt kasvatettiin naapurikunnissa usein ”petoja vieraankin varaksi”.¹³¹ Vaikka Viipurin läänissä olikin korotettu tapporahoja 1870-luvulla tunnustavasti, niin piti Östra Finland niitä jatkuvasti useissa paikoin liian alhaisina ja korosti epäilemättä aivan oikein, että niihin pantavat summat joka tapauksessa olivat vain murto-osa petojen aiheuttamista vahingoista.¹³² Jos todella olisi uskottu podoista voitavan päästä niitä tappamalla, niin ehkä suhtautuminen metsästyspalkkioiden korotuksiin olisi ollut toinen. Vai ajateltiinko kenties vastuun kuuluvan kruunulle tai toivottiinko jonkin toisen tekävän sen, mitä ei itse saatu aikaan. Sanomalehdistö joka tapauksessa teki parhaansa vaatiessaan tapporahojen nostamista.¹³³

Kokonaisuutena ottaen suomalainen yhteiskunta oli taistelussaan susia vastaan kuten Aisopoksen satujen kettu koiria vastassa. Molemmilla oli kymmeniä keinoja torjua vaara. Valitettavasti vain ei yksikään niistä ollut todella tepsivä. Eroakin sadun kettuun sentään oli. Kettu ilmeisesti uskoi konsteihinsa, mutta suomalainen rahvas ei jaksanut luottaa omiin keinoihinsa. Näin ollen tuskin tapporahojen korottamisella sinänsä olisi ollut lopullista vaikutusta petokysymyksen ratkaisuun. Tarvittiin perusteellista yleisen mielipiteen muutosta. Vasta sitten kun yleisesti uskottaisiin susien olevan lopullisesti voitettavissa, saatettaisiin saada pysyviä tuloksia.

¹²⁸ Ilm 14 5. 4. 1867.

¹²⁹ ÅT 12 14. 2. 1854.

¹³⁰ HD 158 13. 6. 1878.

¹³¹ TreSa 12 26. 3. 1867.

¹³² ÖF 4 9. 1. 1878.

¹³³ Lehtien ehdotuksista ja propagandasta tapporahojen nostamiseksi esim. seuraavat lehdet: SS 30 23. 7. 1836. — Mbl 75 28. 9. 1854. — ÅT 12 14. 2. 1854. — Otava 33 22. 8. 1862. — Str 148 30. 6. 1865. — Hbl 138 17. 6. 1877. — ÅU 3 4. 1. 1878. — ÖF 4 9. 1. 1878. — Hfors 47 26. 2. 1879. — Häm 22 26. 2. 1879. — ST 70 18. 6. 1881.

6. SUDET LUONNONVOIMANA

Monet kokemukset olivat opettaneet suomalaisille rahvaan miehille susien pyytämisen vaikeuden, usein turhuudenkin ja näin luoneet koko susikysymyksen tietyn suhtautumistavan. Hämeenkyrön pitäjän kertomuksessaan Yrjö Koskinen luettelee petojen tuottamia vahinkoja ja toteaa sitten: ”Kuitenkaan ei isosti koiteta heitä hävittää.” Hän mainitsee tuloksettomat jahdit ja jälleen varmemmaksi vakuudeksi todistaa: ”Muutoinkaan ei petoja paljon pyydetä, vaikka pitäjältä ’korvarahoja’ maksetaan.”¹ Laimeaksi ja tehottomaksi todettiin petojen ahdistelu myös vanhassa Ruoveden pitäjässä.² Hämeen läänin historiassa kirjoitti K. V. Kaukovalta: ”Pedot kunnioittivat ja pelkäsivät siis sangen vähän ihmisiä, ja siitä voi päätellä, että niitä harvoin ahdisteltiin.”³ Jurvalainen, susivuodet elänyt Sofia Laakso todisti: ”Minoon nähnyt Karijoella 7 sutta yhtä perää. Sillon oli nälkävuodet. Ei niistä susista mitään piitattu.”⁴ Tämä lausuma tuskin tarkoittaa, etteikö seitsemän suden laumaa olisi pelätty ja kammoksuttu, vaan että kukaan ei edes yrittänyt tehdä niille mitään, ei piitannut niiden ahdistelemisesta, pyytamisestä mitään. Mitä enemmän tutustuu 1800-luvun petojen pyynnistä kertoviin lähteisiin, sitä vakuuttuneemmaksi tulee, että edellä kerrottu välinpitämättömyys oli yleinen ja normaali suhtautumistapa petojen pyytämiseen ja hävittämiseen.

Yhä uudelleen kuulutettiin sanomalehdissä ihmisten täydellistä saamattomuutta susien ahdistelussa. Åbo Tidningar valitti, kuinka sudet jatkuvasti istuivat tai jolkuttelivat maanteiden varsilla ja kuinka sieltä ja tältä oli porsaitakin hävinnyt, mutta silti ei kukaan tehnyt mitään, vaikka ne kuuluivat syöneen ihmisiä-kin.⁵ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia valitti sekin samaa asiaa: ”Monessa kohden maassamme tekevät sudet vuosittain suuret vahingot eikä niistä kuitenkaan sen enempää huolita. Onpa susi lapsiakin ottanut eikä siitä sentään sen parempaa ole tullut.”⁶ Suometar totesi runsaan lumen tulon ajavan sudet metsistä asutuille maille ravinnon hakuun. ”Että sudet kyläin tienoilla tekevät

¹ Koskinen 1852, s. 31.

² Sillanpää 1969, s. 122—124.

³ Kaukovalta 1931, s. 1090.

⁴ SKS:n kansanrunousarkisto, Jurva, muistiin merkinnyt Väinö Tuomaala 1948, numero 2343. Kertojana Sofia Laakso, 83 v., syntynyt Karijoella.

⁵ AT 11 10. 2. 1857.

⁶ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 26 29. 12. 1852.

paljo pahuutta, on luonnollista, vaan luonnotonta on ettei nyt yhteisillä ajamsilla heiltä pahoja päiviä lopeteta, vaan niitä jätetään suveksi vielä suurempia vahingoita tekemään." "On kuitenkin meikäläisissä niin paljon miehuutta, että kotona lakkarissa nyrkkiä puistetaan ja sanomalehdissä läksyjä luetaan susi- eli jahtivoudeille, jotka eivät susi-kappainsa palkinnoksi käy noiden susi-laumain kimppuun, sensijaan kuin kyläkunnittain ja pitäjittäin voisivat itse miehissä astua suksille ja kostaa susille pahat tekonsa."⁷ Erään toisen kerran todettiin samassa lehdessä: "Kummallisesti höperöitä, älyttömiä ja toimettomia todella maassamme ollaan, kuin ei susien hävittämisen puuhaan yleisemmästi ryhdytä."⁸ Sama valitus kuului Oulustakin. "Ei sopine ihmetellä jos peto-elävät tekevätkin vahingollisia tuhojaan niin lukuisasti karjoissa, koska heidän olentonsa on niin rauhallista vapautta, koska niiden ahdistelu on niinkin suurelta osalta leväperäistä, ikäänkuin heitä ei olisi nimeksikään olemassa." Turun ja Porin läänissä eivät olosuhteet olleet yhtään sen parempia. Petojen, erityisesti susien, todettiin hävittävän läänissä runsaasti eläimiä. Siitä huolimatta "asukasten huolettomuus on kuitenkin viimeisiin aikoihin saakka ollut niin suuri, ettei minkäänlaisiin toimiin tässä suhteessa ole ryhdytty..."⁹ Jatkuvasti joka puolella Suomea jaksettiin valittaa asukkaiden täydellistä flegmaattisuutta petojen ahdistelussa. Esimerkkejä saattaisi poimia sanomalehdistä kymmeniä ja satoja.¹⁰

Saamattomuuden eräs pääsyy oli tietenkin se, mitä edellisessä luvussa on koetettu monilta eri kannoilta selostaa; susien pyytäminen oli erittäin vaikeaa ja koettiin melkein poikkeuksetta onnen kaupaksi. "Mutta kuin ne, eritoten sudet ovat niin viisaita vaaransa välttämään, ettei niitä tahdo netkään saada kuin niitä pyytävät, eikä ole mitään senlaista pyydystä keksitty että niitä vähene-määnkään saisi, sitä vähemmän perikatoon..."¹¹ Susien pyytämisen tunsi yhteinen rahvas syvästi täysin turhaksi puuhaksi, joten ei ole mikään ihme, että se ei ollut siihen halukas ryhtymään. Ei ihminen yleensäkään viitsi tehdä työtä, jonka jo edeltä käsin tietää pelkäsi ajan haaskaamiseksi.

Mutta saamattomuuden syyt olivat vielä syvemmällä. Toki aina saatiin joi-takin petoja surmatuiksi, joten aivan turhaa ei sentään voitu pyyntipuuhiin väittää olevan. Tässä tullaan asian ytimeen, petojen tappamisesta ei lopultakaan uskottu olevan yhteiselle kansalle mitään todellista tai ainakaan pysyvää hyö-tyä. Kun Turun Viikko-Sanomien 1824 oli maininnut petoeläinten aikaansa-

⁷ Str 8 2. 3. 1860.

⁸ Str 2 11. 1. 1861.

⁹ Oulun Lehti 47 23. 11. 1881. Tällöin elettiin juuri suuria susivuolia. Kirjoitus on lehden pääkirjoitus otsikolla "Korjattava kohta". — ST 134 18. 11. 1880.

¹⁰ Joinakin poimintoina eri puolilta Suomea ja eri vuosikymmeniltä mainittakoon seuraavat lehdet: TVS 48 27. 11. 1824. — FAT 140 19. 6. 1850. — ÅT 12 14. 2. 1854. — Vbgr 12 9. 2. 1855. — Vbgr 30 22. 4. 1856. — Häm 1 4. 1. 1861. — ST 37 16. 9. 1864. — Str 148 30. 6. 1865. — AU 21 27. 1. 1876. — Mbl 182 8. 8. 1877. — Keski-Suomi 39 15. 5. 1880. — Laatokka 19 6. 3. 1888.

¹¹ ST 3 18. 1. 1861.

van suuresti vahinkoa, jatkoi lehti: ”Kuitenkin ei taita näitä pahantekijöitä peräti ulosjuurittaa; sillä aina tulee niitä uudestaan Maakuntiin synkeistä ja lavioista metsistä.”¹² Runsaat puoli vuosisataa (1881) myöhemmin ajateltiin Suomen Turussa vielä samaan tapaan: ”Nyt on ryhdytty toimiin hävittää petoja ja piakkoin toimitetaan seudullamme suuri jahti samassa tarkoituksessa. Se kaikki on hyvä, mutta ei kuitenkaan luullaksemme auta monta vuotta; jos nyt saataisiinkin pedot hävitetyksi, aina niitä taas ilmaantuu...”¹³ Petojen hävittäminen oli siis mahdottomuus, ainakaan pysyväisesti ei niille voitu tehdä yhtään mitään. Jostain niitä aina tuli lisää. Sudet olivat siis niinkuin *luonnon voima*. Ihmispoloinen saattoi koettaa suojautua sitä vastaan, mutta itse asiaan, tapahtumaan nähden hän oli täysin voimaton. Näin kirjoittivat kynään pystyvät ja ajan valistuneimmiksi katsottavat kansalaiset maan vanhimman niin aineellisen kuin henkisenkin viljelyn keskuksessa.¹⁴

”Jokainen tietää miten nuo pedot [sudet] ovat kuin tulipalo hävittämään maamiehen eläimiä, jonka vuoksi he eivät suinkaan ole kenenkään mielivieraita.”¹⁵ Susien tuhoteot olivat onnettomuuksia, joita vastaan ihminen ei tämänkään todistuksen mukaan voinut kokonaan suojautua. Kuten tulen kanssa oli koetettava tulla toimeen, samoin oli metsän petojenkin kanssa opittava elämään rinnatusten parhaan taitonsa mukaan. ”Susista muuten kerrotaan, että ne ovat yhtä suuria kuin ’pienet hiehot’ ja vaaleahkot väriltänsä. Jo illan suussa alkavat ne näyttäytyä ja istua kököttävät silloin pellolla ynnä tarkastavat taloa.”¹⁶ Jos puuttui kykyä puolustautua susia vastaan, niin vielä enemmän ilmeisesti puuttui uskoa. Sudet olivat luonnonilmiö, jolle ei mitään mahtanut, siksi oli parasta olla tekemättä mitään ja ainoastaan toivoa, että ne eivät saisi aikaan mitään vahinkoa. Ehkä susia voitaisiin tässä mielessä verrata ukonilmaan tai rajumyrskyyn, joita niitäkin vastaan ihminen oli sangen avuton, joskin saattoi koettaa niiltä jotenkin suojautua. Olemattomaksi niitä ei kuitenkaan voinut ajatella saavansa.

Kun ihmisten ajattelutottumuksessa oli tultu siihen, että sudet — kuten monet muutkin ihmisen koettelemukset — olivat luonnonvoima ja näin ollen osa Jumalan säätämää maailmanjärjestyä, ei ole mikään ihme, että susienkin tekemät tuhotyöt koettiin Jumalan määräämäksi tapahtumaksi. Kun sudet olivat tappaneet Turun seuduilla parisenkymmentä lasta, kirjoitettiin lehdessä *Sanomia Turusta*: ”Niitä on sellaisia, ehkä paljonkin, jotka nykyistä lasten turvatomuutta pitävät Jumalan lähettämänä rangaistuksena, ja jotka sellaisina ehkä vastoinmielisesti näkevät susien pyytämistä, ikäänkuin mentäisiin Jumalata asettamaan hänen rangaistuksissaan. Kumminkin sen saa kuulla, ’että ihminen ei

¹² TVS 48 27. 11. 1824.

¹³ Aura 33 19. 8. 1881.

¹⁴ TreSa 12 26. 3. 1867.

¹⁵ SVL 32 16. 3. 1871. Artikkelin ”Susien elämäkerrasta ja susien hävittämisestä I”.

¹⁶ Savonlinna 16 21. 4. 1877.

mitään voi noiden susien kanssa, turhaa hänen on koettaakin; sillä ne ovat kerran sallitut. Pitää vaan rukoilla Häntä j.n.e.’” On aivan ilmeistä, että kirjoittaja oli lähtenyt vastustamaan verraten yleistä ajatustapaa, sillä hän katsoi olevan aiheellista perustella susia vastaan käytävän taistelun oikeudenmukaisuutta ja kristillisyyttä erittäin pontevasti. ”Se on hyvä, että ihminen saa rukouksesta lohdutuksen ja rukoukseen luottaa, se on ihmisen lohduttavin oikeus; mutta rukous ilman ihmisen omaa pyrkimistä sen voiman mukaan, jonka hän on saanut, on kauheaa Jumalan kiusaamista, sen uskaltanee sanoa. Ellei niin olisi, miksi peltojakaan kylvetään. Miksei vaan rukoilla tulevan vuoden satoa ja ensi vuonna korjata mahtavaa laihoa. Niin tässäkin. Ei Jumala susia komenna.”¹⁷ Kirjoittajakin tosin piti metsän petoja luonnonvoimana, mutta uskoi puolestaan ihmiselle annetun järjen siksi, että hän voisi vastustaa petoja. Ilmeisesti kuitenkin lopullinen tulos susia vastaan käytävässä taistelussa oli täysin Jumalan käsissä, kuten peltojenkin sato riippui niistä ilmoista, joita hän antoi ihmisen yritettyä ensin parhaansa mukaan tehdä oman osuutensa.

Kun petojen lopullinen voima ja mahdollinen hävitystyö ei ollut luonnon armoilla olevan ihmispoloisen määrättävissä, oli rukouksen ohessa käytettävissä vain toinen, tosin huomattavasti vanhempi keino: noituus. Vajaat sata vuotta sitten kirjoitettiin jyväskyläisessä sanomalehdessä seuraavaan tapaan: ”On muutamilla paikoilla niistä [susista] niin suuri rasitus, että esim. hevosvarsoista joka toinen, pahimpina vuosina kaksi kolmatta osaa, joutuu suden ruuaksi. Lampaat taas ja pienemmät raavaat, ne tuon tuostakin, vaan erittäinkin Pertun päivän aikoihin, kun nuoret suden penikat jo ovat jahti-ikään joutuneet, saavat nuoren hampaan terävyyttä tutustella. Tätä kaikkea melkeen poikkeuksetta katsellaan ainoastaan haikealla valituksella, paikoittain sellaisella kammolla, että itse petoeläimen nimeäkään tuskin tohditaan kesäaikana mainita, vaan sanotaan sitä ainoastaan eläväksi...” Hallitsemattomiin luonnon voimiin tuntui sisältyvän aimo annos noituutta, johon suhtauduttiin pelonsekaisella kunnioituksella. Noituuteen piti vastata noituudella ja lehti tiesi kertoa: ”Siellä täällä myös karjaa navetasta laskettaissa käytetään pienempiä tahi suurempia neuvoja ja temppuja, joilla luullaan elikoille suotava rauha hankittavan. Mutta kova kokemus on osoittanut, että näilläkään ei tarkoitusta voiteta.”¹⁸ Lehti ei maininnut sanaakaan mistään noitakonsteista, vaikka niistä aivan ilmeisesti oli kysymys. Tosin kirjoittaja uskalsi epäillä noituuden voimaa, mutta ehkä tehottomuus olikin vain seurausta neuvojen ja temppujen taitamattomuudesta ei sinänsä keinon käyttökelvottomuudesta.

Useimmilla paikkakunnilla lienee ollut omat poppakonstinsa susien karkoitamiseksi. Juvalla uskottiin, että Jyrinpäivää vasten yöllä piti talon nuorten

¹⁷ ST 135 17. 11. 1881.

¹⁸ Lisälehti Päijänteelle 47 14. 6. 1878.

miesten juosta ja räiskää metsässä, niin sudet karkoittuisivat.¹⁹ Vesilahdella oli metsän "lukitseminen" paimenen tehtävänä. Jos hän osasi noitakeinonsa, niin karja säästyi kokonaan susilta. Niin taitavia ei kuitenkaan Vesilahdellakaan oltu, että joku olisi osannut lukita metsän muuta kuin Mikon päivään asti. Jos sen jälkeen vei karjan metsään niin "sai olla varma, että susi oli odottamassa jo tanhualla".²⁰

Jos oli ihmisellä hallussaan noitakeinoja, pystyi myös susi käyttämään niitä. Valkjärvellä keskisellä Karjalan Kannaksella saatettiin uskoa sellaiseen taikuu-teen, että jos ken tappoi keväällä suden pentuja, niin kesällä susi söi talon kat-raasta yhtä monta lammasta. Niinpä kerrankin kun kaksi nuorukaista oli löytänyt suden pesästä kahdeksan pentua ei tarkkakaan vahtiminen ollut auttanut, vaan susi oli syönyt talosta kahdeksan lammasta.²¹ Jos tämä uskomus on yltänyt laajemmalle, niin se selittäisi, miksi rahvas oli niin saamatonta keväällä hukan pesien etsinnässä. Miksi suotta ehdon tahdoin manata surmaa oman talon kar-jaan.

Vain edellä hahmoteltua ajattelutapaa ja esitettyjä katsomuksia seurailten on mahdollista ymmärtää niitä tietoja, joiden mukaan suden pentujen pyydystäjillä oli tapana jättää emosusi tietoisesti surmaamatta, että seuraavanakin keväänä voisi saada tapporahoja. Suurina susivuosina 1880-luvun alussa valtiovallan Tu-run tienoille jahtiin lähettämä majuri R. Thuring kertoi hyvin luotettavan tun-tuisesti tavanneensa metsästäjän, joka kuluneen 10 vuoden aikana oli hävitettyt suden pesiä "sangen vähäisellä alalla" ja tappanut kaikkiaan 58 suden penikkaa. Parissa vuorokaudessa ehti metsämies "tarkoin etsiä noin 3 virstaa [virsta n. 1070 m] leveän ja pitkän alueen, jonka pari sutta olivat viimeisten 10:n vuo-den kuluessa valinneet pesäksensä". "Helppo on arvata, ettei petojen pyytäjä näin edullisissa suhteissa huoli suuresti vaivata itseänsä koettamallakaan saada ammutuksi toista tai kumpaistakin emä-sutta pesän luota..." Aivan vastaa-vanlaisia tarinoita kertoi metsästyksen asiantuntija ja siitä runsaasti kirjoitta-nut Ludv. Munsterhjelm. "Eivät näet yksistään metsästäjät hävittäneet susien pesiä. Monet muutkin, ehkä enimmän käsityöläiset... olivat hankkineet itsel-leen taidon etsiä suden pesiä... He olivat hyvin tarkkoja siitä, että vanhat su-det säästettiin, niin ettei 'peruspääoma' joutuisi hukkaan."²² Tällainen täydelli-nen itsekkyyks ja yhteisvastuuntunteen puuttuminen tulee uuteen valoon, jos läh-tökohtana pidetään ajatusta, että susien määrä oli aina vakio. Kun kerran saa-tettiin uskoa, että susia ilmaantuisi ihmisten vitsaukseksi jostakin aina jatkuvasti, niin oli toki aivan yhdentekevää, tapettiin joku emosusi vai ei. Kenties saa-

¹⁹ *Poppius* 1957, s. 245. Jyrinpäivä oli vanha suomalainen kylvötöiden alkamisen ja karjan laiturille laskemisen juhla, joka tavallisesti oli 23. 4., mutta saattoi siirtyä myöhäi-semmäksikin. Päivä oli alkuaan vainajien hengille omistettu pakanallinen kevätjuhla.

²⁰ *Arajärvi* 1950, s. 362. Mikon eli Mikkelin päivä alkujaan 29. päivä syyskuuta.

²¹ *Seppänen* 1953, s. 397.

²² SVL 107 10. 5. 1882. — *Munsterhjelm* 1946, s. 70. — Ks. myös *Kaiku* 41 25. 5. 1887.

tettiin pitää suorastaan paikkakunnan etuna, että siellä majailisi vanha tuttu hukka, jonka pesän voisi sopivasti löytää tutuilta mailta kaikkien yhteiseksi hyväksi. Ehkä on myös syytä todeta emosuden tappamisen olleen monelle käsityöläiselle monin verroin pulmallisemman jutun kuin pesän löytämisen, joten joku voi tehdä välttämättömyydestä hyveen, kun ei kyennyt emosutta saamaan.

Susien monesti arvaamaton käyttäytyminen ja pelottavuus sai aikaan sen, että niiden tapoja arvioitaessa uskomukset saivat korvata vain harvojen saatavissa olleen kokemusperäisen tiedon. Edellisten uskomusten kanssa täydessä ristiriidassa oli käsitys, jonka mukaan pentunsa menettänyt emosusi poistui poikimispaikkakunnalta, eikä sille enää palannut. Useissa pentujen etsimiskehotuksissa vedottiin nimenomaan juuri tähän hyötyyn, joka takasi emostakin päästävän samalla kertaa.²³ Ilmeiseltä kuitenkin vaikuttaa, että molemmat vastakkaiset kannat nojautuivat liialliseen yleistykseen, koska ne eivät erottaneet yhdelle paikkakunnalle asettuneita susia vaeltavista pedoista, joita molempia epäilemättä oli olemassa.

Kun puhuttiin sudesta, oli mahdollista kertoa juttuja, joiden todenperäisyyteen uskoivat kaikissa muissa asioissa hyvin kriittisiksi tunnetut miehet. Hämeen metsästysseuran suden ajoista kertovassa esityksessä on myös seuraavanlainen tarina: ”Täällä Hämeessä kerrotaan sellaisesta ’metsästäjästä’, joka oli ulottanut ajatuksensa omasta edustaan niin kauas, että hän parittelun aikana oli varovasti ajanut emäsuden yli rajan toisesta pitäjästä toiseen, jossa sudenpennuista maksettiin korkeampi tapporaha, ja sitten vartioinut sitä, niin kauan kuin lumi oli maassa, ettei se vaan päässyt palaamaan takaisin.”²⁴ Kaiken sen perusteella mitä sudesta ja sen arvaamattomuudesta tiedetään, tuntuu esitetty tarina mahdolltomalta. Ihminen paimentamassa emosutta sen yhdeksänviikkoisen kantamisajan kestäissä kuin karjaa pellolla myös öisten saalistamisretkien aikana on täysin rinnastettavissa Münchhausenin juttuihin, mutta sudestahan voitiin uskoa mitä vain.²⁵ Tarinan kertominen totena todistaa tämän päivän lukijalle voimallisesti sen puolesta, että sutta voitiin pitää usein tiedon ja järjen tuolla puolen vaeltavana oliona.

Jos susia pidettiin luonnon omaan järkkymättömään järjestykseen kuuluvana ainakin osittain tuntemattomana ja salaperäisenä voimana, niin tällä ajattelutavalla selittyisivät useat viime luvussa kummallisilta tuntuneet seikat. Kun Paimiossa Varsinais-Suomessa eräänä vuonna tapettiin paljon susia ja maksu tällöin kohosi savulta peräti kymmeneen kopeekkaan, niin ”tästä ukoille hätä vähentämään suostuttu makso neljänteenosaan.”²⁶ Toimenpide oli ilmeisen järjenvastainen, ellei uskottu susia jatkuvasti olevan olemassa sallittu määrä täysin

²³ Ks. esim. lisälehti Päijänteelle n:o 47 14. 6. 1878.

²⁴ Kaiku 41 25. 5. 1887, ”Hämeen metsästysseuran sudenajot talvella 1883”.

²⁵ Suden kantamisajan sanotaan olevan yhdeksän viikkoa, mistä ks. esim. Neuvoja 1881, s. 5 sekä Pulliainen 1974, s. 25.

²⁶ TreSa 12 26. 3. 1867.

riippumatta ihmisen toimista. Jos olisi uskottu voitavan hävittää hukat sukupuuttoon, olisivat Paimion ukot epäilemättä menetelleet toisin.

Laajasti on edellisessä luvussa käsitelty suden ajojen täydellistä järjestyksen puutetta ja viinankäytön holtittomuutta niissä. Niiden melskaus ja metelöinti on helppoa selittää järjestettyyn yhteisötoimintaan tottumattomuudella ja toiminnan heikolla motivaatiolla sekä myös johdon kyvyttömyydellä jopa puutteellakin. Nämä selityspäätteet eivät kuitenkaan sovellu sellaisiin tapauksiin, jolloin vain rajoitettu määrä talonpoikia oli asetettu heille kuuluville passipaikoille. Käkisalmen lähellä kerrottiin 1888 paikkakunnan miesten ryhtyneen pyydystämään seudulla asustavaa sutta ”verkoilla, mutta verkon toiseen päähän asetetut vahtimiehet olivat toimestaan niin huolimattomat, että pistäytyivät lähellä olevaan mökkiin, jolla aikaa susi juoksi verkon sivu matkoihinsa.”²⁷ Aivan samoin kävi Hämeenlinnan lähellä. ”Monta viikkoa kestävän ajon päästä, saatiin vihdoin kolme sutta, jotka Kilpiälän talon kohdalla olivat syöneet neljännen, viime tuorstaina täydellisesti piiritetyiksi ja olisi varmaan kaikki käynyt mielen mukaan, jollei muutamat ajomiehet olisi jääneet piiristä pois ja rauhallisesti istauneet kannoille piippuansa polttamaan. Sudet pääsivät sillä kohdalla piiristä ja ajo kävi hukkaan.” Ajon olivat järjestäneet Hämeenlinnan metsästysseuran jäsenet, jotka toimivat puhtaasti epäitsekäistä syistä. Tämän vuoksi Hämeen Sanomat tuomitsi jyrkästi talonpoikien menettelyn. ”Sitä surkeampaa ja moitittavampaa on se seikka, että kansa, jonka hyväksi suden-ajoa toimitetaan, käytöksellään ei auta, vaan päinvastoin vastustaa asian menestystä.” Tämä tapahtui helmikuussa 1883.²⁸ Herrat olivat jo vähitellen alkaneet uskoa, että sudet olivat voitettavissa, mutta kansa oli vielä vanhoillaan ajatellen ilmeisesti, että mitäpä muutamasta sudesta, pianhan niitä tulee kuitenkin lisää jostakin. Vasta vähitellen 1880-luvulla alkoi kansan keskuudessa voittaa mielipide, että sudet olisi mahdollista hävittää sukupuuttoon.

²⁷ Laatokka 19 6. 3. 1888.

²⁸ HäSa 11 6. 2. 1883.

7. SUDET SURMAAVAT LAPSIÄ 1831—1878

Eniten pelkoa ja kauhistusta herättivät ihmisissä susien hyökkäykset lasten kimppuun. Ensimmäiset tiedot 1800-luvulta tällaisesta tapauksesta ovat Kaukolasta Käkisalmen naapuripitäjästä. Tammikuussa 1831 susi hyökkäsi torppari Pietari Pärnäsén nelivuotiaan tyttären Kaisan kimppuun ja söi hänet.¹ Seuraavassa kuussa edellisestä paikasta noin kymmenen kilometrin päässä olevassa Suotniemen kylässä susi yllätti torppari Juho Everin lähes kymmenvuotiaan pojan aivan kodin oven edessä aamulla kello kuuden aikaan, raahasi hänet metsään ja tappoi siellä. Apuun rientäneet vanhemmat tapasivat lapsensa kuolleen.² Maaliskuussa oli Koverilan kylässä talollisen Anna Juhontytär Suurosen vuoro joutua suden surmaamaksi. Jälleen tempaisi peto saaliinsa aivan ulko-oven edestä, mutta tällä kertaa kello kahdeksan maissa illalla. Hevosella apuun rientänyt Jaakko Suuronen saapui paikalle liian myöhään. Nyt järjestettiin laaja ajojahti, johon osallistui tuhat henkeä ja vaikka yhtään sutta ei saatukaan tapetuksi, ei uusia surmatöitä tapahtunut puoleen vuoteen.³

Syksyllä tappoi susi paimenessa olleen yli 14-vuotiaan Pekka Teräväisen ja aivan joulunaluspäivinä samana vuonna vielä viisivuotiaan Erkki Juhonpoika Olkinuoran. Tämän jälkeen tilanne Kaukolassa tuntui rauhoittuvan, mutta pian saivat hiitolalaiset naapuripitäjässä kauhistelun aiheutta. Kun talollinen Matti Karvasen poika Aatu oli paluumatkalla Käkisalmesta heinäkuussa 1832 yllätti susi hänet maantiellä ja tappoi. Elokuussa oli Maria Lankisen vuoro. Hän oli niityllä työssä, kun susi syöksyi hänen kimppuunsa. Vaikka lähistöllä heinätoissa ollut väki riensi nopeasti apuun, tuli se liian myöhään ja leskivaimo menehtyi haavoihinsa. Seuraava uhri oli lähellä Käkisalmea Pärnäkoskella, jossa Maria Matintytär Lasonen lähes kolmivuotiaana joutui suden suuhun. Viimei-

¹ Suomen Sukututkimusseuran kokoelmat VA:ssa, Kaukola, Kuolleet. Kaisa Pärnäsén kuolinsyynä on merkitty ”uppäten af varg”. Tästä lapsensurmasta ei ole mitään mainintaa lehdissä.

² SSTs:n kok. Kaukola, Kuolleet, kuolinsyynä on mainittu ”dödad af varg”. — Tapauksesta kertoi myös HT n:o 25 30.3.1831. Lehden uutinen oli puolitoista kuukautta vanha.

³ SSTs:n kok. Kaukola, Kuolleet, kuolinsyynä on ”dödad af varg:r”, sensijaan sanomalehdessä HT 35 4.5.1831 mainitaan hyökänneitä susia olleen vain yksi.

nen uhri näillä tienoilla oli 16-vuotias Anna Pekantytär Ijäs, jonka susi repi kuoliaaksi syyskuussa.⁴

Kaikki surmatyöt tapahtuivat alucella, joka oli noin 35 kilometriä pitkä ja 10 leveä. Seutu oli metsäistä ja louhikkoista sekä järvien pirstomaa. Vaikka eri tietolähteissä mainitaankin surmaaajina sudet monikkomuodossa, niin on mahdollista, että kaikki tapahtumat olivat yhden ja saman pedon työtä. Varsinaisen hyökkääjäsuden on joka tapauksessa täytynyt olla erittäin suurta ja voimakasta lajia, koska se monta kertaa kävi verraten varttuneiden ihmisten, jopa aikuisten kimppuun. Maria Lankisen kuolema on yksi harvoista tunnetuista tapauksista, jolloin ”normaali” susi onnistui tappamaan aikaihminen. ”Hullut sudet” olivat asia erikseen. Peto oli myös tavallista röyhkeämpi sillä hakihan se ainakin kaksi kertaa uhrinsa aivan ihmisasumuksen ulko-ovelta. Ilmeistä on, että se oli ehkä kauankin aikaa väijynyt talon lähetyvillä ennenkuin löysi sopivan uhrin. Suden metsästysaikaa ja -paikkaa ei voida edellä selostettujen tapausten perusteella asettaa minkäänlaisiin kaavoihin. Susi kävi ihmisten kimppuun aamulla, päivällä ja illalla. Se ei valinnut liioin vuodenaikaa, vaan kävi uhriensa kimppuun niin talvella kuin kesälläkin. Helpon vastuksen tien se kyllä valitsi, mutta ei kuitenkaan rajoittanut uhrejaan aivan pieniin ja heikkoihin lapsiin. Useimmin se todennäköisesti väijyi saalistaan asuntojen lähellä, mutta myös maantiet ja niityt kelpasivat sille metsästyspaikoiksi.

Miten ja koska tappajasusi tapasi matkansa pään, ei tiedetä. Tällaisista tapauksista on jäänyt aikakirjoihin yllättävän niukasti tietoja. Kuvaavaa asian luonteelle on, että yksikään tämän suden vaikutusalueen paikallishistoria, vaikka sellainen joka pitäjistä onkin laadittu, ei tunne näitä surmatöitä. Mahdollista on, että susien hyökkäyksiä ihmisiä vastaan tapahtui useamminkin ja myös vuosisadan varhaisemmilla kymmenlukuilla, vaikka lehdet niistä eivät mitään tienneet enempää kuin pitäjän omat asiakirjat. Kirkonkirjoihin toki sentään aina merkittiin kuolinsyy tarkasti ja selkeästi.

Myös Kemiön pitäjässä Varsinais-Suomessa oli 1830-luvulla oma tappajasusensa. Aivan pitäjän — ja saaren — keskustassa se surmasi joulukuussa 1836 Johan Gustaf Lindströmin, joka oli lähes kahdeksan vuotta vanha. Kuten aina tapahtui, ei tämä jäänyt pedon ainoaksi uhriksi, vaan tasan kaksi viikkoa myöhemmin se hyökkäsi vajaan kymmenen kilometrin päässä edellisestä paikasta torpparinpojan Gustaf Carlssonin kimppuun aivan lähellä erästä torppaa. Suden ensimmäinen hyökkäys tosin epäonnistui, sillä pojan avunhuudot pelästyttivät pedon, niin että se vetäytyi taaksepäin. Pian se kuitenkin hyökkäsi uudelleen ja sai nyt pojan (jonka ikää ei ilmoiteta) alleen alkaen raahata häntä syvemmälle metsään. Tapahtumaa oli kuitenkin seurannut ikkunasta läheisen tor-

⁴ SSTS:n kok. Hiitola, Kuolleet. — HT 75 19. 9. 1832. Aatu Karvasen ja Maria Lankisen lehti sanoo susien repineen, mutta jälkimmäisessä tapauksessa kirkon kirja puhuuudesta yksikössä.

pan vaimo Agatha Lindblom, joka uuniluudan kanssa ehätti apuun. Poika pääsi pahasti haavoittuneena tämän apuvoiman ansiosta pakoon, mutta torpan emäntä oli vuorostaan hätää kärsimässä. Lopulta hänkin selvisi sisään asuntoon. Gustafin kehossa oli kahdeksan syvää haavaa, minkä lisäksi takaraivo oli pahasti revitty. Ainakin viikon Gustaf jaksoi elää seikkailunsa jälkeen, mutta ei ole tiedossa, paraniko hän siitä. Mahdollisesti Kemiön suden kontolla oli ainakin kolme ihmishenkeä.⁵ Vaikka suden kohtalosta ei olekaan tietoa, ei sen jäljittäminen talvella ollut ylivoimaista, mikäli lunta oli maassa. Useammista tämän pedon uhreista ei ole mainintaa enempää Kemiön kuin sen naapuripitäjienkään kirkonkirjoissa.

Kivennavan ihmissyöjäsusi Karjalan Kannaksella ilmaisi itsensä tiettävästi ensimmäisen kerran toukokuussa 1839, jolloin se puri kuoliaaksi nelivuotiaan Juho Pukin. Tämä vierailu oli tilapäinen, mutta neljä vuotta myöhemmin susi surmasi Kivennavalla kolme ihmistä, joista nuorin oli viisivuotias torpparin tytär Anna. Hänen kuolinsyykseen merkittiin ”suden poisnappaama ja syömä”. Vanhimman uhrin, renki Pekka Mäkeläisen kuolinsyyksi oli todettu ”yhden suden kuoliaaksi repimää”. Tämä on tiettävästi ainoa varmana pidettävä tapaus, jolloin 1800-luvulla ”tavallinen” susi sai tapetuksi täydessä miehuuden iässä olevan miehen. Kolmas uhri oli 11-vuotias Jooseppi Vesalainen, joka ehdittiin viedä Viipurin sairaalaan asti suden hyökättyä hänen kimppuunsa ja purtua häntä. Täällä hän kuitenkin haavoihinsa kuoli.⁶ Seuraavana vuonna peto laajensi metsästysalueitaan Kivennavan naapuripitäjään Uudellekirkolle, jossa sen uhreiksi joutuivat erään läksiäimen poika ja torpparin tytär, edellinen seitsemän ja jälkimmäinen 11 vuoden ikäinen. Susi söi tytön, mutta poikaa se ehti vain haavoittaa toisten ehtiessä apuun. Haavoihinsa hän kuitenkin menehtyi. Kivennavalla susi sai saaliikseen kuusivuotiaan pojan.⁷ Vuonna 1844 on susien aiheuttaman kauhun täytynyt olla keski-Kannaksella erittäin suuri, sillä äskenmainittujen pitäjien naapurissa, Muolaassa kierteli vesikauhuinen ”hullu susi”, joka sai ainakin yhden uhrin, 32-vuotiaan talollisen pojan Antti Väisäsen menehtyessä pedon puremaan.⁸

⁵ Abo Tidningar 5 18. 1. 1837 kertoo Gustaf Carlssonin tapauksesta. Sensijaan kirkonkirjat (SSTS:n kok. Kemiö, kuolleet) eivät tunne tätä tapausta, mutta mainitsevat kyllä torppari Anders Lindströmin pojan Johan Gustafin kuolleen suden surmaamana. Sanomalehti puhuu kahdesta surmatapauksesta. — Kartastona käytetty: Suomen kartta 1923.

⁶ SSTS:n kok. Kivennapa, Kuolleet. Kivennavan pitäjänhistoria ei tunne näitä tapauksia kuin ylimalkaisesti, mistä ks. *Kiuru* 1952, s. 55.

⁷ SSTS:n kok. Uusikirkko, Kuolleet. Makulan kylässä sai surmansa Juho Mikonpoika Valtonen ja Harjun kylässä Helena Olavintytär Breiman. Kivennavalla repi susi kuoliaaksi Riihisyrjän kylässä Antti Yrjänänpojan pojan Valperin, mistä ks. mainitun kokoelman vastaava nidos.

⁸ SSTS:n kok. Muola, Kuolleet. — Raivotauti eli vesikauhu johtaa muutamassa vuorokaudessa eläimen kuolemaan, joten Muolaan ja Kivennavan susi ei ole voinut olla sama yksilö. Hulluista susista kerrotaan tässä luvussa myöhemmin.

Kivennapa oli rajapitäjä ja useimmat suden uhrit siellä olivat rajan pinnassa olevista kylistä. Ilmeiseltä näin ollen tuntuu, että tämä susi ei rajoittanut toimintaansa vain Suomen alueelle, vaan teki tuhojaan myös Rajajoen toisella puolella Valkeasaarella ja Lempaalassa. Tämä myös selittäisi, miksi Kivennavalla saattoi kulua useita vuosia ilman lapsiuhreja. Vuosien 1840—1842 lisäksi myös 1845 susi tiettävästi jäi Suomen puolella ilman ihmissaalista. Seuraavana vuonna peto kuitenkin tappoi yhden lapsen ja 1847 sen uhriksi joutui kuusi lasta, jotka olivat neljästä kahdeksaan vuotiaita. Toukokuussa susi surmasi viikon aikana kolme lasta.⁹

Viimein tunnuttiin Kivennavalla herättävän — mutta vasta kun susi tai sudet olivat kuluneiden kahdeksan vuoden aikana surmanneet ainakin 14 lasta. Kirkkoherra Adam Höijerin johdolla pidetyssä kokouksessa elokuussa 1848 päätettiin nostaa tapporahoja tuntuvasti. Erikoisesti todettiin, että tähän rahaveeroon osallistuivat kaikki pitäjäläiset uskontunnustukseen katsomatta. Perusteluina eivät olleet vain tapahtuneet lastensurmat, vaan myös ne kalliit päivätyöt, joita kuluneena kesänäkin oli jouduttu tuhlaamaan jahdinkäyntiin. Jo neljä vuotta aikaisemmin oli pitäjänkokouksessa yritetty turhaan saada tapporahoja nostetuiksi. Siihen mennessä oli susi surmannut puolenkymmentä lasta. Myös tuomiokapitulille kirkkoherra nyt tiedotti seurakunnan surkeista olosuhteista ja tällä olikin positiivisia seurauksia. Kenraalikuvernööri Menšikov ilmoitti tuomiokapitulin kautta hallituksen lähettävän Kivennavalle komppanian liivinmaalaisia tarkka-ampujia. Jos tästä ei olisi apua, niin sotaväkeä saapuisi uudelleen pitäjään jahtiin.¹⁰

Apu ei kuitenkaan ollut riittävän tehokasta, sillä lasten surmat jatkuivat Kivennavalla vielä ainakin kahden vuoden ajan, jonka kuluessa susi tappoi kuusi lasta. Vanhin näistä oli 9-vuotias ja nuorin kaksi ja puoli vuotta vanha. Kaikki nämäkin surmateot sattuivat yhtä lukuunottamatta rajakylissä.¹¹ Suomen puolelta sai susi saaliikseen näin ollen ainakin parikymmentä lasta.

Kovin hitaasti alkoi yleinen mielipide herätä. Silloin tällöin kirjoitettiin jo lehdissä Kivennavan tapauksista. Jopa Finlands Almänna Tidning parissa numerossaan kertoi petojen surmatöistä. Vaikka uutiset olivat ajan tavan mukaan hyvin suppeita, on kuitenkin ilmeistä, että viranomaiset olivat pakotettuja puuttumaan asiaan yhä uudelleen siihen asti, kunnes peto löysi kohtalonsa.¹² Vielä 30 vuoden kulutta saatettiin läntisen Suomen sanomalehdissä kirjoittaa näistä

⁹ SSTS:n kok. Kivennapa, Kuolleet. — BoT n:o 41 1847. — *Kiuru* 1952, s. 55.

¹⁰ *Kiuru* 1952, s. 55—56.

¹¹ SSTS:n kok. Kivennapa, Kuolleet. Kivennavan historian kirjoittaja ei ole käyttänyt Suomen Sukututkimusseuran kokoelmia VA:ssa hyväkseen ainakaan tässä asiassa.

¹² FAT 112 16. 5. 1850 ja FAT 140 19. 6. 1850.

tapauksista ja mainita armeijan joukko-osastojen lopulta tuoneen ratkaisun susi-
kysymykseen.¹³

On mahdollista, että rajaseudun kaikkien surmatöiden tekijä sittenkin oli yksi ja sama susi. Ehkä ainoa seikka, mikä viittaa kahteen tappajasuteen Kivennavalla, on tieto, jonka mukaan peto olisi käynyt samana päivänä kahden lapsen kimppuun noin 15 kilometrin etäisyydellä toisistaan. Suden tiedetään yleensä jäävän sulattelemaan ateriaansa¹⁴ ja molempien lasten, joista toinen oli yli kahdeksan vuotias, kerrotaan tulleen lähes kokonaan syödyiksi.¹⁵ Tällainen kaksinkertainen suurateria saman päivän aikana ei ole sudelle ominaista. Toisaalta on todettava, että sanomalehtienkin tiedot tapauksista olivat monesti hyvin puutteellisia ja hataria. Niinpä saattoi eräs lehti 1853 kertoa, että ”kymmenkunta lasta” oli tullut surmatuksi, kun uhreja todellisuudessa oli yli 20.¹⁶ Tiedonvälityksen puutteellisuudesta kertoo myös se, että aikakirjoihin on jäänyt niin niukasti tietoa Kivennavan lapsisurmista, pitäjän historiakin tietää mainita vain muutamasta tapauksesta.¹⁷ Tieto kahdesta uhrista samana päivänä saattaa siis olla väärä.

Kivennavan susi oli varsinaisesti kesätappaja, joka kävi ihmisten kimppuun eläinten laiduntamisaikana. Vain yhden kerran se surmasi lapsen huhtikuussa, useimmat surmateot ovat touko-, kesä- ja heinäkuulta. Selvää on, että pikkulapset olivat enemmän ulkosalla suden ulottuvilla juuri kesällä, mutta silti tuntuu oudolta, että yhtään surmatyötä ei tunneta varsinaisilta talvikuukausilta. Epäilemättä eräs aikalainen oli oikeassa kirjoittaessaan Kivennavan sudesta: ”Luultavasti oli se sama susi, joka kaikki nämät tappoi; sillä suden luonto on semmoinen että hän, kerran saatuansa maun ihmisen lihaan, aina sitten koettaa saada ihmisiä syödäksensä. Jos siis susi kerran on ihmisen tappanut, niin pitää kaikin tavoin kohta koetettaman saada se susi tapetuksi, sillä ei se koskaan lakkaa ihmisiä vainoomasta.”¹⁸

Vaikka Kivennavalla tiedettiin liikkuvan ihmissyöjäsuden, se sai jatkaa työtänsä yli 10 vuotta. Jahteja pidettiin ja sutta koetettiin vainota, mutta tulosten kehnous osoittaa ihmisen voimattomuutta, kenties saamattomuuttakin. Erikoisia syytärkin susien villiintymiseen juuri Kivennavalla oli olemassa. Kivennavan

¹³ Läntisen Suomen sanomalehtien maininnoista Kivennavan lastensurmista 30 vuotta tapahtumien jälkeen ks. esim. Häm 58 21. 7. 1880; Häm 63 10. 8. 1881. — HD 218 14. 8. 1881. — HD 290 25. 10. 1880. — AU 304 7. 11. 1880. — Häm 88 3. 11. 1880. — Hbl 254 31. 10. 1880.

¹⁴ Esim. *Malmstedt* 1837, s. 3. — *Neuvoja* 1881, s. 9. — Ks. myös ”Susien pyytökeinoista”, *TreSa* 3 lisälehti 26. 1. 1878. Tässä sanotaan: ”Kun tämä eläin on syönyt kylläksi, ei se koskaan kulje pitkiä matkoja, vaan käypi 1—5 virstan päässä ruokapaikalta seuraavaksi päiväksi levolle.”

¹⁵ *Kiuru* 1952, s. 55.

¹⁶ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 16 10. 8. 1853.

¹⁷ *Kiuru* 1952, s. 54—56.

¹⁸ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 16 10. 8. 1853.

pitäjä kuului käytännöllisesti katsoen kokonaan Lintulan lahjoitusmaahan ja naapuripitäjät Muolaa ja Valkjärvi olivat niinkään hovin herrojen hallussa.¹⁹ Kivennavan metsät muodostivat kruununpuiston, jossa metsästys oli talonpojilta ankarasti kielletty. Kun pitäjässä 1836 pohdittiin petoeläinten hävittämiskysymystä päätettiin ”jahtivouti Gestrinin ehdotuksesta kartuttaa susiverkkoja sekä jahdinkäynnillä siinä käytettävien keihäin yrittää hävittää petoeläimiä”.²⁰ Susien pahimpana raivoamisaikana 1848 kirjoitti Borgå Tidning saaneensa kuulla, että talonpojilta oli kielletty ampuma-aseiden käyttö. ”Jos tämä on totta, niin silloinhan koko seurakunnan kasvava väestö joutuu susien ruoaksi.”²¹ Mutta kiellot jäivät voimaan kaikista susien tuhoistoista huolimatta. Keihäät ja verkot olivat keväisten pentujen etsimisen ohella ainoa keino taistella petoja vastaan. Vaikka riista Pietarista saapuvien jahtivieraiden iloksi epäilemättä lisääntyikin metsästyskiellon johdosta, merkitsi se myös sitä, että talonpojilla ei ollut ampuma-aseita, joilla käydä petoja ahdistelemassa.²² Tietenkin riistan lisääntymisen olisi pitänyt merkitä myös sudelle parempia saaliin hankkimismahdollisuuksia, mutta tämä tappajaysilöhän ei edes parhaana karjalaiduntamisaikana tyytynyt vain kotieläimiin.

Suden toiminta-alue Suomen puolella oli laaja. Maamme kaakkoisimmasta nurkkauksesta se käsitti alueen, joka oli suuruudeltaan noin 40 × 40 kilometriä. Ja kaikki surmatyöt tapahtuivat suunnilleen 30 kilometrin päässä Venäjän valtakunnan pääkaupungista. Alueen läpi kulki kaksi päätieta Pietarista Suomeen, joten tarinat susista rahtimiesten matkassa varmasti levisivät laajalle lisänten pelkoa ihmisten keskuudessa.²³

Erikoisen pelättyjä olivat ”hullut sudet”. Edellä on jo mainittukin erään sellaisen liikkuminen Muolaassa 1844 toukokuussa. Tavallinen susi tappoi uhrinsa ja ”söi, mut sellanen ihmis susi tai hullu susi, se ei syönyt, se vaan tappoi ja repi, ja jätti siihen”.²⁴ Tällaista sutta saatettiin myös nimittää noidutuksi sudeksi ja joskus vesikauhuiseksi. Mutta tavallisesti kulki sellainen vain hullun suden nimellä. On ihmeellistä, että Muolaan kuolinsyytilastossa äsken mainitulta vuodelta on vain yksi vesikauhuisen suden purentaan kuollut, sillä tavallista oli, että susi tuossa tilassa puri jokaista vastaan tulijaa erotuksetta.²⁵ Tällaisen suden tappamisen uskoi kansa olevan vaikeaa. Ilmajoella ehti hullu susi 1700-luvun puoli-
maissa purra 13 ihmistä, joista puremiin sittemmin yhdeksän kuoli.²⁶ Saratovin

¹⁹ Jutikkala 1949, s. 49.

²⁰ Kiuru 1952, s. 54—55.

²¹ BoT 40 10. 6. 1848.

²² Häm 63 10. 8. 1881. — HD 218 14. 8. 1881.

²³ Suomen kartta 1923. — Karste-Liikkanen 1968, s. 18—27.

²⁴ SKS:n kansanrunousarkisto. Kuolemajärvi, Ulla Mannonen 9096, 1938, Makslahti, Römpötti, kertojana Saima Lattu 45 v.

²⁵ Eräs mahdollisuus tietenkin on, että susi olisi purrut Antti Jaakonpoika Väisästä (32 v.) jossain kotipitäjän ulkopuolellakin.

²⁶ Alanen 1949, s. 246.

kuvernementissä Venäjällä hullu susi puri 1881 yli 40 ihmistä, ”keltä on posket tai nenä purtu, keltä silmät tahi kulku revitty, tahi haukattu paloja käsistä ja kupeista ja naisilta revitty rinnat”.²⁷

Toukokuussa 1856 esiintyi hullu susi Viipurissa. ”Huima susi viime viikon lopulla oli kulkenä länneestä-päin kaupunkimme läpi ja haavoittanut monta ihmistä-ki, joista tietysti 1 nyt on täällä Läänin lasaretissa lääkittävänä. — Heinojen kappelissa [noin 25 kilometriä Viipurista] kuuluu eräs Suomen ruotuväen sotamies saanna sen hurjan hukka-räivän hengite.”²⁸ Seuraavana vuonna kulki vesikauhuinen susi Uudellamaalla Liljendalin pitäjässä. Aluksi se seurasi kahta rahtimiestä, jotka vedättivät lautoja Lahdesta Loviisaan. Maantieltä se hyökkäsi erään torpan pihaan, jossa pesulla ollut emäntä ryntäsi pelastamaan portailla istuvaa tytärtään. Tämän hän saikin varjelluksi, mutta menehtyi itse samassa kahakassa saamiinsa haavoihin. Seuraava uhri oli lantakuormaa vetävä nuori hevonen, joka puolustautui nousemalla takajaloilleen ja potkimalla. Se sai kuitenkin turpaansa suden puremia ja kuoli niihin. Paremminkin onnistui läheisen kartanon piikaa, joka pelastautui talon ulko-oven sisäpuolelle. Viimein susi sai surmansa erään torpparin hyvin suuntaamasta kirveen iskusta.²⁹ Anders Allard mainitsee tämän tarinan pitäjänhistoriassa esimerkkinä monista susitarinoista, joita vielä 1930-luvullakin pitäjässä yleisesti kerrottiin.

Kun hullu susi käyttäytyi näin pelottavasti ei ihme, että sitä kauhisteltiin. Vuonna 1865 vesikauhuinen susi kierteli jälleen Viipurin lähipitäjissä.³⁰ ”Se oli sellanen, että ketä se vaan sai raapassuksikii, niin se kuoli, ja se puri monesta talosta monta lehmää ja ne aina kaikki kuoliit, se olikii oikee kauhu koko pitäjässä, eikä saaneet tapetuksi . . . ja se kun alkoi mihin kyllää päin männä, niin sieltä sillo kaikki ihmiset pakeniit kauhuissaan, ja se puri jokaista kuka ettee sattui, mut ei syönyt, ja ketä vaan se puri niin se kuoli, ja hevosiin selässä jo veivät sanomaa toisesta kylästä toiseen, että nyt on se hullu susi tulossa.” Lopulta susi saatiin surmatuksi sotilaspistimellä, minkä jälkeen se haudattiin nahkoineen päiviineen. ”Toiset sannoit, että se oli noijuttu . . . toiset sannoit taas, että se oli hullu . . .”³¹ Bakteeritutkimus oli vasta alullaan, eikä kansa ymmärtänyt tuollaisessa hyökkäyksessä voivan olla muuta kuin hulluutta tai noituutta.³²

²⁷ ST 131 8. 11. 1881.

²⁸ SaLe 19 10. 5. 1856.

²⁹ Allardt 1935, s. 129—131.

³⁰ ViT 56 22. 7. 1865.

³¹ SKS:n kansanrunousarkisto, Ulla Mannonen 9095, 1938, kertoja Saima Lattu, Kuolemajärvi Kolkkala.

³² Näihin aikoihin oli bakteeritutkimus vasta alullaan. Vesikauhu eli raivotautirokotteiden kehitti, kuten tunnettua, Louis Pasteur vasta toistakymmentä vuotta myöhemmin. — Mainittakoon tässä, että Ison Tietosanakirjan, osa 10, 1936, mukaan 1916—1931 hoidettiin raivotautisiksi epäiltyjä potilaita Helsingin seerumlaboratoriossa kaikkiaan 1873, joista neljä kuoli. Vuoden 1931 jälkeen ei maassamme tiettävästi ole ilmennyt raivotautia.

Toistakymmentä vuotta myöhemmin ilmaantui samoille seuduilla jälleen vesikauhuinen susi, nyt Uudenkirkon pitäjään keskisellä Kannaksella. Peto sai haavoitettua kuutta ihmistä kolmesta kylästä, minkä lisäksi se puri noin 50 lehmää ja toistakymmentä hevosta. Tämän kaiken se sai aikaan kolmessa tunnissa. Susi havaittiin eräänä heinäkuun aamuna 1881 yhdeksän aikaan. Ensimmäisen tuntuvan haavan sille antoi kirveellä Mikko Määttänen, mutta vasta Halilan kylässä renki Simo Sirkiä sai pedon tapetuksi isäntänsä Matti Toivosen päälle. Susi oli jo saanut miehen nurin, kun apu tuli viime hetkellä. Pahimmin susi oli haavoittanut ensimmäistä uhriaan, paimenpoikaa, joka oli karjaansa kaitsemassa metsässä.³³ Päinvastoin kuin monesta aikaisemmasta hullun suden hyökkäyksestä, on tästä tapauksesta runsaasti tietoja, elettiinhan tällöin vuosisadan pahimpia susivuolia, jolloin koko maa pelkäsi ihmisryöpyä hyökkäyksiä enemmän kuin kenties koskaan aikaisemmin tai myöhemmin. Myös sanomalehtien ilmentymistiheys oli suurempi kuin vielä parikymmentä vuotta aikaisemmin sekä niiden uutislähteet nopeampia. Ensimmäiset tiedot tapauksista olivat olleet hieman liioittelevia eläinmenetysten suhteen, sillä purtujen lehmien luvun todettiin olleen ”vain” neljätkymmentä. Sen sijaan kerrottiin edellisten lisäksi neljän koiran joutuneen raivotautisen tielle ja tulleen pahoin haavoitetuiksi.³⁴ Pedon purema Ville Sirkiän vaimo, jota susi raateli 14. 7., kuoli 4. 9. Suden kanssa ensimmäiseksi taistellut Mikko Määttänen kuoli runsaan kahden kuukauden kulluttua tapauksesta. ”Sairaus oli ilmaantunut siinä, että hullu tahtoi pureskella itseään ja muita esim. vaimoaan. Sitten oli vähitellen heikonnut ja vaipunut kuin uneen. Yhtäkkiä oli hän kuitenkin virkistynyt ja tuntenut itsensä aivan terveeksi sekä pyytänyt putelin olutta nauttiakseen, jonka juotuaan hän istahti rahille ja kuoli.”³⁵ Ilmeisesti tämä sanomalehdessä julkaistu tarina oli hieman samantapainen kuin ne, jotka kansan keskuudessa kulkivat suusta suuhun. Hullun suden purema ihminen tuli itsekin hulluksi. Pelkoa oli epäilemättä lisännyt se, että taudin puhkeaminen vesikauhaisen eläimen puremisen jälkeen oli ennalta arvaamatonta. Raivotaudin itämisäika ihmisessä voi näet vaihdella kahdesta viikosta kahteen vuoteen. Viisi kuudesta purruksi tulleesta ihmisestä kuljetettiin ”Viipurin läänin lasarettiin, kun ei pyydettyä lääkärinapua saatu”. Sairaalassa ei kuitenkaan potilaille voitu tehdä yhtään mitään, vaan heidät lähetet-

³³ Tapaus sattui 14. 7. 1881 ja ensimmäisenä siitä kertoi sanomalehti Östra Finland n:o 79 15. 7. 1881. Lehden uutinen oli hyvin lyhyt, mutta seuraavan päivän Ilmarinen tiesi jo lukuisia yksityiskohtia. Ilm 56 16. 7. 1881. — Ks. myös ST 84 21. 7. 1881 ja ÖF 81 20. 7. 1881.

³⁴ Ilm 58 23. 7. 1881.

³⁵ Ilm 75 21. 9. 1881. — Ks. myös Ilm 61 3. 8. 1881 ja 64 13. 8. 1881, edellisessä numerossa lehti kertoo vesikauhuireita ilmenneen ihmisissä, mutta peruuttaa tiedon sitten jälkimmäisessä numerossa. Tämäkin kuvastaa hyvin sitä jännittynyttä odotusta, mitä tapaus herätti. — Ks. myös ÖF 87 3. 8. 1881 ja 90 10. 8. 1881, lehti kertoo samat uutiset kuin Ilmarinenkin. Samaa uutista lainaa myös ÄU 216 12. 8. 1881. — ST 106 10. 9. 1881. — Päijänne 35 31. 8. 1881. — TreSa 46 9. 6. 1880.

tiin kotiinsa. Alistuneen tuntuaisesti toteaa Ilmarinen: ”Jos haavoissa tulee vesikauhun myrky vaikuttamaan, ei vielä voida sanoa.”³⁶ Mahdollista on, että muutkin suden puremat ihmiset menehtyivät ennen pitkää saamaansa tartuntaan.

Uudenkirkon suden herättämää pelkoa kuvaa sekin, että huolimatta sairastuneen suden tapetuksi tulosta, pitäjässä järjestettiin jahti, jossa ei kuitenkaan ”susia, niinkuin tavallista, saatu nähdäkään”. Pitäjässä liikkui huhu, että Pietarin eläintarhasta oli viisi sutta päässyt karkuun. Sanomalehti Ilmarinen arveli tarinan kuitenkin olevan perättömän, ”kosk’eivät Pietarin lehdet tapauksesta tiedä mitään”.³⁷ Koska useimmat hullut sudet liikkuivat nimenomaan Karjalan puolessa, vaikuttaa ilmeiseltä, että tautitapaukset olivat peräisin juuri Venäjältä. Tosin raivotauti voi levitä esimerkiksi lintujen välityksellä pitkiä matkoja ennalta arvaamattomiin paikkoihinkin. Todennäköisempää oli silti taudin saapuminen juuri itärajan takaa keisarikunnasta.

Karjalan Kannakselta jatkuvasti kantautuviin susien surmatöistä kertoviin tietoihin suhtauduttiin läntisen Suomen maakunnissa ilmeisen ulkokohtaisesti. Sieltä käsin näyttivät nuo alueet ja tapahtumat oudoilta ja tiedot tuntuivat ehkä hyvinkin huhunomaisilta. Tapahtumia mainittiin rajasyyniksi, mihin sanontaan sisältyi selvästi vanha ajatus: rajalla on rajan kirot. Tällaiseen asennoitumiseen liittyi hiven eräänlaista hyväksymistä. Kuului ikäänkuin asian luonteeseen, että Venäjän naapuruudessa asumiseen sisältyivät omat riskitekijänsä.³⁸ Vaikka muuallakin Suomessa sudet ahdistivat sekä matkustavaisia että karjaa, ei voitu ajatella, että siellä sudet saattaisivat käydä ihmisten ja erikoisesti lasten kimppuun. Näin oli kuitenkin käyvä.

Toukokuuisena sunnuntaina 1877 iltapäivällä susi syöksyi Pirkkalassa lähellä Tamperetta Ollilan Hirsimäen torpan edustalla leikkivän kaksivuotiaan tytön kimppuun ja ehti raahata hänet vajaan sadan metrin päähän, ennenkuin eräs aikuinen mies ehti hätiin, jolloin peto pudotti saaliinsa. Tyttönen menehtyi haavoihinsa.³⁹ Seuraava uhri oli naapuripitäjästä ja tämän lapsen susi sai kokonaan saaliikseen syöden hänet.⁴⁰ Kolmannen kerran peto hyökkäsi Hämeenkyrössä, joka on kahden edellä mainitun pitäjän naapurina. Siellä aivan kesäkuun alkupäivinä kaksi poikaa, toinen kahdeksan toinen kuusivuotias, oli mennyt lähellä kotiaan niitylle ruohoja repimään, kun susi hyökkäsi toisen kimppuun ja vei hänet saaliinaan. Jäljelle hänestä jäi vain housut ja vyö.⁴¹

Parempi onni oli heinäkuussa Pirkkalassa kolmella lapsella, joista vanhin tyttö kulki edellä kantaen nelivuotiasta sylissään ja kuusivuotias tyttö seurasi

³⁶ Ilm 58 23. 7. 1881.

³⁷ Ilm 56 16. 7. 1881 ja 58 23. 7. 1881.

³⁸ Häm 58 21. 7. 1880. — HD 290 25. 10. 1880. — Hbl 254 31. 8. 1880. — Häm 63 10. 8. 1881. — HD 218 14. 8. 1881.

³⁹ TreSa 22 29. 5. 1877.

⁴⁰ TreSa 23 5. 6. 1877. Lehti otsikoi uutisen sanalla ”Onnettomuuksia”.

⁴¹ TreSa lisälehti 23 9. 6. 1877.

hänen jäljessään. ”Mutta voi hirmuista, nytpä säpsähti metsästä susi perässä kävelevän tyttöraukan niskaan, paiskasi sen tielle pitkäkseen. Tästä tuli näille kolmelle lapselle surkea hätä, jokainen itkemään ja huutamaan minkä jaksoi ja ääntänsä pelossa kuulumaan sai. Peto pakeni ja jätti saaliinsa tielle vahingoittamatta, ainoastaan pieni naarmu niskassa, jonka susi kynnellään eli hampaallaan oli riivaissut.” Kun lapset mummonsä kanssa olivat olleet tulomatalla, oli pieni tyttö nähnyt ”harmaan pukin ja sillä oli partakin”. Tähän oli mummo vain tokaissut: ”Ole vai lapseni, ei täällä pukkia ole.” Sanomalehtiutinen antoi puolestaan ymmärtää suden kauan aikaa vaanineen lapsia ja lehti oli omasta puolestaan laatinut tarinaan loppukommentin. ”Toimitukselle on kerrottu, että samassa paikassa oli lampaita, joihin ei susi kajonnut, vaan vainosi lapsen henkeä.”⁴²

On merkittävää, että tämä susiysilö tuntui erityisen mielellään hyökkäävän lapsijoukkoon. Näin tapahtui myös aivan heinäkuun lopulla jälleen Ylöjärvellä, jossa kolme lasta oli uimassa Myllyojassa. Vanhin lapsista huomasi suden lähellä metsässä ja lähti kiiruhtamaan nuorimman kanssa kotiinsa. Veteen jääneen yhdeksänvuotiaan pojan kimppuun susi kävi ja toiset lapset juoksivat kertomaan pojan isälle tapahtumasta. ”Isä huutaen ja juosten suden perästä sai sen heittämään raadellun saaliinsa erälle kauravainiolle, josta tapasi lapsensa vielä hengissä ja silmiään aukovana, mutta pian vaipui kuolleenä isänsä syliin.” Samassa lehdessä kerrottiin toisestakin tapauksesta, jossa susi oli hyökännyt 12—13-vuotiaan paimenpojan kimppuun. Heinäväen lähtiessä syömään paimen oli jätetty huolehtimaan, etteivät lehmät pääsisi sotkemaan koottuja heiniä. ”Ruualta ollessaan kuulivat outomaisen huudon, vaan eivät pitäneet sitä minäkään, kun luulivat pojan meluavan karjansa kerällä. Mikä kauhistuttava näkö! kun syömästä menivät. Paimenesta oli jälillä vaan osa toista jalkaa saappaassa.”⁴³ Jos tarina oli tosi, susi oli jälleen käynyt lapsen kimppuun, vaikka laitumella oli runsaasti karjaa, ainakin lehmii. Kaava oli myös sama kuin aikaisemmin. Ehkä iloiset puheäännet houkuttelivat pedon paikalle ja tilaisuuden tullen se iski saaliiseensa.

Merkille pantavaa on jälleen kerran ihmisten välinpitämättömyys. Vaikka kaikki epäilemättä tiesivät ihmissyöjäsudon liikkuvan Pirkkalan, Ylöjärven ja Hämeenkyrön verraten yhtenäisellä metsäseudulla, ei lapsia vartioitu entistä paremmin, vaan pantiinpa heitä yksin paimeneenkin vanhemman väen lähtiessä aterialle. Lasten pito paimenessa tuntuu olleen yleistä surmista piittaamatta. Turhaan tuskin Tampereen Sanomien kirjoittaja huudahti: ”Linnut suojelevat poikasiansa ja metsänpedot penikoitansa, eikä siis ihminen, jonka sydämeen on vanhemmanrakkaus syvempään istutettu, osoitakaan edes samaa hellyyttä kuin eläin? Kuulumisten mukaan ei mitään ole tehty, ei mihinkään hankkeeseen ru-

⁴² TreSa lisälehti 27 7. 7. 1877.

⁴³ TreSa lisälehti 31 4. 8. 1877.

vettu, joka antaisi vakuuden ja turvallisuuden lasten hengelle ja elämälle.” Aikakauden korukielen takaa kuultaa huolestuneisuus lasten turvallisuudesta ja kirjoituksen tarkoituksena oli pyrkiä herättämään ihmiset heidän välinpitämättömyydestään ja ehkä suoranaisesta ajattelemattomuudestaankin. Lehti moitti yhteistä kansaa suoraan jahnustelusta, täydestä velttoudesta ja huolimattomuudesta. ”Aika olisi jo heittää uinaileva pitkäpiimäisyys, kun tapaukset Suomen kirkonkylissä ovat samaa laatua mitä kerrotaan Afrikan erämaissa.”⁴⁴

Toistaiseksi kuitenkin oltiin suden kesääjossa aivan taitamattomia ja peto sai jatkaa tuhotöitään. Lokakuussa vei hukka torpanpoika Kaarle Avalan Hämeenkyrön Mahnalan kylästä aivan kotipihasta. Hän oli viisivuotias. ”Lapsen vanhemmat eivät olleet kotona kun onnettomuus tapahtui, mutta vanhempi poika oli saanut toimekseen hoitaa nuorempaa lasta.” Kun isovelji oli mennyt pistäytymään sisällä tuvassa, oli peto sillä aikaa kaapannut nuoremman ja vienyt sen mennessään.⁴⁵ Aikaisemmin lokakuussa 1877 oli susi vienyt Pirkkalan Kankaantaan kylästä kolmivuotiaan pojan. Marraskuussa peto ryösti pirtin oven edestä leski Vilhelmiina Huhtamaan kaksivuotiaan tytön, joka kuoli. Tapahtumapaikana oli Hämeenkyrön Lemmakkalan kylä.⁴⁶

Talven ajaksi hyökkäykset lapsia vastaan lakkasivat aivan kuin Kivennavan lapsensyöjänsudenkin tapauksessa, mutta seuraavana kesänä Hämeessä susi vielä raateli yhden lapsen.⁴⁷ Kaikkiaan olisi uhreja ollut näin ollen tasan kymmenen, joista kaksi on mahdollisesti epävarmaa ja joista yksi pelastui elävänä hyökkäyksestä. Kaikki tapaukset sattuivat kolmen pitäjän suhteellisen rajoitetulla alueella. Uhreja on kuitenkin saattanut olla enemmänkin, vaikka ne eivät olekaan tulleet sanomalehtien palstoille. Vilhelmiina Huhtamaan lapsen kohtalosta kertoi Tampereen Sanomat vasta toista kuukautta tapahtuman jälkeen. Susi kierteli nimenomaan syrjäseutujen ja pieneläjien metsien liepeillä olevien torppien tuntumassa, eikä näiden maanasukkaiden luota läheskään aina tuohon maailman aikaan tiedot kulkeutuneet niihin keskuksiin, joissa sanomalehtiä painettiin. Muutosta oli toki tapahtunut tässä suhteessa Suomenmaassa yli kolmessakymmenessä vuodessa. Aikanaan mainittiin sanomalehdissä itärajan lastensurmista pari kertaa, nyt ilmeisesti useimmat tapahtumat monine kommentteineen tulivat suuren yleisön tietoisuuteen sanomalehdissä eikä vain paikkakunnalla kuulopuheina.

Sanomalehtiin alkoi ilmestyä yhä useammin kirjoituksia, joissa voimakkaasti paheksuttiin tilannetta. ”Joka tapauksessa ihmisten pitäisi kysellä toinen toisiltaan, mitä tehdään maassa, jossa sellaista voi tapahtua? Onko ihmisellä mitään arvokkaampaa varjeltavaa kuin lastensa elämä? Mitä maassa tehdään?” Näin vaadittiin Hufvudstadsbladetissa toimenpiteitä jo kesäkuussa heti ensimmäisten

⁴⁴ TreSa lisälehti 31 4. 8. 1877.

⁴⁵ Häm 45 8. 11. 1877. — TreSa lisälehti 45 10. 11. 1877. Edellinen lehti puhuu Avalasta, jälkimmäinen Avalasta.

⁴⁶ TreSa lisälehti 50 15. 12. 1877.

⁴⁷ HäSa 10 12. 3. 1879.

lastensurmien tultua tunnetuksi.⁴⁸ Tampereen Sanomissa todettiin, että ”susien kaikilla mahdollisilla keinoilla hävittäminen on ihmismurhain tähden kohonnut paikkakuntamme tärkeimmiksi asioiksi”.⁴⁹

Tietävästi ensimmäisen kerran myös maan hallitus kiinnitti huomiota tapah-tuneisiin petojen hyökkäyksiin ja omana toimenpiteenään määräsi Karkun, Suo-niemen, Hämeenkyrön ja Viljakkalan pitäjissä valtion varoista maksettavaksi tapporahana vuoden 1877 ja 1878 aikana 100 markkaa jokaisesta täysikasvui-sesta sudesta ja susi-ilveksestä sekä 50 markkaa jokaisesta suden tai susi-ilveksen pennusta. Asiasta kertovassa uutisessa nimenomaan mainittiin tämän valtion erikoistapporahan määräämisen johtuneen sanomalehtiutisista, joiden mukaan sudet olivat käyneet ihmisten kimppuun Hämeenkyrössä ja Porin kaupungin seuduilla.⁵⁰ Ilmeistä on, että susien hyökkäyksiä oli tapahtunut laajemmallakin alueella, vaikka Porin seutujen ihmisuhreista ei olekaan tietoja. Tämä tukee edellä esitettyä ajatusta, että kaikki hukkien päällekkaukset eivät tulleet sano-malehtien palstoille. Oudolta tuntuu myös se, että Ylöjärven ja Pirkkalan kun-nissa tapetuista susista ei määrätty valtion erikoispalkintoa, vaikka niissä oli ta-pahtunut lasten surmia. Ehkä näiden pitäjien tapahtumat eivät olleet tulleet senaatin tietoon.

Seutukunnan asukkaat tuntuivat itsekin heräävän toimintaan. Lavialla ker-rottiin susien pyydyksiä laitetun ”yhtiöin sekä yksityisten toimesta”. ”Kaik-kiaan sanotaan Lavialla jo olevan 15 suden kuoppaa ja 4 susitarhaa, joihin kaikkiin on hankittu haaskoja syötiksi mikä mistäkin. Tämän lisäksi kuuluvat vielä monet yksityiset olevan hankkeissa toimittaa mikä minkinlaisia pyyntökei-noja ja tappo-aseita.”⁵¹ Tuloksiakin saatiin. ”Itsellinen I. Fonsell Piispalan Pirk-kalasta”, Tampereen Sanomat kertoi maaliskuussa 1878, ”sai suden yöllä viime tiistaita vastaan sudenkuopasta, joka on valmistettu asumuksensa seinän vie-reen. Toisella puolen kuoppaa oli elävä koira syöttinä sudella, jota pedon piti mennä kaappaamaan, vaan onnettomuudeksensa putosi kuoppaan. Tämä sano-taan olleen suurinta lajia vonkaleita.”⁵² Todettakoon tässä, että ihmissyöjäsu-sien korostettiin aina olleen erittäin suurikokoisia. Tuskin ne muutoin olisivat kyenneet kantamaan monta kertaa verraten suuriakin uhrejaan. Helmikuussa oli Hämeenkyrössä talollinen Kerttula saanut sudenkuopasta ”suurintalajia ole-van suden”.⁵³ Luotettavalta taholta saadun tiedon mukaan kerrottiin Tampe-

⁴⁸ Hbl 138 17. 6. 1877. Lehden kirjoitus oli otsikoitu: ”Till Jagtföreningarne.”

⁴⁹ TreSa 3 lisälehti 26. 1. 1878. Artikkelissa annettiin runsaasti neuvoja susien hävittä-misestä ja tämän pääkirjoituksen otsikko oli: ”Susien pyytökeinoista.”

⁵⁰ AP 221 21. 9. 1877. Usein lehdissä oli tähän aikaan maininta siitä, mistä toisesta leh-destä uutinen oli lainattu, mutta tässä uutisessa ei ole lainkaan tällaista mainintaa, joten uutinen ilmeisesti on lehden oma, Helsingistä suoraan saatu.

⁵¹ TreSa 5 5. 2. 1878.

⁵² TreSa lisälehti 12 30. 3. 1878.

⁵³ TreSa 6 lisälehti 16. 2. 1878.

reen Sanomissa keväällä 1878, että Vesilahdella, Pirkkalassa, Ylöjärvellä ja Hämeenkyrössä oli talvella saatu kaikkiaan 15 sutta. Kuinka monta niistä oli pyydystetty pentuina, ei uutisessa sanottu. Tuskin määrää voidaan kuitenkaan pitää minään vähäisenä saavutuksena suhteellisen rajoitetulla alueella. Erikoisesti oli sudentapossa kunnostautunut talollinen M. F. Yli-Sisto Vesilahdella. Hän pyydysti talven 1877—1878 aikana kaikkiaan kahdeksan sutta.⁵⁴ Ainakin osan näistä hän sai myrkyillä, koskapa kaksi sutta löytyi haaskojen läheltä vasta lumien hävittyä. Yli-Siston pyydyspaikkoja oli myös Pirkkalan puolella. Tampereen Sanomat lausui varmasti aiheellisesti: ”Hauskaa on kuulla että tänä talvena on näillä seuduilla usealla haaralla tapettu susia, varsinkin niillä paikoin, missä viime kesänä lapsia raatelivat; vielä hausکمپی olisi, jos ihmis-olentojen murhaaja olisi saatu päiviltä pois.” On ilmeistä, että lehden toivomus todella oli toteutunut. Vuodelta 1878 on olemassa tieto vain yhdestä lapsensurmasta, sekin ehkä epävarma. Näin ollen voidaan ajatella lapsien surmaajan löytäneen määränpänsä heti seuraavana talvena.⁵⁵ Tässä olisi käynyt samalla tavoin kuin Kemiön suden tapauksessa Varsinais-Suomessa. Sehän saatiin päiviltä pois lyhyessä ajassa, koska surmateot siellä supistuivat vain muutamaaan lapseen. Epäilemättä hyvään tulokseen pääsemisessä auttoi kova talvi pakottaessaan pedot ravintoa etsimään ihmisasumusten lähelle, jossa tehostetut toimenpiteet sitten toivat toivottuja tuloksia.

⁵⁴ TreSa 18 7. 5. 1878. — Koko talven oli Tampereen Sanomissa tietoja susista ja niiden pyytämisestä. Tästä ks. esim. lehden numerot 5 lisälehti 9. 2. 1878, 7 19. 2. 1878, 12 lisälehti 30. 3. 1878, 16 lisälehti 27. 4. 1878, 20 21. 5. 1878, 21 28. 5. 1878, 22 lisälehti 8. 6. 1878. — Susien tilille saatettiin panna tekemättömiäkin tihutöitä. Tampereen Sanomien numerossa 3 (22. 1. 1878) kerrottiin Punkalaitumella iäkkään renkimiehen jouluyönä joutuneen susien saaliiksi. Numerossa 6 (12. 2. 1878) kuitenkin todettiin renkimiehen löytyneen kuolleen ilman mitään petojen kiinnikäymisen merkkejä, joten huhu siis oli perätön.

⁵⁵ TreSa 18 7. 5. 1878.

8. TURUN SEUDUN LASTENSURMAT 1880—1881

Suurinta huomiota ovat maassamme herättäneet ne susien suorittamat lastenryöstöt, jotka tapahtuivat Turun seuduilla 1880—1881. Tampereen lastensurmista oli kirjoitettu sanomalehdistössä verraten paljon, joten yleistä mielipidettä oli jo valmiiksi ravisteltu hereille, kun uutiset alkoivat kertoa Varsinais-Suomen ihmisten mieliä järkyttävistä tapahtumista. Susien hyökkäykset olivat puolen vuosikymmenen ajan jatkuvasti yhä suurenevan yleisen mielenkiinnon kohteina. Verrattaessa lounais-Suomen tapahtumien sanomalehdissä saamaa huomiota noin kolmea vuosikymmentä aikaisemmin sattuneiden kaakkois-Suomen vastaaviin tapahtumiin, on havaittavissa oleva ero tavattoman suuri. Kuluneen muutaman vuosikymmenen aikana oli lehdistössä tapahtunut huomattava kehitys niin niiden lukumäärän, ilmestymistiheyden kuin sivumääränkin suhteen. Rinnan tämän kehityksen kanssa myös tiedonvälitys oli kokenut suuren muutoksen. Nyt voivat lehdet seurata maan asioita kokonaan toisella tavalla kuin kolme vuosikymmentä aikaisemmin. Samalla oli lehdistön vaikutus yleiseen mielipiteeseen ja valtiovaltaan kasvanut.¹ Kivennavan lastensurmien aikoihin sitä tuskin oli lainkaan ollut, nyt se täytyi ottaa huomioon. Nyt voidaan saada tapahtumista huomattavasti monipuolisempi ja yksityiskohtaisempi kuva kuin aikaisemmin. Susien hyökkäystapa, ihmisten avuttomuus, pelon leviäminen ja lopulta vastatoimien käynnistyminen voidaan hahmotella selvästi.

Vaikka tiedot Tampereen seudun lasten surmista olivat arvattavasti ehtineet Turunkin tienoille, oli näiden alueiden väestö vuosien mittaan niin tottunut elämään omien susiensä kanssa, ettei mihinkään erikoisiin toimiin ryhdytty, vaikka pedot tulivat yhä röyhkeämmiksi. Mynämäellä susi saattoi käydä karjan kimppuun paimenten nähden ja viedä siitä vasikoita ja hiehojakin. Samassa pitäjässä hukka hyökkäsi väen ollessa pellolla töissä lähellä olevaan lammaslaumaan ja vei viiden miehen nähden laumasta lampaan antamatta miesten kovaäänisten huutojen tai elehtimisen häiritä itseään. Ihmiset tuntuivat olevan voimattomia estämään susien toimia. Kun peto pakeni saaliinsa kanssa metsän peittoon, on ymmärrettävää, että yllätetty ja aseeton ihminen oli neuvoton. Väestön kyvyttömyys ja flegmaattisuus ilmeni kuitenkin myös silloin, kun sudet ikään-

¹ Koko suomenkielinen sanomalehdistö oli varsinaisesti kehittynyt merkittäväksi tekijäksi vasta Kivennavan lasten surmien alkamisen jälkeen. Tästä ks. esim. *Tommila* 1963, s. 254—257.

kuin asettuivat ihmisten naapureiksi. Mynämäen ”Vihtamäen Rekolan navetan-takaisessa pellossa oleili yhteen aikaan kolme sutta ihmisten onnistumatta kar-koittaa niitä sieltä pois”. Näin tapahtui siitä huolimatta, että pedot jatkuvasti verottivat ”talon karjaa, vieden karitsoja, lampaita y.m., kerran talon vahtikoi-rankin”. Eräässä pitäjän pellossa oleili ”jonkun aikaa neljä sutta peloitellen ih-misiä, niin ettei kukaan rojhennut yksin kulkea siitä ohi”. Rinnakkaiselo alkoi yhä enemmän tapahtua susien ehdoilla.²

Ensimmäinen Turun seudun lapsenryöstö tapahtui Laitilan pitäjässä, jossa susi huhtikuussa 1880 vei saaliinaan yli kaksivuotiaan tytön.³ Muutamaa päivää myöhemmin oli uhrina Nousiaisten pitäjässä 7-vuotias tyttö, jonka jäljiltä löy-dettiin vain hame ja toinen kenkä.⁴ Mynämäen Kukolan kylästä susi raahasi mukaansa 3-vuotiaan tytön⁵ ja samanikäinen tyttö oli jonkun viikon kuluttua uhrina myös Auran pitäjässä.⁶ Kaikki nämä lapset joutuivat pedon ruuaksi, mutta Laitilan Koveron kylässä kahdella paimenpojalla oli parempi onni. 15-vuotias poika pääsi pakenemaan puuhun, mutta ”nuoremman pojan sai peto hampaittensa rakoon keskeltä ruumista”. ”Mutta kuin poika tuntui hänelle ras-kaalle niin päästi hän hänen, vaan sai vielä toisenkin kerran kiini ja roikotti kappaleen matkaa, mutta täytyi taas hellittää, jolloin poika sai puukengän ja-lastansa ja maaten seljällänsä, takoi puukengällä julmaa päin kuonoa, sillä me-nestyksellä . . . että tämäkin poika pääsi puuhun ylös, jonka juurella peto sitten oli vähän aikaa oleskellut, mutta vihdoin, kuin pojat kovasti puussa kirkuivat, pötki se tieheensä.” Sankarillinen nuorukainen, joka oli ”Sytytlän ittellisen poi-ka Johannes Malmstén”, kuljetettiin myöhemmin Uuteenkaupunkiin saamaan lääkärin apua. Hänen toipumisestaan ei sanomalehti kertonut.⁷

Syksyllä 1880 susien tuhotyöt jatkuivat. Elokuussa hukka söi Mynämäellä 10-vuotiaan tytön⁸, lokakuussa peto ryösti Laitilassa 6-vuotiaan tytön syöden hänet osittain⁹ ja yhtäläisen kohtalon sai samanikäinen poika marraskuussa Vehmaalla.¹⁰ Yläneen pitäjässä Kolinummen kylässä Aspholman torpparin 10-

² Susihirviöiden tihutöitä lounais-Suomessa 1880-luvulla, kirj. Elin Munsterhjelm, Uusi Aura, Viikkoliite Kotoa ja ulkoa 23. 10. 1927. Tässä kolmiosaisessa kirjoituksessaan käyttää tekijä runsaasti muistitietoa lähteenään, mikä olikin helppoa, koska tapauksista tuolloin oli kulunut vajaat 50 vuotta. Myös sanomalehtiartikkeleita on tekijä aivan ilmeisesti lukenut juttuaan varten.

³ Uhri oli Petter Viikin tytär Johanna Josefina, joka leikki n. 80 metrin päässä kodis-taan. Em. Munsterhjelm in artikkeli.

⁴ Lapsen mainitaan olleen Tapomäen torpparin tytön. Em. artikkeli.

⁵ Tyttö oli Maria Matilda Helin. ST 51 4. 5. 1880, UStr 55 7. 5. 1880.

⁶ Tyttö oli torppari Jaakko Latvan. ST 56 18. 5. 1880.

⁷ ST 89 5. 8. 1880.

⁸ Tämä oli karvari Lindbergin tytär Anna. ST 91 10. 8. 1880.

⁹ Tytön mainitaan olleen itsellisen Granforsin tyttären. ST 118 12. 10. 1880 ja 121 19. 10. 1880. Ks. myös Munsterhjelm in kirjoitus UA 30. 10. 1927.

¹⁰ Hbl 267 18. 11. 1881. Poika oli Maarjärven Haukkaniemen torpan loisivaimon.

vuotiaan pojan susi sai marraskuussa suuhunsa kantaen tätä pitkät matkat, mutta naapuri ehti hätiin ja pelasti pojan varmasta tuhosta. Sanomalehti uutisen mukaan arveltiin uhrin toipuvan, vaikka hänellä olikin suden hampaista runsaasti haavoja kehossaan. Kuinka hänen lopulta kävi, ei ole tietoa.¹¹

Nämä kaikki susien hyökkäykset olivat tapahtuneet kuuden pitäjän alueella, joka oli lännestä itään noin 50 kilometriä ja pohjoisesta etelään noin 30 kilometriä. Ainoassakaan tapauksessa ei kerrottu hyökkääviä petoja olleen yhtä enempää. Laitilan Koveron kylän paimenpojat mainitsivat kimppuunsa käyneen suden olleen kirjava, mistä syystä uutisen kertoja katsoi aiheelliseksi nimittää petoa ilvekseksi. Tätä on pidettävä yksinomaan nimierehdyksenä, sillä samoin kuin harmaata ilvestä usein kutsuttiin susi-ilvekseksi, saatettiin käyttää myös päinvastaista sanontaa.¹² Nuorin uhri oli vajaan kolmen vuoden ikäinen. Hengissä suden kidasta selvinneet olivat lapsista vanhimmat. Epäilemättä hyökkääjänä oli jokaisessa tapauksessa sama yksilö. Selvästi se valitsi saaliikseen vain verraten pieniä lapsia. Aivan kuten Tampereenkin seudun tapauksissa leikkivien tai teuhaavien lasten äänet näyttävät houkutelleen pedon paikalle. Ensimmäisessä surmatapauksessa lapsia oli keskenään leikkimässä kaksi, toisessa kolme ja kolmannella kerralla ”leikittivät muutamat lapset likellä huonetta kartanolla”, kun aivan ”arvaamatta ilmaantui heidän sekaansa susi lähellä olevasta karahkistosta...¹³ Auran pitäjässä oli susi muutamaa tuntia ennen suorittamaansa lapsen ryöstöä ”saman kylän Ristimäen torpassa tunkeutunut lapsijoukkoon, josta vanhempain apuun ehdittyä kuitenkin tuli karkotetuksi”.¹⁴ Vain yhden ainoan kerran jätettiin mainitsematta lapsia olleen useampia, joista susi olisi valinnut itselleen sopivan uhrin.¹⁵ Jälleen susi teki nämä hyökkäyksensä parhaalla laiduntamisajalla. Johannes Malmsténin tapauksessa kerrottiin suden vähääkään välittämättä karjasta suoraan tulleen nuoria paimenia kohti ja hyökänneen.¹⁶ Susi ei käynyt poikien kimppuun siksi, ettei sillä olisi ollut muuta ruokaa, vaan se nimenomaan valitsi lapsen ateriakseen. Kenties se halusi juuri ihmisen lihaa, ehkä se myös pyrki valitsemaan pienimmän vastuksen tien.

On luonnollista, että suden ollessa metsän eläin, se useammin osui syrjäiseen torppaan kuin keskisen pitäjän taloon. Sille tuntui kuitenkin olleen verraten yhdentekevää, kuinka läheltä ihmisasuntoa se saaliinsa tavoitti. Auran pitäjässä susi vei kolmevuotiaan tytön noin ”kello 6 aikaan ehtoolla hänen leikitellessään ainoastaan muutaman sylen matkalla asuntopuoneesta”.¹⁷ ”Itsellisen Granforsin kaksi lasta olivat keskellä päivää leikkimässä valtamaantien varrella vähän mat-

¹¹ ST 131 11. 11. 1880.

¹² ST 89 5. 8. 1880.

¹³ ST 51 4. 5. 1880.

¹⁴ ST 56 18. 5. 1880.

¹⁵ Tämä oli edellä kerrottu Vehmaan lapsen surma. Hbl 267 18. 11. 1881.

¹⁶ ST 89 5. 8. 1880.

¹⁷ ST 56 18. 5. 1880.

kan päässä kodistaan lähellä majataloa, kun susi hyökkäsi esille ja vei vanhemman, kuudennella olevan tyttölapsen.”¹⁸ Yläneen pitäjän Kolinummen kylässä hukka vei ”torpan läheisyydessä leikitsevän”¹⁹ 10-vuotiaan pojan. Kukaan ei ulkona liikkeessään voinut olla varma siitä, että oli petojen ulottumattomissa. ”Hämärän tullen eivät näin ollen naiset ja lapset enää uskaltaneet laisinkaan liikkua ulkosalla eikä muulloinkaan mennä metsiin. Miesten töiksi jäi siten karjan kotiin noutaminen, ja miestenkin täytyi — ellei ollut pyssyä — varustautua seipäillä kulkiessaan metsätaipaletta. Niinpä niihin aikoihin oli sitä tarkoitusta varten varattu teiden vierustoille seipäitä määrätyille paikoille. Sudet tunsivat olonsa niin vaarattomiksi, että vaikka niitä kirveilläkin uhattiin ja peloiteltiin, niin ne turvallisen matkan päästä vain heristivät hampaitaan.”²⁰ Mutta ei kotitanhullakaan oltu turvassa, kuten edellä on todettu.

Lokakuussa sudet alkoivat hätyyttellä lapsia myös Turusta itään olevissa pitäjissä. Paimiossa Tomeron kylässä lokakuun puolimaissa susi hyökkäsi eräällä niityllä lapsen kimppuun ja repi tämän. Uhri oli ollut yhdessä kahden muun kanssa paimenessa.²¹ Aikaisemmat surmateot olivat tapahtuneet verraten kaukana näiltä tienoilta, joten täällä vielä oli uskallettu panna lapsia paimeneen. Ennen hyökkäystään lasten joukkoon susi oli repinyt lampaan ja uhannut täysikasvuisiakin ihmisiä. Ehkä sitä oli häiritty aterialla ja karkotettu tappamansa lampaan ääreltä, mistä se oli kimpaantunut nälissään. Viikkoa myöhemmin susi hyökkäsi noin 17 maissa koulusta palaavien lasten parveen keskellä kylää Halikon pitäjässä. Se sai alleen 8-vuotiaan pojan, jonka kuitenkin eräs apuun rientänyt mies onnistui pelastamaan. Koululainen sai nivusiinsa ja selkäänsä lukuisia puremia, joten on mahdollista, että hän menehtyi niihin.²² Mahdollisesti susi kävi toisenkin kerran Halikossa koulusta palaavien lasten kimppuun yrittäen raahata mukaansa 8-vuotiaan tytön, Iida Kustaantytären. Härkäparilla puita ajamassa ollut mies osui kuitenkin paikalle ja sai suden karkotetuksi. Tarina on hyvin samankaltainen kuin edellä kerrottu koulupojan kimppuun käyminen, mutta se tapahtui kertojan mukaan joulukuussa eli kaksi kuukautta myöhemmin. On tietysti täysin mahdollista, että Hufvudstadsbladetin artikkelissa oli 7-vuotias poika vaihtunut 8-vuotiaaksi tytöksi ja aikamääreetkin voidaan aina muistaa väärin.²³ Yhtälailia on ymmärrettävää, että tapauksia olisi todella ollut kaksi.

¹⁸ Munsterhjelmin artikkeli UA 30. 10. 1927.

¹⁹ ST 131 9. 11. 1880.

²⁰ Munsterhjelmin artikkeli, UA 30. 10. 1927.

²¹ ST 120 16. 10. 1880.

²² Hbl 267 18. 11. 1881.

²³ Saura 1973. Artikkelissa kerrotaan 83-vuotiaan Iida Kustaantytär Laakson haastattelusta, jonka tekijä oli ottanut nauhalle 1952. On huomattava, että myös Hufvudstadsbladetin em. viitteessä mainittu tieto ei ole uutisesta, vaan laajasta susien tuhoistoista kertovasta artikkelista ja kerrottu tapaus oli sattunut toista vuotta aikaisemmin.

Lapsia kuljetettiin tämän jälkeen Halikossa sinä talvena aina reellä kouluun. Sekään kuljetustapa ei ollut täysin vaaraton, sillä susi hyökkäsi kuljetusmatkalta palaavan nuoren renkipojan käteen. Tämä onnistui kuitenkin kiskaisemaan käntensä irti ja ruoskallaan karkoittamaan pedon. ”Hevonen juoksi vauhkona — susi reen kannoilla. Se iski hampaansa reen perässä riippuvaan rekiloimeen ja yritti kaataa reen kuormineen.” Tällaisia tapauksia kerrotaan olleen kaksi, toinen olisi sattunut marraskuussa, toinen tammikuussa. Kenties nämäkin tarinat kertovat yhdestä ainoasta hyökkäyksestä.²⁴ Saman suden kontolle on pantu kansan suussa kulkevista kertomuksista lastensurmat niin Tarvasjoella kuin Pöytyälläkin, mutta tapauksia ei voida tarkistaa. Kuusjoella sen sijaan uhri oli pelastunut. Kaikissa kimppuun käymisissä mainitaan uhrina olleen 4—5-vuotiaan tytön.²⁵ Varmaa on, että susi joulukuussa 1880 Somerolla onnistui tappamaan kotinsa riihitiellä 11-vuotiaan pojan.²⁶

”Halikon suden” sai samana talvena ammutuksi Joensuun kartanosta lähetetty saksalainen metsästäjä. Iida Kustaantytarellekin käytiin näyttämässä pedon taljaa. Hän makasi silloin vielä sairaana vuoteessa ja muisteli yli 70 vuotta myöhemmin sitä kauhua, jota hän oli tuntenut pelkkää taljaa katsellessaan. Iidalla, joka eli ainakin 83-vuotiaaksi, oli koko ikänsä jalka viallinen ja pedon jättämiä arpia jaloissa ja kasvoissa. Myöhemmin kreivi Armfelt lähetti suden taljan Helsinkiin, jossa se on ollut täytettynä mm. Metsätalossa nähtävänä.²⁷

Mainittu susi oli ilmeisesti juuri ihmisten kimppuun käynyt peto, koska tämän jälkeen Turun itäpuolisilla alueilla susien hyökkäilyt lasten kimppuun kokonaan loppuivat. Kaikkiaan sudet olivat surmanneet Turun seuduilla vuoden 1880 aikana ainakin yhdeksän lasta, mutta mahdollista on, että uhreja oli yhteensä 14. Sanomalehdet saattoivat kertoa kuten Yläneen torpanpojan tapauksessa, että uhrin luullaan paranevan, mutta eivät myöhemmin enää palanneet asiaan jättäen lukijan epätietoiseksi. Varmaan vain osa petojen hyökkäilyistä pääsi lehtien palstoille. Susien ihmisissä herättämän pelon ja kauhun kannalta ei surmattujen lasten tarkka lukumäärä ole ratkaiseva, vaan se, että hyökkäilyt olivat lähes jokapäiväisenä pidettäviä, kaikkien tiedossa ja ne saattoivat kohdata kenet tahansa.

Halikon suden ampumista voitaneen pitää onnellisena sattumana. Kiitos Joensuun kartanon saksalaisen metsästäjän, onnistuttiin koko asia hoitamaan lyhyessä ajassa paikallisin voimin. Ohimennen kerrottiin sanomalehdessä että Halikon pitäjässä ”Vaskion kulmalla jo on onnistunut päiviltä pois ottaa yks’ kouko-

²⁴ Marraskuussa kertoo tapauksen sattuneen Sanomia Turusta (130 9. 11. 1880), Iida Kustaantytär sensijaan sanoo hyökkäyksen tapahtuneen joulun jälkeen eli vasta tammikuun puolessa välissä koulun alettua. Lehtiutisen ajanmääritystä ei tietenkään voi epäillä, joten Iida on muistanut väärin tai näitäkin tapauksia on ollut kaksi.

²⁵ Saura 1973.

²⁶ Hbl 267 18. 11. 1881.

²⁷ Saura 1973.

junkkari' ”, mutta ihmissyöjäsuden ampumisesta ei kukaan kirjoittanut mitään.²⁸ Turun pohjoispuolisissa pitäjissä, joissa useimmat lastensurmat olivat sattuneet, oltiin jatkuvasti neuvottomia. Jälleen kerran oltiin tilanteessa, jossa olisi pitänyt tehdä jotain, mutta kukaan ei tiennyt, mitä se jokin olisi. Keinojen puuttuessa päädyttiin ikivanhaan hätävaraan: oli järjestettävä jahti. Heti toukokuussa annettiin käsky panna toimeen susijahti kolmessa kihlakunnassa, jotka olivat vaaravyöhykkeessä. Jo ennenkuin käskyä käytiin toteuttamaan, kirjoitettiin Vahdon pitäjästä: ”Se mitä tähän asti on koettu jahdissa ei ole ollut minkään arvoista. Kun harvassa on miehiä, niin ne sekaantuu tihussa metsässä ettei tiedä missä toinen mies onkaan eikä myöskään mitään taitavia johtajia ole.”²⁹ Kun metsään mentiin tällaisella mielellä, voi tulokset arvata. Karjalan kappelissa jahti pantiin toimeen heti kesäkuun alussa. Ilma sattui sateinen ja jahtimiehet sekä sudet saivat kiitosta, ”etteivät toinen toisensa kulkua häirinneet, koska ei ainoatakaan pitkähäntäistä kukaan tavannut.” Nousiaisten, Laitilan, Mynämäen, Maskun ja Taivassalon pitäjien yhteisessä jahdissa oli huono onni, ei susilla, vaan erällä ajomiehellä. ”Mutta surkuteltava onnettomuuskin tapahtui samassa ajossa. Pyssy laukastessa repesi piippu ja Ollila-nimisen talollisen Karjalan kappelista toinen käsi meni rannejäsenestä melkein irti poikki.” Tässä ajossa sentään nähtiin pari sutta kaukaa ja ”Taivassalon ajomiehet yksinään kuluttivat neljättä leiviskää kruutia”.³⁰ Saaliitta jäivät jahdit myös Marttilan, Liedon ja Pöytyän pitäjissä.³¹ Yhtenäistä järjestelyä ja johtoa pitäjien välillä puuttui jälleen kerran ja Ruskon pitäjän jahdin yleistulos voidaan huokeasti yleistää kaikkia johtoja käsittäväksi. ”Ei yhtään pitkähäntäistä nähty juoksentelevan kumminkaan ei Ruskon metsissä, ja kuin maskulaiset pitivät jahdin jo viikkoa ennen niin oli sudella tilaisuus paeta Maskun metsiin, jossa hänellä oli nyt rauhallinen olo. Siellä sai hän pelkäämättä irvistellä: ’anna paukkua vaan, kyllä minä täällä pysyn siihen asti kuin vaara on mennyt ohitse; ehkä jo huomenna tulen takaisin.’ ”³²

Aivan tuloksettomiksi eivät paikkakuntalaisten toimet sentään jääneet. Mynämällä päätettiin kahden toimeenpannun jahdin lisäksi korottaa tuntuvasti aikaisemmin hyvin pienenä pidettyä tapporahaa. Korotus tuntui vaikuttaneen myönteisesti. Toukokuussa saatiin pyydettyksi viisi suden penikkaa ja syyskuussa

²⁸ ST 136 23. 11. 1880. Jos tässä artikkelissa mainittu suden kaato on todella ollut Halikon ihmissyöjäsuden loppu, on Iida Kustaantytären muistissa todella tapahtunut parin kuukauden heitto ja kaikki tapaukset sattuneet sanomalehtien mainitsemaan aikaan lokaja marraskuussa 1880. Lehden uutisen susi kaadettiin Halikon Vaskiolla eli juuri samassa kylässä, missä Iida Kustaantytär koko elämänsä ajan asui. Jos asia on näin, sai susi alleen kaadetuksi vain yhden koululaisen ja hyökkäsi vain kerran lapsia kuljettaneen rengin kimpuun.

²⁹ ST 61 29. 5. 1880.

³⁰ ST 67 12. 6. 1880.

³¹ ST 68 15. 6. 1880 ja 137 25. 11. 1880. — Ks. myös Hbl 254 31. 10. 1880.

³² ST 71 22. 6. 1880.

meni ansaan vielä yksi suden pentu. Lisäksi saatiin tapetuksi ilveksiä, joiden syyttömyyttä lasten surmiin ei vielä jaksettu kansan keskuudessa uskoa.³³ Halikan sutta lukuunottamatta ei lehdissä näkynyt uutisia surmatuista täysikasvuista susista.

Pitäjien välistä yhteistoimintaa yritettiin saada aikaan ja herättää yhteisvastuun henkeä. Marraskuun alussa pidettiin Turussa kansalaiskokous ja päätettiin järjestää varojen keräys susia vastaan käytävän sodan rahoittamiseksi.³⁴ Tämän komitean toimenpiteisiin ja saavutuksiin palataan myöhemmin.³⁵

Ne, jotka yrittivät metsästää petoja tai luoda sitä varten suotuisia olosuhteita saivat pian huomata itse luonnonkin liittoutuneen heitä vastaan. ”Lumen puutteen ja sen kepeyden vuoksi, jolla susi nyt liikkuu metsässä, ei se lepää ja on sen vuoksi mahdoton sitä kiertää... Täällä samoilevat sudet, joita luultavasti ei ole 3:ea enempi pysyvät retkillään melkein alinomaan teillä ja kulkevat yhtenä yönä uskomattomia matkoja. Ne kuljeksivat uskomattomalla rohkeudella taajimmasti rakettujen kylien halki ja yksinäisten asuin- ja ulkohuoneusten ympärillä ja ovat epäilemättä samat, jotka näillä seuduin ovat karanneet lasten päälle, sillä ne samoilevat erinomaisen halukkaasti niiden paikkain yli ja ympäri, jotka ovat olleet niiden surullisten tapausten näkymöinä, jotka ovat saaneet nämä pitäjät huutoon.”³⁶ Epäilemättä talvi oli vähäluminen ja susien jälittäminen erittäin vaikeaa. Uusia surmatekoja ei kuitenkaan tapahtunut alkuvuodesta 1881, vaan tammi-, helmi-, maalisi- ja huhtikuukin kului ilman yhtään lastensurmaa. Tietenkin tähän osaltaan vaikutti myös se, että lapset talvisin vähemmän kulkivat susien tavoitettavissa, kun koulumatkojakin oli alettu suojata. Saatettiin jopa epäillä susien olemassaoloa. Valtiovallan toimesta oli susipitäjiin tuotettu kuuluisa korpiselkäläinen metsästäjä Ignoi Vornanen, joka lähtiessään huhtikuussa kotipuoleensa pohjois-Karjalaan selitti, ettei Turun seuduilla susia olekaan, pelkkiä ilveksiä ainoastaan.³⁷ Näitä hän olikin saanut poikineen tapetuksi 23 kappaletta.³⁸

Luonnonolosuhteet ja pedot yhdessä olivat talvella 1880—1881 ihmisiä voimakkaammat, eikä susikysymystä kyetty tänä aikana ratkaisemaan, vaan kevääseen ja kesään siirryttiin Turun pohjoispuolisissa pitäjissä ilmeisen pelonsekaisin

³³ ST 137 25. 11. 1880. — Laajasti kerrotaan eri pitäjien toimenpiteistä esim. lehdessä *Sanomia Turusta* 16. 12. 1880 (n:o 146), mutta kaikkien yhteinen sävel on, että yhtään sutta ei ole saatu tapetuksi. — Ks. myös ÅU 304 7. 11. 1880.

³⁴ ST 128 4. 11. 1880. — UStr 133 b 5. 11. 1880. — ÅU 300 3. 11. 1880. — AP 258 5. 11. 1880. — ÅU 318 21. 11. 1880. — Komitean jäseniksi valittiin vapaaherra S. W. von Troil, hovioikeuden asessori W. Björkman, kansakouluntarkastaja A. Berner, kauppiat W. Th. Holm ja Aleks. Törnudd.

³⁵ Komitea tekee tiliä töistään vasta 1882, mistä ks. ÅU 280 15. 10. 1882 ja ST 160 16. 10. 1882. Tästä ks. s. 128.

³⁶ ST 21 22. 2. 1881.

³⁷ ST 45 19. 4. 1881.

³⁸ HD 102 16. 4. 1881.

tuntein. Niin paikkakuntalaisten, ulkopuolisten, kuin valtiovallankin kaikki toimenpiteet olivat osoittautuneet tuloksettomiksi. Turun seudun petotilanteen synnyttämään laajaan keskusteluun sekä yleisen mielipiteen voimakkaaseen heräämiseen palataan myöhemmin.

Tuskin talven suden ajot ja erilaiset toimenpiteet oli saatu päätökseen, kun lastensurmat alkoivat uudelleen. Toukokuun puolessa välissä Nousiaisissa susi vei Kytön Vähäkylän isännän viisivuotiaan pojan, joka oli aivan lähellä taloa leikkimässä.³⁹ Muutaman tunnin kuluttua pojan yläruumis löytyi parin kilometrin päästä.³⁹ Seuraavana päivänä susi vei viereisen Karjalan kappelin Kalelan kylästä yli neljävuotiaan tytön, joka oli leikkimässä vanhemman sisarensa kanssa. Äiti ryntäsi ulos ja näki pedon vievän tytärtään ja isäkin ehti ajamaan sutta takaa. Tämä ui kuitenkin läheisen joen yli lapsi hampaissaan ja lopulta pienokaisesta löydettiin vain muutamia riepua.⁴⁰ Vielä yhden viisivuotiaan tytön peto ehti surmata toukokuussa.⁴¹

Seuraavat kolme suden hyökkäystä jäivät tuloksettomiksi. Metsässä peto kävi erään 20-vuotiaan puunhakkuussa olleen nuorukaisen kimppuun, mutta tämän oli helppo torjua kirveellään hyökkääjää.⁴² Petojen hyökkäysinto tuntuu kuitenkin olleen poikkeuksellisen suuri. Toukokuun 30. päivänä susi ensin hyökkäsi lampaiden kimppuun tappaen niitä, sitten se yritti saada saaliikseen erästä poikaa, mutta tämä pystyi seipäällä torjumaan pedon siksi, kunnes apua saapui paikalle. Ei tässä vielä kaikki. Samana päivänä susi kävi Nousiaisten Kärnelän Pläsin palveluspiian kimppuun tämän ollessa ajamassa karjaa kotiin. Susi ehti jo saada tytön alleen ja repiä hänen vaatteensa apuväen saapuessa ja pelastaessa hänet. Samana päivänä löytyi lähistöltä suden pesä ja siitä pari pentua, mutta täysikasvuisia petoja ei saatu tapetuiksi.⁴³ Maskusta kerrottiin susien olleen sinä kesänä niin tottuneita ihmisiin ja luottaneen koskemattomuuteensa siinä määrin, että ne saattoivat kaikessa rauhassa istua valtateiden varrella ihmisten kulkiessa ohi.⁴⁴

Kesäkuussa susi vei Karjalan kappelin Laajoen kylästä 4-vuotiaan pojan ja Nousiaisissa katosi Lepsila-oja nimisen torpparin 10-vuotias poika ollessaan hakemassa hevosta läheisestä haasta, eikä hänestä koskaan löydetty jälkeäkään.⁴⁵ Heinäkuussa oli Nousiaisissa Karjalan kappelin rajoilla torppari Hakalan 7-vuotias poika lähtenyt äitiään vastaan, jolloin susi yllätti hänet. Kun poikaa lähdet-

³⁹ ST 58 19. 5. 1881.

⁴⁰ Hbl 267 18. 11. 1881. Uhri oli Heikkilän talon torpparin Kustaa Hellströmin 4,5 vuoden ikäinen tyttö, joka oli leikkimässä 7-vuotiaan sisarensa kanssa. Ks. myös UA, Viikkoliite 30. 10. 1927.

⁴¹ ST 59 21. 5. 1881. Tapahtuma sattui Mynämäen Karjalan kappelissa ja uhrina oli torppari Hellgrenin tytär.

⁴² UA Viikkoliite 30. 10. 1927.

⁴³ ST 64 4. 6. 1881.

⁴⁴ UA Viikkoliite 30. 10. 1927.

⁴⁵ Hbl 267 18. 11. 1881. — UA Viikkoliite 6. 11. 1927.

tiin hakemaan, löytyi hänestä kodin läheltä pää ja yläruumis. ”Hetken kuluttua nähtiin tappajasuden tyynenä ja tyytyväisenä jolkottelevan tiehensä, josta sitä ei voitu estää ampuma-aseiden puutteessa.”⁴⁶ Vajaan kahden viikon kulluttua Karjalan kappelin Vehmalaisten kylässä susi hyökkäsi Isak Hartmanin 9-vuotiaan pojan kimppuun tappaen hänet. Hän oli ollut 6-vuotiaan veljensä kanssa metsässä marjoja poimimassa, kun peto yllätti veljekset.⁴⁷

Elokuun alkupuoliskolla susi vei kolme lasta. Laitilassa olivat sisarukset viemässä karjaa hakaan, kun hukka surmasi näistä nuorimman, kahdeksanvuotiaan tytön. Vanhemmat sisarukset olivat 11 ja 13 vuoden ikäisiä. On merkille pantavaa, että lapsia yhä pantiin paimeneen seuduilla, joilla peto oli tehnyt parin kesän aikana eniten ilkitöitä.⁴⁸ Toki on huomattava, että elokuun surmatöistä kaksi tapahtui aivan kotioivella. Vahdolla Lavanmäen yksinäisestä metsätalosta susi vei lapsen suorastaan eteisestä ja Karjalan Kalelan kylässä hukka ryösti päivällisaikaan torppari Nummelinin 5-vuotiaan pojan kodin edestä melkein äitinsä käsistä ja vei likeiseen metsään, josta ei löydetty edes lapsen jätteitä.⁴⁹ Lapsia tuntui olevan melkein mahdotonta varjella röyhkeältä pedolta. Vihjailevasti kirjoitettiin Sanomia Turusta lehdessä, kuinka Karjalan naapuripitäjässä Honkilahtellakin kyllä oli susia, mutteivat ne vahingoittaneet lapsia, koska paimenessa kävi siellä vain ”ikäihmisiä”.⁵⁰ Vaikka uhreilta tuskin olisi voitu välttyä normaalissa elämänmenossa, ei voi silti torjua ajatusta, että susipitäjissä sittenkin liikaa luotettiin onneen. Syyskuussa Karjalassa Valtalan kylässä torppari Forsströmin 9-vuotias paimenpoika olisi todennäköisesti säästynyt joutumasta pedon kitaan, ellei häntä olisi lähetetty lehmiiä kaitsemaan. Kun turkulainen sanomalehti kertoi tapauksesta, oli otsikkona: ”Vielä, vielä suden kauhutöitä.” Lehti ei malttanut tyytyä pelkkään uutiseen, vaan jatkoi: ”Niin on tästä asiasta meille kerrottu kahdelta taholta, mutta meitä kummastuttaa kovin, että semmoisessa paikkakunnassa, missä susi on tehnyt niin monta tuhotyötä kuin Karjalassa, yhdeksänvuotias poika lähetettäisiin karjaan. Jos se on totta, ei silloin ihmishengelle suurta arvoa anneta.” Eräässä toisessa lehdessä mainittiin paimenen olleen 11-vuotias. Ehkä ei oltu haluttu uskoa suden pystyvän surmaamaan näin varttunutta nuorukaista.⁵¹ Edellisessä joulukuussa oli susi tappanut Somerolla 11-vuotiaan pojan, mutta kesällä 1880 oli 12-vuotias paimen kyennyt taistelemaan itsensä vapaaksi suden kidasta.⁵² Yli yksitoistavuotiaasta ei susi näinä

⁴⁶ ST 83 19. 7. 1881.

⁴⁷ ST 87 28. 7. 1881. — Ilm 60 30. 7. 1881.

⁴⁸ AU 214 10. 8. 1881. — Hbl 214 10. 8. 1881. — Häm 63 10. 8. 1881. Kyseessä oli Pehtsalon kylän Sevonin torpan tytär.

⁴⁹ ST 90 4. 8. 1881. — ST 96 18. 8. 1881. — Päijänne 35 31. 8. 1881. — UA Viikkoliite 6. 11. 1927.

⁵⁰ ST 98 23. 8. 1881.

⁵¹ ST 108 15. 9. 1881. — Hbl 267 18. 11. 1881.

⁵² Hbl 267 18. 11. 1881. — ST 89 18. 5. 1880.

vuosina Turun tienoilla kyennyt surmaamaan huolimatta siitä, että se kyllä uskalsi käydä huomattavasti vanhempienkin kimppuun. Vaikka ajateltaisiinkin, että ei Karjalassa tiedetty Someron tapahtumista, voidaan Sanomia Turusta lehden ihmettelyyn täysin yhtyä. Koska lehdet puhuvat paimenpojasta, eikä paimenessa olleesta pojasta, saa asiasta sen käsityksen, että poika oli torpassa palkkalaisena. Välinpitämättömyyttä ihmisten keskuudessa tuntuu todella olleen.

Ennen lumien tuloa susi tappoi vielä neljä lasta. Itsellisen Kaarle Santalan 8-vuotiaan pojan susi surmasi kaivotiellä ja Lukkarlan itsellisen surmansa saanut poika oli 9-vuotias. Molemmat tapaukset sattuivat Mynämäellä Kukolan kylässä, jossa edellisenäkin vuonna oli tapahtunut lapsenryöstö.⁵³ Vahdolla peto yritti hyökätä 12-vuotiaan tytön kimppuun, mutta tämä pääsi pelastautumaan.⁵⁴ Hulummin kävi samassa pitäjässä Askaisten Luukan lampuodin 5-vuotiaalle pojalle, aivan keskipäivällä, jolloin hukka kävi hänen kimppuunsa kantaen saaliinsa aina parin virstan päähän, mistä pienokainen vasta illan suussa menestyneenä löydettiin. Takaa-ajajien melu ja ampuminen oli saanut aikaan sen, että peto ei uskaltanut syödä saalistansa, vaan jätti sen.⁵⁵

Tietävästi viimeisen uhrinsa peto sai Vehmaalla Laitisten kylässä. Täällä lähetettiin kaksi lasta Köykän torpasta maantien toisella puolella olevaan naapuritorppaan. Ehdittyänsä aivan asuintuvan edustalle lapset kauhuksensa näkivät kolme sutta, joista yksi hyökkäsi heidän päällensä ja otti kitaansa toisen, noin kuusivuotiaan tyttölapsen. Aivan torpan läheisyydessä työskenteli venäläisiä topografeja, jotka näkivät tapauksen ja yrittivät estää petoa viemästä saalistaan, mutta tämä oli miehiä nopeampi ja vei lapsen mennessään. Myöhemmin löydettiin uhrista vain muutamia pahasti silvottuja jäännöksiä. Tämä on ainoa kerta, kun hyökkääviä susia kerrotaan olleen kolme kappaletta ja tapauksella oli monta silminnäkijää. Koska hyökkäys tapahtui aivan lokakuun viimeisinä päivinä, sudet olivat jo ehtineet laumoittua, mutta merkille pantavaa on, että susista lopulta vain yksi hyökkäsi ja otti saaliinsa. Miesten läsnäolo paikalla ei tuntunut lainkaan häirinneen petoja, jotka olivat ihmisiin ilmeisen tottuneita.⁵⁶ Vahdolla oli Luukan lampuodin talo ollut verraten keskeisellä paikalla pitäjän läpi johtavan maantien varrella, joten pedot eivät suinkaan hyökkäilleet vain syrjäkylillä ja metsäkulmilla.

Vielä marraskuussa kerrottiin suden hyökänneen ihmisten kimppuun tällä kertaa Laitilassa, Karjalan naapuripitäjässä. Nästin kylässä oli paimen pelastunut pedolta pakenemalla latoon, mutta ”susi tahtoi päästä perässä, ja ainoastaan jonkun aseiden avulla poika sai henkensä pelastetuksi”. Paimenen ikää ei uutisessa mainittu. ”Laitilan Vidilässä niinikään susi karkasi läpi lauman paimenpoikaa

⁵³ Hbl 232 8. 10. 1881. — ST 121 15. 10. 1881.

⁵⁴ ST 132 10. 11. 1881. — Hbl 267 18. 11. 1881.

⁵⁵ ST 132 10. 11. 1881.

⁵⁶ AU 300 4. 11. 1881. — ST 130 5. 11. 1881.

kohden, mutta laumassa olevat härjät karkottivat suden pois.” Kuinka vanha paimen oli, ei tässäkään tapauksessa kerrottu.⁵⁷

On aivan ilmeistä, että kaikki surmatyöt teki Mynämäellä, Karjalassa ja niiden lähipitäjissä yksi ainoa peto. Sen saalistusalueet vuonna 1881 olivat käytännöllisesti katsoen samat kuin edellisenä vuonna, sen pyyntitavat molempina vuosina samankaltaiset. Uhreja oli nyt enemmän kuin edellisenä kesänä, sillä ainakin 15 lasta sai suden hampaissa surmansa. Mahdollista on jälleen, että kaikki surmatyöt eivät olisi päässeet lehtien palstoille. Todennäköisesti onnellisesti päättyneet susien päällekkaukukset, joilla ei ollut samaa uutisarvoa kuin surmatöillä, jäivät useimmin vain oman kyläkunnan tietoon. Kaikkiaan sai suden hyökkäyksissä surmansa Turun seuduilla 1880—1881 ainakin 24 lasta, mahdollisesti jopa 30.⁵⁸ Turun seuduilla menetettiin siis suhteellisen lyhyessä ajassa enemmän lapsia susien ruoaksi kuin Kivennavan tienoilla Suomen puolella kolmisenkymmentä vuotta aikaisemmin. Epäilemättä sudet Turun ympäristössä saivat uhreja suhteellisesti enemmän kuin millään muulla seudulla Suomessa 1800-luvulla.

Turun seuduilla jatkuvat lastensurmat herkistivät ihmisten mielet ehkä tavallista enemmän omilla tienoilla seuraamaan susien hyökkäyksiä ja ilmoittamaan niistä sanomalehdille. Kalannissa, jota tuolloin vielä kutsuttiin Uudeksikirkoksi susi ahdisteli marjastajaa, mutta toiset saivat hänet pelastettua. Samassa pitäjässä hätyytteli hukka myös erästä poikaa, joka kuitenkin selvisi heittämällä petoa kapulalla. Susi jäi tarkastelemaan ja nuuskimaan puupalaa niin kauaksi aikaa, että nuorukainen pääsi pakoon.⁵⁹

Erikoisen aktiivisia sudet tuntuvat olleen näinä vuosina (1881—1882) Satakunnassa. Rauman pitäjässä peto oli hyökännyt 10-vuotiaan pojan kimppuun ja kaatanut hänet maahan useamman kerran, mutta ei ollut silti onnistunut vahingoittamaan häntä.⁶⁰ Eurajoella kerrottiin elokuussa 1881 susien vapaasti saavan liikkua talojen kartanoilla ja tappaa karjaa juuri kenenkään estämättä. Paimenten kimppuunkin ne saattoivat käydä. Näin tapahtui Huhdan kylässä, jossa yksi hukka neljän laumasta kävi 11-vuotiaan pojan kimppuun. ”Ja ties Jumala!, kuinka pojan olisi käyntykään, jollei hänellä sattumalta olisi ollut kädessään seiväs, jonka päähän hän oli asettanut puukkonsa kovertaakseen sillä jonkinmoista vesiruuhtaa. Aina, kun susi aikoi hypätä pojan päälle, lyödä hujautti hän mainitulla asellansa sitä, jossa se vähän pysähtyi ja hän taas pääsi vähän matkaa kypälämäkeä kohden.”⁶¹ Pomarkussa hyökkäsi susi erästä poikaa kohden, mutta

⁵⁷ ST 132 10. 11. 1881.

⁵⁸ Susien surmatöitä laskeskeltu ja arvioitu mm. seuraavissa lehtien numeroissa: UStr 20. 10. 1880. — UStr 129 27. 10. 1880. — Keski-Suomi 30. 10. 1880. — AU 197 24. 7. 1881. — UStr 172 30. 7. 1881. — AP 256 5. 11. 1881. — UStr 282 6. 12. 1881. — AP 44 22. 2. 1882.

⁵⁹ ST 132 10. 11. 1881.

⁶⁰ ST 86 26. 7. 1881.

⁶¹ AU 242 7. 9. 1881. — ST 105 8. 9. 1881.

talonpoika Isak Kuurinmäki pelasti hänet tuhosta.⁶² Eurassa hukka ahdisteli Kauttuan tehtaalta kouluun meneviä poikia. ”Onneksi kerkesivät he joen toisella rannalla olevaan taloon, joka ei pitkällä ollutkaan. Sillalle asti seurasi susi heitä . . .”⁶³ Vampulassa kaksi sutta hätyytti erästä 16-vuotiaasta poikaa seuraten häntä aina hänen kotinsa portille asti. ”Hätyytetty oli ollut ihan nääntyä susien ahdistuksesta.”⁶⁴ Ihmisuhreja eivät sentään Satakunnan sudet tänä aikana saaneet tililleen.

Pohjanmaalla Lohtajalla sen sijaan kerrottiin hukan saaneen 8—11-vuotiaan lapsen uhrikseen, joskin kertoja tuntui hieman epäilevän uutisen todenperäisyyttä.⁶⁵ Lehdissä kierteli myös tarina siitä, kuinka Ylistarossa susi pari vuotta aikaisemmin oli jouluaattona syönyt pikkutyön. Jyväskylän tienoilla oli lehti uutisten mukaan vanha vaari joutunut metsässä susien ahdistelemaksi, mutta oli sentään omin voimin selvinnyt pälkähästä.⁶⁶

Myös Hämeessä hukat hyökkäilivät. Tyrvännössä erään torpan kaksi poikaa olivat lähteneet karpaloita poimimaan. ”Silloin tuli 2 sutta poikia ahdistamaan ja olisivat tietysti syöneet heidät elleivät olisi päässeet pakenemaan puuhun. Sudet jäivät puun alle odottamaan poikien alas tuloa, kunnes isä saapui heidän huutoonsa, karkoittamaan pedot pois.”⁶⁷ Messukylässä susi tuli pentunensa erään talon karjaan. Emän sai paimen karkotettua suurella huudolla ja huitomisella, ”mutta pentu karkasi paimenen rinnoille ja repi hänen takkinsa räpäleiksi”.⁶⁸ Lempäälässä Lopen kartanon alueella hukka oli aivan vähällä saada keskellä valoisaa päivää Kortteen torpan lapsen saaliiksensa. ”Kaikeksi onneksi oli paikalla, jossa tämä tapahtui, jääkaljua, niin että peto luiskahti ja täytyi jättää otuksensa, jolloin myös lapsen vanhemmat, hätähuudot kuultuansa, kiirehtivät ulos ja saivat lapsen pelastetuksi.” Uutisen lähettäjä kertoi tämän tapauksen olleen jo toinen Lempäälässä sen talven aikana, kun peto oli ”karanut lapsen kimppuun, kokein saada sitä saaliikseen”.⁶⁹

Paremmiin eivät asiat tuntuneet olevan Karjalan puolellakaan, jossa Laatokan rantamailla kerrottiin useammassakin paikassa susien käyvän ihmisten kimppuun.⁷⁰ Muistettakoon myös, että Uudenkirkon hullu susi temmelsi keskisellä Kannaksella juuri kesällä 1881.⁷¹ Ei ihme, että ihminen tunsu vähitellen jäävänsä alakynteen taistelussa petoja vastaan.

⁶² BjT 3 12. 1. 1881.

⁶³ Häm 97 7. 12. 1881.

⁶⁴ Satakunta 16 25. 2. 1882.

⁶⁵ Vabl 15 23. 2. 1881.

⁶⁶ ST 69 16. 6. 1881. — Päijänne 2 11. 1. 1882.

⁶⁷ Bööök 1901, s. 13. Kirjasessa siteerattu lehteä Häm 9. 7. 1881.

⁶⁸ Päijänne 36 7. 9. 1881.

⁶⁹ ST 17 30. 1. 1882.

⁷⁰ Laatokka 3 19. 1. 1882. — Karjalatar 5 3. 2. 1882. — SVL 72 28. 3. 1882. — ÖF 145 10. 12. 1880.

⁷¹ Ks. tästä edellinen luku.

9. MITEN SUSI TAPPOI

Lienee yleisesti tunnettua, miten susi käy nelijalkaisen eläimen kimppuun. "Susi puree aina kurkun, ja jos eläin on suuri niinkuin hirvi, saa se laahata murhaajansa pitkät matkat perässängänsä siksi että se kaatuu." Näin kerrotaan laajassa metsän petoja ja niiden tapoja esittelevässä kirjoitussarjassa 1853.¹ Nykyisten metsästyskirjojen käsitys on samanlainen. "Syvässä lumessa jäkälää kaivava poro on sudelle helppo saalis. Lähelle vaaninut susi tekee nopean hyökkäyksen ja repäisee suurilla hampaillaan poron kurkun auki."² Eräässä metsästyskirjassa kerrotaan, kuinka seitsenpäinen susiparvi oli hyökännyt porotokan kimppuun ja surmannut siitä 11 yksilöä. "Kaikilta näiltä yhdeltätoista porolta oli kieli poissa. Se oli kiskottu niiltä takaa päin kurkun kautta. Mutta muutoin useimmat poroista olivat ylipäänsä koskemattomia."³ Ilmeisesti niin poro kuin hirvikin hyvin voisivat puolustautua sutta vastaan. Toisinaan ne niin tekevätkin, mutta tavallisesti petojen hyökkäys saa ne kuitenkin niin suunniltaan, että niiden ainoa ajatus on pakeneminen. Hyökkäävä "susi pitää uhkaavaa korisevaa murinaa, joka saa uhrin suuren kauhun valtaan".⁴ Hyökkäyksistä ihmistä vastaan ei kirjallisuudessa sen sijaan ole näkynyt kuvauksia.

Suden hyökkäyksestä hengissä selvinnyt Iida Eliina Kustaantytär Laakso kertoo: "Silloin näin, miten suuri harmaa eläin juoksi metsänreunasta meitä kohti. Se loikkasi kevyesti korkean aidan yli jo oli muutamalla loikkauksella meidän luonamme. Me jähmetyimme kauhusta paikoillemme. — Susi pysähtyi minun eteeni, nousi kahdelle jalalle ja painoi minut etukäpäliillään heti maahan. [Iida oli tuolloin seitsemän vuoden vanha.] Tunsin suden hengityksen kasvoillani, kun vaivuin lumeen. — Muut lapset olivat ensin kauhun kangistamia, mutta lähtivät sitten kirkuen pakoon. — Susi tarttui hampaillaan minua rinnasta ja lähti saman tien kantamaan metsään alkaakseen ateriansa. Minulla oli kuitenkin päään ja hartioiden ympärille käärittynä pakkasta vastaan suuri senaikainen villasaali, joka nyt suojeli minua suden hampailta. Niinpä se ei saanutkaan tarpeeksi pitävää otetta, vaan putosi hangelle. — Sitten se otti minut uudestaan hampaisiinsa, ravisteli ilmassa ja heitti maahan. Ja kuin todetakseen, olinko

¹ Suomen maan Pedot, Suomen Huoneenhallitukseuran Sanomia n:o 17 24. 12. 1853. Sarjan aikaisemmat osat julkaistu numeroissa 9, 10, 11, 14, 15 ja 16.

² Suomen metsästys 1950, s. 204.

³ *Munsterhjelm* 1946, s. 75.

⁴ *Munsterhjelm* 1946, s. 76.

vielä hengissä, se pani korvansa rintaani vasten. Olin tajuissani koko ajan, mutta kuolemanpelosta kokonaan lamaunut, niin että tuskin tunsin, kun se tarrasi uudelleen rintaani ja yritti lähteä metsään päin.”⁵

Tarina on ilmeisen todenmukainen ja varmasti myös edustava. Sen jokainen kohta pitää yhtä niiden kuvausten sirpaleiden kanssa, joita monista muista hyökkäyksistä on — joskin niukasti — säilynyt. Susi näyttää tavallisesti hyökänneen edestä päin ja aina ensiksi yrittäneen kaataa uhrinsa. Rauman pitäjältä kerrotaan suden useamman kerran kaataneen noin kymmenen vanhan pojan maahan ja yrittäneen pureskella tätä, mutta poika oli pelastunut lopulta.⁶ Lempäälässä kerrottiin suden lyöneen ”kyntensä lapsen kasvoihin” ja kun aikuiset ehtivät ajoissa paikalle olivat kynsien jäljet ainoana muistona tapauksesta.⁷

Missään vaiheessa ei susi näytä pyrkineen ensisijaisesti tappamaan uhriansa. Sen toiminta-ajatus näyttää aina olleen kaataa saaliinsa ja ottaa se sitten hampaisiinsa. Vaikka moni lapsi saatiin henkitoreissaan pedon kidasta, ennenkuin tämä ehti käydä aterioimaan, ei näissä tapauksissa kertaakaan kerrota suden raadelleen uhrinsa kurkkua.⁸ Kun susi oli kantanut Vahdolla Askaisten Luukan lampuodin viisivuotiaan pojan parin kilometrin päähän, kerrottiin tapauksesta: ”Keskipaikka ruumiista oli läpitse purtu, muuten sentään kajoamatta.”⁹ Myös silloin kun hukka tavoitti uhrinsa vedestä uimassa, kuten Ylöjärvellä tapahtui, se tarttui saalistaan keskiruumiista lähtien sitä raahaamaan. Tällöin isä ehti poikansa luokse tämän vielä ollessa elossa.¹⁰ Tällaisen hyökkäystavan vuoksi saattoi lapsi kylmänä aikana pelastua, suden tarratessa kiinni keskiruumiin vaatteisiin ja jättäessä avoimen kurkun koskematta. Teoriassa lapsella oli kanto-vaiheessa mahdollisuus puolustautua, kuten edellä kerrottiin Johannes Malmsténista, joka takoi puukengällänsä hukkaa päin kuonoa niin, että tämän oli pakko irroittaa saaliinsa ja päästää poika pakenemaan.¹¹ Sellainen oli tietenkin mitä harvinaisinta, sillä normaalisti lapsi oli täysin kuolemanpelon lamauttama suden suuhun jouduttuaan. Näinhän kertoi omasta kokemuksestaan Iida Kustaantytärkin. Puremien laadusta johtuen lapsi kuoli ennemmin tai myöhemmin

⁵ Saura 1973, s. 6.

⁶ ST 86 26. 7. 1881.

⁷ ST 17 30. 1. 1882. Uutisessa kerrotaan paikalla olleen ”jääkaljua, niin että peto luis-kahti ja täytyi jättää otuksensa, jolloin myös lapsen vanhemmat, hätähuudot kuultuansa, kiirehtivät ulos ja saivat lapsensa pelastetuksi”.

⁸ Kemiössä Gustaf Carlsson eli vielä viikko jälkeen suden hyökkäyksen, vaikka hänessä oli kahdeksan syvää haavaa. ÅT 5 18. 1. 1837. Huomattakoon, että tällöin oli talvi. — TreSa lisälehti 31 4. 8. 1877. — ST 131 11. 11. 1880, Yläneellä Kolinummen kylässä kantoi susi Aspholman torpparin 10-vuotiaasta poikaa kidassaan pitkät matkat, mutta silti sanomalehti-uutisessa lausuttiin arvelu, että poika paranisi. Tämä tapahtui marraskuussa.

⁹ ST 132 10. 11. 1881. — Kalvoilan metsäkylmalla lapsi pelastui suden kidasta, kun vanhemmat pääsivät apuun joulukuussa 1882, mistä ks. Bööck 1901, s. 14.

¹⁰ TreSa lisälehti 31 4. 8. 1877.

¹¹ ST 89 5. 8. 1880.

verenvuotoon. Pikainen kuolema ei pedon hampaisiin joutuminen lapselle ollut.

Suden hyökkäystavan perusteella saattaisivat olla mahdollisia myös ne eri puolilla Suomea kerrotut tarinat, joiden mukaan susi olisi ryöstänyt talon pihalta talvipimeällä soihtu kädessä kulkeneen lapsen. Ominaista näille tarinoille on, että vielä noin kilometrin päässä nähtiin soihdun vilkkuvan jäällä pedon kantaessa uhriaan pois. Ehkä tilanteen äkillisyys ja kaameus sai aikaan sen, että lapsi ei pystynyt soihdullaan puolustautumaan tai että ihmisryöstäjän perään ei kyetty lähtemään.¹² Elossa lapsi on saattanut hyvinkin säilyä varsinkin talvi-vaatteissaan sen ajan, mitä tuon matkan kulkemiseen susi tarvitsi. Kokonaan toinen asia sitten on, miten oli mahdollista, ettei hukka pelännyt lainkaan tulisoihdun eikä lapsi sillä puolustanut itseään. Joku sattumus kuitenkin nämäkin tarinat lieenee aikanaan synnyttänyt.

Koska susi ei varsinaisesti pyrkinyt tappamaan hyökkäyksen kohteeksi joutunutta lasta, uhri saattoi selvitä tapauksesta jopa vammoitta. Näin kerrotaan käyneen erälle pikkutyölle Terijoella ilmeisesti joskus 1860-luvulla. Susi oli hyökännyt tallin takaa pihalla leikkineen lapsen kimppuun ja juossut lapsi hampaissaan pois. ”Aikuiset ko kuuliit lapse huuvon, ni näkkiit vaa, ko susi juoks metsää laps hampaissaa. Hyö läksiit ajamaa sutta takkaa, ja vähä matka päästä löysiit lapsen puujuurelt istumast iha elävän. Sus vissii ol pelästynt ihmisiin tahe ei jaksant kantaa lasta, ni jätti kiireissää siihe puujuurel. Laps istu kaikas rauhas siin ja sano, ko ihmiset tulliit luo: ”Mie ko kattoin koilaa näi nikkää (varjostaen kädellä silmiään), ni koilal ol kolvat näinikkää!” (pannen kädet pääläella ikäänkuin korvat pystyyn.)”¹³ Ehkä vaatteet olivat suojelleet lasta suden hampailta.

Tiedot suden hyökkäystavasta aikaihmiä vastaan vahvistavat edellä kerrottua. Myös täysikasvuisten kimppuun susi tavallisesti kävi edestä päin ja yritti ensimmäiseksi kaataa uhrinsa. Näin näyttävät menetelleen myös hullut sudet. Niidenkin puremat olivat melkein poikkeuksetta ihmisen etupuolella ja vain ikäänkuin sattumalta saattoi peto joskus purra uhriaan kurkkuun.¹⁴ Jos ihminen säilytti malttinsa, olivat hänen mahdollisuutensa sutta vastaan melko hyvät, kuten edellä kerrottu euraajokelaisen yksitoistavuotiaan paimenpojan voitollinen taistelu sutta vastaan osoittaa.¹⁵ Eri asia sitten on, kuinka hyvin yllätetty ihmispoloinen kykeni toimintakykynsä säilyttämään.

Luonteenomaista lastensurmista myös oli, että peto kuljetti uhrinsa suussaan joskus hyvinkin kauaksi. Vain harvoin kerrottiin suden nauttineen ihmisateriansa

¹² *Salokas* 1930, s. 20.

¹³ SKS:n kansanrunousarkisto. Muistiin merkinnyt Sylvi Itonen vuonna 1936. Kertoja Lovisa Kakki, synt. 1859. Tapaus olisi sattunut Terioen Tulokkaalla ja Lovisa Kakki mainitsi aikanaan pelastuneen lapsen elävän vieläkin.

¹⁴ Ks. edellä s. 85—88.

¹⁵ ST 105 8. 9. 1881.

asumuksen lähistöllä.¹⁶ Kerran mainitaan suden vieneen saaliinsa aina seitsemän kilometrin päähän.¹⁷ Tämä lapsen raahaaminen johtui yksinkertaisesti siitä, että peto halusi syödä ateriansa rauhassa. Ihmisasunnon tai ihmisjoukon lähellä susi ei tuntenut itseään turvalliseksi, vaan lähti etsimään häiriötöntä syöntipaikkaa. Kun susi yhytti kartanolta yksinäisen lapsen, se saattoi nauttia ateriansa aivan talon vieressäkin.

Eräaseen yleisesti tunnettuun seikkaan susien hyökkäilyssä on syytä kajota. 1930-luvun oppikoululaispolvi sai saksankirjassaan tutustua tarinaan soittajasta, joka putosi sudenkuoppaan, jossa ennestään jo oli susi. Miekkosella oli muassaan viulu, jota hän hätäpäissään ryhtyi soittamaan pedon alkaessa säestää musiikkia omalla ulvonnallaan. Jännitystä tarinaan saatiin lisää siitä, että viulun kielet katkeilivat yksi toisensa jälkeen ja lopulta mies soitti viimeisellään avun kuitenkin saapuessa ajoissa. Tarina lienee yleiseurooppalainen tai ainakin laajalti kerrottu. Lisäksi se näyttää olevan eräältä keskeiseltä osaltaan totta. Vuodelta 1865 kerrotaan tapaus Mikkelin läänin eläinlääkärin sudenkuopasta. Kun siihen oli mennyt susi, putosi eräs mies kuoppaan, löi päänsä kiveen ja menetti tajuntansa. Tällöin oli ”susi hätäpäissään juoksennellut useimpia kertoja hänen päällitensä, kuitenkin aivan kajoamatta mieheen. Pois siitä silloin oli leikki, kunnes toinen miehistä laskeusi myös hautaan, auttoi kumppalinsa ylös ja lopettivat sitten sudelta päivät.”¹⁸ Täysin samanlaisia olivat kokemukset 1860 Munkkiniemen suden kuopasta, vain sillä erotuksella, että siihen oli eräänä yönä mennyt susi, kettu ja kolme koiraa. Kun aamulla mentiin katsomaan, oli susi omassa nurkassaan, kettu omassaan ja kolme koiraa yhdessä omassa nurkassaan.¹⁹ Kylläisellä sudella tuskin oli syytä olla liikkeellä ja eksyä kuoppaan, joten ansaan pudonneet hukat olivat epäilyksettä nälkäisiä. Siitä huolimatta ne eivät kajonneet muihin kuopassa olijoihin, vaikka siihen olisi ollut erinomainen tilaisuus. Ihminen jäi vahingoittumattomaksi, niin myös koira, vaikka ”suden ja koiran vaiheella on alinomainen vihollisuus”.²⁰

Edellä kolmannessa luvussa on mainittu useita tapauksia, jolloin susi oli ryynnännyt — yleensä aina koiran perästä — sisälle asuntoon. Koskaan ei kuitenkaan tiedetä suden vahingoittaneen ketään sisällä ollessaan.²¹ Säkkiärveltä kerrotaan tapauksesta, jolloin isäntä heräsi helmikuuisena iltana koiran ulinaan pi-

¹⁶ Nousiaisten pitäjässä susi söi torppari Hakalan 7-vuotiaan pojan aivan kodin lähellä, ST 83 19. 7. 1881.

¹⁷ ”Åter ett barnaroff!”, ÅU 300 4. 11. 1881. Lehtiuutinen mainitsee lapsen jätteen löytyneen seitsemän virstan päässä tapahtumapaikalta. — Petter Viikin jäännökset Laitilassa löydettiin 2—3 virstan päästä, Munsterhjelm in kirjoitus, UA Viikkoliite 23. 10. 1927. — Mynämäellä Matilda Helinin jäännökset löytyivät kolmen virstan päästä, ST 50 26. 4. 1880.

¹⁸ Tapio 3 21. 1. 1865.

¹⁹ HT 34 20. 3. 1860, ”Huru man fångar vargar utan buller och bång”.

²⁰ Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia 17 24. 8. 1853, s. 129.

²¹ Tätä kysymystä selvitetään mm. 3. luvun alussa.

halla. ”Kun kohta kuului porstuvasta jysähdys, meni hän katsomaan ja pani ensiksi porstuvan ulko-oven kiinni. Sitten hän huusi pojallensa ja pyysi tuomaan valkeata. Sen avulla he huomasivat nurkkaan lautojen taakse kätkeytyneen suden, jonka selkä vain näkyi. Miehet eivät pelästyneet, vaan vetivät suden hännästä esille ja nuijivat sen kuoliaaksi.”²² Hämeessä kerrottiin 1879 tapauksesta, jolloin hukka tupaan vahingossa jouduttuaan oli hädissään piiloutunut vällyjen alle.²³ Myös Valkjärvellä oli susi joutunut eteiseen, jossa miehet sitä ahdistivat seipäiden kanssa. ”Sohittiin minne sattui ja susi hyppi henkensä pelossa seinille luiden kahduttaen viimein häntänsä alta ’hyvät-huonot’. Ne osuivat erään miehen paidan sisälöön. Hän laski heti seipäänsä, hoippui nurkkaan istumaan ja ähkäisi: ’Tehkää mitä tahotta, mie oon mies männyttä! Miul on suolet sisäles!’ ”²⁴

Kaikki edellä kerrotut tapaukset viittaavat siihen, että susi jouduttuaan yllättäen joka puolelta rajattuun tilaan äkkiä menettää kokonaan pedon luonteensa ja muuttuu mieleltään pelokkaaksi jänöksi, jonka ainoa ajatus on päästä mahdollisimman pian pakoon. Se ei edes puolusta itseään, vaan vauhkootuu kokonaan, puhumattakaan siitä, että se pyrki tappamaan samassa tilassa olevia muita yksilöitä. Vaikuttaa siltä, että susi potisi eräänlaista klaustrofobiaa.

Edellisen kanssa ristiriidassa ovat ne muutamat hajatiedot, jotka kertovat suien toimeenpanemista joukkoteurastuksista lammaskarsinoissa. Oliko niihin pääseminen helpompaa kuin muihin vastaaviin tiloihin ja säilyikö sudella tällaisessa karsinassa ollessaan koko ajan varmuus poispääsystä; olivatko ne saaneet oven auki, jolloin yhteys ulkomaailmaan oli koko ajan selvästi nähtävissä.²⁵ Materiaalin suhteellisen niukkuuden vuoksi voidaan tuskin vielä ryhtyä laatimaan suden psykologiaa, mutta yhteen määrittäytyyn suuntaan lähteet selvästi osoittavat hukan klaustrofobiassa.

Viime vuosisadan ihminen tuskin pohdiskeli suden hyökkäystapoja enempää kuin sen käyttäytymistä suljetussa tilassakaan. Hän näki niissä tarinoissa, jotka kertoivat suden joutumisesta sisätiloihin epäilemättä vain osoituksen hukan raivoisasta hyökkäyshengestä: kodissaankaan ei saanut olla rauhassa päälle tunkevilta pedoilta.

²² *Seppä* 1952, s. 394. — Ks. myös samanlainen tapaus: *Poppius* 1957, s. 245.

²³ *Häm* 21 15. 3. 1879.

²⁴ *Seppänen* 1953, s. 396.

²⁵ *Murto* 1929, s. 168—169. — *ÄU* 301 5. 11. 1878. — Tätä kysymystä käsitelty edellä 3. luvussa.

10. MIKSI SUDET OLIVAT VILLIINTYNEET JA MITEN VAARA VOITAISIIIN TORJUA

Aikalaisten pohtiessa syitä Turun tienoon lastensurmiin, he olivat yksimielisiä siitä, ettei vastaavanlaista tilannetta länsi-Suomessa koskaan ennen ollut ollut. Kenellekään ei tuntunut riittävän selitys, että silloin tällöin joku susi ihmiselle tuntemattomasta syystä aloitti hyökkäykset lapsia vastaan, eikä sitten enää luopunut tavastaan, vaan jatkoi aloittamaansa saalistusta yhä uudelleen ja uudelleen. Näin ollen oli omasta ajasta löydettävä tekijöitä, jotka olivat vaikuttaneet petojen villiintymiseen. Yksimielisiä tunnuttiin oltavan myös siitä, että sudet olivat 1870-luvulla suuresti lisääntyneet koko läntisessä osassa maata.¹

Merkittävä muutos maaseudun oloissa oli tapahtunut, kun toukokuussa 1878 oli annettu asetus koiraverosta, jonka mukaan maalla kannettiin kunnalle talonvahdeista kahden markan suuruinen maksu ja ne varustettiin veromerkeillä. Perimmäisenä tarkoituksena oli vesikauhun leviämisen estämiseksi saada irtolaiskoirat hävitetyiksi.² Käytännössä oli asetuksen seurauksena kuitenkin ollut koirien verraten yleinen hävittäminen ja maaseudun koirakannan romahdusmainen lasku. Kun Z. Topelius ilmeisen perusteellisen harkinnan ja tutkimisen jälkeen julkaisi Hufvudstadsbladetissa pitkän ja monipuolisen kirjoituksen lastensurmista, mainitsi hän ensimmäisenä syynä tapahtumiin juuri koirien puuttumisen. Hän oli seurannut sanomalehtiä ja todennut, että yhdessäkään lastensurmatapauksessa ei mainittu koiraa olleen paikalla. Ennen sen sijaan ei pienimmästäkään torpasta ollut puuttunut talon vahtia. Vaikka helsinkiläisistä ei kahden markan koiravero tuntunut kuin pikkusummalta, katsottiin maaseudulla asiaa aivan toisin silmin. Siellä oli koirat tapettu veron astuttua voimaan. Topeliuksen resepti oli, että kuntien oli saatava itse määrätä koiraveron suuruus ja jos maalaiskunnat arvostaisivat Mustia, voisi vero olla vaikkapa 10 penniä kahden markan asemasta. Jos tämä olisi ihmisten mielestä kohtuullista, niin

¹ Susien määrien vaihteluita käsitelty 1. luvun loppupuolella.

² Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus veron maksamisesta koirista. Annettu Helsingissä, 20 p:nä Toukokuuta 1878. — Keisarillisen Majesteetin armollinen esitys Suomeen Säädyille, koskeva veron määräämistä koirista, esitys n:o 29 vuoden 1877 valtiopäivillä.

"Musti saa säilyttää kaulansa, pihapiiri vahtinsa, lapset etuvartionsa ja — susi perivihollisensa".³

Jo toista vuotta ennen Topeliusta oli Morgonbladetin pääkirjoituspalstalla pidetty koirien puuttumista pääsyynä Varsinais-Suomen surullisiin tapauksiin. Tällöin oli selitetty koirien olevan veronsa arvoisia ja vaadittu kahden markan maksamista. Koirien uudelleen saamista kyliin oli pidetty suorastaan kansalaisvelvollisuutena lasten suojaamiseksi.⁴ Kulunut vuosi kuitenkin osoitti, ettei koirien lukumäärä ollut kasvanut.

Eräässä turkulaisessa lehdessä kerrottiin koiraveron vaikutuksesta: "Kun koiravero tuli, niin hävitettiin maalta koirat melkein sukupuuttoon, ja samoina aikoina raivoava koiratauti edisti vielä tuota hävittämistä. Joku kertoi, että eräälläkin Länsisuomen seurakunnassa oli hävitetty koirat niin, ettei jäänyt kun kaksi siemenen sikiöksi jällelle koko seurakuntaan. Eikä yleensä uskoisikaan, kuinka vähä nykyään todellakin on maassamme koiria." Kirjoittaja kertoi kulkeneensa Oulussa asti ja nähneensä vain muutaman koiran. "Nykyisin oli hän [kirjoittaja] kaksi penikulmaa täältä Nousiaisissa ja näki vaan yhden ainoan sylikoiran." "Kun nyt koiria on niin vähän, niin on selvä, että kartanoissa ei ole vahtia, eikä susien peläkettä; ja sen sijaan kun susi ennen useinkin kaappasi koiran, kaappaa se nyt viattoman ihmislapsen." Kirjoittaja pohti myös sitä, miksi vain Turun tienoilla sudet olivat käyneet lasten kimppuun — hän unohti Tampereen seudun ja Halikon tapaukset — ja totesi, että siihen "voi onneksi olla sekin syy etteivät ole päässeet makuun ja että sydänmaisilla seuduilla on niille metsän-riistaakin kylliksi." Jos talossa olisi kunnan koira, "niin ei susi — ei ainakaan porstuasta — kaappaa lasta, ennen koira joutuu sen saaliiksi tahi taas haukunnallaan ilmoittaa ihmisille vaaran". Kirjoittaja vaati koiraveroa kokonaan poistettavaksi maalta, "kaupungissa se voi olla niin taikka näin".⁵ Ilmeisesti aikalaisten arviointi koirien merkityksestä piti paljolti paikkansa. Sanomalehdissä on kautta koko vuosisadan mainintoja, kuinka koira ensimmäisenä on hälyttänyt sudesta. Hälytys on voinut tapahtua haukkumalla, vikisemisellä, tupaan pakenemisella ja lukuisilla muilla tavoilla, mutta aina on koira reagoinut kartanolle saapuvaan suteen jollakin tavoin, eikä susi puolestaan ole koskaan voinut olla koirasta välittämättä. Tuskin voidaan mennä niin pitkälle, että uskottaisiin ainakaan kaikkien lastensurmien jääneen tapahtumatta, jos joka pihalla olisi ollut koira talon vahtina, mutta yhtenä huomattavana myötätekijänä susien villiintymiseen koirien puute varmasti on ollut. Kun eräs Uuden

³ Hufvudstadsbladet 267 18. 11. 1881. "Af känd hand ha vi fått emottaga följande artikel: Skyd för Finlands barn!" Artikkelä käsitti tiheällä painetun koko sivun ja siinä oli allekirjoituksena Z. T. Kirjoituksen alkupuolella oli mm. yksityiskohtaisesti numeroittain selostettu 17 lastenryöstötapausta, joten Topelius oli nähnyt runsaasti vaivaa artikkelin laatimisessa.

⁴ Mbl 257 4. 11. 1880.

⁵ Aura 33 19. 8. 1881. "Muutamia riviä susi-asiaan nähden".

Suomettaren kirjoittaja arveli koirien puutteen olleen vain hyväksi, ne kun vain olisivat haukunnallaan houkutelleet petoja paikalle ja sitten itse karkuun luikkimalla jättäneet lapset entistä alttiimmiksi hukkien hyökkäyksille, on tähän ajatuskieppiin suhtauduttava suuresti epäillen, sillä milloinkaan ei tiedetä näin käyneen. Koiran tiedetään kyllä rynnänneen monestikin kartanolta tupaan sutta pakoon ihmisten turviin, mutta koskaan ei kerrota sen jättäneen ketään pihalle pedon saaliiksi.⁶

Ajatus koirien turvaavasta vaikutuksesta susia vastaan sai arvovaltaisen vahvistuksen, sillä asetuksella 20. 11. 1882 poistettiin toistaiseksi koiravero maalta. Säädyille annetussa armollisessa esityksessä perusteltiin veronkannon lakkauttamista mm. seuraavilla syillä. Aluksi todettiin kuluneena lyhyenä aikana ”melkoinen vähennys koirien lukumäärässä muutamissa paikkakunnissa maata olleen likimpänä seurauksena mainitusta veroituksesta.” ”Kun sen ohessa, asetuksen ollessa laillisessa voimassa ja varsinkin viimeisinä aikoina, useampia kertoja maaseuduilla maan lounaisessa osassa on tapahtunut, että sudet ovat lapsia tappaneet, sekä erinäiset Hallituksen toimenpidot semmoisten onnettomuuksien estämiseksi ovat näyttäytyneet olevan turhia, mutta syytä on otaksua, että semmoisia tapauksia, ainakin johonkin määrin voitaisiin estää koiria yleisemmin käyttämällä, jotka kääntäisivät asujamiston huomiota lähestyviin petoeläimiin, on katsottu olevan syytä koettaa helpottaa koirien ylläpitämistä maalla.” Antaessaan lausunnon esityksestä valtiopäivien talousvaliokunta totesi, ettei yleinen mielipide ”tuskin ollenkaan” ollut kannattanut tätä verotuksen muotoa siitä huolimatta, että sen tuotto lankesi kunnalle. ”Monelle varattomalle sydänmaan asukkaalle, joka työläästi suorittaa henkirahat itsensä ja perheensä puolesta, tuntuu raskaalta täytyessään suorittaa ’täydet henkirahat koirastaankin.’ ” Säädyt olivat yksimielisesti tehdyn esityksen kannalla ja niin veron periminen lopetettiin. Kun maksujen kanto asetuksella jälleen vuonna 1894 aloitettiin, annettiin veron suuruuden määrääminen kunnille. Ne saivat päättää siitä asetuksen säätämistä rajoissa. Jo Topelius oli esittänyt tämän oikeuden antamista kunnille.⁷

Heti ensimmäisten lapsia vastaan tapahtuneiden hyökkäysten jälkeen kiinnitettiin Hämäläinen-lehdessä huomiota siihen, että sudet olivat viimeksi kuluneina vuosina muuttaneet käyttäytymistään. Sen jälkeen kun maassamme oli

⁶ UStr 22 27. 1. 1882.

⁷ Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus 20 p:nä Toukokuuta 1878 annetun, veron maksamista koirista koskevan asetuksen käyttämisestä. Annettu Helsingissä 20 p:nä Marraskuuta 1882. — Keisarillisen Majesteetin armollinen esitys Suomenmaan Valtiosäädyille, koskeva 20 p:nä Toukokuuta 1878 annetun, veron maksamista koirista koskevan asetuksen käyttämistä. Annettu valtiopäiville esityksenä n:o 30 27. 4. 1882. — Talousvaliokunnan mietintö N:o 4, Keisarillisen Majesteetin esityksestä N:o 30, koskeva veron maksamista koirista. — Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus koiraveron suorittamisesta. Annettu Helsingissä, 14 p:nä Joulukuuta 1894. Kunnilla oli oikeus säätää maksun suuruus markasta kolmeen markkaan maalla ja kaupungeissa viidestä markasta kahteenkymmeneen markkaan.

astunut keväällä 1868 voimaan uusi metsästysasetus, olivat jahtiolot suuresti muuttuneet. Aikaisemman vapaan metsästyksen asemesta oli tämä oikeus nyt pääasiassa vain maanomistajilla tai asianomaisen luvan hankkincella. Olennaista uudelle asetukselle oli myös se, että käytännöllisesti katsoen kaikkien hyödyllisten riistaeläinten pyynti oli kiellettyä maaliskuun 15. päivästä lähtien heinäkuun puoleenväliin tai elokuun 9. päivään asti. Vahinkoeläimiä, kuten esim. sutta sai kuka tahansa metsästää missä tahansa ja kaikkina aikoina.⁸ Hämäläinen kärjisti väitteensä: ”Jänis rauhoitettiin ja samassa rauhoitettiin — susi.”⁹

Ennen uuden metsästysasetuksen voimaan astumista ”oli tavatonta kuulla, että susi olisi rakentanut pesänsä kylien lähelle ja rintamaihin”. ”Takamaalla hän asui penikkoinensa. Hän pelkästi noita kotitekoisia luotipyssyjä, jotka keväällä aamusta ehtooseen pamahtelivat metsässä. Siellä ammuttiin teeri, tuolla metso, täällä ehkä pyy, vieläpä jäniskin. Suuri huuto kuului, että kaikki otukset katoaisivat pois Suomen metsistä. Huudossa lieene ollut peräinkin. Mutta sudet ja ilvekset pysyivät myöskin poissa. Ne katosivat takamaille, ja rohkenivat harvoin tulla näkyviin kylien lähelle. Sitä ei koskaan kuultu, että ne tekivät pesänsä kyläin läheisyyteen, niinkuin nyt.” Jo pari vuotta ennen Turun lasten surmien alkamista oli Hämäläisessä ennustettu: ”Ja susi, joka jo vuosisatoja oli oppinut keväällä kammomaan asutuita maita, ja pitämään pesäänsä perimillä takamailla, tulee nyt rakentamaan talonsa ja perustamaan perheensä kylien keskelle. Sillä hän ei pelkää tapaavansa pyssymiestä, koska hän ei laukausta kuule. Pyssyin laukaukset, ne, ne ovat keväisillä ennen karkoittaneet pois pedot meidän kulumiltamme.”¹⁰ Hämäläisessä väitettiin jopa, että aivan viime aikoihin asti oli ”kinattu siitä, minkä näköinen suden penikka oikeastaan on”. ”Nyt sen tuntee joka mies — ja se oppi on saavutettu muutamassa vuodessa. Sillä sudenpesiä on löydetty kyläin lähellä sekä haulla että ilman hakua.”¹¹ Näiden todistusten mukaan olisi siis keväisen riistan rauhoitussäädösten antamisen jälkeen tarvittu 12 vuotta siihen, että sudet alkoivat voimakkaammin hyökkäillä kyliin. Tampereen seutujen lastensurmat tapahtuivat yhdeksän vuotta metsästysasetuksen antamisen jälkeen.

Myös Z. Topelius kiinnitti huomiota siihen, että susien hyökkäyksissä pedot

⁸ Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus metsästyksestä ja otuksen pyynnöstä Suomessa. Annettu Helsingissä, 10 p:nä Helmikuuta 1868. Metsästysoikeudesta säädettiin 3. §:ssä. Peltopyy oli rauhoitettu ajalla 15. 11.—31. 8. Hirvi ja majava olivat rauhoitettuja ympäri vuoden. Vahinkoeläimiksi määritti asetusta karhun, suden, ilveksen, ahman, ketun, näädän, kotkan, huuhkajan, haukan ja kalasääsken. Asetuksen 5. §:ssä säädettiin. ”Karhua, sutta, ilvestä ja osmaa eli ahmaa saakoon jokainen metsästää ja tappaa tahi pyytää, missä ne vaan vapaina tavataan metsästäjän omilla taikka muiden tiluksilla...” Viimeisessä pykälässä määrättiin: ”Tämä asetusta on kerran joka vuosi Helmikuun kuluessa yleisölle maan kirkoissa luettava” ja astui se voimaan 1. 5. 1868.

⁹ Häm 58 21. 7. 1880.

¹⁰ Häm 58 21. 7. 1880. — Häm 29 18. 7. 1878.

¹¹ Häm 63 10. 8. 1881.

ovat selvästi tajunneet käyvänsä aseistamattoman kansan kimppuun. Hän totesi aikaisempina vuosina isiltä perittyjen luodikkojen riippuneen köyhänkin torpparin tuvassa, mutta nykyään ei enää kuulunut iloisia paukauksia metsissä. Jos pyssyjä oli, otettiin ne esille vain häitä ja juhannuskokkoa juhlistamaan. Yleisesti kirjoiteltiin lehdissä, että metsästyslait olivat temmanneet luodikot kansan käsisistä, mutta tällaista sanontaa piti Topelius liioitteluna. Kuitenkin hän totesi Turun seutujen lastenryöstöjen tapahtuneen metsästyslain säätämisen jälkeen ja että uusilla määräyksillä varmasti oli jotain tekemistä tapahtumien kanssa, joskin oli erittäin vaikeaa sanoa, mikä se yhteys oli.¹²

Hämäläinen kärjisti asian useassa numerossaan mahdollisimman pitkälle. Sen käsityksen mukaan ”paljaan sportin tähden rauhoitetaan sudetkin” ja ”ihmislapset ovat mielestämme paljon kalliimpia kuin jänikset”. ”Tämä puheena oleva maan vitsaus on alkanut siitä päivästä, jona valtiopäivillämme niin hartaasti keskusteltiin siitä, onko jänis vahingollinen otus vai eikö”. Tuhoisat jahtilait oli muutettava ja asia oli lehden mielestä niin tärkeä, että ylimääräiset valtiopäivät oli heti kutsuttava tämän kiireellisen tehtävän vuoksi koolle.¹³ Muilta sanomalehdiltä ei Hämäläinen saanut vaatimuksilleen tukea ja erikoisesti Helsingfors Dagblad polemisoi voimakkaasti lehden käsityksiä vastaan. Sen pääargumenttina oli, että missään sivistyneessä maassa metsästyslait eivät ole estäneet petojen hävittämistä, vaan päinvastoin auttaneet niiden tuhoamisessa. Lehti myös mainitsi susien Ruotsissa hyökkäilleen lasten kimppuun ja surmanneen näitä paljon ennen sikäläisen metsästyslain laatimista. Näistä väitteistä ei Hämäläinen lannistunut. Se huomautti, että koskaan ennen ei susi ollut käynyt lasten kimppuun kesällä, sillä Ruotsin tapahtumat olivat sattuneet talvella. Tosin Kivennavalla susi oli juuri kesäisin surmannut lapsia, mutta siellä olikin talonpojilta otettu metsästysosoikeus pois, jotta lahjoitusmaiden herrat saisivat tulla Pietarista ”jahtiajalla” huvittamaan itseänsä. ”Tietysti saivat sudet sielläkin rauhassa tehdä pesänsä huoneitten lähelle.”¹⁴

Todennäköisesti uudella metsästysasetuksella oli vaikutuksensa susien muuttuneisiin käyttäytymistapoihin. Hämäläisen vakuuttelut kuten Topeliuksenkin arvelut osoittivat samaan suuntaan. Sudet olivat selvästi muuttaneet olopaikkansa lähemmäs kyliä, jolloin myös lasten kimppuun käymisen mahdollisuudet olivat tietysti huomattavasti aikaisemmasta lisääntyneet. Yksi metsästysasetuksen laaja-alainen vaikutus kuitenkin jäi niin Topeliukselta kuin sanomalehdiltäkin tosiasiallisesti tiedostamatta. Sanomia Turusta kirjoitti marraskuussa 1881: ”Ennen viritettiin ansoja, kaivettiin susikuoppia ja rakennettiin susitarhoja, sanalla sanoen kaikellaisia keinoja käytettiin metsän petojen hävittämiseksi... Mutta nyt sitten. Niin meidän aikanamme ovat susikuopat kadonneet, susitarhat mä-

¹² Hbl 267 18. 11. 1881.

¹³ Häm 88 3. 11. 1880, 61 3. 8. 1881 ja 63 10. 8. 1881.

¹⁴ HD 212 8. 8. 1881 ja 218 14. 8. 1881, ”Polemik i vargfrågan”. — Häm 63 10. 8. 1881 ja 65 17. 8. 1881. — Ks. myös ÅU 214 10. 8. 1881.

däntyneet, pyssyt ruostuneet ja keihäitä käytetään suurella menestyksellä hiilihankona.” Lehti jätti kuitenkin sanomatta, mistä tämä johtui, syyttäen kaikesta vain yleistä saamattomuutta. Kukaan ei tuntunut huomaavan, että uudella metsästysasetuksella 1868 sudet Suomessa oli tosiasiallisesti ”rauhoitettu”. Tämä ei toki ollut lainsäätäjän tarkoitus. Asetuksen yhdeksäs pykälä kuitenkin poisti kunnilta niiden aikaisemmat lakisääteiset velvollisuudet: ”Asianomaisten kuntien asiana olkoon, missä sen soveliaaksi katsovat, sen sijaan mitä Rakennuskaaren 23 luvussa säädetään jahdinpidosta sekä sudentarhain ja hautain rakentamisesta, suostua muista keinoista vahinko-eläinten ja ryöstölintuin hävittämiseen.” Käytännössä kaikki aikaisemmat toimenpiteet oli korvattu usein mitättömän pienellä tapporahalla ja näin aikaisempi yhteiskunnan toimesta tapahtunut susien pyytäminen oli tyystin loppunut. Seuduilla, joilla ei ollut varsinaisia metsästystä elinkeinonaan pitäviä miehiä lainkaan, kuten Varsinais-Suomessa, saivat sudet asetuksen antamisen jälkeen elää melkein täydessä rauhassa. Tähän seikkaan kiinnitti huomiota senaatin 6. 10. 1881 asettama petoeläinten hävittämiskomitea todetessaan kuinka useat kunnat lounais-Suomessa ovat ”varsinkin siellä, missä tottuneita henkilöitä alkuunpanijoiksi ei ole ollut, katsoneet itselleen hyödyllisimmäksi rajoittaa toimensa niin vähään kuin suinkin”. Samassa yhteydessä todettiin myös, että ylemmillä viranomaisilla ei ollut minkäänlaista mahdollisuutta pakottaa kuntia ryhtymään pontevampiin toimenpiteisiin susien hävittämiseksi.¹⁵

Perimmäinen syy Turun seudun lastensurmiin oli kaiken edellä esitetyn perusteella mahdollista todeta. Susia ei pitkiin aikoihin oltu Turun puolella lainkaan ahdisteltu. Pikkuriistan ampuminen keväisin lähimetsissä oli aikaisemmin pitänyt pedot loitompana kylistä, mutta metsästysasetuksen säätämisen rauhoitusajan vuoksi oli tämäkin pelotuskeino jäänyt pois. Jos susia joskus aikaisemmin oli osattu metsästää edes jollain tavoilla, olivat nuo keinot unohtuneet ja nyt oltiin niin taidottomia kuin voimattomiakin. Heikkouden tunteen kantapäällä hiipi sitten turhautuminen ja ajatus, ettei niille kukaan mitään voi. Lasten surmien alettua kävi sanomalehdissä jatkuva valituksen hyrske: kukaan ei tee mitään.

Kansan saamattomuutta ja välinpitämättömyyttä piti Z. Topelius suurimpana syynä tapahtumiin. Kansaansa syvästi pettynyt kirjailija ei säästännyt sanojaan eikä ilmaisujaan. Rahvaalla ei ollut ”tahtoa, kykyä ja taitoa suojella itseään”. Yhteisen uhan ja vaaran edessä tulisi jokaisen naapurin, jokaisen asukkaan samassa kunnassa, samassa pitäjässä, samassa läänissä, niin — jokaisen asukkaan samassa isänmaassa kärsiä häpeää ja ryhtyä pontevasti toimiin vaaran torjumiseksi, mutta mitään ei tapahtunut. ”Jos ei kruunu lähetä rahaa, jos ei kuvernööri hanki metsästäjiä, jos ei kruununvouti, nimismies, jahtivouti,

¹⁵ ST 129 6. 11. 1880, pääkirjoitus. — Keisarillinen metsästysasetus 1868. — ST 141 1. 12. 1881, viime lainaus on mainitusta komiteamietinnöstä ja julkaistiin se useassa numerossa otsakkeella ”Petoeläinten hävittäminen”.

kunnallislautakunta ja koko rivi korkeampia ja alhaisempia viranomaisia pane toimeen jahtia y.m. ja osoita jokaiselle miehelle hänen paikkaansa, istuu tämä mies kädet ristissä ja odottaa — odottaa seuraavaa lastenryöstöä.” Suomalainen talonpoika ei ollutkaan osoittautunut Topeliuksen ennakko-odotusten mukaiseksi. Kirjailija kyseli minkä nimen voisi antaa tälle kansan hämmästyttävälle kyvyttömyydelle puolustaa omia kotinurkkiaan ja vastasi siihen: ”Se on yleinen aloitteellisuuden, henkilökohtaisen voiman, yhteenkuuluvaisuuden tunteen ja yhteisvastuun puute, joka lamauttaa jokaisen toimenpiteen, työntää taakan hallituksen kannettavaksi” ja sallii toimettomana susien viedä lapsia. Tapporahoihin ja erikoispalkintoihin viitaten kirjailija valitti, ettei edes rahalla ole voitu houkutella Turun puolella esiin miehiä. Huudahdus ”kaiken tämän veltouden edessä tulee epätoivoiseksi”, lähti varmasti suoraan sydäimestä.¹⁶

Jo toista vuotta aikaisemmin oli Morgonbladet tullut aivan samoihin tuloksiin kuin Topelius. Kansassa ei ollut tippaakaan yhteisvastuun tunnetta. Lehden lukijat olivat epäilemättä sitä mieltä, että petojen torjunta oli paikkakunnan asukkaiden asia. Jos näiltä kysyttiin asiaa heidän käsityksensä mukaan vastuu oli nimismiehen, jahtivoudin ja vanhempien. Nämä puolestaan työnsivät kaikki tehtävät ja aloitteet kuvernöörille, kruunulle tai lainlaatijoille. Jokainen sulki silmänsä naapurin ja maanmiehen hädältä, eikä kukaan halunnut auttaa. Lopullisen syyn kaikesta lehti vieritti pääkirjoituksessaan suomalaisen saamattomuuden (den finska flegman) tilille. Se kuului kansan perusuonteeseen. Sille ei lopultaakaan lehden mukaan voitu yhtään mitään.¹⁷

Sanomia Turusta kantoi myös kortensa kehoon: ”Veltot, laiskat ja huolimattomat ovat ne, jotka venyvät vuoteillaan, kun sudet syövät heidän lapsiansa. Kehnot ja kaikkea miehuutta vailla ne jotk’eivät ryhdy kostamaan pedoille niiden hirmutöitä. Ei niin ollut ennen laita, ennen löytyi miehiä Laitilassa, Vehmaalla ja Mynämäessä, mutta kuinka nyt on laita, kun siellä elätetään susia lapsenlihallalla? Muinoin kuin susi otti lampaan, sai hän tavallisesti kuolemanrangaistuksen, nyt ei tehdä mitään susille, vaikka ne vievät lapsia saaliikseen. Ei mitään, sillä noita kummallisia sudenajoja, joita on toimitettu en ota lukuun. Jussi on kai ajatellut: ’Pekan lapsen susi söi, mitä minä siitä huolin’ ja hän uinailee edelleen. Ja Pekka itse? niin mitä hän yksin saa aikaan; ja susi on saanut vapaasti kulkea pitäjästä pitäjään ja kylästä kylään.”¹⁸ Kirjoituksessa esiintyi vanha tunnettu tehokeino, siinä verrattiin entisiä aikoja nykyisiin jälkimmäisten tappioksi, mutta siihen sisältyi myös aimo annos totuutta. Vaikuttaa siltä, että joskus aikaisemmin, kenties vuosisadan alussa, oli pystytty vielä taistelemaan metsän petoja vastaan, mutta sittemmin tuo taito ilmeisesti susien vähenemisen vuoksi oli taantunut melkein kokonaan. Kun susikanta sitten yllättäen lisääntyi,

¹⁶ Hbl 267 18. 11. 1881.

¹⁷ Mbl 122 29. 5. 1880, ”Huru länge skola vargarna uppåta våra barn?”, lehden pääkirjoitus.

¹⁸ ST 129 6. 11. 1880, ”Ennen ja nyt”, pääkirjoitus.

oltiin täysin neuvottomia. Se mitä kirjoituspöytien äärellä oltiin valmiita julistamaan suomalaisiksi flegmaattisuudeksi, velttoudeksi ja välinpitämättömyydeksi, on kaikesta päätellen ollut pääasiassa osaamattomuutta ja taitamattomuutta. Aseeton ja suden jahdista tietämätön mies tuskin on halukas missään olosuhteissa lähtemään pedon kesäisin näkymättömille jäljille. Kun tähän vielä lisätään kansan ihmisten ajattelutapa pitää sutta luonnonvoimana, mitä aikaisemmin on käsitelty, ei suuremmin ihmettele, että ”Suomen mies ei noussut kotejaan ja lapsiaan puolustamaan”, kuten Topelius oli vaatinut.

Erikoista ymmärtämystä eivät aikalaiset susien uhkaamien pitäjien asukkaita kohtaan tunteneet. ”Ja jos kohta tämän kolmannen häpeäpilkun [lapsen ryöstön] jälkeen muutamia miehiä Vehmaalta olisi lähtenyt liikkeelle samalla tarkoituksella ja päättäen olla pysähtymättä ennenkuin murhaaja on surmansa saanut, eivätkö he silloin olisi neljättä onnettomuutta estäneet?” Miten miehet olisivat pystyneet lumettomana aikana hukkaa seuraamaan, ei Uuden Suometaren artikkelissa sanottu. Ei ilmeisesti liioin yritetty itse asettua Vehmaan miesten asemaan, miesten, jotka tuskin tiesivät susien pyytämisestä yhtään enempää kuin kirjoittajakaan. Syyttäjien artikkelin huippukohta oli ehkä tämä: ”Niin saattaa onnettomuus, huolimattomuuden kautta ja kun on totuttu luotamaan muihin, muuttua rikokseksi. Yhdeksän näiden kymmenen [surmatun] lapsen verestä huutaa taivaalle heidän kansalaisiansa vastaan. Kuka heidät kos-
taa?”¹⁹

Kuopiolainen Tapio hämmästeli, että ”nuo sutten tuhotyöt ovat tapahtuneet juuri siinä maamme osassa, jossa on kaikkein vähin metsiä, taikka vähimmät metsä alat. — Jos, ennenkuin nuo Länsi Suomen tapaukset ovat tulleet tunnetuiksi, olisi kuultu puhuttavan, että susi on Suomessa lapsen syönyt, niin varmaan olisi jokaisen ajatukset heti lentäneet Karjalan, Savon tahi Pohjois Hämeen metsäseutuihin, luonnollisesti olisi luultu, että siellä, suurten sydänmaiden seuduilla on tuo kauheus tapahtunut. Mutta kuten sanottu, tekevät sudet hirmutöitään nyt sellaisissa seuduissa, joiden metsiä sydän-Savolainen pitäisi pieninä saarekkeina ja joista luulisi pedot verrattain vähällä vaivalla saatavan melkein perinpohjin hävitetyksi.”²⁰ Ilmeisesti tilanne Turun seuduilla oli juuri sellainen kuin artikkeleissa sanottiin, mutta yhtä seikkaa ei siinä otettu huomioon. Missä oli laajoja metsiä, kuten Savossa, oli myös runsaammin riistaa kuin Varsinais-Suomessa ja missä on pyydetävää, siellä on myös metsästäjiä. Lounaisesta osasta maattamme oli metsästäjän ammatti ilmeisesti sivuelinkeinonakin jo aikaisemmin hävinnyt, joten pyytäjiä ei omasta takaa ollut mihinkään tarpeeseen, silloin kun sitä olisi tarvittu. Myös Uudessa Suomettaressa esitettiin samanlaisia ajatuksia ja ihmeteltiin, kuinka ”nuo pahaan maineeseen joutuneet

¹⁹ UStr 129 27. 10. 1880, ”Kuinka kauan saavat sudet syödä lapsiamme?”, pääkirjoitus.

²⁰ Tapio 87 3. 11. 1880, pääkirjoitus ilman otsikkoa.

seudut ovat vanhastaan asuttuja, väkirikkaita, viljeltyjä maita”.²¹ Myöhemmin Tapio palasi samaan aiheeseen ja voimakkain sanoin ihmetteli vanhojen siivestyseutujen väestön saamattomuutta. Tällöin se kuitenkin jo oli löytämässä myös asian ytimen. Lehden mukaan Varsinais-Suomessa hallitsi ”huono yhteishenki ja ollaan taitamattomat ja haluttomat metsästykseseen”.²² Tämä piti varmasti paikkansa, sillä tuskin monin paikoin maassamme oli niin heikot metsästyksmaat kuin juuri Turun tienoilla.

Suomalaisesta ja erikoisesti Turun seudun asukkaiden velttoudesta ja täydellisestä saamattomuudesta edellisten lausumien tapaan kirjoittivat monet muutkin lehdet.²³ Omalaatuisen tulkinnan esitti tapahtuneista hyökkäyksistä Keski-Suomi, joka selitti huomanneensa, että susien raatelemat lapset olivat olleet torpparien, mökkiläisten ja loisien. Tästä johtuen olivat lasten vanhemmat ilmeisesti köyhiä. ”Lieneekö syy sitte se, ettei suden ajoon mainituissa pitäjissä ole ryhdytty, kun köyhä mies ei ole niin mahdikas saamaan sudenajoa toimeen kuin olisi varakkaille ja kunnassa ylemmällä asteella oleville henkilöille mahdollista? Vai lieneekö välinpitämättömyys näissä seurakunnissa muutoin suuri, rakkaus lapsiin niin vähäinen?”²⁴ Lehti oli väärässä siinä, etteikö ajoja olisi järjestetty mutta valitettavasti ne olivat olleet — kuten aina — täysin hyödyttömiä.²⁵ Ilmeisesti asiasta laajemminkin paljon puhuttiin, koska Topelius katsoi asialliseksi huudahtaa: ”Suojelkaa lapsia, varakkaiden lapsia, köyhien lapsia, kaupungin lapsia, erämaan lapsia! Eivätkö ne kaikki ole yhtä kallisarvoisia, yhtä suojaan oikeutettuja? Eivätkö ne kaikki ole Suomen, eivätkö ne kaikki ole meidän lapsiamme?”²⁶ Lasten samanarvoisuutta olisi tuskin pitänyt näin suuresti korostaa, ellei epäilyksiä köyhien lasten syrjimisestä olisi laajalti esitetty.

Kun kerran kansa oli todettu veltoksi ja saamattomaksi se oli herätettävä toimimaan. Koska se oli kyvytön itse huolehtimaan itsestään, oli etsittävä keinot, joilla susien uhka pysyvästi torjuttaisiin. Sanomalehdistössä syntyi nyt laaja kirjoittelu susiasiaista, jota käsiteltiin mahdollisimman monelta taholta. Tämä lienee ensimmäisiä kertoja, jolloin sanomalehdistö maassamme loi konkreettisesti, selvästi määriteltävissä olevassa asiassa voimakkaan yleisen ja yhdensuuntaisen mielipiteen. Lehdistön aikaansaama opinioni vaikutti myös valtiovallan päätöksiin ja lopulta sen ansiosta muutamassa vuodessa pystyttiin ratkaisemaan kansaa koko sen historian ajan rasittanut susien uhka.

²¹ UStr 172 30. 7. 1881, pääkirjoitus.

²² Tapio 62 6. 8. 1881, ”Pidetäänkö Turun läänin susirikkaissa kihlakunnissa kilpa-amunnoita?”

²³ Keski-Suomi 39 15. 5. 1880. — AP 256 5. 11. 1881. — AU 305 9. 11. 1881. — Oulun Lehti 47 23. 11. 1881. — ST 1 2. 1. 1882. — UStr 9 12. 1. 1882.

²⁴ Keski-Suomi 87 30. 10. 1880, pääkirjoitus ”Taas susi syönyt lapsen”.

²⁵ Niistä toimenpiteistä, joihin pitäjissä ryhdyttiin ks. esim. AU 321 24. 11. 1880. — Aura 0 3. 12. 1880. — ST 20. 5. 1880. — AU 355 29. 12. 1880.

²⁶ Hbl 267 18. 11. 1881.

Mielellään käytettiin havaitun välinpitämättömyyden muurin murtamiseksi vetoamista vanhempien ja ennen muuta äidin tunteisiin. Sydäntä liikuttavasti kerrottiin lehdessä *Sanomia Turusta*, kuinka pieni Hilma ja Väinö menivät iloisina leikkimään ”Suomen luonnon raittiissa ilmassa”. ”Viattomuuden loisto näkyy heidän silmistänsä kun he lähtevät tuvasta ulos, turvallisuus kotonsa piiriin ja vanhempiinsa, etenki äitiinsä, joka aina tahtoo estellä muiden pahain lasten tulemistä pienoisten iloa häiritsemään, tekee Hilmaa ja Väinöä niin rohkeiksi että lähtevät pellon taaksekin kuusen käpyjä lampaiksensa keräilemään. — Toinen, vanhempi lapsi ehkä, juoksee hengen hädässä pakoon kodon nurkkiin piillen ja sitten huutaa kirkuen: siskoni meni ison koiran suussa!” ”Tunnottomana juoksee talon väki kadonneen jäljessä ja ä i t i — etupäässä varmaan rientää hän, jos suinkin on voimia . . .” Tällä kertaa kehoitettiin kaikkia äitejä kussakin seurakunnassa kääntymään maaherranviraston puoleen susiasiaassa. ”Äitien kyynelät hellyttävät paljoa paremmin asianomaisten tunteita, kuin pitkät soimaukset sanomalehdissä.”²⁷

Koska syyllisinä lasten surmiin pidettiin myös huolimattomia vanhempia, oli näihin koetettava vedota mahdollisimman realistisesti, että he pitäisivät huolta pienokaisistaan. Sanomalehti *Aura* kyseli vanhemmilta ”kummanko sinä äiti tai isä ennen teet, annatko suden silmiesi alta ryöstää lapsesi, jonka raadeltuja jäännöksiä sinä sitten löydät tuolla täällä metsissä, vai tahdotko nähdä lapsestasi se suuri vaiva ett’et laske sitä menemään pirtin ovesta ulos askeltakaan ilman että sitä on aikaihminen suojaamassa”. Jos lasta ei joka hetki varjeltaisi ”tästä syntyy hänessä [isässä ja äidissä] huolimattomuus ja sudelle ehkä tilaisuus uuteen lapsenmurhaan”. Vanhempien syytely oli varsin yleistä lehdistössä. Eri asia kokonaan on, lukivatko näitä varoittavia ja syyttäviä sanoja lainkaan Varsinais-Suomen syrjäseutujen asukkaat, joille ne olivat pääasiassa tarkoitettut. Muualla Suomessa ne varmasti herättivät ihmisissä kauhua ja pelkoa, sillä mikään alue maassamme ei ollut vapaa susista ja — kuten edellä on selostettu — kaikkialla sudet tuntuivat lehti uutisten mukaan hyökkäilevän ihmisten kimpuun. Tyypillinen on tässä suhteessa Satakunnasta Turkuun lähetetty maaseutukirje, jossa kuvailtiin seudun mielialoja: ”Kauhistuksella olemme kuulleet ja lukeneet, kuinka sudet viime vuosina ovat armaassa Suomessamme ryöstäneet niin monen äitiraukan rakkaan lapsen, ja syytä on peljätä, että Eurajoeltaki pian alkaa kuulua samankaltaisia hirveitä uutisia, jollei vanhemmat, kumminkin metsäseuduissa, pidä tarkkaa vaaria lapsistansa ja muutenkin ruveta tehokkaisiin keinoihin susien karkoittamiseksi.”²⁸

Joidenkin mielestä vanhempien alituinen syyttäminen meni liian pitkälle. Tuskin voitiin muuhun johtopäätökseen tullakaan, kun muistaa, että jyväs-

²⁷ ST 57 20. 5. 1880.

²⁸ *Aura* 46 18. 11. 1881. ”Mitä nyt tänä talvena tehdään susia vastaan?” — ST 105 8. 9. 1881.

läläisessä Keski-Suomi lehdessä oli epäilty ilmeisen vakavissaan susipitäjien vanhempien rakastavan lapsiaan vähemmän kuin muualla Suomessa ja pienokaisia ilmeisesti sen vuoksi syötettävän susille.²⁹ Toisaalta tietenkin on nähtävä tällaiset mahdottomat syytökset vain osoituksena ihmisten voimattomuudesta susien uhan edessä. Kun järkeviä neuvoja ei ollut annettavana, turvauduttiin järjestö- ja syyttelyyn. Vanhempien laiminlyöntien jatkuva korostaminen saattoi johtaa siihen, että muita toimenpiteitä laiminlyötiin. Valtaosa vanhemmista tuskin pystyi muuhun kuin passiiviseen lastensa varjelemiseen, mikä ei saisi yhtään suttu pois päiviltä. Näin kirjoitettiin eräässä turkulaisessa sanomalehdessä myöhäissyksynä 1881: ”Kyllä vaaditaan, että me itse olemme lähimmät suojelemaan lapsiamme ja sanotaan, että se on meidän huolettomuutemme, kun sudet lapsia saavat. Mutta ei asia siitä sen paremmaksi tule, että ne väitökset olisivatkin totta, kymmenen kertaa totta. Kykenemättömyytemme olemme jo osoittaneet ja olkoon sekin ruokottomuutta, että susi saa lapsen porstuasta. Olkoon sekin ruokottomuutta, että äiti menee lapsensa kera ulkopuolelle tuvan ovea, kun ei hän kumminkaan voi lastansa suojella. Millaista se todellinen huolenpito lapsista on? Onko se ruokottomuutta, että antaa päivän ajalla ja venäläisten topografien lähellä ollessa kyläisessä paikassa lastensa mennä yli maantien asialle toiseen torppaan?”³⁰ Ei missään maailmassa, vähimmän köyhän kansan keskuudessa, voida lapsia vankita tuvan seinien sisään ja odottaa sitä, että hyvä Jumala vie sutensa pois.” Lähinnä kirjoittaja kohdisti vaatimuksensa maan hallitukselle: ”Jossain meidän henkivartijamme täytyy löytyä, kun emme itse kykene varjelemaan omaistemme rakkaita henkiä.” ”Yhä uudestaan kuuluu hirmutieto, että sudet taas ovat pitäneet kamalat pitonsa. Se on kamalan kauheata hallituksen alaisessa maakunnassa, jossa maksetaan verot turvallisuuden ylläpitämiseksi.” Vanhemmat voivat olla syällisiä, mutta he eivät voineet ratkaista susikysymystä.³¹ Kirjoittaja epäilemättä oli oikeassa todistellessaan, kuinka ainakin susien joidenkin hyökkäysten torjuminen ennakolta olisi inhimillisesti katsoen ollut mahdotonta. Teoreettinen ja vastausta vaille jäävä kysymys on, kuinka paljon sudet olisivat saaneet saaliikseen lapsia, jos varotoimia ei lainkaan olisi ollut olemassa.

Konkreettisemman tavoitteen äiteihin ja isiin vetoaminen sai, kun pariin turkulaiseen liikkeeseen loppuvuodesta 1881 asetettiin keräyslistoja, joiden tuotto käytettäisiin susien uhan torjumiseen. Tällöin pedot olivat ehtineet tehdä hyökkäyksiään lapsia vastaan kahden kesäkauden ajan. Erikoisesti vedottiin tällöin turkulaisten yhteisvastuun tunteeseen eli juuri samaan asiaan, jonka puutteesta varsinaisten susipitäjien asujamistoa oli nimenomaan syytely. Vähän tuntui olevan yhteisvastuun tuntoa turkulaisissa, sillä rahaa kertyi vain noin 1000

²⁹ Keski-Suomi 87 30. 10. 1880. Kohtaa lainattu pari sivua aikaisemmin.

³⁰ Tapauksesta, jossa susi yllätti aivan venäläisten topografioiden lähellä lapsen on kerrottu esim. ÅU 300 4. 11. 1881.

³¹ ST 135 17. 11. 1881.

markkaa. Uudestakaupungista kerättiin 233 markkaa ja Salosta 177 markkaa. Tällä rahalla saatiin neljä pyssyä sekä asetetuksi myrkkyjä susille.³²

Sanomalehdet tuskin levisivät tuohon aikaan moneenkaan torppaan tai yleensä vähäväkisten pirtteihin, mutta arkkiyeisut yltivät mataliin majoihin ja ilmeisesti juuri sinne. Syksyllä 1880 kirjoitti G. W. Gustafsson lähes 30 säkeistöä käsittävän runon nimeltä ”Kymmenen nuoren lapsen Surullinen kuolema, jotka sudet ovat surmanneet viimekuluneina aikoina Länsi-Suomen rannoilla Turun läänissä”. Ilmeisesti aihe oli havaittu otolliseksi, sillä kirjoittaja julkaisi arkkiyeisunsa Turussa omalla kustannuksellaan ja hinnaksi oli pantu 15 penniä. Menekki tuskin aiheutti pettymyksiä päätellen siitä, että seuraavana vuonna täsmälleen sama tarina julkaistiin uudelleen, nyt Hämeenlinnassa. Hinta oli molemmilla kerroilla saman suuruinen, vaikka jälkimmäisessä oli kaksi veisua; lisäksi oli nyt tullut surullinen laulu Marjamäen murhasta. Alkulauseessa ilmoitti tekijä piirtäneensä nämä rivit ”sillä vahvalla toivolla, että jokainen kansalainen, ei ainoastaan Länsi-Suomessa, vaan koko armaassa maassamme, ryhtyisi puolestansa tekemään sen minkä voi ja aikoin saa susien julmien hävittämiseen”. Erikoisesti kirjoittaja kehotti kuntia ”ankariin ponnistuksiin”.

Itse runossa koetettiin parhaan mukaan vedota vanhempien tunteisiin:

”Kun muistan aikaa mennyttä,
Ja vuotta kahta viimeistä,
Niin murhe murtaa mieleni,
Valitus valtaa kieleni

Vaan kuinka se on surkia,
Kun kuolon täytyy kulkea,
Peto se metsään kantelee,
ja siellä ruumiin raatelee

Nyt kuuluu huuto haikia,
Valitus sangen vaikia,
Länsi-Suomen rannoilta
Monesta seurakunnasta.

Nyt valittaapi vaikiast’,
Mont’ isää, äitii haikiast’:
’Murheesta murtuu mielemme,
Sudet on syöneet lapsemme’.

Kirjoittaja ilmoitti tarkoituksensa olevan varoittaa vanhempia: ”Varjelkaat lapset hartaasti, / katselkaat perään tarkasti.” ”Sill’ peto väijyy saalistaan, / On isojamin ahdistan’, / Siis omi syytä varoilla / Kyll’ olla torpis’, taloissa.” Lähes puolet veisusta oli omistettu ”lohdutukselle”, jossa kerrottiin, kuinka hyvä lasten nyt oli olla taivaan ilossa, missä ”ei pedot raatele”.³³

Frans August Caselius valitsi arkkiyeisunsa aiheeksi yhden ainoan tapauksen ihmisten luutuneita tunteja ravistellakseen. ”Nyt Nousiaisten kunnassa / Huuto Hakalan torpassa, / On mitä kauhein kaikilla / Isä, äitillä ja lapsilla.” Mahdollisimman karmeasti koetettiin kuvata, kuinka kauhuissaan olevat vanhemmat löysivät kauan turhaan haettuaan poikansa päättömän ruumiin. Tämä oli lähtenyt äitiään vastaan, kun susi oli yllättänyt hänet.

³² Keräyksestä ks. AP 256 5. 11. 1881. — ÅU 305 9. 11. 1881. — ÅU 280 15. 10. 1882. — ST 160 16. 10. 1882.

³³ Gustafsson 1880. — Gustafsson 1881.

"Hartaana lemмен äitiään
Hän läksi vastaan rientämään,
Syleillen ilahuttamaan
Näin äitin vaivaa maksamaan.

Näin rakastettuini välillen
Nyt tuho leuka hampaineen,
Pääsi ja sorron saatteli
Äitillen itkun tuotteli

Vaan hyvyytensä edestä
Joi viattomaan verensä,
Nyt villi peto vihainen
Lihat ja luut söi hotkien.

Nyt peto korpeen mahassaan
vei äitin lahjan kalliimman,
Sen jota hän oli kantanut,
sydämens alla suojannut."

Yhä uudelleen jaksoi kirjoittaja palata eri variaatioin lapsen ja vanhempain hätään ja pedon julmuuteen parhaansa mukaan hekumoiden kauheudessa. Ot-sikoksi oli valittu: "Susien surkuttavainen tuho työ eli Äitin itkeväinen ääni suden syöneen lapsen yli". Rubriikki ja sisältö vastasivat hyvin toisiaan.³⁴ Ilmeisesti kuitenkin juuri tuollainen sinänsä hirveän tapahtuman paisuttelu ja toistaminen omalta osaltaan loi voimakasta yleistä mielipidettä susikysymyksen pikaiseksi ratkaisemiseksi.

Arkkiyeisut eivät pelkästään tyytyneet vetoamaan äidin kyyneleisiin, vaan äsken mainittu Caselius kirjoitti "Marssin-sanoja Lounais-Suomen susien hävitys jahtiseuralle". Siinä luvattiin jahtitorven soiton pauhinassa: "Jo loppui pelvon synkkä yö / Ja päättyi petoin hirmutyö".³⁵

Kaikki eivät kuitenkaan luottaneet siihen, että ihmiset saataisiin kauniilla puheella ryhtymään toimenpiteisiin susien hävittämiseksi. Vain pakolla ryhtyisivät jäykät suomalaiset vaaraa torjumaan. Eräänlaista pakon vaatimista oli jo tavanmukaisen sudenajon järjestämisen tiukka ehdottaminen, sillä kun ajo siten järjestettiin, oli rahvaan siihen pakko ottaa osaa. Suden ajoa on jo käsitelty aikaisemmin, joten siihen ei tässä yhteydessä ole syytä puuttua.³⁶

Jyrkempiäkin toimenpiteitä yhteisen kansan liikkeelle saamiseksi ehdotettiin. Jo ennen suuria susivuosia oli eräs tyrvääläinen lausunut ajatuksen, että jokakeväisessä suden pesien etsimistalkoossa pitäisi olla jonkinlainen sakko tehtävänsä laiminlyöneelle. Koko järjestelmän tehokkuushan perustui siihen, että kaikki pitäjän maat samaan aikaan etsittäisiin läpikotaisin ja näin vakuuttauduttaisiin siitä, ettei yhtään pentua jää löytämättä. Kuitenkin "jos jonkun talon metästä jälkeen sen hakupäivän sudenpesä löytyisi, joka penikoista tunnetaan että se jo hakupäivänä on ollut, niin tarkemman hakemisen tähden olis joku rahasumma maksettava sille, joka pesän löysi, niiltä jotka sen talon metää hakupäivänä haki, ja susirahat sais niinkuin nytkin". Aivan vastaavanlaisen ehdotuksen teki eräs kirjoittaja viipurilaisessa Ilmarisessa 16 vuotta myöhemmin. Hän vetosi

³⁴ Kaselius 1881.

³⁵ Kaselius 1882.

³⁶ Ks. edellä 5. luvun alku.

erityisesti Turun tienoon huonoihin kokemuksiin.³⁷ Edellisissä ehdotuksissa olisi sakko kohdistunut vain yhteen hakijaan tai hakijaryhmään, mutta entisten keinojen osoittautuessa tehottomiksi, haluttiin vastuullisten piiriä huomattavasti laajentaa.

Uuden Suomettaren Helsingin kirjeessä syksyllä 1880, kun sudet olivat yhden kesän tehneet Varsinais-Suomessa hyökkäyksiään, oltiin valmiita asettamaan koko kunta vastuulliseksi tapahtumista. Pakinassa ehdotettiin, että ”sitä kuntaa taas, josta susi vie lapsen, olisi katsottava häväistyksen alaiseksi, jonka melkein tulisi henkisaralla sovittaa tällainen surma, niinkuin salamurhasta...”³⁸ Vuotta myöhemmin oltiin samassa lehdessä pääkirjoituspalstalla valmiita menemään pakon vaatimuksissa vielä paljon pitemmälle. ”Meidän laeissamme on määrätty, jotka osoittavat, että kukin kihlakunta on vastuunalainen sen rajain sisällä olevain ihmisten hengestä. Jos kihlakunnassa tavataan surmattu ihminen, eikä murhaajaa saada ilmi, niin täytyy kihlakunnan R.K. 27 L:n mukaan maksaa sakkoa salasurmasta sata taalaria. Ei toden totta olisi lain vääräntämistä, jos tuollaiset lastentapot selitettäisiin salasurmiksi ja asianomaiset kihlakunnat saisivat maksaa henkisarakan. Olisihan tuokin jonkinlaisena kiihoittimena ahkerammin ja tehokkaammin taistella petoja vastaan.”³⁹ Näin oli laajennettu kuntakohtaisen henkisarakan maksamisen ehdotus koko kihlakuntaan. Epäilemättä tällainen vaatimus suden monesti päivittäin kulkeman pitkän taipaleen vuoksi olisi ollut järkevämpi kuin yhteen kuntaan kohdistuva vaatimus. Ilmestyyhän hukka monesti kovin yllättävästi hyökkäyksiä tehdessään.

Esitetty ajatus oli aikalaisten oikeuskäsitysten mukaan pohdinnan arvoinen. Kuopiolaisessa Tapio-lehdessä kirjoitettiin, että salasurmasakkoa voitaisiin vaatia ”aivan hyvällä syyllä”.⁴⁰ Myös Topelius, joka oli seurannut susikysymyksen käsittelyä lehdistössä erittäin tarkasti, otti kantaa tähän asiaan. Hän esitti rektorisen kysymyksen koko läänin mahdollisesta sakottamisesta ja vastasi itse, että sellaiseen ei hänen mielestään pitäisi mennä. Silti ei tulisi onnettomia ihmisiä hyljätä oman onnensa nojaan, vaikka heissä syytä havaittaisiin olevankin.⁴¹

Sanomia Turusta saksi palstoilleen tamperelaisesta lehdestä lähetetyn kirjoituksen, jossa oli ehdotettu jokaista savua pitäjässä sakotettavaksi 10 markalla, jos pitäjän alueella susi saisi lapsen ryöstetyksi. Jos tapaus uusiintuisi, nousisi maksettu surmaraha kaksinkertaiseksi. ”Allekirjoittanut vakuuttaa että sudet katoaisivat, ettei vilaustakaan näkyisi.”⁴²

³⁷ ST 37 16. 9. 1864. — Ilm 98 11. 12. 1880, artikkeli mainittiin lähetetyksi länsi-Suomesta, mutta siinä vedottiin nimenomaan itäsuomalaisiin.

³⁸ UStr 20. 10. 1880.

³⁹ UStr 172 30. 7. 1881.

⁴⁰ Tapio 62 6. 8. 1881.

⁴¹ Hbl 267 18. 11. 1881.

⁴² ST 136 19. 11. 1881, lehti ilmoittaa lainaavansa Tampereen Sanomien lähetettyä kirjoitusta.

Tässä yhteydessä ei ole tarpeellista ryhtyä pohtimaan ehdotetun salaturmasakon oikeutusta enempää kuin sitäkään, olisiko sellaisen määrääminen ollut tehokas keino. Käyty laajahko keskustelu osoittaa kuitenkin useiden olleen siinä käsityksessä, että vapaaehtoisilla toimenpiteillä ei pystytty saavuttamaan minäkäänlaisia positiivisia tuloksia taistelussa susia vastaan. Nämä kirjoittajat — epäoikeudenmukaiseksi ajatusta ei kukaan väittänyt — olivat myös sitä mieltä, että paikkakunnan asukkaat olivat laiminlyöneet velvollisuutensa susien häytyttämisessä.

Niin sanomalehtien kuin arkhiveisujenkin sivuilla valuvat äitien kyyneleet sekä ehdotukset salaturmasakoista olivat kaikki tarkoitetut ennen muuta herättämään rahvasta toimimaan susia vastaan. Aivan samaan tulokseen pyrittiin ilmeisesti sillä palkintolupauksella, jonka senaatti antoi kesällä 1881. Se näet lupasi kaiketi huikeana pidettävän 500 markan palkintosumman tapetusta ihmisryöstäjästä. Tätä tapporahaa ja sen mahdollista saantitapaa lehdistössä suuresti hämmästeltiin ja moitittiin. ”Viidensadan markan palkinnon saapi Turun seuduilla sellaisen suden tappaja, joka toteen näytettävästi on ihmisiä ahdistanut tai surmannut. Pitääkö nyt metsästäjän sutta tavatessaan ensin antaa sen purra itseänsä, ennenkuin sen ampuu, vai kuinka on toteen näytettävä että susi on ihmistä ahdistanut, se kun ei tavallisesti vieraita miehiä odottele, eikä valitettavasti pyssymiehetkään ole silloin saapuvilla kuin susi lapsiraukkoja syö.”⁴³ Sanomalehtien sopi piruilla, mutta ilmeisesti oli palkkio tarkoitettu sitä varten, että rahvas itse varustautuisi tappamaan pihalle ryntäävän suden sekä pitäisi aina ladattuina vanhat luodikot tuvan seinällä pikaista käyttöä varten.⁴⁴ Koskaan ei tätä 500 markan palkkiota maksettu kellekään.

Oli tärkeätä saada myös sivistyneistön mielipiteet nostetuksi vaatimaan petojen pikaista hävittämistä. Tämä osa kansaa pystyisi lisäksi rahvasta paremmin esiintymään — nykyaikaista termiä käyttäen — viranomaisten painostusryhmänä, sillä jo verraten varhaisessa vaiheessa kävi ilmi, että vain hallitusvalta pystyisi todella tehokkaaseen toimintaan. Uuden metsästysasetuksen säätämisen jälkeen oli perustettu metsästysseuroja, joihin ennen muuta kuului herrasmiehiä. Nämäkin oli saatava rekrytoituiksi susien vastaiseen rintamaan. Ilmeistä kuitenkin on, että tämä yleisen mielipiteen voimakas nostattaminen susien hyökkäyksiä vastaan oli täysin tietoisista toimintaa: nimenomaan haluttiin saada koko kansa sotaan petoja vastaan.

Jo Tampereen lapsenryöstöjen yhteydessä viitattiin susien hyökkäysten tuottamaan kansalliseen häpeään. Tampereen Sanomat kirjoittivat, kuinka jatkuvista surmatöistä huolimatta ”vaan jahnustellaan täydessä velttoudessa ja huolimattomuudessa”. ”Aika olisi jo heittää uinaileva pitkäpiimäisyys, kun tapaukset Suo-

⁴³ UStr 172 30. 7. 1881.

⁴⁴ Samaan sävyyn tarkasteli asiaa myös Helsingfors Dagblad, mistä ks. HD 206 2. 8. 1881.

men kirkonkylissä ovat samaa laatua mitä kerrotaan Afrikan erämaista.”⁴⁵ Mustassa maanosassa asui villejä, barbaarisia heimoja alkukantaisine hirvittävine tapoineen ja nyt näytti, että kotomaamme ei olisi päässyt yhtään pidemmälle sivistyksen tiellä. Tämä oli ajan käsityksen mukaan kova syytös ja vertaus. Hufvudstadsbladetissa kirjoitettiin, että ensimmäinen tapaus Pirkkalassa oli onnettomuus, toinen tapaus Ylöjärvellä rikos ja kolmas Hämeenkyrössä häpeäpilkku. Rikos siksi, että se osoitti rikollista välinpitämättömyyttä ensimmäisestä onnettomuudesta ja kolmas häpeäpilkku siksi, että sellainen uutinen tulisi kiertämään kaikissa maailman sanomalehdissä. Nyt tultaisiin sanomaan, että Suomessa susien suorittamat lasten surmaamiset eivät herättäneet sen suurempaa huomiota, kuin jos pedot veisivät koiran tai lampaan. Lehti kyseli, voiko tällainen maa ja kansa lukea itsensä sivistyneeseen maailmaan kuuluvaksi. Vaikuttaa siltä, että kirjoittajan käsityksen mukaan Suomen nimen joutuminen kaikkialla maailmassa huonoon huutoon oli vielä pahempaa kuin tapahtuneet lastensurmat sinänsä. Uusi Suometar totesi sekin puolestaan, kuinka ”semmoiset tapaukset tahraavat kansamme kunniaa”. Jokaisen kansalaisen ylle lankesi lastenryöstöistä synkkä varjo.⁴⁶

Kun sudet vuonna 1880 olivat vieneet 10 lasta kirjoitti Hufvudstadsbladet Lai-tilan, Paimion ja Vehmaan saavuttaneen eurooppalaisen maineen. Monet niiden susista ovat sankarin maineessa, mutta miehistä ei yksikään. Saadaksemme maineemme takaisin Euroopan silmissä, olisi uusittava niin hallintoa kuin lakejakin, muuten maineemme kiirii ei vain Eurooppaan, vaan aina Aasiaan asti.⁴⁷ Samanlaisia käsityksiä esitti myös Morgonbladet, joka lausui, että olankohautuksella ei susien tappotyöstä kukaan suomalainen enää voi selvitä. Maan ylle lankeava häpeätahra kosketti myös jokaista kansalaista. Vastedes jokainen, joka mainitsi ulkomaalaiselle oman kansallisuutensa, saisi hänet ajattelemaan: ”Suomalainen? Todellakin, se on se kansa, joka sallii susien syödä lapsiansa.” Lehti kertoi myös Times-lehden kiinnittäneen huomiota maahamme. Oliko tämä maailmanlehti viimeinkin huomannut maassamme tapahtuneen lainsäädäntötyön merkityksellisyyden, tieteellisen työskentelyn, taiteelliset saavutuksemme tai teollisuutemme edistysaskeleet? Kenties lehti oli huomannut suomalaisen voin, jonka kanssa englantilaiset olivat ensi kertaa päässeet tekemään tuttavuutta? Viimeinkin oli maamme päässyt varjosta esiin tuon maailmankuulun lehden palstoilla. Valitettavasti ei mikään noista mainituista asioista ollut saanut osakseen huo-

⁴⁵ TreSa lisälehti 31 4. 8. 1877.

⁴⁶ Hbl 138 17. 6. 1877. — UStr 3 4. 1. 1882.

⁴⁷ Hbl 254 31. 10. 1880.

miota, vaan Suomi-otsikon alla kerrottiin, kuinka sudet syövät Suomessa lapsia. Se oli ainoa asia, jonka englantilaiset saivat tietää Suomesta.⁴⁸

Aivan vastaavanlaiset tunnelmat tulivat vastaan myös Uuden Suomettaren palstoilla. Kun 10 lasta oli Turun tienoilla joutunut suden suuhun, lehti kirjoitti: ”Tällaista ei ole tiettävästi koskaan ennen tapahtunut meidän eikä missään sivistyneessä maassa. Niin ei voi, niin ei saa enään tapahtua. Jos niin vastakin tapahtuu, on se saattava meidät häviämättömään häpeään. Kaikki inhimilliset tunteemme kuohuvat; kysytään, villejäkö asuu siinä maassa, missä moista voi tapahtua, onko miehuutta ja mieltä, lakia ja järjestystä, yhteiskuntaa ja hallitusta siinä maassa, joka ei edes kykene suojelemaan turvattomia lapsiansa petoeläimiltä.” Sitten Kivennavan suden tuhotöiden oli suomalainen yhteiskunta paljon muuttunut. Paitsi, että nyt koko kansa tiesi Turun seudun tapahtumat, yhdisti lennätin meidät myös muuhun Eurooppaan ja nyt näytti Turusta Lontooseen olevan huomattavasti lyhyempi matka kuin kolmisen vuosikymmentä aikaisemmin oli ollut Kivennavalta Helsinkiin. Karjalan Kannaksen lastensurmien aikoihin ei maassamme vielä voida sanoa olleen juuri mitään, mitä voitaisiin luonnehtia yleiseksi mielipiteeksi. Nyt ei ainoastaan koko kansa ottanut kantaa Varsinais-Suomen tapauksiin, vaan Euroopan mielipiteet tuntuivat painavan vaa’assa sangen suurin punnuksin.

Uusi Suometar myönsi sensaationhalun ajaneen eurooppalaisia lehtiä, mutta se ei asiaa paljon parantanut. ”Ulkomaan sanomalehdet halukkaasti hakevat semmoisia uutisia, jotka nostavat karvat pystyyn heidän lukijainsa päässä. Harvoin saadaan niissä lukea mitään meidän maasta; mutta jok’ainoa kertomus lapsesta, jonka sudet ovat Suomessa syöneet, on kiertänyt Euroopan sanomalehdissä. Tällä hetkellä luetaan Laitilan, Paimion ja Vehmaan nimet kaikkialla meidän maailman osassa ja kaikkialla herättävät ne inhoa. Se on surkeata, se saattaa maamme pahaan maineeseen, se tekee meidän kurjiksi Euroopan silmissä.” Tämä oli lehden pääkirjoituspalstalla.⁴⁹ Vähän aikaisemmin oli pakinapalstalla todettu ulkomaalaisten ajattelussa olevan perää. ”Syystä saattavat ulkomaalaiset, jotka kyllä tällaisista asioista tietoja saavat ruveta kysymään: mimmoinen yhteiskunnallinen järjestys semmoisessa maassa on, jossa ei ole sen suurempaa turvaa henkeä vastaan, kuin että metsänpedot raatelevat ja surmaavat ihmislapsia niinkuin elukoita? Onkohan Suomessa mitään järjestettyä yhteiskuntaa ensinkään?”⁵⁰

Helsingin lehtien kirjoitukset kiirivät myös maaseutukaupunkien julkaisuihin,

⁴⁸ Mbl 122 29. 5. 1880. — Lehti mainitsee pääkirjoituksessaan, että Times-lehdessä oli ollut 5. 3. 1880 artikkeli nimeltä ”Finland”, jonka ajatuksia sitten lehdessä seurailtiin. Olen tilannut tämän artikkelin HYK:n kautta Kööpenhaminasta, mutta en ole saanut. Minulle on ilmoitettu, että k.o. artikkelia ei löydy.

⁴⁹ UStr 129 27. 10. 1880, pääkirjoitus otsikolla ”Kuinka kauan saavat sudet syödä lapsiamme?”

⁵⁰ UStr 20. 10. 1880, pakinasta ”Kirje Helsingistä. 108”.

jotka myötäilivät tätä kirjoittelua. Kuopiossa todettiin susien surmatöistä kirjoitettavan ”ympäri Eurooppaa, eikä sellainen maine tuota kunniaa maallemme”.⁵¹ Hämeenlinnassa sanottiin tapausten olevan ”alentavan sivistyneelle ihmiskunnalle”.⁵² Sanomia Turusta löi lisää löylyä ja totesi, että ”tämä kaukainen Suomi on jonkun hottentottien maan vertainen”.⁵³ Mitään suorastaan uutta käytyyn keskusteluun eivät maaseudun lehdet tuoneet, ne vaan kaikuna toistivat jo ennen sanottua.

Kaiken kirjoittelun viimeinen osoite oli valtiovalta. Vaikka Euroopan laajuisen häpeä lankesi jokaisen kansalaisen päälle, oli yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpito, lakien voima ja vaikutus sekä kansalaisten turvallisuudesta huolehtiminen ennen kaikkea valtiovallan asia. Samalla kun lehtien kirjoittelu loi yleistä mielipidettä maahan, se kääntyi suoraan valtiovallan puoleen ja vaati toimenpiteitä kansallisen häpeän pois pyyhkimiseksi.

Erittäin arkaan kohtaan osui jatkuvasti toistettu väite, ettei maamme voinut enää lukea itseään sivistysvaltioiden joukkoon susien tuhotöiden vuoksi. Kieli- ja taistelu oli tällöin verraten kiivasta ja molemmat osapuolet korostivat voimakkaasti sivistyksen merkitystä ja omaa osuuttaan kansallisen sivistyksen luomisessa.

Euroopassa ilmeisesti todella tunnettiin huolta Suomen susitilanteesta. Turussa lausuttiin ilo siitä, että susien uhkaamissa kunnissa oli ryhdytty tehokkaisiin toimiin, sillä ”kyllä se asia jo oli katala, kun huhu ’susien maasta’ kävi aina Englannissa ja siellä jo ruvettiin tuumimaan pyssymiesten lähettämistä tänne susia ajamaan. Eihän se olisi ollut aivan odottamatonta, jos olisimme tänne saaneet noita Albionin urheita sporttimiehiä, kun tuo sitten olisi tapahtunut, että tuo mainio sportti kerran olisi tuottanut varsinaista hyötyä. Mutta kenties tulemme omillamme toimeen, kun vaan kerran asia on saatu alkuun.” Tarina kerrottiin nimenomaan siinä tarkoituksessa, että se kohottaisi Turun seudun asukkaissa kansallista tunnetta ja saisi heidän yrittämään entistä voimakkaammin susien hävittämistä, ettei peräti Englannista asti tarvitsisi tulla tänne kykenemättömiä suomalaisia auttamaan.⁵⁴ Jo aikaisemmin oli lehti kehottanut ripeämpiin toimiin ja varmemmaksi vakuudeksi kirjoittanut: ”Täytyipä täällä Turussa vihdoin toimeenpanna kokous, jossa keskusteltiin susien hävittämisestä. Se oli aivan paikallaan se kokous, sillä varmaan olisi pian Saksassa tai Ranskassa ruvettu tuumimaan, mitenkä Suomen susia estettäisiin syömästä lapsia.” Ellemme itse pystyisi hoitamaan omia pulmiamme, niin toiset kyllä osaisivat panna ne kuntoon meidän häpeäksemme.⁵⁵

Suomalaiset lehdet eivät ainoastaan vedonneet ulkomaihin saadakseen enemmän vauhtia omiin kansalaisiinsa, vaan neuvoja on ulkomailta maahamme to-

⁵¹ Tapio 87 3. 11. 1880.

⁵² Häm 61 3. 8. 1881, pakina ”Susista y.m.”.

⁵³ ST 88 30. 7. 1881.

⁵⁴ ST 141 4. 12. 1880.

⁵⁵ ST 129 6. 11. 1880.

siaan tullut. Loppuvuodesta 1882 kirjoitti Helsingfors Dagblad, että Suomen susitilanne herätti jatkuvasti ulkomaalaisten huomiota. Pari vuotta sitten oli eräs apteekkari sisä-Venäjältä laatinut oman ehdotuksensa asian ratkaisemiseksi ja nyt oli eräs henkilö Lontoosta lähettänyt pitkän ja yksityiskohtaisen kirjeen kenraalikuvernöörille ja antanut neuvoja tilanteen korjaamiseksi.⁵⁶

Susien tuhotöiden katsottiin siis tuovan maallemme kansallista häpeää, kuten edellä on monessa lainauksessa todettu. Tätä taustaa vasten ymmärtää innon, millä lehdet julkaisivat yksityiskohtaisia kuvauksia susien tuhotöistä muissa maissa ja tietenkin nimenomaan vanhoissa sivistysmaissa. Hämäläinen kertoi, kuinka Ranskassa sudet olivat tehneet suuria tuhoja, kunnes 1797 oli järjestetty yleinen jahti koko valtakunnassa. Siinä oli surmattu 7531 petoa, jonka jälkeen tilanne oli huomattavasti parantunut. Saksassa olivat sudet tehneet tuhotöitään Napoleonin Venäjän retken jälkeen ja 1815—1819 oli maassa maksettu lehden mukaan ”äärettömiä summia niiden tappamisesta”. Liivinmaalla sudet niinkään olivat tehneet suunnatonta vahinkoa 1820-luvulla. Lehti luetteli susien tappamien eläinten lukuja ja totesi: ”Tästä nähdään, mikä kauhea vitsaus niistä saattaa syntyä, ellei niitä aikanaan ruveta hävittämään.”⁵⁷

Erittäin mieluisasti tuntuivat lehdet kertovan tapauksista Ruotsissa 1820—1821. Tällöin susi oli käynyt kaikkiaan 24 ihmisen kimppuun ja näistä suurin osa oli kuollut. Kertomus oli kahdessa mielessä hyödyllinen. Siinä osoitettiin, että sellaisessakin sivistysmaassa kuin Ruotsi, saattoi joku susi villiintyä. Artikkelissa kerrottiin myös, kuinka susi jo saman talven lumilla oli saatu pois päiviltä, joten esimerkki kuitenkin oli seuraamisen arvoinen.⁵⁸ Toisaalta muistettiin myös mainita, että Ruotsin susi oli talvitappaja, ja runsailla lumilla oli paljon helpompaa sudenpyytäminen kuin Turun seuduilla, jossa susi kävi kesäaikaan lasten kimppuun. Talvet Turussa olivat olleet vähälumisia, olipa paikoin puhuttu suoranaisesta lumettomuudestakin.

Ihmisen voimattomuutta petojen uhan edessä kuvastavat monet ilmeisen toissaan tehdyt mielettömät ehdotukset, joiden noudattamista kukaan asiantuntija vakavissaan tuskin voi ajatella. Yhden tällaisen ryhmän muodostivat neuvot, joissa kehoitettiin käyttämään lapsia susien syötteinä. Åbo Underrättelserin kirjoittaja ehdotti kylien liepeille rakennettavaksi aitauksia, joissa pensaiden seassa näkymättömissä olisi lava. Kun sudet olisivat hyökänneet kylään, olisi lavalle sijoitettava lapsi itkemään, jolloin pedot tunkeutuisivat aitaukseen. Lavalla syöttinä oleva lapsi voisi ilmoittaa sopivalla tavalla esimerkiksi

⁵⁶ HD 296 31. 10. 1882.

⁵⁷ Häm 3 10. 1. 1880, lehden artikkeli on yli sivun laajuinen ja sen otsikkona oli ”Luonnon-valtakunnasta”.

⁵⁸ AU 214 10. 8. 1881 ja HD 212 8. 8. 1881. Lehdissä lainattu artikkeli oli ”Vargars anfall på Menniskor” ja se oli julkaistu Tukholmassa ilmestyvässä aikakauskirjassa Tidskrift för Jägare och Naturforskare 5 Maj 1834, s. 917—923. Tämä aikakauskirjan numero on saatavissa myös HYK:ssa.

pillillä kyläläisille, pedon tai petojen saapuneen aitaukseen. Hufvudstadsbladetin kirjoittaja puolestaan ehdotti lapsen laitettavaksi katolle tai vintille itkeskelemään ja houkuttelemaan sudet paikalle, josta ne olisi mukavaa ampua hengiltä.⁵⁹ Uudessa Suomettaressa ei tyydytty yhteen syöttiin, vaan kehoitettiin asettamaan ”joitakuita lapsia leikkimään ja meluamaan lastenkaltaisiksi tehtyjen kuvain ympärille”. Lasten äänet houkuttelisivat pedot paikalle. ”Lapset tarvitsivat olla aukeikolla niin paljon [niin kauan aikaa?], että jahtimiehet ehtisivät kutsua suostutulla merkillä heidät luokseen tai piiloon, sutten lähestyessä näköpiirille, mutta lasten kuvat jäisivät seisomaan ja sudet ainakin hyökkäisivät niitä kohden; jolloin tulisi melkein yht’aikaa ampua jokaisen.” Ehkä viimeksi lainatulla kirjoittajalla oli hienoisia epäilyksiä menetelmänsä mahdollisuuksista, koska totesi syöteiksi asetettavista lapsista, että ”heidän niin iäkkäitä pitäisi kuitenkin olla, että tietäisivät tehtävänsä”.⁶⁰ Vaikka kaikki nämä ehdotukset olivat toimitukseen lähetettyjä kirjoituksia, osoitti niiden julkaisemistapa kuitenkin, ettei niitä oltu pantu lehteen miksikään pilapaloiksi.

Yksinkertainen ja esittäjänsä mielestä varmasti tehokas oli suunnitelma, jonka mukaan Porista Suomenlahteen muodostettaisiin miehistä ketju, joka ajaisi sudet mereen pyssymiesten ammuttaviksi. Matka oli 15—18 penikulmaa, jolle matkalle kirjoittaja laski tarvittavan 15 000—18 000 miestä. Yöllä olisi kullakin kädessään värilyhty. Niin taivallettaisiin poikki metsien ja vainioiden ja probleema ratkeaisi kerralla. Rannassa olisi pyssymies ruuhessa joka 50 metrin päässä. Toimikunta pitäisi asettaa viipymättä ja käskyn saaneet, mutta poisjääneet pantaisiin vankilaan.⁶¹

Jotkut kirjoittajat puolestaan olivat valmiita hakemaan apua Turun kuuluisasta Kakolasta. Siellä istui ”elinkautisena vankina eräs vanha suden tappaja nimeltä Samuel Peränen, joka useita vuosia oleskeli väärällä passilla Viipurin läänissä... ja tappoi paljon susia...” Vaikka uutinen kierteli lehdissä ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että vanha sudentappaja haettaisiin entiseen toimeensa, rohkeni Sanomia Turusta kuitenkin epäillä, ettei hänen kuitenkaan ”sallittane taitoansa tässä kohdin näyttää”.⁶²

Ongelma oli kuitenkin yhä olemassa ja se tunnettiin koko maassa todelliseksi kansalliseksi häpeäksi. Jo yksin kunnian vaatimukset tuntuivat edellyttävän kotimaista ratkaisua. Topeliuksen resepti — kuten jo aikaisemmin on osittain todettu — oli sinänsä yksinkertainen. Mikä olisi luonnollisempaa kuin että useat

⁵⁹ AU 216 12. 8. 1881. Kirjoitus julkaistiin otsakkeen ”Från allmänheten” alla. — Hbl 271 A 23. 11. 1881.

⁶⁰ UStr 282 6. 12. 1881. Otsakkeena oli ”Sananen susista” ja sen mainittiin olevan ”Lähetetty”.

⁶¹ UStr 264 15. 11. 1881.

⁶² Uutinen oli alunperin Östra Finland lehdestä ja myös Hämäläinen (89 6. 11. 1880) antoi ymmärtää häntä voitavan käyttää susijahdeissa. Epäävän kannan lausui Sanomia Turusta 129 6. 11. 1880. Turkulainen lehti mainitsee vangin nimeksi Samuli Peräsaari.

rohkeat metsästäjät joka pitäjässä, missä lasten ryöstöjä on tapahtunut, yhdistyisivät ja julistaisivat sodan susia vastaan. Eivät nevat, suot, tai edes tiettömät erämaat kykenisi suojaamaan maan vihollista siitä päivästä lähtien, kun päätäväiset miehet olisivat ojentaneet toisilleen kätensä ja vannoneet, että yhteisen vihollisen on kuoltava. Tällaisia miehiä ei kuitenkaan ollut. Siitä huolimatta Topelius oli erittäin närkästynyt ajatuksesta kutsua ”joukottain venäläisiä suden metsästäjiä vapauttamaan suomalainen talonpoika hänen omien metsiensä pedoista”.⁶³

Tässä asiassa Topelius ilmeisesti oli yleisen mielipiteen tulkki. Jo noin vuotta aikaisemmin oli Kajaanissa kerätty listoilla rahaa ”sitä varten, että joko Kajaanin puolesta tai Pohjanmaan kanssa yhteisesti lähetetään joku sudentappaja Turun puoleen”. Erikoisesti toivottiin saatavan rahaa niin runsaasti, että voitaisiin lähettää sekä pyssyllä, ajamalla, sangoilla että haudoilla pyytäviä miehiä varmemman tuloksen takaamiseksi. Kansallisen kunnian vaatimukset olivat saaneet kajaanilaiset liikkeelle. ”Muuten meistä ei ole mieluista se että Venäjältä tilataan sudentappajia. Ne ovat miehiä siellä missä sudet kulkevat suurissa karjoissa ja karkaavat pyssymiesten päälle.” Kajaanilaiset muistivat myös vedota varakkaampien seutujen ihmisiin, että nämä keräisivät omasta puolestaan rahaa ja lähettäisivät miehiä Turun puoleen.⁶⁴

Ainakin Hangossa toimeenpantiin kaupungin asukkaiden ja siellä kesänsä viettävien kylpyvieraiden keskuudessa rahankeräys susien päänmenoksi. Kootuista 200 markasta muodostettiin ns. Hangon palkinto, joka luvattiin antaa elokuun 15. päivän jälkeen susipitäjissä ensimmäisen suden tappaneelle henkilölle.⁶⁵ Kolme kuukautta palkinto sai odottaa noutajaansa.⁶⁶

Hicman pilkallisesti kyseli Åbo Underrättelser pääkirjoituksessaan, missä on nyt se kansa, joka voi luopua kaikesta muusta paitsi kunniastaan. Ei suinkaan vain lounais-Suomessa. Ei, tämän kansan täytyy tuottaa mailleen karjalaisia, vöyriiläisiä ja lopulta jopa lappalaisia puolustamaan itseään heidän lapsiaan raatelevaa sutta vastaan sillä aikaa, kun he itse makaavat. Niin pitkälle ei lehti tässä kirjoituksessaan mennyt, että olisi rohjennut ehdottaa avun hakemista rajojen ulkopuolelta.⁶⁷

Yhtälailla kuin Kajaanissa, Hangossa ja Turussa tunnettiin kansallista oman-

⁶³ Hbl 267 18. 11. 1881, ”Skydd för Finlands barn!”

⁶⁴ UStr 283 7. 12. 1880. Tähän mennessä ei lehdissä oltu vielä pohdittu venäläisten sudentappajien kutsumista maahamme, joten asian on täytynyt kierrellä ympäri maata yleisenä keskustelun aiheena.

⁶⁵ ÅU 222 18. 8. 1881. Summan luovutti lääninsihteeri H. N. Schlüterille insinööri E. Qvist. Summan suuruuden painoi lehti harvennuksella. Otsikkona oli uutisella ”Hängö-premien”.

⁶⁶ Palkinnon sai eräs torpparin renki Yläneen pitäjän Kolinummen kylässä vasta seuraavan marraskuun lopulla. Lisäksi hän sai kunnan ja valtion lupaamat tapporahat. Ks. tästä seuraava luku sekä ÅU 326 30. 11. 1881.

⁶⁷ ÅU 214 10. 8. 1881.

arvontuntoa loukatun myös Viipurissa. Susien aikaansaannokset olivat herättäneet huomiota myös keisarikunnassa. ”Nämä tällaiset kertomukset ovat jo käyneet niin monilukuisiksi, että Venäläisetkin sanomalehdet ovat nykyään saaneet siitä häväistystilaisuutta kuinka ’Suomessa syötetään lapsia susille’ j.n.e. Tämä seikka ei olekaan enään mikään joutava huuto, sillä nuo lakkaamattomat uutiset susien tuho töistä ja lasten ryöstämisistä, alkaivat kauhistuttamaan kaikkia ihmisiä.” Muualla Euroopassa tunnettu mielenkiinto ei herättänyt samanlaisia reaktioita kuin venäläisten kirjoittelu, jonka Ilmarinen-lehti katsoi olevan maatamme loukkaavaa, jopa häpäisevää.⁶⁸ Englantilaisia pidettiin Albionin uljaina poikina, mutta venäläisten kannanotot katsottiin lähinnä ilkeydestä johtuviksi.

Vanhoihin keinoihin ei katsottu enää voitavan luottaa, siksi koetettiin keksiä uusia. Koska jahdit säännöllisesti epäonnistuivat, oli lähellä ajatus saada niihin kurinalaista joukkoa.⁶⁹ Syntyi vaatimus sotaväen käyttämisestä suden ajoin. Tietenkin myös sotaväen aseistus ja ampumataito koettiin huomattavasti paikakuntalaisia paremmaksi. Jo toukokuussa 1880 ensimmäisten lasten ryöstöjen jälkeen vaadittiin Hufvudstadsbladetissa pääkirjoituspalstalla lähetetyssä kirjoituksessa sotaväen käyttämistä hyvin laajassa mitassa. Takuumieheksen manasi kirjoittaja keisari-suuriruhtinaan, jolla ei voinut olla muuta kuin hyvää sanottavana siitä, että hänen suomalaisia alamaisiaan autettaisiin.⁷⁰

Syksyllä samana vuonna Helsingfors Dagblad vetosi sotaväen asiaan puuttumista vaatiessaan Kivennavan kolme vuosikymmentä aikaisemmin sattuneisiin lastensurmiin. Lehden mukaan oli sotaväen toiminta saanut aikaan tilanteen laukeamisen ja surmat olivat loppuneet.⁷¹ Dagbladin ajatuksiin sotaväen käyttämisestä yhtyi kaksi muuta pääkaupunkilaista ruotsinkielistä lehteä. Ne veivät vaatimuksensa kansalliselle tasolle. Hufvudstadsbladetin kirjoittaja kannatti ajatusta vain sillä edellytyksellä, että vanhaa Suomen kaartia käytettäisiin ajoin, koska kyseessä oli nimenomaan kansallinen kunnia.⁷² Saman kannan otti myös Morgonbladet. Sen mukaan ei voisi tulla kysymyksenkään, että venäläistä sotaväkeä käytettäisiin suojelemaan suomalaisia lapsia pedoilta. Lehdet eivät tuntuneet tyytyvän vähempään kuin koko pataljoonaan. Ajatukseen yhdyttiin Jyväskylässäkin: ”Miksei hän se laatuun kävisikin, että annettaisiin kaartin pataljoonan tehdä retki niille susisille seuduille ja siellä yhdessä kansan kanssa toi-

⁶⁸ Ilm 17. 8. 1881.

⁶⁹ AP 251 28. 10. 1880. Lehdessä nimenomaan todettiin, että rahvaan kurittomuus vaati sotaväkeä jahtiin.

⁷⁰ Hbl 116 B 22. 5. 1880.

⁷¹ HD 290 25. 10. 1880. Myös numerossa 301 5. 11. 1881 HD:ssä vaadittiin Suomen kaartia jahtiin.

⁷² Hbl 254 31. 10. 1880. Artikkelin oli laaja ja esitetty ajatus vain osa siitä.

mittaa oivallinen sudenjahti.”⁷³ Kaikki eivät kuitenkaan jaksaneet uskoa mahdollisuuteen saada sotaväkeä suden ajoon ja näin Åbo Postenin toimitus katsoi olevan aiheellista lausua epäilynsä julki.⁷⁴ Ehkä toimitus pelkäsi toiveen kaartin jahtiin saamisesta lisäävän entisestään kansalaisten flegmaattisuutta. Miksi tehdä mitään, kun Suomen kaarti pian saapuisi panemaan asiat järjestykseen. Vaikka Inkerinmaalla 1840-luvulla kaartin komppanian päällikkönä joukkonsa kanssa susijahdissa ollut kirjoittaja todisti, että tulokset sotaväen ja paikallisten asukkaiden yhteisestä yrityksestä hovijahtimestarin johdolla olivat täysin tuloksettomia, palattiin lehdissä jatkuvasti vaatimukseen saada suomalaista sotaväkeä susialueille ratkaisemaan koko pulma yhdellä kertaa.⁷⁵ Ennen pitkää myös lopetettiin puhe pelkästään suomalaisen sotaväen kelpaavuudesta. Åbo Posten ilmaisi katkeruutensa lausumalla, että sotaväkeä kyllä käytettiin ruhtinaallisten metsästysluveissa, mutta missä sitä todella olisi tarvittu, siellä sitä ei nähty koskaan. Lehti antoi ymmärtää Nousiaisissa järjestetyn suuren ajon epäonnistuneen sotaväen puutteen vuoksi, kun jahtiväki oli jälleen kerran ollut täysin kuitonta.⁷⁶

Sanomalehdistö oli onnistunut luomaan voimakkaan yleisen mielipiteen, joka vaati pontevia ja tepsiviä keinoja susien päänmenoksi. Tähän opinioihin oli onnistuttu liittämään runsaasti kansallisia tunteita, joiden varassa se paljolti lepäsi. Vähitellen oli lehdistön kuitenkin todettava, että yrityksistä huolimatta ei tappajasusia tunnuttu saatavan hengiltä. Siellä täällä alkoi näkyä kirjoituksia, joissa todettiin omien keinojen tehottomuus. Jo tammikuussa 1881 eräs Åbo Underrättelserin kirjoittaja totesi, että huolimatta lukuisten myrkkyyhaaskojen asettamisesta ja erinomaisten metsästäjien kutsumisesta Turun seuduille ei yhtään sutta oltu saatu kaadetuksi. Kirjoittaja sanoi varovaisesti, ettei hän epäile metsästäjä Vornasen hyviä ominaisuuksia sudenpöytäjä, mutta silti hän painotti välttämättömyyttä oppia sudenmetsästyksen taito, hankkia todellisia susikoiria Venäjältä ja ehkä todellisia sudenmetsästäjiä Liivinmaalta.⁷⁷

Kesällä 1881 kirjoitti Sanomia Turusta pääkirjoituksessaan: ”Tapporahat ovat koroitettut, suuria sudenajoja on toimeen pantu, mainioita pedonpöytäjiä on käynyt niillä tienoilla, missä ihmissyöjiä susia on löytynyt, petojen pen[t]uja on metsistä haettu, löydetty ja tapettu, myrkkä on pedoille tarjottu j.n.e. Mutta kun herttainen kesä tuli meitä tervehtimään, rupesivat verihimoiset pedotkin

⁷³ Mbl 257 4. 11. 1880. — Keski-Suomi 87 30. 10. 1880. Artikkelin oli pääkirjoitus otsikonaan ”Taas susi syönyt lapsen”.

⁷⁴ AP 251 28. 10. 1880. Kirjoitus oli lehteen lähetetty ja toimitus kommentoi sitä.

⁷⁵ AU 304 7. 11. 1880. Vaikka jahdissa oli ollut koko kaartin komppania ja lisäksi 800 talonpoikaa lähes kaksi viikkoa, ei tuloksia oltu saatu aikaan, eikä yhtään sutta surmatuksi. — Sotaväkeä vaativista artikkeleista ks. esim. HD 301 5. 11. 1881 ja AP 256 5. 11. 1881 sekä ST 135 17. 11. 1881.

⁷⁶ AP 256 5. 11. 1881.

⁷⁷ AU 10 12. 1. 1881. ”Korrespondens. Mariehamn, den 7 januari.”

taas käymään vierastamassa. Yhden saaliin toisen jälkeen ovat he jo vieneet ja varma on, että petojen tapporetket yhä edelleenkin menestyvät." Lehti kyseli onko "todella aivan mahdotonta tässä kohden ryhtyä semmoisiin toimiin, jotka tuottaisivat edes jotakin hyötyä?" Päätoimittaja vastasi itse: "Meidän maan pedonajajat ovat jo lausuneet mielipiteensä, ovat tehneet, minkä voivat, välttämätöntä on siis hakea apua maamme rajojen ulkopuolelta."⁷⁸ Kaikki tiesivät miltä suunnalta apua oli saatavissa, vaikka sitä ei lehdessä sanottu.

Yhtä helppoa kuin Maarianhaminasta oli antaa neuvoja mannermaalle, näytti myös Pietarista käsin olevan kirjoittaa suomalaisiin lehtiin. Nimimerkki Gammal jägare keisarikunnan pääkaupungista selosti Helsingfors Dagbladissa venäläisten sudenulvojien eli ns. lukashien toimintatapoja. Suden ääntä matkimalla nämä pystyivät saamaan selville petojen sijainnin ja näin jäljittämään niitä silloinkin, kun tavanomaiset keinot eivät auttaneet. Lukashi-menetelmä oli uusi ja Suomen oloihin aikaisemmin koettelematon, joten siitä voitiin toivoa apua.⁷⁹ Ennen pitkää oli lehdissä uutinen, jonka mukaan "maanmiehemme, todellinen valtioneuvos, tohtori Belaejff" oli luvannut ryhtyä Pietarissa toimenpiteisiin hankiakseen joitakin lukasheja Venäjältä avuksi maamme petojahtiin.⁸⁰ Hieman vastahakoisen tuntuisesti kirjoitettiin Åbo Postenissäkin, että kenties ehdotettu venäläisten metsästäjien Turun seuduille lähettäminen sittenkin oli hyvä asia.⁸¹

Z. Topeliuksen monesti lainattuun artikkeliin vastasi Hufvudstadsbladetissa Aleks. Hintze, joka suuresti ihmetteli hänen kannanottojaan. Hintzen mielestä oli käsittämätöntä, miksi jahdeissa ei saisi käyttää sotilaita, jotka olivat opetetut noudattamaan annettuja käskyjä, kun kerran talonpojat olivat niin tyhmiä, että heitä oli mahdotonta saada toimimaan järjestyksessä. Hän ei myöskään kyennyt näkemään mitään pahaa venäläisten sudenmetsästäjien kutsumisessa maahan, koska kelvollisia suomalaisia ei ollut saatavana. Miksi ihmeessä emme käyttäisi ulkomaalaisia opettamaan itsellemme sellaista, mitä emme itse osanneet. "Metsästäjä on ja tulee kaikissa urheilua koskevissa kysymyksissä olemaan kosmopoliitti ja kyseessä olevassa tapauksessa näyttää meistä kaiken kansallisyylpeyden täytyvän väistyä."⁸² Topelius lähti luomastaan suomalaisen miehen ihannekuvasta ja oli sydänjuuriaan myöten järkyttynyt, kun arkinen todellisuus

⁷⁸ ST 188 30. 7. 1881. Kirjoitus on etusivun pääkirjoitus, eikä siinä ole mainintaa kirjoittajasta, joten se ilmeisesti on päätoimittajan käsialaa.

⁷⁹ HD 304 8. 11. 1881 ja HD 322 26. 11. 1881. Molemmat artikkelit on allekirjoittanut Gammal jägare ja ne ovat päivätyt "St Petersburgissa" toinen loka-, toinen marraskuussa.

⁸⁰ HD 317 21. 11. 1881.

⁸¹ AP 260 10. 11. 1881.

⁸² Topeliuksen artikkeli Hbl 267 18. 11. 1881. — Vastaus on parin päivän päästä artikkelin kirjoittamisesta numerossa 269 B (20. 11. 1881). Se oli etusivulla pääkirjoituksen paikalla ja siinä oli allekirjoitus A. Htze. Ei ole epäilystä, että kirjoittaja oli mainittu Aleks. Hintze, jonka valtiovalta oli palkannut johtamaan susia vastaan käytävää taistelua Turun seuduilla marraskuussa 1880. Tämä selittää myös Hintzen vastauksen nopeuden. Hintzen kuvaus toimistaan ks. ST 21 22. 2. 1881 ja ST 22 24. 2. 1881.

osoittautui kokonaan toisenlaiseksi kuin kansallinen ihannehahmo. Hintze puolestaan suhtautui asiaan puhtaasti käytännöllisesti. Hänen mielestään oli pyrittävä käyttämään kaikkia mahdollisia keinoja tilanteen ratkaisemiseksi. Kun kotimaiset keinot eivät olleet auttaneet, hän oli valmis kokeilemaan venäläisiä tapoja, jos ne hyvinkin tepsisivät. Susihan oli ilmeisesti sekä Venäjällä että Suomessa samanlainen peto.

Vielä senkin jälkeen, kun venäläiset lukashit olivat osoittaneet sudenpyynnissä tehokkuutensa ja heidän metsästystapansa oli todettu erinomaiseksi, saatettiin heidän toimintansa Suomessa tuntea voimakkaasti kansallistunnetta loukkavaksi. Niinpä Tampereen Sanomat oli valmis myöntämään rajantakaisten metsästäjien ansiot: "Parahiten ovat onnistuneet suden pyynnissä nuot Venäjältä sitä varten tänne tuodut n.k. 'lukaschit' tahi suden ulvojat, ja lieenee siis heidän käyttämät keinonsa ja pyyntitapansa paraammat ja tehokkaammat petoja menettämään." Juuri heidän kykynsä herätti lehden pääkirjoituksen laatijassa kauteutta ja alemmuuden tunnetta. Hänestä "sitä paitsi näyttää tuo seikka jotenkin kummalliselta ja alentavalta, ettei suomen miehet itse taida suojella perheitänsä ja karjojansa luonnollisia vihollisiansa vastaan, eikä keksiä tahi oppia keinoja niitä hävittääksensä." Ennen oli ollut toisin. "Ovathan 'suomen pojat' ja vanhuudesta tunnetut tarkkuudestansa ampumisessa ja ovathan ne ennenkin osanneet eläinääniä matkimalla vietellä pyydettyjä eläviä ampumakoneensa uhriksi. Olisikohan nämät taidot tyyten unhottuneet, vai onko nykyinen sukupolvi niin laiska ja huolimaton, että se ennemmin palkkaa lapsillensa ja omaisuudellensa turvaajia, kuin niitä itse omin voimin ja keinoin suojelee?"⁸³

Myös tamperelainen Aamulehti halusi kokonaan kieltää lukashien välttämättömyyden. Se piti heidän kutsumistaan maahan täysin turhana. Lehti kysyi mitä tehdä petojen lopulliseksi hävittämiseksi ja vastasi: "Kutsuako kaikki Venäjän lukastit tänne? Ei suinkaan; mitään lukassien apua ei siinä liioin ole tarvittu, eikä todellisesti tarvita sinä illoisna ikänä. Jos vielä meille metsästäjille maksettaisiin petojen hävittämisestä kuukauspalkat, kyytipalkat, palkat kukkurakaupoilla kustakin tapetusta sudesta, niin totta vieköön olisi susista jo aikoja tullut sukupuutto. Mutta kukapa on profeetta omalla maallaan."⁸⁴ Epäilemättä lehden kirjoittaja oli oikeassa, että maahan kutsutuilla venäläisillä sudenpyytäjillä, toisin kuin suomalaisilla, oli hyvät palkkaedut. Nämä edut he kuitenkin olivat saaneet vasta osoitettuaan tehokkuutensa.

⁸³ TreSa 5 12. 1. 1884, pääkirjoitus.

⁸⁴ Al 155 27. 12. 1884. Artikkelin "Susien hävittämisestä" pääkirjoitussivulla, kirjoittanut nimim. A. H.

11. TURUN SEUDUN SUSIA VASTAAN TAISTELLAAN JA TAISTELU VOITETAAN

Kun lapsenryöstöt alkoivat, yleinen mielipide vaati tavalliseen tapaan nopeita toimenpiteitä. Kuvernöörin käskystä järjestettiin siis jahti Maskussa, Mynämäellä ja Vehmaalla kesäkuun alussa 1880.¹ Sen jälkeen seurasivat useiden muiden pitäjien jahdit, joilla kaikilla oli jälleen kerran se tavanomainen piirre, ettei mitään petoja edes nähty. Kuten tavallista pitäjät olivat myös ilmeisen halukkaita lykkäämään omaa jahtiaan mahdollisimman myöhäiseen, sillä näin arveltiin lopulta saatavan viimeksi karkoitettua sudet lopullisesti takaisin toisten pitäjien alueille.² Kesäjahdit tiedettiin yleisesti turhiksi, mutta jotain oli kuvernöörinkin yritettävä.

Toistuva ajatus sanomalehdissä näkyy olleen, että niissä pitäjissä, joissa lasten surmia esiintyi, tehtiin tuskin mitään petojen taltuttamiseksi. Tältähän tilanteen täytyi ulkopuolisista helposti näyttää, koska mitään tuloksia ei voitu esittää ja surmateot vain jatkuivat. Todellisuudessa tilanne oli toinen. Jokaisessa pitäjässä ilmeisesti yritettiin parhaan mukaan, mutta kun ei ollut taitoa eikä muitakaan mahdollisuuksia paljoa, jäivät tulokset laihoiksi ainakin sikäli, ettei ihmissyöjäsutta saatu pois päiviltä. Esimerkkinä siitä, mitä yleensä pitäjissä yritettiin, otettakoon tässä kertomus Mynämäen kunnan toimenpiteistä, ”sitten kun susi viime huhtikuun 26 p:nä vei ensimmäisen saaliinsa”. ”Tapporaha paikkakunnalla oli sitä ennen aivan pieni, mutta vaikka kunta onkin köyhänpuolinen, päätettiin toki toukokuun 10 p. että kunkin suden tappajalle maksettaisiin 75 markkaa sekä ilveksen, suden ja ilveksenpennun tappajalle 50 markkaa. — Tämä päätös vaikutti sen, että joukko henkilöitä rupesi tarkastamaan metsiä, johon tarkastukseen myöskin arvokkaita akkoja otti osaa, ja he delmä tästä oli, että toukokuun 18 ja 28 p. tapettiin ilves ynnä neljä penikkaa ja viisi suden penikkaa, jota paitse syyskuussa ansasta saatiin yksi suden ja yksi ilveksen penikka. Siis 12 petoa 5:ssä kuukaudessa. Paitse sitä on pidetty 2 su-

¹ ST 57 20. 5. 1880. Lehden uutisen mukaan ”susien ajo tulee läänin maaherran käskystä pikaisemmasti pidettäväksi Maskun, Mynämäen ja Vehmaan pitäjään kihlakunnissa. Toimenpitoja lienee jo aljettu, mutta päivää, jona ajo alkaa, ei vielä osata määrätä”. Ajon järjestämisestä kerrottiin lehdessä ST 137 25. 11. 1880 ja AU 321 24. 11. 1880.

² Karjalassa oli jahti 7. 6. kuten Maskussa ja Mynämäelläkin. Ruskossa oli jahti 15. 6. ja Marttilassa, Pöytyällä ja Liedossa 20. 6. Näistä ks. ST 136 23. 11. 1880, ST 137 25. 11. 1880, ST 146 21. 12. 1880.

den-ajoa, asetettu metsiin myrkytettyjä haaskoja sekä ansoja y.m.”³ Tuskin yhdessä ainoassa Varsinais-Suomen pitäjässä olisi paljoo enempää voitu tehdä. Kenties olisi voitu rakentaa paljon työtä vaativia susitarhoja tms., mutta ehkä ansoilla juuri tarkoitettiin sudenhautoja tai -tarhoja. Naapuripitäjästä Kalannista kirjoitettiin samassa lehdessä, kuinka susien hyökkäilyn seurauksena ”susitarhojen ja kuoppien tekemiseen ovat useat ryhtyneet”.⁴ Tuloksia Mynämäen pitäjäläisten saavutuksista ei sovi moittia, vaikkeivat ne itse pääasiaan juuri vaikuttaneet, koska tappajasudet yhä vaelsivat vapaina.

Mitä kunnat eivät voineet omin voimavaroin saada aikaan, sitä yritti kansalaiskokous ja -toimikunta Turussa marraskuussa 1880. Koska taidon ja tiedon puute oli havaittu suurimmaksi susien hävittämisen esteeksi, päätettiin kutsua Karjalasta metsästäjiä, ”toimittaa susitarhoja ja susihautoja sekä levittää tietoja miten susia on hävittäminen” sekä ”hankkia taitava mies, joka asettaa myrkytettyjä haaskoja syötiksi susille”. Sovittiin myös ostettavan hyviä pyssyjä ”semmoisille henkilöille, joiden tiedetään harrastavan petoeläinten pyyntiä, mutta sopivain aseitten puutteessa eivät voi harjoittaa sitä”. Voidakseen toimeenpanna suunnitelmansa päätti kokous hankkia rahaa listakeräyksellä Turussa, Uudessakaupungissa ja Salossa sekä muodostaa pysyvän komitean, johon jäseniksi valittiin ”vapaaherra S. W. von Troill, hovioikeuden-asessori W. Björkman, kansakoulujen inspektori A. Berner, kauppiaat W. Th. Holm ja A. Törnudd”.⁵ Niin arvovaltaiseksi kuin toimikunta olikin yritetty muodostaa, eivät sen toimet kuitenkaan johtaneet mihinkään suuriin saavutuksiin. ”Sen varat olivatkin liian pienet voimakkaaseen toimeen. Komitean työn varma vaikutus on näet supistunut siihen että talollinen [Kustaa] Tervoinen [Mietoisista] ampui yhden suden ja karjalan metsästäjät 14 ilvestä. Kieltävä johtopäätös komitean koetuksista on sitä vastoin se että hajalle asetetut myrkytetyt haaskat eivät vie tarkoitukseen — susien hävittämiseen.”⁶

Parhaat mahdollisuudet torjua susien hyökkäykset oli kuitenkin valtiovallalla. Jo Tampereen lastensurmien yhteydessä senaatti oli ottanut selvän osavastuun susia vastaan käytävässä taistelussa ja sen toimenpiteitä on ajan oloihin nähden pidettävä monipuolisina. Turun lastensurmien alettua valtiotalta oli jo ikäänkuin varustautunut toimimaan ja jo toukokuussa 1880 kruunu myönsi petojen tappamisesta yhtä suuren palkinnon kuin aikanaan Tampereen seudun tapausten yhteydessä. Täysikasvuisesta sudesta tai ilveksestä 100 markkaa ja näiden pen-

³ ST 137 25. 11. 1880. — AU 321 24. 11. 1880.

⁴ ST 137 25. 11. 1880. — Artikkelii ”Susia”. Uutisessa kerrotaan Uudenkirkon seurakunnan tapauksista, mutta pitäjän nimi on nykyisin Kalanti.

⁵ AU 300 3. 11. 1880. — ST 133 b 5. 11. 1880.

⁶ Selvitys kansalaistoimikunnan toimista, keräyksistä ja varain käytöstä lehdissä AU 280 15. 10. 1882 ja ST 160 16. 10. 1882. Tilien selitettiin viipyneen siksi niin kauan, kun alitilittäjältä, lähinnä ”karjalaisilta metsästäjiltä” ei oltu saatu selvitystä; nämä puolestaan eivät vielä olleet itse saaneet tapporahaa tapetuista susista.

nuista 50 markkaa. Maksulupaus koski Mynämäen, Vehmaan ja Maskun kihlakunnissa tapettuja petoja. Kun surmatyöt jatkuivat, eikä petojen tappamisesta kuultu, korotti kruunu tapporahan 200 markan ja 100 markan suuruisiksi eli kaksinkertaiseksi aikaisemmasta. Tarjousaluetta laajennettiin ja se käsitti nyt edellisten lisäksi Piikkiön ja Halikon kihlakunnat. Näin suuria palkkioita ilmoitettiin maksettavaksi 1.7. 1881 asti.⁷ Erikoisesti haluttiin varmistua siitä, että jokainen myös tiesi näistä valtion tapporahoista. Tämän vuoksi käskettiin ”herra kuvernöörin kaikissa kirkoissa mainituissa viidessä kihlakunnassa joka sunnuntai sekä paikkakunnan enimmin levinneissä sanomalehdissä aika ajoin talven kuluessa ja ensintulevana kevännä kuuluttaa yllämainitusta, erittäin määrätystä palkinnosta”.⁸

Vaikka läänin kuvernöörillä kreivi Carl Magnus Creutzilla ei ollut suoranaisia valtuuksia käskää kuntia ryhtymään toimenpiteisiin, hän kuitenkin osoitti kiitettävää oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta. Kesäkuun alussa hän kutsui koolle susialueen kruununvoudit ja kehotti heitä huolehtimaan siitä, että niin kruununpalvelijat kuin kunnallishallituksetkin tekisivät velvollisuutensa yhteisen asian hyväksi. Itse kuvernööri matkusteli susien pahimmin vaivaamissa pitäjissä kehoittaen kansaa ryhtymään voimatoimenpiteisiin petoja vastaan.⁹ Pian senaatti suorastaan velvoitti kuvernöörin henkilökohtaisesti tai hänen valtuutettunsa kääntymään valtion koroitettun tapporahan alueella sijaitsevien pitäjien kuntakokousten puoleen sekä vaatimaan kuntien omien tapporahojen tuntuva korottamista. Vähimpänä vaatimuksenaan piti valtiovaltia 50 markkaa täysikasvuisesta pedosta. Useat kunnat määräisivät suurempiakin tapporahoja. Luonnollisesti oli myös poikkeuksia. Keskeiset pitäjät tunsivat olevansa paremmassa turvassa kuin syrjäiset ja näin Nousiaisissa ei suostuttu kuvernöörin esitykseen, vaan siellä jäi suden tapporaha 20 markaksi. Ei ihme, että Sanomia Turusta tuumi, ettei kukaan viitsi moisessa pitäjässä jahdata susia.¹⁰

Kaikkein näyttävimmäksi valtiovallan toimeksi susien hävittämisessä muodostui päätös, jonka mukaan Turun tienoille susipitäjiin lähetettäisiin ammattimaisia sekä taitaviksi tunnettuja metsästäjiä petoja tappamaan. Tunnetuimmaksi näistä tuli hyvin pian Viipurin läänin Korpiselän kappelista kotoisin oleva Ig-

⁷ Tiedot ovat senaatin 6. 10. 1881 asettaman petoeläinten hävittämistä lounais-Suomessa pohtineen komitean raportista, joka on kokonaisuudessaan julkaistu Sanomia Turusta lehden numeroissa 141—144 1. 12.—8. 12. 1881. Komitean puheenjohtajana toimi maanviljelysneuvos Alexander von Daehn. Komitean asettamisesta, jäsenistä sekä toiminnasta kerrotaan tässä luvussa hieman myöhemmin. Ks. myös tämän luvun viitteet 22—24.

⁸ ST 130 9. 11. 1880.

⁹ *Godenhjelm* 1891, s. 11. — Ks. myös Finlands Stats-Kalender för året 1882, Hfors 1881, s. 82—83.

¹⁰ ST 45 19. 4. 1881. Lehdessä on artikkeli Ignatei Vornasesta. Tästä käy ilmi, että ilveksen tapporaha oli tällöin Laitilassa 100 mk, Eurajoella 60 mk, Pyhämaassa 70 mk. Epäilemättä suden tapporaha oli ainakin yhtä suuri. Nousiaisten tapporahasta ks. ST 70 18. 6. 1881.

noi Vornanen, jota poikineen ja koirineen tervehdittiin lehtien palstoilla kuin sankaria ikään ja jonka matkaa kaukaiselta tuntuvalta itärajalta Turkuun seurailtiin kiinnostuksella. Vornasille luvattiin valtion taholta vapaat matkat sekä 200 markkaa jokaiselta sudelta ja ilvekseltä, minkä he tappaisivat.¹¹

Lopputulokset Vornasten runsaasti mainostetusta matkasta oli se, että he eivät saaneet tapetuksi yhtään ainoaa sutta. Talvi oli pitkälti lumeton tai vähäluminen, eivätkä suden jäljet olleet näkyneet. ”Vornasten vakuutuksen mukaan ei Länsi-Suomessa susia olekaan, pelkkiä ilveksiä vaan; yhden ainoan suden jäljet olivat he nähneet ennen joulua.” Lisäksi kohtasi näitä karjalaisia metsästäjiä huono onni, kun ”molemmat koirat, juuri kun paras pyynti-aika oli käsissä, helmikuulla joutuivat erään talollisen ulospanemain myrkkujen uhriksi”. ”Koirien virkaa olivat sittemmin pojat saaneet toimittaa, ja vaikka nämä kyllä reippaasti tehtävänsä tekivät, petojen jälkiä hiihtäen, eivät ne kuitenkaan koirille vertoja vetäneet. ’Jos eivät koirani olisi kuolleet’, valitti ukko Vornanen, ’niin kylläpä Länsi-Suomalaiset muistaisivat Vornasten siellä käyneen’.” Ilmeisesti senaatin maanviljelystoimikunta oli luvannut Vornasille tapporahan siinä harhaluulossa, että lasten tappaja voisi olla myös ilves. Ilveksen pyynti on tunnetusti huomattavasti helpompaa ja varmempaa kuin suden, joten Vornaset paremmin ansaitakseen keskittyivät luonnollisesti ilvesten metsästämiseen. Näitä he saivatkin 23 kappaletta ja tapporahoja näistä kaikkiaan 6.450 markkaa. Summaa on ajan käsityksen mukaan pidettävä sangen suurena, sillä verotaksan mukaan oli miehen päiväpalkka tuolloin 1,40 mk. Vornaset saivat kukin runsaasti yli neljän vuoden palkan muutamana talvikuukautena. Toiminta-alueena oli karjalaisilla metsästäjillä ollut Turun luoteispuoleinen alue aina Satakuntaan asti, sillä he olivat tappaneet Pyhämaalla yhdeksän ilvestä, Rauman seurakunnassa viisi, Laitilassa 4, Mynämäessä kolme ja Eurajoella kaksi.¹²

Kuten hyvässä tarinassa ainakin on Vornastenkin käynnissä Turun seuduilla oma loppuhuipentumansa. Uusi Suometar kertoi tapauksesta: ”Pedontappajat Vornaset, isä ja kaksi poikaa, Korpiselältä, ovat kotimat kallansa Turun läänistä, tämän kuun maaliskuun 5 päivänä hiihtämällä ja vaan sauvoja aseiksi käyttämällä tappaneet kaksi sutta, koiraksen ja naaraksen, jotka viime aikoina olivat liikkuneet Lappeenrannan seuduilla ja siellä syöneet useita koiria y.m. Se ta-

¹¹ Vornasista uutisia mm. seuraavissa lehdissä: AP 258 5. 11. 1880, Häm 89 6. 11. 1880, ST 129 6. 11. 1880, UStr 133 b 5. 11. 1880, AU 317 20. 11. 1880, AU 10 12. 1. 1881, AU 138 23. 5. 1881.

¹² ST 45 19. 4. 1881, artikkeli ”Ignatei Vornanen...” — Tekstissä on käytetty v. 1829 syntyneestä Vornasesta nimeä Ignoi, koska tätä nimimuotoa käytetään Karjalan kirjassa. Tässä teoksessa Eliel Vartiainen artikkelissa mainitaan tästä maankuulusta metsästäjästä: ”Yhtä voimakas ja kestävä kuin Ignoi oli ruumiiltaan, yhtä rakastettava hän oli henkilönä. Hilpeä ja vaatimaton, avomielinen ja suora. Erikoisesti veti huomiota puoleensa hänen tyyneytensä ja arvokkuutensa, joka ei missään tilaisuudessa jättänyt häntä pulaan.” Tästä ks. Vartiainen 1932, s. 899. — Verohinnoista ”kaikille vanhoissa maakirjanosoitteissa löytyville verokappaleille” ks. ST 137 25. 11. 1880.

pahtui noin k:lo 12 päivällä aivan lähellä Lappeenrannan kaupunkia, sittenkun nuo taitavat pedon-ajajat samana aamuna varemmin olivat tappaneet myöskin ilveksen.”¹³ Vaikka Helsingfors Dagblad toista kuukautta myöhemmin esitti väitteen, jonka mukaan kyseiset pedontappajat olisivat olleetkin ”Turun Vornasen” veljenpoika apulaisineen, jäi yhteiselle kansalle Vornasten taidosta lopuksi sangen myönteinen kuva, vaikka ihmissyöjäsudet jäivätkin tappamatta.¹⁴

Turun itäpuoleisille alueille lähetettiin valtiovallan toimesta metsästäjäksi ”Hra Aleks. Hintze”, joka marraskuuss 1880 apulaisineen asettui Halikon pitäjän Hintalan Toivialaan.¹⁵ Hintze keskittyi vain suden jahtiin. ”Ilveksen jälkiä oli sangen viljalta ja olisi luultavasti useita voitu kaataa jos vaan olisin tahtonut käyttää hyväkseni Sipoon metsästys-yhdistyksen hyväntahtoista tarjousta lainata 2 Yhdistyksen koirista. En luullut kuitenkaan sitä voivani tehdä seuraavista syistä: Kun hallitus lähetti tämän retkikunnan, oli tietysti sen päätarkoitus kokea vähentää susien lukua ja jos mahdollista surmata se tai ne sudet, jotka lasten hätyytyksillensä ovat tehneet Turun läänin surkeasti kuuluisaksi.” ”Paljas mahdollisuus surmata lapsensyöjän suden oli paljoa tärkeämpi kuin muutaman ilveksen saanti. Hyvillä koirilla on ilves helposti kaadettu eikä missään tapauksessa ansaitse niitä suuria ylimääräisiä tapporahoja, jotka ovat määrätty sen kaatamisesta.”¹⁶

Hintze harrasti monia pyyntitapoja. Hän mm. myrkytti haaskoja sekä antoi kirkoissa kuuluttaa maksavansa viisi markkaa tuoreista sudenjaljistä. ”Tämän johdosta tuli ilmoituksia kosolta sinä aikana kun vielä lunta oli maassa, ja ne tekivät usein pitkät matkukset tarpeellisiksi, vaan ilmoitetut sudenjaljet muuttuivat aina paitse 3 kerralla koko aikana, ketun ja ilveksen jäljiksi!” Kokemukset Halikosta olivat siis hyvin samantapaisia kuin Vornasilla. Tosin Hintze ei väittänyt, ettei Halikossa ole susia lainkaan, mutta paljoa hän ei niitä myöntänyt olevan. ”Täällä samoilevat sudet, joita luultavasti ei ole 3:ea enempi, pysyvät retkillään melkein alinomaan teillä ja kulkevat yhtenä yönä uskomattomia matkoja. Ne kuljeksivat uskomattomalla rohkeudella taajimmasti rakennettujen kylien halki ja yksinäisten asuin ja ulkokuoneusten ympärillä ja ovat epäilemättä samat, jotka näillä seuduin ovat karanneet lasten päälle, sillä ne samoilevat erinomaisen halukkaasti niiden paikkain yli ja ympäri, jotka ovat olleet niiden surullisten tapausten näkymöinä, jotka ovat saaneet nämä pitäjät huutoon.” Hintzen käsitykset kansan ihmisten kyvyistä tuntee eläinten jälkiä eivät olleet kovin korkeat. Susien herättämän kauhun ja pelon siivittämiin juttuihin susista hän myös suhtautui epäillen ja leimasi ne perättömiksi. ”Useimmat

¹³ Lainaus: UStr 55 8. 3. 1881. — Uutinen kiersi useissa lehdissä, joista ks. HD 65 8. 3. 1881, Hbl 56 A 3. 3. 1881, Häm 20 12. 3. 1881, Savo 21 15. 3. 1881.

¹⁴ HD 102 16. 4. 1881.

¹⁵ ST 21 22. 2. 1881. Alunperin julkaistiin Hintzen toimintakertomus Suomen Virallisesa Lehdessä. Artikkelin nimeltä ”Toimenpiteitä susien hävittämiseksi”.

¹⁶ Edellisessä viitteessä mainitun artikkelin jatko ST 22 24. 2. 1881.

sanomalehdissä vähäisillä väliajoilla esiintyneistä susijutuista näillä seuduilla ovat kuitenkin kokonaan perättömät ja ainoastaan liiaksi kiihoitetun mielenkuvituksen tuotteita tai kokonaan tavallisia valheita.” Kysymykseen susien lukumäärästä palataan myöhemmin.

Hintzen ponnistelut olivat tuloksettomia, sillä yhtään sutta ei hänen tai hänen seurueensa onnistunut saattaa pois päiviltä. Tästä hän syytti monisanaisesti Turun kansalaiskomitean palkkaaman puutarhuri Söderbergin toimintaa susien myrkyttäjänä. Hintzen mukaan tämän väärä haaskojen myrkyttämistapa vain sai aikaan sen, että pedot eivät lainkaan menneet haaskoja syömään, jolloin hänen valmistelemansa haaskalta ampumiseen tai vielä varmempaan lippusijamajahtiin ei ollut mitään mahdollisuuksia.¹⁷ Hajanaisten myrkkyaaskojen asettamistahan kansalaistoimikunta piti itsekin virheellisenä toimenpiteenä.¹⁸ Vähäluminen talvi teki osaltaan petojen ajamisen epävarmaksi ja sattumanvaraiseksi. Abo Underrättelserin tiedon mukaan vasta maaliskuun puolessa välissä tuli kunnolla lunta maahan ja nähtiin ensimmäiset sudenjäljet, jotka nekin pian päättyivät kuljettuun tiehen. Näin valtiovallan toimenpiteet Turun itäpuolisillakin alueilla valuiivat sananmukaisesti hukkaan ilman toivottua tulosta. Tappajasusi Halikossa tuli kuitenkin ilmeisen pian ammutuksi, kuten aikaisemmin on jo todettu.

Omin päinkin saapui metsästäjiä lounais-Suomeen. Kun maa kuitenkin pysyi melkein lumettomana ”niin täytyi näiden myöhään tulleiden jättää ilvekset metsään ja lähteä pois”. Sudesta ja ilveksestä luvutut yhtä suuret tapporahat houkuttelivat Turun puoleen nimenomaan ilveksen metsästäjiä. Seuraavan kesän lammaskatraiden säilymiselle se tietysti lupasi hyvää, mutta susia pyytämään tällaiset metsästäjät tuskin tulivat, siksi vaikeaa sen pyytäminen ilvekseen verrattuna oli. Tuskin heillä olisi ollut mitään suden kaatamista vastaan, mutta se olisi ollut oivallinen onnen potku, ei varsinainen palkka työstä ja yrityksestä.¹⁹

Viranomaisille saapuneiden tietojen mukaan tapettiin susialueilla heinäkuusta 1880 lokakuulle 1881 kaikkiaan kuusi täysikasvuista sutta ja 13 suden pentua. Näistä surmattiin Yläneellä seitsemän sutta (pentuja ei näissä luvuissa ole eritelty), Pöytyällä neljä, Mynämäellä kolme ja Pyhämäella kaksi sekä Angelniemessä, Laitilassa ja Muurlassa kussakin yksi susi. Samaan aikaan tapettiin näillä alueilla kaikkiaan 45 ilvestä ja viisi ilveksen poikaa. Lukujen oikeellisuutta ei liene lupa epäillä, sillä ei ole luultavaa, etteikö jokainen pedon tappaja olisi pitänyt huolta valtion lupaamien huomattavan suurten tapporahojen saamisesta ja näin saattanut saaliinsa suuruutta viranomaisten tietoon. Täysikasvuiset sudet lienevät talven 1880—1881 saalista ja pennut kaiketi saatiin keväällä 1881. Turun pohjoispuolisten alueiden tappajasusia ei kuitenkaan ollut saaliin jou-

¹⁷ Viitteessä 15 ja 16 mainittu artikkeli. Ks. myös HD 102 16. 4. 1881. — AU 138 23. 5. 1881.

¹⁸ Tästä puhuttu hieman aikaisemmin tässä luvussa.

¹⁹ ST 69 16. 6. 1881.

kossa ja niin valtiovaltaan kohdistui surmatöiden jatkuessa yhä suurempi paine. Jotain sen oli tehtävä, mutta keinoja sen käytettävissä ei liiemmin ollut. Heinäkuun 21. päivänä senaatti määräsi mainitun 500 markan palkkion sille, "joka ennen vuoden 1881 vuoden loppua Vehmaan, Mynämäen, Maskun, Piikkiön tai Halikon kihlakunnassa tappaisi suden, joka todistettavasti on hätyyttänyt tai tappanut ihmisen". Sanomalehdistön reaktio oli epäilemättä odotettu, mutta hallituksen mielestä ilmeisesti tehty oli tekemättömyyttä parempi. Elokuun alussa senaatti antoi läänin kuvernöörin käytettäväksi 3000 markkaa "tottuneiden metsästäjain hankkimista ja palkkaamista varten".²⁰ Samassa kuussa ilmaantui Turussa halukkaaksi metsästyksen johtajaksi perämies K. A. Hermansson, joka aikoi johtaa jahteja susipitäjissä. Hänen ansioistaan ei kerrota mitään, mutta ilmeisesti niitä sentään oli, koska kuvernööri käski "asianomaisten kruununvoutien, kruununnimismiehien ja kunnallishallituksien pitämään huolta siitä, että H. saa tarpeellista apua kansalta, kuin myöskin Hermansson'in pyynnöstä pyytänyt Paraisten, Karunan ja Nauvon pitäjain kunnallishallituksilta, että antaisivat kunnassa löytyvät susiverkot H:n käytettäväksi aiotuissa susiajoissa". Nouisaisissa oltiin halukkaita auttamaan uutta jahtipäällikköä, mutta Mynämäellä sen sijaan ei uskottu hänen kykyihinsä ja taitoihinsa, koska siellä oli "täydellishä huolettomuudella ja luottamattomuudella vastattu Hermansson'in ehdotuksiin". Tämän jälkeen ei Hermanssonin toiminnasta, saavutuksista puhumattakaan, kirjoitettu sanomalehdissä mitään.²¹

Kun uusia keinoja tilanteen ratkaisemiseksi ei enää tuntunut olevan, turvautui hallitus komitean asettamiseen. Päätös tehtiin lokakuun 6. päivänä 1881 ja komitean tehtäväksi annettiin ehdottaa "toimia, jotka katsottaisiin tarpeellisiksi susien hävittämiseksi lounaisissa osissa maata". Näin Turun seudun sudet olivat saaneet aikaan yleiseurooppalaisen mielenkiinnon lisäksi Suomen suuriruhtinaanmaan hallituksen asettamaan valtakunnan parhaaksi katsotun asiantuntemuksen miettimään keinoja niiden päänmenoksi. Komitean puheenjohtajaksi määrättiin maanviljelysneuvos Alexander von Daehn ja jäseniksi hovineuvos A. Kiseleff, tilanomistaja, vapaaherra Edvard Hisinger, kartanonhoitaja, vapaaherra Otto Wrede sekä insinööri Berndt Höök, minkä lisäksi komitea valtuutettiin kutsumaan osanottajiksi neuvotteluihinsa hyödyllisiksi katsomansa henkilöt. Päätös ei ollut yksimielinen, sillä senaattori Mechelin ei pitänyt komiteaa tarpeellisena, koska maanviljelystoimikunnalla oli mahdollisuus ilman sitäkin palkata tarpeel-

²⁰ Luvut ovat hallituksen asettaman komitean mietinnöstä. Tässä tutkimuksessa käytetty ja lainattu Sanomia Turusta lehden julkaisemaa komitean mietintöä. Tästä ks. ST 141 1. 12. 1881, artikkeli laajemman kokonaisuuden ensimmäinen osa ja julkaistu otsikolla "Petoeläinten hävittäminen." — Lehdistön reaktiosta puhuttu jo aikaisemmin. Ks. esim. UStr 172 30. 7. 1881. — HD 206 2. 8. 1881. — Ilm 17. 8. 1881.

²¹ AU 222 18. 8. 1881, artikkeli "Åtgärder mot vargarne". — ST 97 20. 8. 1881, artikkeli "Toimia susia vastaan". Kuten huomataan, on Sanomia Turusta lehden artikkeli melkein suoraan saksittu sen ruotsinkielisen kollegan sivulta.

linen määrä taitavia metsästäjiä susia tappamaan.²² Työhönsä komitea käytti verraten lyhyen ajan ja luovutti mietintönsä toimeksiantajalleen marraskuussa.²³

Ei ole mitään epäilyä siitä, etteikö komitea olisi suhtautunut työhönsä erinomaisen suurella vakavuudella ja vastuuta tuntien. Sen kaikista kannanotoista ja perusteellisuudesta näkyy selvästi, että se tunsi olevansa käsittelemässä probleemaa, jonka ratkaisu ei sietäisi viivyttelyä, ei määrärahojen niukkuutta eikä keinojen vähälukuisuutta.²⁴ Yhtäkään tiedossa olevaa toimenpidettä susien surmaamiseksi ei saisi laiminlyödä. Mietintönsä alussa komitea kartoitti probleeman. Se myös totesi, mitä toimenpiteitä siihen mennessä valtiovallan toimesta oli asian korjaamiseksi tehty. Se katsoi hallituksen yrittäneen parhaansa, mutta sen sijaan kunnat olivat komitean mielestä tehneet asian hyväksi sangen vähän. Ne olivat jääneet ”melkeinpä noiden surullisten tapausten välinpitämättömiksi katselijoiksi”. Ilmeisen oikeaan osui komitea pohtiessaan, miksi kunnat eivät olleet tehneet juuri mitään. ”Syytä tähän epäkohtaan lieenee kenties siinä, että kuntain tekemät toimet petojen hävittämiseksi useimmiten ovat rauenneet mättömiksi ja hyödyttömiksi eivätkä ole ollenkaan saavuttaneet mitä niillä on tarkoitettu, jonka vuoksi halu uhrata jotain sen hyödyksi luonnollisesti on laimentunut.” Koska metsästysasetus ei säättänyt kunnille pakkoa toimia petoja vastaan, ehdotti komitea asetusta muutettavaksi ja kunnille annettavaksi määrättyjä velvoitteita petojen tappamiseksi.

Tärkeimmäksi ajankohtaiseksi tehtäväksi susien vallan nujertamiseksi katsoi komitea kunnollisen ja tehtäväänsä soveliaan pääjohtajan palkkaamisen. Koska lounais-Suomesta ei ollut saatavissa edes kunnollisia, metsästystä taitavia apulaisia, oli nämäkin pääjohtajalle palkattava muualta. Koko toiminnan johtajalle oli annettava mitä laajimmat valtuudet ja runsaasti rahaa käytettäväksi. ”Lyhyesti sanoen tulee pääjohtajan olla hyvillä ominaisuuksilla varustettu henkilö, niin laajalla valtuudella kuin mahdollista.” ”Komitea tosin täydelleen tuntee miten vaikea on löytää sellaisia henkilöitä, joilla olisi ne ominaisuudet, joita komitea tässä suhteessa on ajatellut vaadittaviksi sellaiselta pääjohtajalta, mutta kun kokemus on osoittanut etteivät mitkään toimet petojen hävittämiseksi tähän saakka ole tuottaneet tarkoitettua vaikutusta, komitean mielestä siitä syystä, että toimissa on puuttunut tarpeellinen yhteys ja pontevuus, niin komitea... on katsonut velvollisuudekseen vakaimmasti puolustaa päällikön asettamista ky-

²² Senaatin talousosaston pöytäkirjat 1881, 5. sidos, pöytäkirja pvm:ltä 6. 10. 1881, s. 453 v — 453, VA. — Asiaa pidettiin niin kiireellisenä, että senaatti nimittäessään komitean samalla määräsi sen ensimmäisen kokouksen päivämääräksi 24. 10. ja ajaksi klo 6 iltapäivällä.

²³ Kokoonnuttuaan komitea työskenteli jatkuvasti seuraavien päivien aikana ja teki työnsä valmiiksi yhtäjaksoisesti turhia aikailematta.

²⁴ Komitean mietintö on kokonaisuudessaan julkaistu lehdessä *Sanomia Turusta* sen numeroissa 141—144 1. 12. 1881—8. 12. 1881. Selostus ja kaikki lainaukset perustuu tähän lehden julkaisemaan versioon. Mietintö julkaistu otsikolla ”Petoeläinten hävittäminen”.

symykseen tulevalle yritykselle.” Myös alaisten oli oltava metsästyksen tottuneita ja yhteistoiminnan ymmärtäviä miehiä.

Uutta komitean mietinnössä oli, että se asetti metsästäjistä etusijalle venäläiset, Pihkovan kuvernementistä Peipsijärven kaakkoispuolella kotoisin olevat sudenmetsästäjät, lukashit. ”Pihkovan sudenmetsästäjistä ilmoitetaan: että he ilman suuritta varustuksitta toimittavat metsästysretkensä talvi-aikaan lumen ollessa maassa ja tavallisesti toimivat kolme tai neljä miestä yhdessä niin kutsutussa artellissa, pääsevät suden jäljille, saartavat ja ajavat sen pyssymiesten luotien eteen tavattomalla nopeudella, huolimatta haaskapaikoista ja muista semmoisista laitoksista.” Heidä saattoi käyttää itsenäisesti tai yhdessä paikallisten asukkaiden kanssa. Juuri Turun seudun tappajasusien metsästyksessä olisi tällaisia lukasheja käytettävä. ”Itsenäisesti toimivina olisivat he, komitean mielen mukaan, erittäin soveliaat semmoisissa tapauksissa, kun susi on peloitettu pois tavallisesta lymypaikastaan tahi on oppinut karttamaan susitarhoja ja haaska-paikkoja, jota viimeksi mainittua on sanottu erittäinkin niistä susista, jotka ovat tappaneet ja syöneet ihmisiä.” Epäilemättä länsi-Suomen sudet olivat osanneet oivallisesti kiertää kaikki heidän päänsä menoksi laitetut pyydykset ja surmanloukut. Pihkovalaisia olisi komitean mielestä pitänyt saada maahan kaksi artellia (yhteensä kuusi miestä), jotka olisi sijoitettu eri paikkoihin Turun seutua.

Lukashien toimintaa täydentämään olisi pitänyt kutsua Puolan kuningaskunnasta tai Liettuanmaalta kaksi ns. sudenulvojaa. Kun pihkovalaiset metsästäjät olisivat keväällä lopettaneet työnsä, niin näiden ulvojien toiminta olisi alkanut. He olisivat voineet ”matkimalla suden ääntä etsiä näitä petoja ja jatkaa sitten tointansa keväällä etsien petojen pesiä sekä kesällä syksyyn asti vanhempia susia, joita pitäisi sitten ajettaman tavallisella ajojahdilla”. Heidät olisi kutsuttava kuitenkin jo helmikuussa, että he ehtisivät hyvin tutustua paikallisiin oloihin.

Erittäin voimakkaasti komitea jatkuvasti korosti seikkaa, että vieraat metsästäjät voisivat opettaa taitonsa paikallisille talonpojille. ”Koska kuitenkin jotkut kansasta kenties haluaisivat oppia mainittujen metsämiesten metsästystapaa, niin komitea alamaisuudessa ehdottelee että halulliset henkilöt yhteisestä kansasta saisivat sellaisilla ajoilla, jolloin palkatut metsästäjät olisivat metsästämisestä joutilaat, heiltä opetusta ja pienemmillä palkinnoilla kehoitettaisiin siihen.”

Myös karjalaisiin metsästäjiin katsoi komitea olevansa velvollinen ottamaan kantaa. Näitäkin ammattimaisia metsästäjiä oli komitealle kehuttu ”sekä taitonsa tähden suksilla ajaa ja siten uuvuttaa kerran keksitty susi sekä myöskin uutteruudestaan ajon jatkamisessa missä se kerran on alkanut”. Koska kuitenkin Turun seuduilla vain harvoin on talvella niin paljon lunta, että tällaista pyyntitapaa voi käyttää, ehdotti komitea, että karjalaisia metsästäjiä kutsuttaisiin — heidän erinomaisuudestaan huolimatta — vain, jos johtaja talven jo saavuttua katsoisi sen aiheelliseksi. Lisäksi todettiin, että lounais-Suomen tiheä tieverkko vaikeutti hankiajtoa. Jos karjalaisia metsästäjiä kutsuttaisiin, voisivat myös he hyvin opettaa paikallisille asukkaille taitonsa. Samalla kun komitea

pyrki saamaan ensisijaisesti tappajasudet hengiltä, se myös koetti saada aikaan pitkäjännitteistä toimintaa. Olihan sen tehtävänä miettiä keinoja petojen täydelliseksi hävittämiseksi.

Sotaväen käyttämiseen komitea suhtautui myönteisesti. Tosin se ei halunnut monien lehtikirjoittajien tavoin saada koko kaartin pataljoonaa jahtiin, mutta se katsoi, että ajot ilman sotaväen mukanaoloa eivät voisi viedä toivottuun tulokseen. Sotilaat sijoitettaisiin ajomiesten sekaan ylläpitämään järjestystä ja näin koko jahtiväki pysyisi kunnollisessa ketjussa. Riittävä määrä sotaväkeä olisi neljä 25 miehen osastoa sijoitettuina eri puolille susialueita. Nämä osastot voisivat myös auttaa susitarhojen rakentamisessa sekä mahdollisesti muissakin pyyntitehtävissä. Susitarha oli komitean mielestä näet rakennettava jokaiseen pitäjään, josta sudet olivat vieneet lapsia.

"Viimeinen lenkki tässä toisiinsa sovitettujen järjestelmän sarjassa olisi korkeat palkinnot, jotka valtio lupaisi niille, jotka ovat olleet pääsyynä suden tappoon." "Edellyttäen, että kunnat sitoutuisivat vastedeskin antamaan tapporahojia, jotka kumminkin olisivat määrättävät yhtä suuriksi eri kihlakunnissa, tahtoo komitea alamaisuudessa ehdottaa vähintänsä 500 markan palkinnon täysikasvuisesta sudesta ja puolen siitä sen penusta [!]. Ylenmäärin suuria maksuja tätä tarkoitusta varten ei huolisi varoa koska lieene jokseenkin varmaa, että susia lounais-osassa maata ei ole juuri paljon." Komitean on täytynyt olla ehdollisesti esittämästään asiasta melkoisen varma, sillä suositeltu tapporaha 500 markkaa oli kaiketi aikalaisten käsityksen mukaan tavattoman suuri. Huomattakoon tässä, että aivan kuten Vornanen ja Hintzekin, komitea todella uskoi susien vähyteen Varsinais-Suomessa. Ehdotettu 500 markkaa oli suurin piirtein miehen koko vuosipalkka, joten se katsottiin varmasti tavoittelemisen arvoiseksi. Toisaalta todistaa tapporahan ehdotettu suuruus sitä, että komitea pyrki vakavasti niin voimallisiin lääkkeisiin, että niillä varmasti olisi sairaus parantunut ja sudet saatu pois päiviltä. Sen mielestä eivät normaalit ja tavanomaiset keinot voineet auttaa, siksi vaikeaksi se tilanteen arvioi. Hallituspiireissä koettiin tilanne niin kriittiseksi, että lähestyvää talvea ei saanut päästää ohitse ilman ratkaisua.

Hyvin epäillen komitea suhtautui myrkkysyöttipyyntiin. Vaikka se ei suinkaan ollut kiellettyä, ehdotti komitea, että myrkkysyöttiä voitaisiin susipitäjissä asettaa ulos vain johtajan toimesta ja nimenomaisella luvalla. Erikoisesti olisi pitänyt varmistautua siitä, että keväällä myrkkysyötit todella olisivat tulleet hävitetyiksi. Ilmeisesti yleensä ei niin tehty, vaan myrkytetyt haaskat jätettiin talven jäljiltä maastoon kotieläinten saataville.

Lehdet ottivat vastaan komitean mietinnön myönteisesti. Esimerkiksi kelpaa turkulaisen Auran julkaiseman pääkirjoituksen ajatukset. "Jopa kuuluukin hallitus, niinkuin toisessa paikassa lehdessämme on luettavana, kohta olevan valmis ryhtymään suurenlaisiin toimiin, jotka, jos hallitus noudattaa tätä varten asetetun komitean tekemiä ehdoituksia, tarkoittavat kaikkien keinojen käyttämistä, joita vaan tätä nykyä tunnetaan; eikä hallitus tietysti myöskään rupee varoja

säästämään, niin että saapi toivoa jotakin voitavan tällä tavoin saavuttaa.” Aivan oikein lehti totesi, että ”erittäinkin lieenee vaikeata löytää sopiva johtaja, josta kuitenkin yrityksen onnistuminen suuressa määrässä riippuu”. Kirjoituksessa kajottiin myös erääseen suomalaisten pitäjiä helmasyntiin, ainakin näennäiseen ja loputtomalta tuntuvaan flegmaattisuuteen, joka ei luvannut hyvää alkavalta talvelta. ”Samalla kuin siis toivomme, että hallituksen yritykset kaikella tavoin onnistuisivat, täytyy meidän kuitenkin varoittaa niin kokonaan luotamasta niihin, että nyt käytäisiin istumaan kädet ristissä tuolla tavallisella huokauksella: ’kyllä kruunu asian toimittaa’.”²⁵

Komitean mietinnön saatuaan senaatti ei turhia aikaillut, vaan jo 21. 11. 1881 tiesi Helsingfors Dagblad kertoa, että majuri Alexander Raimund Thuring Oulun pataljoonasta oli valittu johtamaan susia vastaan käytävää taistelua Turun seuduilla.²⁶ Samassa lehdessä mainittiin, että maanmiehemme, todellinen valtioneuvos, tohtori I. Belaejeff Pietarissa oli lupautunut hankkimaan maahamme venäläisiä sudenmetsästäjiä ja suden ulvoja.²⁷ Kauaa ei heitä tarvinnutkaan odottaa, joko heillä oli työn puutetta tai luvatus edut olivat niin hyvät, että kannatti viipymättä lähteä. Jo marraskuun puolella saapui kolme lukashia Helsinkiin ja ennen pitkää heitä tuli vielä kuusi lisää.²⁸ Joulukuun alkupäivinä ehti majuri Thuring itse saapua Turkuun ja komentopaikakseen hän valitsi Mynämäen Kalelan kylän. Johtaja jakoi joukkonsa siten, että kolme metsästäjää ja tulkki oli hänellä välittömästi käytössään, kolme piti majapaikkanaan Karjalan kylää ja kolme oli sijoitettuna Nousiaisten Valperin kylään. Joulukuun 13. päivään mennessä kaikki olivat asemapaikoissaan, joten majurimme ei ainakaan vitkastellut. Hän ei halveksinut suomalaisiakaan apulaisia, vaan palkkasi käyttöönsä kolme metsästäjää, jotka aiemmin olivat olleet kuvernöörin palkkalistoilla. Suomalaisten metsästäjien tehtävänä oli ”pitäminen huolta myrkyr panemisesta, neljästä loukusta ja susihaudasta sekä samalla etsiminen susien jälkiä”. Kaikkia mahdollisia keinoja haluttiin käyttää susien pyydystämiseksi. ”Joulukuun 30 p:nä saapui 15 miestä kaartinpataljoonasta ja ovat nämät miehet asetetut samoihin kyliin kuin venäläisetkin metsästäjät, nimittäin 5 miestä kuhunkin kylään.”²⁹

Hallitus noudatti uskollisesti komitean mietinnön antamia neuvoja ja linjaa,

²⁵ Aura 46 18. 11. 1881.

²⁶ HD 317 21. 11. 1881. — Alexander Raimund Thuring oli syntynyt Kuopiossa 26. 10. 1846 ja oli siis tehtävän saadessaan 36 vuoden ikäinen, tästä ks. *Schulman* 1912, s. 289. — Thuringin seuralaisena metsästyksessä oli ainakin osan ajasta hänen aseveljekseen mainittu tilanomistaja Penzin Oulusta. Tästä ks. *Godenhjelm* 1891, s. 24—25.

²⁷ Sama uutinen myös mm. ST 137 22. 11. 1881.

²⁸ HD 326 30. 11. 1881. — ST 7 12. 1. 1882, tässä lehdessä mainitaan lukasheja olevan kaikkiaan kymmenen henkeä.

²⁹ ST 7 12. 1. 1882. Tiedot ovat majuri Thuringin raportista maanviljelystoimikunnan päällikölle ja oli uutinen lainattu Uudesta Suomettaresta. Ks. myös ST 145 10. 12. 1881 ja ST 153 29. 12. 1881.

mutta oli silti taipuvainen — hallituksien tapaan — tinkimään luvuista. Lukasheja oli kyllä ehdotetut määrät ja yksi artelli enemmänkin, sen sijaan sota-väkeä tuli huomattavasti vähemmän. 500 markan tapporahaan ei senaatti myöskään suostunut, vaan piti voimassa 200 markan suuruisen palkinnon, joka oli saatavana sudesta ajalla 1. 11. 1881—1. 7. 1882. Pennusta oli summa puolet äskenmainitusta. Ilveksestä ei enää komitean suosituksen mukaisesti luvattu valtion palkintoa.³⁰

Varsinais-Suomella ei todella näytä omia metsästäjiä olleen lainkaan. Sanomalehtien tämän johdosta tekemä propaganda, jossa kuvailtiin lounaisen Suomen asukkaiden täydellistä kyvyttömyyttä jahteihin ja samalla kerrottiin suurista susilaumoista, tuntuu oivallisesti tavoittaneen muun Suomen metsästäjät ja näin langenneen hyvään maaperään. Lehtien uutisista ja artikkeleista oli tehtävissä vain yksi ainoa johtopäätös: suurriistasta ei todellakaan olisi puutetta, kun vain olisi sen pyytäjiä. Ei ihme, että tällaisessa tilanteessa valtiovallan suurten palkintolupausten houkuttelemana moni metsästäjä päätti lähteä rikastumaan susialueille. Tieto Vornasten saamista huikeista palkinnoista oli varmasti sekin omiaan yllyttämään lähtöön.

Kevättalvella 1881 kerrottiin useiden tunnettujen metsästäjien eri puolilta maata olleen samoilla tienoilla kuin Vornasetkin sudenpyynnissä. Myöhäisen saapumisensa vuoksi he olivat kuitenkin jääneet ilman saalista.³¹ Lehdissä saatettiin myös suorastaan mainostaa jotain nimeltä mainittua metsästäjää. Ikaalilaisesta maalarista Karl Frangista kerrottiin, ettei hän ”itsekkään muista satojen lukua, kuinka paljon on tappanut susia, ja ei Ikalisten tienoilla myöskään susista ole hivausta”. Mainostajaa voi tuskin syyttää liiallisesta vaatimattomuudesta. Paljoa rahaa ei kehuttu metsästäjä kuitenkaan tuntunut saaliistaan saaneen, sillä hänen kerrottiin olevan niin vähävarainen, ettei voi ”tätä nykyä itse suuriin toimiin ryhtyä, vaan hän sanoo, että jos annetaan kapineet ja aineita, niin sudet hänelle kätensä heittää”. Uuden Suomettaren ja Sanomia Turusta lehden julkaisemassa uutisessa todettiin lisäksi, että ”jos joku hänen apuansa tahtois, niin sopii kirjallisesti eli suullisesti puhutella osoitteella: Maalari Karl Frang, Ikalisten kauppala”.³²

On vaikeaa tietää, kuinka paljon vieraiden paikkakuntien metsästäjiä todella susiseuduilla kävi. Kun Kaarle Santalan poika lokakuussa 1881 sai suden suussa surmansa, Hufvudstadsbladet mainitsi, että peto vei saaliinsa huolimatta paikkakunnalla oleilleesta kymmenestä metsästäjästä. Näiden ei liioin onnistunut tavoittaa petoa sen onnistuneen hyökkäyksen jälkeenkään.³³

Näinä aikoina suden metsästäjä oli todellinen suosikki ja heidän menemisiään ja tulemisiään saatettiin seurata lehtien palstoilla ikäänkuin huomattavia julki-

³⁰ ST 141 1. 12. 1881.

³¹ ST 69 16. 6. 1881, ”Pätkä susista”.

³² ST 93 11. 8. 1881.

³³ Hbl 232 8. 10. 1881.

suuden henkilöitä tänään. Tammikuun puolimaissa Sanomia Turusta tiesi kertoa: "Kuuluisa metsästäjä Koskenkorva Ilmajoelta saapui junalla Turkuun eilen näillä seuduilla petoja tappamaan. Ukko on saanut kunniapalkinnon uuttesta metsästyksensä."³⁴ Usein nämä metsämiehet olivat nimenomaan "ukkoja". Ilmeisesti tuollainen mainesana antoi heille runsaasti arvonantoa ja herätti luottamusta. Kuukautta myöhemmin sama lehti saattoi kertoa sudenmetsästäjä W. Lindgrenin, "joka viime syystalvesta alkaen valtion kustannuksella on ollut susia metsästävässä niillä seuduilla Turun lääniä, missä sudet ovat lapsia hätyyttäneet ja syöneet", lähteneen lumettomuuden vuoksi Hämeen susien kimpun.³⁵

Kullakin yrittäjällä oli omat käsityksensä tilanteesta. Porilainen Satakunta lehti kertoi erään Virroilta kotoisin olevan pyssymiehen eronneen Urjalan pyssäkillä kahdesta kumppanistaan, jotka olivat jatkaneet matkaansa Loimaalle. "Niiden tarkoitus oli kuulustella susien liikkeitä siellä päin, kun taas tänne poikenneen Saarimäen tarkoitus oli hankkia tietoja täältä puolen ja sitten molempain yhdistyä jossain Mynämäen seuduilla." Turun seudut alkoivat olla sananmukaisesti piiritystilassa, sillä sama lehti tiesi kertoa siellä oleskelevan "useita omin kustannuksin muualta tullutta metsästäjää ja toisia tiedetään olevan tulossa". Vaikka melkein joka lehdessä oli joitain tietoja susitilanteesta, joutuivat metsästäjät tärkeimpien tietojen kohdalla luottamaan huhupuheisiin, sillä susien liikkeistä eivät lehdet enempää kuin useimmat niiden lukijoistakaan tiedäneet mitään.³⁶

Ilmeisesti yrittäjiä oli runsaasti, sillä Hämeen Sanomien mukaan Turun tie-noille oli "tulvaellut kaikkialta taitavia metsämiehiä taistelemaan sen puoleisen maan vitsausta vastaan".³⁷ Ihmeellisiä näkyjä saatettiin tuolloin nähdä maantiellä. Ehkä kaukaisimmat tulijat olivat Vienan meren äärieltä. "Susien ampujia matkusti viime kuun 21 p:nä puolikymmentä miestä Arkangelista Turun tie-noille Mikkelin kaupungin läpi. He astuivat jalkaisin, pyssyt, keihäät olkapäillä, laukut selissä, sukset kainalossa ja koiria mukana. Ukoilla näkyi olevan kiire, etteivät joutaneet paljon vastata heille tehtyihin kysymyksiin."³⁸ Koska he ehtivät perille ja mitä siellä toimittivat, ei tarina kerro. Sen sijaan voidaan näidenkin miesten matkalla olostä tehdä se johtopäätös, että Turun tienoon ihmis-syöjäsudet tunnettiin todella laajalla alueella ja niitä uskottiin olevan runsaasti.

³⁴ ST 10 17. 1. 1882.

³⁵ ST 27 16. 2. 1882.

³⁶ Satakunta 10 4. 2. 1882. Lehti mainitsee susista ja niiden kulkemisesta: "Muutoin mainitaan kulkevista susilaumoista ja niiden rohkeudesta tuolla ja täällä, vaan lumen puute on tehnyt vaikeaksi niiden pyytämisen."

³⁷ HäSa 6 10. 2. 1882.

³⁸ ST 19 2. 2. 1882. Huomattakoon, että jälleen olivat metsästäjät "ukkoja". — Ks. myös UStr 24 30. 1. 1882.

Raja-Karjalasta saapui edellisvuotisille ansiomailleen myös Ignoi Vornanen kahden miehen ja kolmen koiran kanssa.³⁹

Lopulta lukuisat toimenpiteet alkoivat kantaa tulosta. Ensimmäisen suden alkaneen talven aikana sai torpparinrenki Vilho Samuelinpoika marraskuun 23. päivänä. Kenties tyyppillistä oli, että peto lumettomana aikana saatiin passiivisen pyynnin tuloksena loukusta, joka oli laitettu valtion maalle Yläneen pitäjän Kolinummen kylässä. Paikka oli samoja metsäseutuja, joiden liepeillä sudet olivat useimmin hyökkäilleet lasten kimppuun. Koska peto oli ensimmäinen näillä tienoilla tapettu elokuun 15. päivän jälkeen, sai renki ns. Hangon palkinnon sekä lisäksi niin kunnan kuin valtionkin palkinnot, joten hän ilmeisesti sai noin 500 markkaa selvää rahaa, mikä varmasti oli kehotuksena toisille ryhtyä susien pyyntiin. Kuten edellä todettiin, oli miehen päiväpalkka tuohon aikaan 1,40 markkaa. Summan on täytynyt saajastaan tuntua suunnattomalta, koska torpassa renkinä palvelleen miehen rahapalkka ylöspidon lisäksi tuskin oli kaiken kaikkiaan vuodessa montaa markkaa. Tapettu peto oli vanha koirassusi, suurin ”minkä milloinkaan kukaan näillä seuduilla on nähnyt tai tavannut”. ”Sen pituus oli kuonosta hännän päähän puoli seitsemättä jalkaa” eli 195 senttiä.⁴⁰

Majuri Thuringin miesten asetuttua majapaikkoihinsa he aloittivat huomioden teon. Lukashien kerrottiin olevan ”alituisesti liikkeessä” ja jäljistä päätellen ilmoitettiin susia olevan liikkeellä joukoittain.⁴¹ Myöhemmin tammikuun alussa Thuring ilmoitti tavatun kahdeksan suden jälkiä. Karjalan ja Valperin välillä hän mainitsi nähdyn kolme sutta, joista oli ”yksi erittäin suuri vanha koiras, yksi vanha naaras ja yksi poika”. Näistä onnistui lukashi Ivan Pakljan ampua naaras heti tammikuun alussa. ”Koirastakin on jo eräs venäläinen metsästäjä ja eräs kaartilainen saanut ampua, mutta ei kumminkaan kuolettavasti ja vähän lumen tähden ei takaa-ajaminen ollut mahdollista.” Sähkösanomalla kiiruhti majuri Thuring ilmoittamaan kaadosta senaattiin ja hän lausui omana käsityksenään, että nimenomaan yksi lapsensyöjäsusista oli saatu pois päiviltä.⁴²

Samoihin aikoihin torpan poika Matti Hillberg ampui verraten lähellä Mynämäen kirkonkylää tavattoman suuren koirassuden, joka painoi kuusi leiviskää eli 57 kiloa. Jälleen majuri Thuring tiedotti tämän ison ja vanhan koiraan olevan ”yksi siitä susiperheestä, jonka luullaan tehneen suurimpia tuhotöitä”.⁴³

³⁹ Satakunta 10 4. 2. 1882.

⁴⁰ Ks. myös edellinen luku sekä sen viitteet 65 ja 66. Lainaus ST 141 1. 12. 1881.

⁴¹ ST 153 29. 12. 1881.

⁴² ST 153 29. 12. 1881. — ST 7 12. 1. 1882, artikkeli Petoeläinten hävittäminen. Savo 2 10. 1. 1882.

⁴³ ST 9 16. 1. 1882. — UStr 12 16. 1. 1882. — UStr 13 17. 1. 1882. Joissakin uutisissa mainittiin susi kaadetun Tursulan kylässä. Kun jotkut uutiset mainitsivat vain ylimalkaisesti torpanpojan kaataneen suden lähellä Mynämäen kirkonkylää ja toiset taas puhuivat Matti Hillbergin urotyöstä, ovat jotkut kirjoittajat myöhemmin kuvitelleet tässä yhteydessä tapahtuneen kaksi kaatoa. Ks. tästä esim. Elin Munsterhjelmin artikkeli ”Susihirviöiden tihutöitä

Myöhemmin hän mainitsi senaatille jättämässään selonteossa tämän pedon tulleen ammutuksi "minun toimittamassani takaa-ajossa". Vielä kymmeniä vuosia myöhemmin kerrottiin paikkakunnalla tarinoita, kuinka lukashit olivat olleet kiukkuisia siitä, että heidän ajamansa susi joutui toisten saaliiksi. Samanlaisesta käyttäytymisestä moitittiin myös Vornasia. Hekään eivät millään olisi antaneet paikkakuntalaisten tulla "sotkemaan omia ajojaan".⁴⁴

Yhteinen kansa halusi ilmeisesti mielellään ajatella, että juuri Matti Hillbergin kaatama susi oli kolmatta vuotta turhaan takaa-ajettu lapsia tappanut peto. Tällainen usko ikäänkuin jätti voiton kotiin. Oman paikkakunnan mies oli lopulta ampunut viimeisen surmanlaukauksen, eikä venäläisiä oltu tarvittu tässä työssä. Hukka myytiin Turkuun ja se oli nähtävänä pienestä maksusta herra I. Reinbergin luona Linnankadulla. Hän oli monipuolinen mies, sillä hän oli itse täytännyt suden, maalanut sen taakse oikean talvimaiseman sekä asettanut näkyville myös muita eläimiä, kuten ilveksen. Hänen mainittiin olevan myös valokuvaaja ja tunnettu metsästäjä. Åbo Posten lehti mainosti näyttelyä kertomalla hukan olevan yhtä korkea kuin ponihevonen, mutta sitä pidempi. Kansalliseksi voiton symboliksi korotettu susi sijoitettiin sittemmin ainakin vuosikymmenen ajaksi senaattiin maanviljelystoimituskunnan tiloihin. Pakljan ampuman naarassuden nahan lahjoitti Thuring sen sijaan matoksi salaneuvos Oscar Norrménille.⁴⁵

Epäilemättä nämä kaksi sutta tai ainakin toinen niistä todella oli etsitty lapsentappaja. Tästä olivat kaikki paikkakunnalla varmoja, eikä mistään muusta tänä talvena tapetusta sudesta enää väitetty, että se olisi surmannut lapsia. Iloa omien miesten menestyksestä lisäsi vielä sekin, että samoina päivinä kuin Mynämäellä torpparin poika kaatoi suden, myös Halikon Vaskiolla, jossa edellisenä vuonna oli liikkunut ihmissyöjäsusi, nuorukainen W. Both ampui ilveksiä metsästäjässä ollessaan suden. Tämän oli koira houkutellut pyssymiehen ulottuville.⁴⁶

lounais-Suomessa 1880-luvulla, "Uusi Aura Viikkoliite Kotoa ja Ulkoa 6. 11. 1925. Ks. myös ST 26 14. 2. 1882.

⁴⁴ Majuri R. Thuringin selonteko maanviljelystoimikunnalle 29. 4. 1882, saapunut samana päivänä, kirjediaarin Aa 22 s. 459 v., n:o 24, VA. Selonteko painettiin sittemmin sekä ruotsin- että suomenkielisessä Virallisessa Lehdessä. Lainaus ks. SVL 106 9. 5. 1882, artikkelin nimi "Kertomus, jonka Keisarillisen Senaatin Maanviljelys-asiain Toimikunnalle on antanut petojen metsästyksen Turun läänissä johtaja". — Ks. myös edellisessä viitteessä mainittu Munsterhjelm in artikkeli. — *Godenhjelm* (1891, s. 22) mainitsee ilmeisen erheellisesti, että peto olisi kuollut erään sepän asettamaan myrkkysyöttiin. Tässä tapauksessa on uskottava Thuringia, joka Godenhjelminkin ilmoituksen mukaan saapui paikalle muutamaa tuntia myöhemmin.

⁴⁵ ST 26 14. 2. 1882. — AP 44 22. 2. 1882. — *Godenhjelm* 1891, s. 23. — Ks. myös em. Munsterhjelm in artikkeli, Uusi Aura, Kotoa ja ulkoa, 6. 11. 1927.

⁴⁶ UStr 12 16. 1. 1882. Uutinen oli samassa lehdessä, missä kerrottiin Mynämäen suden tappamisesta. — Mbl 14 18. 1. 1882.

Kaikkiaan kaadettiin majuri Thuringin johtamissa jahdeissa tai hänen miestensä toimesta talven kuluessa seitsemän sutta. Erikoisesti tuloksekas oli helmi-kuun alussa Laitilassa tapahtunut ajo, jossa saaliiksi saatiin kaksi vanhaa hukkaa. Ylpeänä ilmoitti majuri sähköellä toimeksiantajalleen Helsinkiin: ”Koiraksen ampui kartanonomistaja Pentzin, naaraksen ammuin minä.”⁴⁷ Lukashien artellit tuntuvat retkeilleen verraten laajalla alueella, sillä Eurajoella, Lapin pitäjässä sekä Hinnerjoella ammuttiin kullakin paikkakunnalla heidän toimestaan yksi susi. Läntisin paikkakunta, missä senaatin palkkaamat miehet ampui-
vat suden, oli Marttila. Erikoisesti olivat taitavia kaksi lukashia, jo mainittu Ivan Paklja sekä Jakim Ivanoff, joiden kummankin tilillä mainitaan olleen kaksi saaduista susista.⁴⁸

Senaatille antamassaan selonteossa Thuring ilmoitti yhteisen kansan kaikkiaan ottaneen hengiltä viisi sutta samaan aikaan, kun hänen joukkonsa kaatoi mainitut seitsemän. Edellä kerrotun lisäksi ilmoitti majuri yhden suden saaneen surmansa myrkystä ja yksi oli tullut ammutuksi ”viritetyn pyssyn kautta asetetun syötin luona”. Varsinaisen ajon tuloksena ei hänen ilmoituksensa mukaan yksikään rahvaan mies ollut sutta kaatanut.⁴⁹ Viimeksi mainittu tieto ei aivan ilmeisesti ollut totuudenmukainen. Lehtiutiset näet kertoivat erään metsästäjän seuranneen hukkaa Mynämäen Laajoelta aina Nousiaisten Paistinperrään asti eli linnuntietä noin 25 kilometriä ja ajon päätteeksi ampuneen suden.⁵⁰ Tätä kaatoa, jonka todenperäisyyttä ei ole syytä epäillä, ei Thuring näkynyt tuntevan. Ehkä tämä susi unohtui majuriltamme siksi, että se saatiin nimenomaan aktiivisen ajon tuloksena ja hänellä oli halu ottaa omalle joukolleen kun-
nia kaikista tällaisista kaadoista. On vaikeaa ajatella, että hän ei olisi tuollaisesta urotyöstä laisinkaan kuullut.

Thuring ilmoitti Turun läänissä tulleen kaadetuksi kuluneen talvikauden aikana kaikkiaan 12 sutta. Hän ei kuitenkaan tarkemmin ilmoittanut, mitä hän Turun läänillä oikeastaan tarkoitti. Virallisen tilaston mukaan kaadettiin Turun ja Porin läänissä (siis koko läänissä) vuonna 1881 70 ja vuonna 1882 30 sutta.⁵¹ Kun hyvin tiedetään valtaosan tapetuista pedoista tavoitetun keväisin pesiltä poikasia etsittäessä, tuntuu luku 13 Turun tienoon susisaaliin määränä talvikaudella 1881—1882 kaikin puolin oikealta. On näet huomattava tilastoluvun kertovan täysikasvuisten ja pentujen yhteismäärän näitä erittelemättä.

⁴⁷ UStr 31 7. 2. 1882. — ST 22 7. 2. 1882.

⁴⁸ Viitteessä 44 mainittu majuri Thuringin raportti. — Ks. myös seuraavat sanomalehdet: ST 7 12. 1. 1882. — Savo 2 10. 1. 1882. — ST 31 23. 2. 1882. — ST 46 21. 3. 1882. — UStr 36 13. 2. 1882. — UStr 43 21. 2. 1882. — UStr 58 10. 3. 1882. — UStr 67 21. 3. 1882.

⁴⁹ Ks. edellä viitteessä 44 mainittu raportti.

⁵⁰ ST 31 23. 2. 1882. — UStr 45 23. 2. 1882. — Satakunta 16 25. 2. 1882.

⁵¹ Statistisk Årsbok för Finland 1883, Hfors 1883, s. 27. — Suomenmaan tilastollinen vuosikirja 1884, Hki 1884, s. 27.

Majuri Thuring itse totesi, että hänen käyttämillään varoilla olisi toki voitu saavuttaa loistavampikin tulos. Kuitenkin hän oli olosuhteisiin nähden tyytyväinen. ”Mutta jos otetaan huomioon, että tänä viime talvena ylipäättään, ja erittäinkin Suomen lounaskulmassa, oli tavattoman vähän lunta, ja että suden pentujen hakeminen viime suvena onnistui niin hyvin, että minä löysin vaan yhden pesän suden pentuja talvella, voitiin parempaa tulosta jahdista tuskin saavuttaa. Kuitenkin rohkenen luulla, että talvijahdin päätarkoitus Turun läänissä on saavutettu, sillä minun vakuutukseni on, että nuo lapsien ryöstöt ovat saaneet loppunsa, jotka kahtena viimeisenä suvena ovat tulleet niin surkean kuu-luisiksi.” Käsitys oli oikea, sillä lasten surmat olivat nyt Turun puolessa lopussa. Talvi tuossa osassa maata oli ollut tavattoman leuto, niin että ”Halisten ukot” olivat lähteneet eli Aura-joki oli luonut jääpeitteensä jo helmikuun lopulla.⁵²

Viimeinkin yli kahden ja puolen vuoden yrittämisen jälkeen oli pedoista saatu voitto. Mielellään uskoisi, että myös koko jahdin korkealla arvosanalla johtanut majuri Thuring sai ansaitsemansa palkkiot. Hänet näet siirrettiin heti vuonna 1882 Oulusta Turkuun sikäläiseen tark'ampujapataljoonaan, jossa hänestä seuraavana vuonna tuli nuorempi esikuntaupseeri ja everstiluutnantti.⁵³ Epäilemättä yhteinen kansakin tunsi häntä kohtaan kiitollisuutta, sillä ilo saavutetusta voitosta oli suuri. Esimerkkinä siitä helpotuksen tunteesta, joka sanomalehtien palstoilla tuli esiin, lainattakoon tässä Aura-lehden artikkeli kokonaisuudessaan.

”Sudet ovat melkein kokonaan hävinneet Lounais-Suomesta. Niinpä esim. Vah-tolan kappelissa ei muistiin ole ollut vuotta, jolloin susia ei olisi näkynyt ja joi-tain pahaa tehneet, vaan tänä keväänä ei ole näkynyt eikä kuulunut ainoata-taan. Nousiaisten ja Yläneen korpisilla rajamailla, joissa niitä aina on kosolta nähty, ei ole tänä keväänä näyttäytynyt kuin yksi ainoa. Mynämäen pitäjän pohjoisosissa, Karjalassa ja Vehmalaisissa, jossa viime keväänä sudet söivät monioita lapsia puhumattakaan vahingosta, jota tekivät karjalle, eivät sudet ole tehneet vähintäkään vahinkoa karjalle, eikä niitä ole nähtykään muutakuin yksi ainoa. Todenmukaiselta näyttää, että ne sudet, jotka viime talvena eivät tulleet tapetuiksi, ovat katsoneet nämät seudut itselleen vaarallisiksi ja lähte-neet matkoihinsa.”⁵⁴

Satakunnan puolesta asiaa tarkastellen tilanne näytti aivan samanlaiselta. Juuri niiltä seuduilta, joilla pedot olivat tehneet suurimpia vahinkojaan, ne näyttivät nyt olevan ”lähes kuulumattomiin hävinneet”. Kunnia tästä annettiin Thuringin jahtiseurueelle. ”Suurin osa rohkeimpia petoja tuli surmatuiksi ja

⁵² Edellä viitteessä 44 mainittu selonteko — ST 34 28. 2. 1882. Lehti kertoi jäidenläh-dön olleen niin suurenmoinen, ettei sellaista oltu nähty sitten vuosien 1837 ja 1857.

⁵³ *Schulman-Nordenstreng* 1912, s. 289. Matrikkeli mainitsee Thuringin päättäneen so-litasuransa kenraalimajurina.

⁵⁴ *Aura* 50 23. 6. 1882. — *Karjalatar* 28 14. 7. 1882 kertoi asiasta myös.

jällelle jääneet lienevät vaistonsa viedytyksellä paenneet pois vaaralliseksi käyneiltä synnyinmailtaan.”⁵⁵

Kummassakaan artikkelissa ei oikein jaksettu uskoa, että suurin osa pedoista olisi todella tullut tapetuksi, vaan molemmissa otaksuttiin susien lähteneen pakoon ahdistelijoitaan. Monia, monia vuosia oli puhuttu jatkuvasti suurista, valtavista susilaumoista, eikä kukaan nyt uskaltanut luottaa siihen, että kaikkialla vaeltelevat laumat olisivat parissa vuodessa supistuneet parikymmeneksi täysikasvuiseksi pedoksi, jotka kuluneen kahden talvikauden aikana epäsuotuisista olosuhteista huolimatta olisivat tulleet hävitetyiksi.

Tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat vääjäämättömästi ja vastaansanomattomasti, että varsinainen susikanta Turun laajassa ympäristössä oli ennakkokäsityksistä poiketen ällistyttävän pieni. Ne metsämiehet, Hintzet, Vornaset ja valtion asettaman komitean asiantuntijat, jotka olivat vastoin yleistä mieliä pidettä väittäneet, ettei ”Turun seuduilla susia olekaan”, tai oli vain aivan pieniä määriä, olivat olleet oikeassa. Niitä susia, jotka olivat täyttäneet sadat sanomalehtien palstat Suomessa ja lopulta koko Euroopassa, oli todella ollut vähän. Vuonna 1883 surmattiin Turun ja Porin läänissä — pennut mukaanluettuina — virallisen tilaston mukaan 22 sutta ja seuraavana vuonna tuo luku oli 10, vuonna 1885 11.⁵⁶ Sudet olivat siis lopullisesti aivan ratkaisevasti vähentyneet ja varsinainen susikanta melkein kokonaan kadonnut voimakkaan yrittämisen tuloksena suurina susivuosina 1880—1882. Kahden ja puolen vuoden aikana ei koko maassa oltu puhuttukaan paljon muusta kuin susien lisääntymisestä ja niiden aiheuttamasta jatkuvasta pelosta, mutta siitä huolimatta tutkimuksen on todettava vain noin kymmenen petopariskunnan pitäneen koko maata pelon vallassa. Johtopäätös tästä kaikesta on vastaansanomaton: pienikin susikanta saattoi suotuisissa olosuhteissa terrorisoida laajaa aluetta ja koko valtakuntaa, jos petojen annettiin rauhassa elää ja kotiutua muutaman vuoden ajan.

On hedelmätöntä pohtia, olisiko Turun tienoon susikysymystä saatu talvella 1881—1882 ratkaistuksi ilman valtiovallan ja nimenomaan ilman lukashien toimia. Tosiasia kuitenkin on, että nämä venäläiset sudenpyytäjät osoittivat ensi kerran julkisesti ja ”koko Suomen” heitä epäluuloisesti tarkkailemalla olevan mahdollista eteläisen Suomen olosuhteissa ihmisen aktiivisella toiminnalla tappaa susia. Tämän vuoksi on aiheellista selostaa menetelmää, jonka avulla tilanteen herroiksi viimein päästiin.

Lukashien käyttämä jahtitapa perustui siihen, että susi muiden petojen tavoin usein oli nimenomaan yöllä saalistamassa. Syötyään runsaan aterian se painutui makuulle lepäämään ja ruokaansa sulattelemaan, eikä lähtenyt siitä liikkeelle pitkään aikaan ellei sitä häiritty. Lumisena aikana kulkivat siis lukashit aamuhämärästä lähtien hevosilla ristiin rastiin teitä pitkin jälkiä etsien. Kun

⁵⁵ Satakunta 53 12. 7. 1882.

⁵⁶ Suomenmaan tilastollinen vuosikirja 1885 ja 1886, s. 28 ja 30.

ne oli löydetty tai saatu sellaisten havaitsemisesta ilmoitus, seurattiin jälkiä aukeilla paikoilla, mutta niiden johdettua metsäsaarekkeisiin tai tiheikköihin pyrittiin alue kiertämään ja näin saamaan suden makuusija paikallistettua. Jälkien ulkonäöstä lukashit pystyivät päättämään, mihin aikaan yöstä peto siitä oli kulkenut, ja kuinka suuri varovaisuus liikehdyttäessä oli tarpeen. Jos tuoreet jäljet löytyivät heti aamulla, saatiin susi usein saarretuksi ja samana päivänä pyydettyksi, mutta usein täytyi ajo yön ajaksi keskeyttää ja jatkaa sitä seuraavana päivänä toivoen, että takaa-ajettu tavottaisi saalista ja asettuisi uudelleen ruokalevölle. Kun susi oli saatu tarpeeksi pieneen piiriin saarretuksi ja valoisaa aikaa vielä oli jäljellä päivästä, kutsuttiin lähitalojen miehet lopulliseen ajoon mukaan. Pyssymiehet asetettiin ehdottomasti tuulen alapuolelle ja sutta oli ajettava myötätuuleen. Ajomiesten kaaren äärimmäisillä sivuilla tuli lukashien kulkea. Itse ajo kävi kovasti meteliä pitäen ja metsämiesten suuri kokemus takasi useimmiten sen, että peto todella tuli ennen pitkää pyssymiesten ulottuville.⁵⁷

Kun Lapissa ja pohjois-Karjalassa susi syvässä lumessa takaa-ajaen pyrittiin väsyttämään ja ajon tuloksena surmaamaan, oli lukashien toiveena antaa pedon mahdollisimman kauan maata kaikessa rauhassa, että se ehdittäisiin saartaa. Väsytsajossa oli maantiestä vain haittaa, mutta susien jälkien löytymisessä ja niiden nopeassa paikallistamisessa tiheä tieverkko saattoi suuresti nopeuttaa toimintaa. Lukashimenetelmä soveltui näin ollen erittäin hyvin eteläisen Suomen maanviljelysseuduille, joille ovat leimaa antavia peltojen ja metsien vuorottelu.

Kuten useat tehokkaat keinot, oli myös lukashien menetelmä perusteiltaan sangen yksinkertainen, vaikeus oli majuri Thuringin käsityksen mukaan "sen toimeenpanossa ja varsinkin ampujain asemien valitsemisessa".⁵⁸ Eräs toinen arviointi päättyi samanlaiseen tulokseen. "Tämä metsästyskeino näyttää hyvin yksinkertaiselta, vaan kaipaa tottuneita metsämiehiä, jotka sen ohessa täydellisesti tuntevat susien tavat ja neuvot."⁵⁹ Majuri Thuringin mukaan "ainoastaan yhdessä paikoin Suomea, nimittäin Ahvisten kylässä Pyhtäällä, on yhteinen kansa ajanut susia melkein samalla tavalla ja usein erinomaisella menestyksellä".⁶⁰ Näin hullusti eivät kuitenkaan asiat Suomessa olleet, sillä kenen tahansa ulottuvilla oli jatkuvasti vuosikymmeniä ollut molemmilla kotimaisilla kielillä tietoa siitä, miten susia pyydetäisiin aivan samalla tavalla kuin lukashimene-

⁵⁷ Majuri Thuringin selonteko maanviljelystoimikunnalle. SVL 106 9. 5. 1882, 107 10. 5. 1882. — Lukashimenetelmästä on kerrottu myös useissa sanomalehdissä, joista ks. esim. *Kansan Ystävä* 49 9. 12. 1882, artikkeli "Sudet Suomessa"; *Kaiku* 41 25. 5. 1887, artikkeli "Hämeen metsästysseuran sudenajot talvella 1883"; *TreSa* 5 1884, pääkirjoitus; *HäSa* 11 6. 2. 1883, artikkeli "Suden-ajo lukashilla". Monipuolisesti on lukashien toimintaa kuvannut A. Th. Böök kirjassaan, mistä ks. *Böök* 1901, s. 18—33.

⁵⁸ Majuri Thuringin selonteko, SVL 107 10. 5. 1882.

⁵⁹ *Kansan Ystävä* n:o 49 9. 12. 1882, artikkeli "Sudet Suomessa".

⁶⁰ Mitä kylää Thuring Ahvisten kylällä tarkoittaa ei ole pääteltävissä, koska tavalliset karttakirjat eivät ao. kylää pitäjässä tunne.

telmällä, mutta neuvoja ei ollut laajemmin tiedostettu. Vuosina 1836 ja 1837 oli J. J. Malmstedt julkaissut oppaan suomalaiselta nimeltään ”Perustukset Pusulan Kappelin miesten hyväksi löytyyn Karhun ja Suden Jahtiin”, jossa käytännössä oli nimenomaan selostettu lukashimenetelmän mukainen jahtitapa.⁶¹ Hänenkin neuvojensa lähtökohtana oli suden asettuminen paikoilleen ruokaansa sulattamaan runsaan aterian jälkeen. ”Sen jälkeen ei susi kohta mene kauvas paikalta, sillä hänen nälkääntynyt ja äsköisin täytetty ruumiinsa tarvitsee lepoa, jota hän etsii likimmaisessa tihäissä närikistössä, jossa hän erinomattain lieveellä ilmalla makaa lähes koko vuorokauden.” ”Tästä pitää näinmuodoin vaaria otettaman, että, koska havaitaan suden saaneen jotain suoliinsa, käy yksi eli kaksi miestä jälkiä myöten siksi että he havaitsevat, mihinkä metsistöön susi on pyrkinyt; se jälkeen käydään kerta saman metsän ympäri, joka kutsutaan piirittää sutta [suden piirittämiseksi]. Koska niinmuodoin havattu missä susi arvion jälkeen lepää, riennetään käskyä jahtiin toimittamaan, vaaria ottaen siitä, että ne kaukaisemmatkin ehtivät määrätyllä ajalla kokous paikkaan. Sillä välillä neuvotellaan mille paikalle verkot asetetaan ja mistä ajo aljetaan.” Muissakin neuvoissa olivat toimenpiteet samankaltaisia lukashimenetelmän kanssa. Kun muualla kansa oli väkisin komennettava jahtiin, kerrottiin Pusulassa lähdettävän aina mielellään jo ensimmäisen sanan saavuttua. Syy pusulalaisten intoon oli epäilemättä yksinkertainen. Jahti oli mielekäs ja usein tuloksekas, joten jokainen ymmärsi sen merkityksen ja toimi omansa ja yhteisen edun hyväksi. Saarrok-sissa olevaa hukkaa oli kokonaan toisenlaista jahdata, kuin kulkea pitkin metsiä vakaasti uskoen, että oli tekemässä turhaa työtä. Tietenkään pusulalaisilla ei ollut palkattuina varsinaisia jälkien etsijöitä, mutta koska paikkakunnalla uskottiin suden olevan saavutettavissa, ei vapaaehtoisista jälkien tarkkailijoista liene ollut puutetta.⁶²

Jos innostusta vain oli olemassa, ei lukashimenetelmää ollut suinkaan vaikea oppia. Hämeenlinnan Metsästysseuran sudenjahdeista kerrotaan, että niissä aluksi käytettiin venäläisiä lukasheja oppimestareina. Pian kuitenkin huomattiin, kuinka yksinkertaista susien jäljittäminen oikeastaan oli. ”Kohta sen jälkeen lähetettiin lukassit pois ja metsästäjät, jotka olivat heiltä suden ajon opineet jatkoivat metsästämistä omin neuvoin pitkin koko talven.” ”Lukasseina toimivat sen jälkeen pääasiallisesti [turkkuri S.] Lindqvist ja [puutarhuri Th.] Tunader.” Lukassi-nimitys oli vaivattomasti siirtynyt suomen kieleen suden metsästystä johtavan miehen yleisnimitykseksi. Hämeenlinnan metsästysseuran piirissä myös oman kokemuksen perusteella kehitettiin tätä jahtimenetelmää. ”Su-

⁶¹ *Malmstedt* 1836 ja 1837. Koska näistä vihkosista otettiin uusi painos 1861, oli niillä ilmeisesti menekkiä. Toisaalta lienee myös todettava, että vihkosia oli todennäköisesti saatavissa maassamme ainakin noin 50 vuoden aikana. Sanomalehdet muistivat aina silloin tällöin mainostaa pusulalaisten jahtihyveitä, mistä ks. esim. *ÅT* 12 14. 12. 1854 ja *TreSa* 12 26. 3. 1867. Tästä asiasta puhuttu aikaisemmin 5. luvussa.

⁶² *Malmstedt* 1837, s. 2—8.

det saarrettiin tavallisesti ensiksi hevosella ajaen pitkin teitä ja sitten suksimiehet katkaisivat saarroksen tarpeen [tarpeeksi] pieneksi." Myös itse ajoon tehtiin Hämeenlinnan tienoilla "tärkeitä kokemukseen perustuvia parannuksia". Kun innokkaat metsämiehet olivat huomanneet, ettei taloista hankittuihin ajomiehiin voinut lainkaan luottaa ja etteivät he kyenneet ainakaan pidempiä matkoja maastossa kulkemaan samalla säilyttäen miesten väliset matkat sopivan pieninä, tehtiin yksinkertainen ratkaisu. Pantiin ajoon osallistuvat suden saartomiehet seisomaan paikallaan ja varsinaiset pyssymiehet liikkumaan. Näin taatiin varmemmin saaliin pysyminen ajorenkkaan sisällä.⁶³

Vaikka senaatin asettamassa komiteassa olikin pidetty lukasheja ja suden ulvojia eri ammattikuntina, näyttävät useimmat lukashit käyttäneen myös ulvontaa apunaan petoja paikallistaessaan. Susien kiima-aikana ne helposti vastasivat ihmisen ulvontaan. O. Wetterhof kertoo, kuinka hän aikanaan Turun puolessa hyvällä menestyksellä toimineen lukashin Ivan Pakljan kanssa tammikuussa 1883 Hämeenlinnan kaupungin liepeillä oli öisessä sudenjahdissa ja kuinka tämä kerta toisensa jälkeen sai susilauman vastaamaan ulvontaansa ja näin pysyi paikallistamaan sen. Ei edes se, että susilaumaa ammuttiin kuutamoisena yönä verraten läheltä, saanut niitä epäluuloisiksi, vaan ne lähestyivät ulvojaa verraten luottavaisesti. "Tällainen sudenulvonnan matkiminen näyttää minusta [O. Wetterhofista] helpolta kyllä, mutta ihmettelin Pakljan hyviä keuhkoja, sillä hän voi pitkittää yhtä ainoaa ulvontaa yli minuutin. En katsonut kelloa, mutta siltä se minusta tuntui." Monivaiheinen ulvonta-ajo kesti useita tunteja, mutta heikon näkyvyyden takia ei susia sillä kertaa saatu hengiltä.⁶⁴

Senaatille jättämässään raportissa majuri Thuring selosti myös toista pyyntitapaa, jossa ulvojilla oli keskeinen asema. Hänen kertomansa mukaan voitiin heinäkuun lopulta syyskuun alkupuolelle paikallistaa sudenpesiä sillä aikaa kun vanhat sudet olivat lähteneet muonanhakumatkalle matkimalla petojen ääniä ja saamalla jo verraten kookkaat poikaset vastaamaan tähän. "Yhtä hyödyttömiä kuin sudenajomme kesällä ovat tähän asti näyttäneet olevansa, yhtä edulliseksi ne voisivat tulla, jos niitä pannaan toimeen asianmukaisesti ja järjestystä noudattamalla." Pantiinko ulvojen johdolla toimeen yhtään jahtia lumettomana aikana, siitä ei ole säilynyt tietoa.⁶⁵

⁶³ Bööck 1901, s. 4, 19—25. — Lukashien toiminnasta ks. myös seuraavat lehdet: Kaiku 41 25. 5. 1887. — Kansan Ystävä 49 9. 12. 1882. — HäSa 11 6. 2. 1883. — AU 10 12. 1. 1881. — HäSa 103 29. 12. 1882. — HD 322 26. 11. 1881. — ÖF 301 24. 12. 1884. — Al 155 27. 12. 1884.

⁶⁴ Bööck 1901, s. 25—28. — Ulvojia käsitteleviä artikkeleita mm. seuraavissa lehdissä: HD 294 29. 10. 1881. — HD 304 8. 11. 1881. — TreSa 5 12. 1. 1884.

⁶⁵ SVL 107 10. 5. 1882.

12. RINTAMAILTA HÄVITETÄÄN SUDET SUKUPUUTTOON

Turun lastensurmat olivat kiistämättä kuuluisimmat ja eniten pelkoa herättäneet susien hyökkäykset autonomian ajan Suomessa. Kaikki ne tunsivat, jokainen niistä puhui. Tästä huolimatta ei niitä kenties olisi ollut syytä käsitellä niinkään laajasti, kuin mitä edellä on tehty, ellei tällä tapahtumasarjalla olisi ollut aivan ratkaisevan laajuisia seurauksia koko susikysymykselle maassamme.

Lounaisen Suomen tapahtumien jälkeen ei enää voitu missään osassa maata vaipua susien uhatessa ennen niin yleiseen flegmaattisuuteen. Kun paikkakunnalla kuultiin hukkien olevan liikkeellä, oltiin heti valmiita vetoamaan Turun tienoon esimerkkiin. Kun Hämeenlinnan seuduilla ryhdyttiin voimakkaisiin toimiin petojen ahdistelemiseksi, tapahtui se ”tehokkaasti ja pontevasti” siksi, ”koskei voitu tietää milloinkaan näillä seuduilla, niinkuin Turun ja Porinlääänissä oli tapahtunut, lapsia voisi joutua petojen saaliiksi”.¹ Viipurin ympäristössä vedottiin samaan asiaan. Kukaan ei voisi sielläkään taata, etteivät sudet kävisi lasten kimppuun. Jyväskylässä oli sanomalehtien kehotushuuto samanlainen. Ei lapsia pimeässä ulos, muistakaa Turun tapauksia. Toimenpiteisiin ryhdyttävä välittömästi. Sama sävel ympäri koko maata: muistakaa Turun seudun surmattuja lapsia, varjelkaa omianne.² Tuskin monikaan asia on niin herkkä leviämään kuin arvaamaton pimeydessä tahi synkässä metsässä vaanivan pedon pelko. Sudet saattoivat uhata ketä tahansa ja lehdet pitivät huolen siitä, ettei asia pääsyt ihmisiltä unohtumaan.

Läntisen Suomen lastensurmat jatkuivat yhtäjaksoisesti — kun Tampereen ja Turun seudun tapauksia tarkastellaan yhtenäisenä ketjuna — viitisen vuotta. Tänä aikana tuli jatkuvasti uusia sanomia susien surmaamista lapsista. Se ei voinut olla vaikuttamatta ihmisten käsityksiin susien kanssa siihen asti jatkuneesta rinnakkaiselosta. Jos mieli turvata lasten eläminen ja pelosta vapaat leikit, oli ryhdyttävä kokonaan uudenlaiseen taisteluun petoja vastaan. Mikään muu kuin susien täydellinen hävittäminen ei enää voinut taata lasten turvallisuutta. Sanomalehtiartikkeleista on selvästi nähtävissä, kuinka vähitellen uudenlainen asennoituminen sai ihmisten mielissä sijaa. Ensimmäisiä tällaisia selviä mielenilmauksia oli jyväskyläläisen Keski-Suomen artikkeli keväällä 1880: ”Niin

¹ *Böök* 1901, s. 20.

² *Viborgsbladet* 5 8. 1. 1883 ja 44 22. 2. 1883. — *Keski-Suomi* 12 10. 2. 1883.

alkakaamme leikki, joka päättyy susi suvun tykkänään hävittämällä, että rakkaat lapsemme saavat rauhassa kartanolla kävellä ja pelotta metsäin rinteellä marjoja poimia.”³ Vuosisatoja sudet olivat olleet luonnonvoimaan verrattava elementti, joka oli ihmisen määräysvallan ulkopuolella. Niitä vastaan oli voitu koettaa suojautua tavalla tai toisella, mutta aikaisemmin ei oltu edes uskallettu haaveilla niistä kokonaan päästävän. Rinnakkaiselon mahdottomuus oli pakottanut ihmiset uudelleen arviointiin.

Myös viipurilainen Östra Finland sanomalehti päätyi kirjoituksessaan uudenlaiseen lopputulokseen. Lehti kertoi susijahdeista Anjalassa, Elimäellä, Lapinjärvellä ja Ruotsinpyhtäällä sekä totesi, että noin neljä penikulmaa läpimitaten olevalla alueella oli näiden pyyntiretkien tuloksena ollut kaikkiaan 11 pedon surma. Lehti katsoi olevan täysin perusteltua uskoa, että jos vain joka paikassa todella yritettäisiin aktiivisesti käydä susien kimppuun, ne voitaisiin kokonaan hävittää.⁴

Vuoden 1880 alussa senaatti velvoitti kaikki kunnalliskokoukset miettimään keinoja, miten susia vastaan voitaisiin taistella. Tällöin hallitus myös väläytti mahdollisuutta, että pedot voitaisiin saada kokonaan häviämään. Kun lehdet kirjoittivat kuntien saamasta tehtävästä, suhtauduttiin viimeksi mainittuun mahdollisuuteen suurin varauksin. Hämäläinen kirjoitti: ”Sillä jos meidän maassa kertakin tultaisiin siihen onnelliseen tilaan, että esim. pedot saataisiin hävitettyiksi, niin säilyisi sen kautta maamiehelle paljon omaisuutta.” Lehti suhtautui susien uhan täydelliseen poistumiseen, kuten kaukaisessa tulevaisuudessa olevaan onnen aikaan, joka ei ainakaan pian koittaisi. Lehden täytyi vielä tällöin voimallisesti perustella susien hävittämisen tärkeyttä. ”Eikä se olekaan mikään turhanpäiväinen kysymys, koska se on kääntänyt maamme hallituksenkin huomiota puoleensa.”⁵ Turun lastensurmat olivat vasta alkamassa ja Tampereen tienoilla oli ollut viime aikoina hiljaista. Ehdollisesti kirjoitti asiasta myös Sannomia Turusta. Kuntakokousten tuli miettiä, ”mitenkä pedot saataisiin väheneeseen tai tykkänään häviämään”. Myös tämä lehti katsoi olevan syytä korostaa päätösten merkittävyyttä. ”Asia on tärkeä, vaikka se pintapuoliselle katsojalle näyttäne vähäpätöiseltä.”⁶ Ensimmäisiä kertoja lehdet nyt kuitenkin edes ehdollisesti rohkenivat esittää, että sudet voitaisiin todella saada kokonaankin häviämään.

Vuosien 1880 ja 1881 tapaukset olivat kuitenkin aluksi omiaan osoittamaan, kuinka kaukana moiset haaveet petojen täydellisestä hävittämisestä vielä olivat. Kun ihmisen ei kerran onnistunut tappaa parin vuoden aikana edes ihmisryöjäsusia, miten hän voisi saada peräti kaikki pedot tapetuiksi. Mutta Turun surmatyöt toivat lopulta paikalle myös lukashit. Heidän toimintansa jälkeen ei sutta

³ Keski-Suomi 39 15. 5. 1880.

⁴ ÖF 23. 4. 1881.

⁵ Häm 4 14. 1. 1880.

⁶ ST 6 17. 1. 1880.

enää voitu pitää luonnonvoimana, jonka edessä ihminen oli voimaton. Lukashit osoittivat konkreettisesti, kuinka täysin ihmisestä itsestään riippui, suvaitsiko hän petoja maillaan lastensa ja karjansa kimpussa vai halusiko hän niistä päästä.

Hyvin kuvaava on sittemmin susijahdeissa sangen ansioituneen Hämeen metsästysseuran lausunto 1883. ”Meidän metsästysseuramme samoin kuin yksityiset urheilijammekin [tarkoittaa ilmeisesti urheilumetsästäjiä] olivat siinä luulossa, ett’ei susi voi tulla oikean metsästyksen esineeksi.”⁷ Niin kauan kuin sutta pidettiin täysin arvaamattomana oliona, jonka saaminen perustui puhtaaseen sattumaan, eivät harrastelijametsästäjät välittäneet sitä lainkaan pyytää. Vaikka metsästysseuran toiminnasta kertovassa selostuksessa ei sitä mainittukaan, on ilmiselvää, että lukashien toiminta Turun seuduilla talvella 1881—1882 oli saanut aikaan ajattelutavan muutoksen. Tämä todetaan myös seuran 1901 julkaistussa historiikissa.⁸ Erikoista uskoa asian onnistumiseen antoi se, että lukasheja ei heti Turun ajojen päätyttyä lähetetty pysyväisesti takaisin kotipaikkakunnilleen, vaan heitä pidettiin jatkuvasti Suomessa. Talvella 1882—1883 oli lukashi Isotoff valtion palkkaamana asemapaikkanaan Evon metsäopisto. Seuraavana talvena hänen mainitaan johtaneen metsästystä Hämeenlinnan seuduilla. Tällöinkin hän oli valtion palkkalistoilla. Ainakin vielä kevättalvella 1888 oli Evolla lukashi, jota yritettiin saada johtamaan jahtia Haminan seudulle, mutta hänen ilmoitettiin menneen pohjoiseen päin ammattiaan harjoittamaan.⁹

Myös yksityiset kartanonomistajat tuntuvat olleen halukkaita kustantamaan lukashien oleskelun paikkakunnallaan. He myös lainasivat näitä muille mahdollisuuksien mukaan. Erikoisesti kunnostautui tässä suhteessa Koiskalan kartanon omistaja, vapaaherra A. Standertskjöld. Talvella 1882—1883 oli hänellä palveluksessaan kolme lukashia: Ivan Gavrilovits sekä veljekset Ivan ja Vasili Paklja, jotka kaikki olivat olleet myös edellisenä talvena Suomessa. Ilmeisesti he myös olivat ehtineet oppia maan kieltä jonkin verran. Pari vuotta myöhemminkin oli Standertskjöldin palkkalistoilla lukasheja, joita pyydettiin mm. Viipurin seuduille ajoja johtamaan.¹⁰ Tampereen tienoilla mainitaan herra E. von Nottbeckin kutsuttaneen talveksi 1884—1885 kartanoonsa lukashin johtamaan suden ajoja.¹¹

Kun oli osoitettu, että suden ajon niksit olivat kenen tahansa verraten helposti opittavissa, oli samalla ratkaistu kysymys ajomiehistöstä. Kun kaiken edellä

⁷ Hämeen metsästysseuran sudenajot talvella 1883, *Kaiku* 41 25. 5. 1887.

⁸ *Böök* 1901, s. 10—11.

⁹ *Böök* 1901, s. 20. — SVL 7 9. 1. 1884. — *Fredrikshamns Tidning* 30 16. 4. 1887, 16 25. 2. 1888, 17 29. 2. 1888, 19 7. 3. 1888. — *Tammerfors Aftonblad* 103 30. 12. 1884.

¹⁰ *Böök* 1901, s. 21. — *Viborgsbladet* 2 4. 1. 1885 ja 4 10. 1. 1885.

¹¹ *Tammerfors Aftonblad* 87 4. 11. 1884. — *Tampereen Sanomat* 145 11. 12. 1884. Lukashien toiminnasta ks. lisäksi *Viborgsbladet* 5 8. 1. 1883. — *HäSa* 6. 2. 1883. — *AU* 12 14. 1. 1884. — *ÖF* 46 25. 2. 1885. — *Viborgsbladet* 192 10. 12. 1885. — *Aamulehti* 155 27. 12. 1884.

esitetyn perusteella tiedetään, kuinka vaarallisena petona sutta — todella aiheellisesti — pidettiin, oli sen metsästystä epäilemättä pidettävä oikeana suurriistan pyytämisenä. Ja tällaiseen puuhaan halukkaita on maassamme aina ollut. Kuvaavaa puhjenneelle innostukselle oli, että nyt saattoivat metsämiehet oma-aloitteisesti kokoontua heti saatuaan tiedon susien ilmaantumisesta paikkakunnalle. ”Viime sunnuntaina, kun oli metsästämissä pari kaupungin metsästäjää, tapahtui niin onnettomasti, että parvi susia (jälkien mukaan luultavasti 3) keskeltä skallia vei heidän molemmat koiransa, jotka, ikävä kyllä, olivat tunnetut paikkakunnan parhaimpina.” Tämä tapahtui joulukuussa 1884. ”Tästä tiedon saatua, kokoon-tui heti joukko innostuneita jahtimiehiä, suureksi osaksi niitä, jotka toistalvena suurella menestyksellä harrastivat sudenajoa Hämeenlinnan seuduilla.” Vielä varmemmaksi vakuudeksi Hämeen Sanomat lopetti uutisensa: ”On paras siis lo-pettaa täksi vuodeksi jänisjahdin!”¹² On täysin aiheellista puhua Hämeen lää-nin Metsästyseuran historiikissa ”uhraavaisuudesta, pontevuudesta ja innostuk-sesta”, jota sen jäsenet sudenajoissa osoittivat. Jo yksin metsästyseuran uhraa-mat varat suoranaisina menoina olivat suuremmat kuin mitä se sai avustuksina. ”Yksistään lukasseille, ajoväelle, sanansaattajille y.m. käytettiin 976:80.” Näin ollen ”saivat jahteihin osanottajat mieskohtaisesti tehdä kylläkin tuntuvia rahal-lisia uhrauksia”. Parisenkymmentä vuotta myöhemmin sopi näitä vuosia muis-tella tietyllä haikeudella: ”Eipä ihmeellistä jos ’susivuodet’ näin ollen ovat pi-dettävät seuramme loistoaikana, joka sangen hauskana ja muistorikkaana aina on säilyvä niiden harvojen entisten ja nykyisten jäsenten muistissa, jotka niihin ottivat osaa.”¹³ Seuran historiikin kirjoittaja arvelee tällaisen innostuksen olleen aivan ainutlaatuista, mutta näin ei suinkaan asian laita ollut.

Yhtä suuri tuntuu innostus olleen samoihin aikoihin Haminassa. Siellä keho-tettiin metsästäjiä ilmoittautumaan susijahtiin seuran sihteerille ja samalla il-moitettiin, että myös hevonen oli kunkin metsästäjän hankittava ja kustannet-tava itse. ”Korvauksen kaikista vaivoista ja kustannuksista antaa yhdistys piris-tävän jahdin muodossa, mikäli peto saadaan kierretyksi.” Vaivoista ja uhrauk-sista huolimatta tulijoista ei ollut puutetta ja myös tuloksia saatiin.¹⁴ Viipurissa oli 40 metsästäjää ilmoittanut olevansa toimintavalmiina heti sanan saapuessa. Siellä otettiin käyttöön myös nykyajan keksintöjä hälytystä annettaessa. ”Kun susi on saarrettu, on siitä metsämiehille telfoonin kautta ilmoitettava ja ajomie-hiä, joita sudenhihtäjä [lukashi nimi on suomennettu] on sanonut tarvittavan kymmenkunta, toivotaan saatavan kuten ennenkin Viipurin pataljoonasta. Vii-purin pitäjäläisiä on kehoitettu heti antamaan tieto, kun susia on nähty jossain

¹² HäSa 98 9. 12. 1884.

¹³ Bööck 1901, s. 10—12, 18—22.

¹⁴ Fredrikshamns Tidning 96 2. 12. 1885. — Ilm 21 18. 2. 1886. — Ilm 11 26. 1. 1886.
— Kotkan Sanomat 7 17. 2. 1886.

liikkuvan.”¹⁵ Epäilemättä myös parantuneet aseet olivat omiaan lisäämään urheilumetsästäjien innostusta, olihan saaliin saaminen entisestään varmistunut. Kun Tammisaaren kaupungin tienoilla oli havaittu 1884 neljän suden lauman liikkuvan, paikallinen lehti tiedotti metsästysseuran kunniajäsenen ”Herra E. Sandgrenin” kiirehtineen heti paikalle.¹⁶ Joka puolella Suomea tuntuivat metsästysseurat olleen yhtä innokkaita tarttumaan asiaan. Turun puolella johti susien metsästystä majuri R. Thuring, joka oli saanut siirron aikaisemmasta varuskunnastaan Oulusta Turun pataljoonaan kuten edellä on jo kerrottu. Tilapäinen päätyö metsästyksen johtajana oli vaihtunut hänen kohdallaan jälleen harastusmetsästykseksi.¹⁷

Nyt muuttui myös sanomalehtien ceterum censeo. Kun aikaisemmin vielä 1880-luvun parina alkuvuotena oli vaadittu viranomaisia toimeenpanemaan yleisiä ajoja, loppuivat nämä esitykset vuoden 1882 tienoilla. Sen jälkeen suunnattiin kaikki lukuisat kehotukset ”Herroihin Metsästäjiin” ja heidän seuroihinsa. Alkuvuodesta 1883 totesi Laatokka: ”Susia on viime viikolla ruvennut liikkumaan meidänkin seuduillamme tavallista enemmän. Toivomme, että Karjalan pyssymiehet osaavat sille hyvän passin antaa.” Vuotta myöhemmin oli Sortavalan Karmalassa nähty susia ja sama lehti kysyi: ”Nuoret pyssymiehet uinailla voitteko?”¹⁸ Kun Haminan lähistöllä oli nähty susia, otsikoi paikallinen lehti uutisen: ”Herroille urheilumiehille.”¹⁹ Porilainen lehti kirjoitti: ”Ihmeen rohkeaksi alkavat sudet tulla näillä seuduilla. Metsästäjät hoi! ottakaa huomioonne tämä ja rientäkää petoja hätyyttämään, ennenkuin rupeevat tekemään samoja tuhoja, kuin viisi vuotta sitten Turun puolella... tekivät.”²⁰ Savo-lehdessä todettiin: ”Onpä syytä meidän metsästysseurallamme ja muillekin pyssymiehille ottaa asiasta tarkempaa tietoa ja, jos todellakin susia tienoillamme on, näyttää kuntoaan tosi-asiaassa... Onnistunut tapporetki tuottaa sankarille kunniaa ja — rahaa.”²¹ Rahaa tuskin urheilumetsästäjät lähtivät suden ajosta hakemaan — kulut monipäiväisessä jahdissa olivat useimmin melkoiset — mutta kunnia epäilemättä kelpasi samoin kuin metsästyksen mukanaan tuoma jännitys.

Ennen pitkää alkoi sanomalehtien palstoilla esiintyä ajatus, että metsästysseuroilla ei suinkaan ollut ainoastaan oikeus, vaan myös velvollisuus jahdata susia. Uudessa Suomettaressa kirjoitettiin lokakuussa 1884: ”Susia sanotaan yhä liikkuvan Viipurin ja Lappeenrannan välisissä metsissä, tehden suuria vahinkoja talollisille. Jahtiseura Viipurissa, sanoo kirjeenvaihtajamme, uneksii hyvästä am-

¹⁵ Viipurin Sanomat 19 7. 3. 1885. — Viborgsbladet 4 10. 1. 1885. — Ks. myös Ilm 147 16. 12. 1884. — Viborgsbladet 173 7. 11. 1885.

¹⁶ Ekenäs Notisblad 18 1. 3. 1884.

¹⁷ UStr 29 4. 2. 1884. — Turun Lehti 15 5. 2. 1884.

¹⁸ Laatokka 2 9. 1. 1883 ja 10 4. 3. 1884.

¹⁹ Fredrikshamns Tidning 26 31. 12. 1884.

²⁰ Satakunta 49 18. 7. 1884.

²¹ Savo 33 19. 3. 1888.

pumataidosta jossain hotellissa, silloin kun sudet lähimmissä kylissä ja metsissä haaskaavat ja raatelevat lampaita armottomasti. Tulkaapas herrat Taskulan ja Haarjärven metsiin, pyssyjänne koettamaan.”²² Oli metsästyseuran häpeä, jos jossain sen vaikutuspiirin sisäpuolella pedot pääsivät talonpoikien karjan kimppuun. Myös Östra Finland-lehden useasta numerosta oli selvästi rivien välistä luettavana ajatus, jonka mukaan juuri jahtimiesten velvollisuutena oli heti lähteä liikkeelle petojen ilmestyessä vaaraa torjumaan.²³ Sanomalehdistö tunsi velvollisuudekseen ajaa yhteistä hyvää ja sillä tuli aina olla varastossa tukku hyviä neuvoja. Susien tihutöiden torjunnassa oli reseptin aikaisempi ohje ”jahtivoudit toimikoot” vaihtunut uuteen sisältöön ja vaatimukseen ”metsästyseurat hoitakoot velvollisuutensa”.

Hämäläinen-lehden uutinen susien tuhotöistä saatettiin sekin varustaa koulumestariamaisella ohjeella: ”Siis saa meidän metsästyseura taas ylevämpää työtä ensi talveksi — susien tappamisessa.”²⁴ Metsästäjien yhteisöstä tuli Suomessa joiksikin vuosiksi 1880-luvulla ilmeisen yleisen ajattelutavan mukaan jonkinlainen suojeluskunta, jonka tuli rientää sinne, missä vaara uhkasi suojatonta väestöä. Metsästäjän toimintaan oltiin valmiit liittämään voimakas eettinen sisältö. Taidon ja omaksutun roolin aateluus velvoitti tässäkin tapauksessa. Yleistä mielihpidettä tähän suuntaan oli ollut kehittämässä ennen muuta sanomalehdistö.²⁵ Silloin tällöin lehdistö muisti antaa kiitosta hyvin suoritetusta työstä ja joulukuussa 1884 onnistuneen suden ajon jälkeen Hämeen Sanomat kirjoitti ylöpeään sävyyn ”meidän uutтерasta metsästyseurastamme”.²⁶ Metsästäjät olivat koko kansan yhteisiä ja esikuvallisia suojelijoita.

Myös valtiovalta antoi tunnustusta sekä osoitti luottamusta metsästyseurojen uhrautuvalla työllä. Turun lastensurmien jälkeen se ei ollut vetäytynyt vastuusta, vaan pyrki jatkuvasti tukemaan susia vastaan käytävää taistelua. Vuosina 1882—1884 sai Satakunnan metsästyseura valtiolta 200 markan suuruisen avustuksen.²⁷ Viipurin metsästyseuralle myönnettiin 1885 600 markkaa lukashin palkkaamista varten.²⁸ Hämeen läänin kuvernööri v. Ammondt hankki Hämeenlinnan pataljoonan upseereille valtiolta 1000 markan apurahan susien metsästystä varten, mutta mitään tuloksia tapettujen susien muodossa ei saadusta summasta ilmeisesti kuitenkaan ollut. Hämeen läänin metsästyseura ei ihme kyllä saanut val-

²² UStr 241 9. 8. 1884. Uutinen on lainattu kokonaisuudessaan.

²³ ÖF 34 9. 2. 1884, 38 14. 2. 1884 ja 59 10. 3. 1884.

²⁴ Häm 99 10. 12. 1884.

²⁵ Ks. esim. seuraavat lehdet: Satakunta 48 14. 6. 1884, 49 18. 7. 1884 ja 64 9. 8. 1884. — Ilm 11 26. 1. 1886. — Fredrikshamns Tidning 96 2. 12. 1885. — AU 4 5. 1. 1884 ja AU 12 14. 1. 1884. — HäSa 7 25. 1. 1884. — Laatokka 10 4. 3. 1884. — UStr 29 4. 2. 1884. — AI 155 27. 12. 1884.

²⁶ HäSa 104 30. 12. 1884. — Ks. myös Ilm 21 18. 2. 1886.

²⁷ Satakunta 76 30. 9. 1885, Satakunnan metsästyseuran sihteerin seuran vuosikokouksen, syyskuun 25 p:nä 1885, antama kertomus.

²⁸ Viborgsbladet 165 24. 10. 1885.

tiolta avustusta lainkaan, mutta jotkut kunnat sitä kyllä avustivat.²⁹ Helmikuussa 1884 tiesivät lehdet kertoa seuraavan pikku uutisen. ”Petoeläimien hävittämiseksi Lounais-Suomesta on överstilutnantti R. Thuringin y.m. hakemuksesta myönnetty valtion varoista 1.000 mk.”³⁰ Ylennyksen saaneella Thuringilla oli siksi hyvä nimi senaatissa, että sen varassa oli mahdollisuus saada suurikin rahaavustus. Myös suden metsästyksen taitoa yritti valtiovalta jatkuvasti levittää, mitä osoittaa jo aikaisemmin mainitun lukashi Isotoffin pitäminen valtion palkkalistoilla Evolla.

Tilanne taistelussa rintamaiden susia vastaan oli parin vuoden kuluessa 1880-luvun alussa kokonaan muuttunut. Sanomalehdistön välityksellä oli saatu aikaan uusi yleinen mielipide, joka ei enää pitänyt hukkaa normaaliin elämänmenoon kuuluvana elementtinä, vaan vaarallisena, mutta silti normaalein toimenpitein hävitettävissä olevana vahinkoeläimenä. Sudet eivät enää saapuneet millekään rintamaiden paikkakunnalle Jumalan lähettämänä vitsauksena, vaan nopeasti torjuttavana uhkana. Kaikkialla taisteltiin petoja vastaan ja tuloksia saavutettiin jatkuvasti. Kun aikaisemmin jokainen epäonnistunut yleinen jahti oli lisännyt uskoa petojen voittamattomuuteen, oli nyt jokainen jahtimiesten uusilla, lukasheilta omaksutulla menetelmällä pyydystetty susi tai keväällä hävitetty sudenpesä osoituksena siitä, että hukat todella olivat voitettavissa. Urheilumetsästäjien tulo susia vastaan käytävän taistelun etulinjaan merkitsi myös sitä, että petoja ampumassa ei enää ollut ainoastaan suustaladattavaa esi-isiltä perittyä luodikkoa käyttävä torppari, vaan myös kaupunkilainen herrasmies, jonka kannatti ostaa uudenaikainen metsästysase. Jo 1870-luvulla oli makasiinikivääri päässyt joukkovalmistuksen asteelle ja seuraavalla vuosikymmenellä sitä vielä parannettiin. Aikaisempaan verrattuna tämä tiesi moninkertaistunutta tulinopeutta sekä myös lisääntyntä tarkkuutta.³¹

Uudestisyntyneellä toiminnalla susia vastaan oli myös runsaasti menestystä. Tällöin jouduttiin monilla paikkakunnilla huomaamaan susikannan olleen paljon oletettua pienemmän. Kun Hämeenläänin Metsästysseura verraten suurin uhrauksin oli osallisena Ilamon kankaalle rakennetun susitarhan perustamisessa, ajatuksena oli tietenkin, että tarha palvelisi monet vuodet ja pyytäisi jatkuvasti paikkakunnan susia. Susitarha oli tunnetusti sitä tehokkaampi, mitä vanhempi se oli. Tarhaan meni kuitenkin vain yksi ainoa susi ja sekin monivuorokautisen ajon päätteeksi. Syynä ei suinkaan ollut tarhan viallisuus — kettuja se pyyi runsaasti — vaan se yksinkertainen tosiseikka, että sudet paikkakunnalta loppuivat.³² Kuten Turun, niin Hämeenlinnankaan tienoilla ei oltu osattu ajatella, kuinka pieni paikkakunnan varsinainen susikanta todella oli.

²⁹ *Böök* 1901, s. 18—21. — Ns. kuntain rahastosta antoi kuvernööri seuralle 300 mk, mistä ks. *HäSa* 6. 2. 1883.

³⁰ *UStr* 29 4. 2. 1884. — *Turun Lehti* 15 5. 2. 1884.

³¹ Tiedot löytyvät helposti eri tietosanakirjoista.

³² *Böök* 1901, s. 15—18.

Kun paikallishistorioista pyrkii saamaan selville, koska sudet kullakin seudulla lopullisesti hävisivät, voi todeta sen tapahtuneen linjan Kotka—Kokkola lounaispuolella juuri 1880-luvulla.³³ Vetelissä kerrottiin suden käyneen lammaslau-
man kimppuun viimeisen kerran 1878.³⁴ Samana vuonna maksettiin Kuhmoi-
sessa viimeinen tapporaha sudesta.³⁵ Ilmajoella mainitaan olleen paha susivuosi
1876. Pitäjässä korotettiin tapporaha 1880 sadaksi markaksi sudelta ja karhulta
ja sinä vuonna myös maksettiin näitä rahoja kymmenkunnalle sudenpyytäjälle.
Tämän jälkeen ei kuitenkaan maksuja enää pitäjältä vaadittu, mikä merkinnee
yksinkertaisesti susien loppumista, sillä tuskin olisi noin suurta summaa jätetty
perimättä, jos joku metsästäjä olisi susia pitäjässä onnistunut pyytämään.³⁶ Por-
voon pitäjässä sudet hävisivät lopullisesti 1870- ja 1880-luvuilla. Jo vuonna
1880 pidettiin susikysymystä paikkakunnalla lopullisesti ratkaistuna. Ilmeisesti
tällä todella uskottiin veturin vihellyksen lopullisesti karkottaneen sudet paik-
kakunnalta.³⁷ Vastaavanlainen uskomus esiintyi myös Kangasniemellä, mutta
siellä kansa ”pani merkille, että sudet kaikkosivat Kangasniemen saloilta 1860-
luvun loppuvuosina, ja keksi tälle seikalle selitykseksi sen, että Läsäkosken ka-
navan rakennustöiden pauke muka oli pelästyttänyt harmaaturkit pakosalle”.
Kangasniemen vapautuminen susikannasta näin varhain on mahdollista, vaikka
kunnan kokous vielä 1880 — tosin senaatin kehotuksesta — päätti nostaa su-
den tapporahaa 100 markkaan.³⁸ Liljendalista katosivat sudet 1880-luvulla ja
Helsingin maalaiskunnassa ei suden tapporahoja enää jouduttu maksamaan vuo-
den 1882 jälkeen.³⁹ Täsmällisesti ja luotettavan tuntuisesti ilmoittaa E. Aalto-
nen Tammelan viimeisen suden tulleen ammutuksi 1882, mutta naapuripitäjässä
Somerolla sen sijaan oli vielä 1884 paha susivuosi, viimeinen susi surmattiin
siellä vuonna 1887.⁴⁰

Satakunnan metsästysseuran vuosikertomus syyskuussa 1885 tietää kertoa yh-
teisön päätarkoituksen olevan petoeläinten hävittäminen, mutta yhtään sutta
ei ole tullut tapetuksi koko vuoden aikana seuran alueella. Loimijoen alaosas-

³³ Kokkolan pitäjän yläosan historiassaan Virrankoski asettaa hyvin kyseenalaiseksi
”kuuluiko susi enää tässä käsitellyn ajanjakson päättyessä Kokkolan pitäjän vakinaiseen eläi-
mistöön”. Teoksessa käsitellään ”Kaustisten, Vetelin, Halsuan ja Perhon vaiheita esihistori-
allista ajasta 1860-luvulle”. Tuntuu hieman epäiltävältä, ettei paikkakunnalla olisi ollut
mainitulla vuosikymmenellä enää omaa susikantaa. Tästä ks. *Virrankoski* 1961, s. 404.

³⁴ SKS:n kansanrunousarkisto, Veteli, Väinö Tuomaala 2747, merkitty muistiin 1949,
kertojana Antti Laaksonen, s. 25. 6. 1884. Hän kertoi susien näyttäytyneen sinä vuonna vii-
meisen kerran, kun hänen isänsä teki Tuohimaassa uutta tupaa 1878.

³⁵ *Suvanto* 1965, s. 318—319.

³⁶ *Alanen* 1953, s. 313.

³⁷ *Allardt* 1928, s. 576.

³⁸ *Manninen* 1962, s. 140. — Ks. kirjan lopussa oleva taulukko tapetuista susista Mik-
kelin läänissä, jossa susikanta oli kovin pieni jo 1870-luvulla.

³⁹ *Allardt* 1935, s. 131. Myös Allardt kertoo tarinan rautatienrakennuksesta ja siitä, että
sudet pelkäsivät veturin vihellystä.

⁴⁰ *Aaltonen* 1958, s. 372—373.

tosta kerrottiin: ”Petoeläimistä on susi harvinainen, ilveksiä on myöskin vähä ja etsitään innokkaasti, kettujen tuonti oli vuoden kuluessa hyvin runsas.” Aivan ilmeisesti susikanta Satakunnan länsiosasta oli kokonaan loppunut vuoteen 1885 tultaessa.⁴¹

On tehtävä selvä ero paikkakunnan susien loppumisen ja toisaalta kiertelevien susien esiintymisen välillä. On aivan ilmeistä, että Turun ympäristön susikanta sai lopullisen surmaniskun 1880-luvun alkupuolen tehostetuissa jahdeissa, mutta vielä pitkälle 1880-luvulle riittää tietoja susien vierailuista. Syksyllä 1883 kerrottiin lehdissä uutista, kuinka sudet olivat repineet kolmea kaupungin kesti-kievarille kuulunutta hevosta Iso-Heikkilän mailla aivan Turun läheisyydessä. Kerrottiin myös, että pedot eivät olleet käyneet sitten vuosien 1881—1882 hävitysodan jälkeen niin lähellä kaupunkia. Tammikuussa 1885 uutinen kertoi susia liikkuneen Turun linnan luona, ”niinkuin jäljet lumessa selvästi osoittavat”.⁴² Seuraavana talvena hukkien retket ulottuivat Hirvensaloon ja Kaksker-taan ja vielä maaliskuussa 1888 susi hätyytteli Ruissalossa vankilanjohtaja V. Hjelmanin huvilan isoa vahtikoira, joka kuitenkin pääsi pakoon vainoojaansa porstuaan. Sutta ammuttiin, mutta pimeässä arveltiin laukauksen menneen ohitse.⁴³ Helmikuussa 1883 ammuttiin susi Helsingin eteläsataman edustalla. Samana talvena sudet kiertelivät myös Laajasalossa Helsingin liepeillä.⁴⁴

Kaakkois-Suomi sai kärsiä susista noin vuosikymmenen kauemmin kuin lounainen osa maata. Vehkalahdella kerrotaan pahimman ja pelätyimmän susivuoden olleen 1887. Pedot tappoivat tuolloin kaksi hevosta, 27 lehmää, 91 lam-masta ja kaksi sikaa. Kaikkiaan laskettiin pitäjän menetykset tuona vuotena 5.500 markaksi. Tähän summaan sisältyivät viiden sudenajon lasketut kustan-nukset. Tällä rahamäärällä olisi voitu ylläpitää aikalaisten laskelmien mukaan muutamaa kansakoulua pitkän aikaa. Vuoden 1895 jälkeen ei Vehkalahdella ole kuultu susista mitään, joten sielläkin pahin petojen riehunta-aika ja niiden loppuminen olivat lähellä toisiaan. Useat vehkalahtelaiset olivat sitä mieltä, että kärsityt tappiot olivat lopulta kuntalaisten omaa syytä, sillä tapporahojen suuruus kunnassa oli vain puolet siitä kuin naapuripitäjässä Virolahdella.⁴⁵

Myös Lappeenrannan tienoilta todetaan hukkien hävinneen 1890-luvun puoli-maissa. Vielä 1888 kerrottiin susien käyneen aina kaupungin kaduilla asti.⁴⁶ Parikkalassa järjestettiin viimeinen yleinen susijahti 1886, mutta yksittäisiä susia saattoi pitäjässä liikkua vielä itsenäisyyden aikanakin.⁴⁷

⁴¹ Satakunta 76 30. 9. 1885.

⁴² AT 238 3. 9. 1883 ja Turun Lehti 70 5. 9. 1883. — Nya Pressen 240 4. 9. 1883. — Turun Lehti 8 22. 1. 1885.

⁴³ AT 68 11. 3. 1886. — Turun Lehti 30 10. 3. 1888.

⁴⁴ Hbl 27 2. 2. 1883. — Häm 14 17. 2. 1883.

⁴⁵ Ulvinen 1968, s. 194—195.

⁴⁶ Murto 1929, s. 170. — Lappeenrannan Uutiset 21 13. 3. 1888.

⁴⁷ Vilksa 1926, s. 135—136.

Maamme yleinen tilasto alkaa varsinaisesti vuodelta 1878 ja näin se kattaa juuri ne vuodet, joiden aikana susikanta rintamailta loppui. Tilaston eri luvut tukevat hyvin johdonmukaisesti tietoja, joita kultakin paikkakunnalta on ollut saatavissa.⁴⁸ Vaasan läänissä on viimeinen suurempi tapettujen susien määrä vuodelta 1880, jolloin tapettiin 18 hukkaa. Sen jälkeen viime vuosisadalla siellä surmattiin vain kaksi sutta. Kuopion läänissä olivat hukat loppuneet jo ennen vuotta 1878, sillä tuon vuoden jälkeen siellä tapettiin vain satunnaisesti kulkevia susia. Melkein samaa on sanottava Mikkelin läänistä. 1878—1888 surmattiin siellä vuosittain alle kymmenen sutta, vuonna 1883 yksi ja 1884 ei yhtään hukkaa. Mistä johtui, että sisä-Suomi kautta koko vuosisadan oli susien vähiten vaivaamaa maamme aluetta ja että sieltä susikanta katosi varhaisemmin kuin muualta, sen seikan selvittäminen ei kuulu tämän tutkimuksen piiriin.

Hämeen läänissä olivat susikannan katoamisen rajavuodet selvästi 1885 ja 1886. Edellisenä vuotena kaadettiin kahdeksan ja jälkimmäisenä kaksi hukkaa. Sen jälkeen kului tilaston mukaan kuusi vuotta, jona aikana ei Hämeessä surmattu yhtään sutta. Turun ja Porin läänissä vastaava kehitys tapahtui suurin piirtein samoihin aikoihin. Vuonna 1886 oli tapettujen susien määrä siellä viimeisen kerran yli kymmenen, seuraavana vuonna luku oli seitsemän, minkä jälkeen se ei enää yhtenäkkään vuonna noussut yli kahden. Uudenmaan susitilastossa on aivan ilmeisesti selvä virhe vuoden 1887 kohdalla. Surmattuja hukkia oli tilaston mukaan tuona vuonna 100, mutta oikea luku on todennäköisesti kymmenen samoin kuin edellisenäkin vuonna, sillä vuoden 1887 jälkeen kului seitsemän vuotta, jolloin Uudellamaalla ei tapettu yhtään sutta. Todellisuudessa tuskin olisi voinut olla noin jyrkkää rajaa. Ei tunnu mahdolliselta, että yhtenä vuonna olisi tapettu sata sutta ja siihen ne sitten olisivatkin loppuneet moniksi vuosiksi.

Viipurin läänissä on susitilaston rajavuosi 1890, jolloin viimeisen kerran tapettujen susien määrä nousi toiselle kymmenelle. Vuosina 1892—1893 oli kumpainakin vain yksi ainoa suden kaato. Ensimmäinen vuosi, jolloin Suomessa tilaston mukaan — Oulun lääniä lukuunottamatta — ei kaadettu yhtään sutta, oli vuosi 1898. Vuosi 1894 on siitä merkittävä, että silloin — mikäli tilastoon on luottamista — koko maassa kaadettiin vain neljä sutta ja ne kaikki Viipurin läänissä.

Vertailun vuoksi todettakoon karhukannan säilyneen Kuopion, Mikkelin ja Viipurin lääneissä susia kauemmin. Mikkelin läänissä kaadettiin 1880-luvulla susia 38, mutta karhuja samaan aikaan 66 yksilöä. Seuraavalla vuosikymmenellä oli pyydettyjen mesikämmenten määrä Viipurin läänissä 180 ja Kuopion läänissä 50. Susia kaadettiin samaan aikaan vastaavasti 34 ja kolme.

⁴⁸ Petotilastoista ks. kirjan lopussa olevaa tilastoa surmatuista kotieläimistä ja surmatuista pedoista. Nämä perustuvat Suomen yleiseen tilastoon, jota on julkaistu vuodesta 1880 lähtien säännöllisesti.

Tapettujen susien määrä tilastoissa on luonnollisesti suoraan verrannollinen kotieläinten menetysten kanssa. Ensimmäinen vuosi Vaasan läänissä, jolloin ei kaadettu yhtään sutta oli vuosi 1881. Se on myös ensimmäinen vuosi, jolloin tuosta läänistä ei ilmoiteta menetetyn yhtään sikaa, hevosta eikä myöskään nautaa petojen suuhun. Uudenmaan läänissä loppuivat hevosten ja sikojen menetykset vuonna 1887. Hämeen läänissä loppuivat mainittujen kotieläinten surmat samaan aikaan. Nautakarjaa saattoi jokin yksinäinen vaeltajasusi verottaa vielä silloin tällöin 1890-luvullakin ja Turun ja Porin läänissä on petojen surmaamiksi merkitty vuonna 1897 18 nautaa. Tämä luku oli kuitenkin poikkeuksellisen suuri. Koska karhukanta säilyi Kuopion ja Viipurin sekä osittain Mikkelin läänissä kauemmin kuin susikanta, merkitsi tämä sitä, että nautakarjan ja sikojen menetykset jatkuivat näissä lääneissä vielä senkin jälkeen kun susien uhasta jo oli selvitty.

Metsiemme suurista pedoista ilves säilyi kaikkein kauimmin ihmisen arkisen elämänmenon uhkaajana. Vaikka Turun ja Porin läänissä ei vuosina 1896—1899 kaadettu yhtään ilvestä, niin siellä silti epäilemättä oli vielä näitä petoja jäljellä, sillä mainittuna nelivuotiskautena menetettiin läänissä vielä 1.156 lammasta. Vähiten ilveksiä oli 1890-luvulla ilmeisesti Uudellamaalla, jossa 1890 menetettiin 12 ja vuonna 1894 vain kaksi lammasta. Hämeen läänissä oli pienin surmattujen lampaiden luku vuonna 1890, jolloin se oli 33. Nämä luvut olivat kuitenkin kovin pieniä, jos niitä verrataan vuosisadan loppupuolen huipulukuihin, joka Uudellamaalla oli vuonna 1878 590 ja Hämeessä peräti 1918. Linjan Viipuri—Oulu itäpuolella pysyivät lampaiden menetykset verraten huomattavina vuosisadan lopulle asti. Kaikkiaan surmasivat pedot Suomessa vuonna 1899 2447 lammasta, joista viidennes Oulun läänissä.

Sen jälkeen, kun Tampereen tienoon lastensurmat olivat nostaneet susikysymyksen ajan yhdeksi kipeimmin ratkaisua vaativista ongelmista, oli susien voittamiseen kulunut aikaa vuosikymmenen verran. Maamme arvaamattomimmasta ja uhkaavimmasta pedosta saatu voitto oli varmasti selvästi havaittavissa joka puolella maamme rintamailla: enää ei pedoille tarvinnut maksaa hirvitävää vuotuista veroa. Lapset saivat rauhassa leikkiä kotitanhuvilla, eikä karjaa laitumelle laskettaessa enää tarvinnut joka hetki olla varuillaan. Silti jäi vielä menetysten ajat kokeneen sukupolven mieliin pitkäksi ajaksi pelko, jospa sudet kuitenkin vielä kerran palaavat. Pelon ja metsästä vaanivan uhan väistymiseen tarvittiin monta vuosikymmentä ja uudet sukupolvet.

LÄHDELUETTELO

A. Painamattomat lähteet sekä niiden säilytyspaikka mainittu aina kokonaan a.o. lähdeviitteessä.

B. Sanoma- ja aikakauslehtiä. Nimen jäljessä viitteissä mahdollisesti käytetty lyhenne.

Aamulehti Al	Oulun Viikko Sanomat OVS
Ahti	Pellervo
Aura	Päijänne
Björneborgs Tidning BjT	Päivän Uutiset, Helsinki
Borgå Bladet BoBl	Sanan Lennätin SaLe
Borgå Tidning BoT	Sanan Saattaja Viipurista SS
Dagens Nyheter DN	Sanomia Turusta ST
Ekenäs Notisblad	Satakunta
Finlands Almänna Tidning FAT	Savo
Fredrikshamns Tidning	Savonlinna
Helsingfors Dagblad HD	Suomen Huoneenhallitusseuran Sanomia
Helsingfors Tidningar HT	Suomen Julkisia Sanomia SJS
Hufvudstadsbladet Hbl	Suomen Virallinen Lehti SVL
Hämeen Sanomat HäSa	Suometar Str
Hämäläinen Häm	Tammerfors Aftonblad
Ilmarinen Ilm	Tampereen Sanomat TreSa
Ilmarinen, Vaasa Ilm, Vaasa	Tapio
Kaiku	Turun Lehti
Kansan Ystävä	Turun Viikko-Sanomat TVS
Karjalatar	Uusi Aura UA
Keski-Suomi	Uusi Suometar UStr
Kotkan Sanomat	Vasa Tidning VaT
Kuopion Sanomat	Vasabladet Vabl
Laatokka	Vestra Nyland
Lappeenrannan Uutiset	Viborg Vbrg
Länsi-Suomi	Viborgsbladet
Maamiehen Ystävä MY	Viborgs Tidning ViT
Maiden Ja Merien Takaa	Viipurin Sanomat
Morgonbladet Mbl	Viipurin Uutiset ViU
Nya Pressen	Åbo Posten AP
Otava	Åbo Underrättelser AU
Oulun Lehti	Östra Finland ÖF

C. Kirjallisuus

Aaltonen, Esko (toim.), Someron historia II, Forssa 1958.

- Alanen, Aulis J.*, Etelä-Pohjanmaan talouselämä 1721—1809, Etelä-Pohjanmaan historia IV 2, Vaasa 1949.
- Alanen, Aulis J.*, Ilmajoki vuoden 1809 jälkeen, Vaasa 1953.
- Allardt, Anders*, Borgå sockens historia, Hfors 1928.
- Allardt, Anders*, Liljendal sockens historia, Hfors 1935.
- Arajärvi, Kirsti*, Vesilahden historia, Tampere 1950.
- Böök, A. Th.*, Hämeenläänin Metsästysseura. Sen Sudenjahdit y.m. toiminta 1876—1901, Hämeenlinna 1901.
- Finlands Stats-Kalender för året 1882, Hfors 1881.
- Frosterus, Johan*, Odjuren i Pudasjärvi, Kongl. Finska Hushållningssällskapet Handlingar I, Åbo 1803.
- Godenhjelm, Uno*, Minnen från vargären i Åbo län 1880—1882, Hfors 1891.
- Gustafsson, G. W.*, Kaksi Surullista laulua, Hämeenlinna 1881, HYK.
- Gustafsson, G. W.*, Kymmenen nuoren lapsen Surullinen kuolema, jotka sudet ovat surmanneet viimekuluneina aikoina Länsi-Suomen rannoilla Turun läänissä, Turku 1880, HYK.
- Harmaja, Leo*, Mikkelin lääni 1831—1931, Porvoo 1936.
- Jokipi, Mauno* (toim.), Saarijärven kirja, Pieksämäki 1963.
- Jutikkala, Eino* (toim.), Suomen historian kartasto, Porvoo-Hki 1949.
- Jutikkala, Eino*, Suomen talonpojan historia, Porvoo 1942.
- Jutikkala, Eino*, Sääksmäen pitäjän historia, Jyväskylä 1934.
- Karste-Liikkanen, Greta*, Pietari-suuntaus kannakselaaisessa elämäntentässä 1800-luvun loppupuolelta vuoteen 1918, Kansatieteellinen arkisto 20, Forssa 1968.
- Kaselius, F. A.*, Kaksi Laulua Nuorisolle. Ensimmäinen: Marssin-sanoja Lounais-Suomen susien hävitys-jahtiseuralle. Toinen: Alfreitin Plyijyryppy morsiamensa huoneessa. Turku 1882, HYK.
- Kaselius, F. A.*, Susien surkuttavainen tuho työ eli Äitin itkeväinen ääni suden syöneen lapsen yli, tahi värssyt joita murhe mielin hyräili . . . , Hki 1881, HYK.
- Kaukovalta, K. V.*, Hämeen läänin historia II, Hämeenlinna 1931.
- Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus koiraveron suorittamisesta. Annettu Helsingissä, 14 p:nä Joulukuuta 1894.
- Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus metsästyksestä ja otuksen pyynnöstä Suomessa. Annettu Helsingissä, 10 p:nä Helmikuuta 1868.
- Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus veron maksamisesta koirista. Annettu Helsingissä, 20 p:nä Toukokuuta 1878.
- Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus 20 p:nä Toukokuuta 1878 annetun, veron maksamista koirista koskevan asetuksen käyttämisestä. Annettu Helsingissä 20 p:nä Marraskuuta 1882.
- Keskitalo, Oiva*, Hausjärven historia, Hämeenlinna 1964.
- Kiuru, Paavo*, Kivennapa, Pieksämäki 1952.
- Kojo, Viljo*, Taiteen tie on pitkä, Keuruu 1960.
- Koskinen, Yrjö*, Kertomus Hämeenkyrön pitäjästä, Suomi 1851, Hfors 1852.
- Koukkula, Tuomo*, Vanhan-Ruoveden historia II:1, Vammala 1967.
- Kulha, Keijo K.*, Sysmän pitäjän historia III, Jyväskylä 1966.
- Laurinmäki, Heikki*, Askolan historia I, Porvoo 1957.
- Malmstedt, Johan Jacob*, Grunderna till Pusula Kapell-boers godkända Björn- och Vargskall, Hfors 1836, uusi painos 1861, jolloin kansilehdellä seuraava teksti: Anvisning om särskilda godkända sätt till Skadedjurs fångande och fällande.
- Malmstedt, Jakob Johan*, Perustukset Pusulan Kappelin miesten hyväksi löytyyn Karhun ja Suden Jahtiin, Hki 1837, uusi painos otettu 1861, jolloin kansilehdellä seuraava teksti: Osoitus eräisiin hyviksi katsottuihin keinoihin metsien petoja pyytää ja hävittää.

- Manninen, Antero*, Kangasniemen historia II, Pieksämäki 1962.
- Metsästyskirja I*, Petoeläinten ja Ryöstölintujen jahdista, Hki 1878. (*Metsästyskirja I* 1878.)
- Munsterhjelm, Ludv.*, Pohjolan pedot, Hki 1946.
- Murto, T. G.*, Lappeen pitäjän historia II, Lappeenranta 1929.
- Mäntylä, R. A.*, Raision historia II, Turku 1965.
- Neuvoja Suttien ja Ilvesten pyytämiseen. Suomensos, Hki 1881 (Neuvoja 1881).
- Poppius, Liisa* ym., Juvan historia, Pieksämäki 1957.
- Salokas, Eino*, Liperin pitäjän historia vuosina 1809—1930 I, Hki 1930.
- Saura, A.*, Suden suussa . . . , Kotoseudun Joulu 1973, Salo 1973.
- Schulman, Hugo* och *Nordenstreng, Sigurd*, Finska kadettkårens elever och tjänstemän, biografiska anteckningar 1812—1912, Hfors 1912.
- Seppä, Väinö*, Säkkijärvi kautta aikojen, Hki 1952.
- Seppänen, Unto*, Pyörivä seurakunta, Hki 1930.
- Seppänen, Unto* ym., Valkjärvi Pitäjä kohtaloitten Kannaksella, Lahti 1953.
- Sirén, Olle*, Pernå sockens historia II:1, Hfors 1965.
- Soininen, Arvo M.*, Vanha maataloutemme, Maatalous ja maatalousväestö Suomessa perinnäisen maatalouden loppukaudella 1720-luvulta 1870-luvulle, Hist.tutk. 96, Forssa 1975.
- Statistisk Årsbok för Finland 1883, Hfors 1883.
- Suomen kartta, Maanmittaushallituksen toimittama, Hki 1923.
- Suomen metsästys, toim. Yrjö Ylännä, Suomen tiedettä n:o 9, Hki 1950. (Suomen metsästys 1950.)
- Suomenmaan tilastollinen vuosikirja 1884—1886, Hki 1884—1886.
- Suomus, Heikki*, Eräs susimuisto viime vuosisadalta, Riista ja Kala, Erämiesten vuosikirja, Hki 1970.
- Suvanto, Seppo*, Kuhmoisten historia, Lahti 1965.
- Tidskrift för Jägare och Naturforskare 5 Maj 1834, Stockholm.
- Tommila, Päiviö*, Nurmijärven pitäjän historia II, Vammala 1959.
- Tommila, Päiviö*, Suomen lehdistön levikki ennen vuotta 1860, Porvoo-Helsinki 1963.
- Ulvinen, Arvo*, Karhusta ja sudesta Vehkalahdella viime vuosisadalla, sisältyy Vehkalahden pitäjänkirja I:een, jonka ovat toimittaneet Matti Punttila ja Jorma Manninen, Ankkapurha VI, Myllykoski 1968.
- Wallenius, K. M.*, Hukanajo, sisältyy kokoelmaan Pohjoiset erätarinat, toim. Veikko Huovinen, Keuruu 1968.
- Valtiopäiväasiakirjat 1877, 1882.
- Wartiainen, Eliel*, Karjalaisia metsämiehiä, Karjalan kirja (toim. Iivo Härkönen), Porvoo-Hki 1932.
- Viika, Impi*, VPL Pyhäjärvi, Turku 1950.
- Vilkuna, Kustaa*, Varsinaissuomalaisen kansanomaisesta taloudesta ja kulkuneuvoista, Varsinais-Suomen historia III 2, Porvoo 1935.
- Vilka, M.*, Parikkalan historia I osa, Käkisalme 1926.
- Wirlander, Kaarlo*, Herrasväkeä Suomen säätyläistö 1720—1870, Hist.tutk. 93, Hki 1974.
- Virkkala, K.* ym., Suur-Uvilan historia I, Pori 1967.
- Virrankoski, Pentti*, Kokkolan pitäjän yläosan historia, Kokkola 1961.
- Virtanen, E. A.*, Sudenpyyntineuvojen lukumääristä eri paikkakunnilla maassamme 1830-luvun puolivälissä, Suomen Museo XXVII—XXVIII 1920—1921.
- Ylännä, Yrjö*, (toim.), Suomen Metsästys, Suomen tiedettä n:o 9, Hki 1950. (Suomen metsästys 1950.)
- Ypjä, Forssa 1926.

Jouko Teperi:

WÖLFE ALS GEFAHR FÜR DIE BEWOHNER DER KERNGEBIETE IM FINNLAND DES 19. JAHRHUNDERTS

1. *Hauptlinien des Wolfproblems*

Im Wolfproblem von Finnland bildet das 19. Jahrhundert ein klar umrissenes Ganzes. Es was das letzte Jahrhundert, in dem Raubtiere noch im ganzen Land Leuten Angst einjagten und ihrem friedlichen Leben drohten. In den Kerngebieten unseres Landes erreichte die Gefährdung durch Wölfe ihren Höhepunkt in den 80er Jahren, doch wurden die Wölfe in diesen Gebieten bis zum Ende des Jahrhunderts ausgerottet. Die meisten Schäden verursachten die Wölfe — im Gegensatz zu den Erwartungen des Forschers — in Varsinais-Suomi, Häme, Uusimaa und im Bezirk Viipuri, d.h. den Kerngebieten von Finnland. Um die Mitte des Jahrhunderts war das vom Meer umgebene Åland viele Jahrzehnte lang frei von Wölfen. In Mittel- und Nordfinnland bildete gegen Ende des Jahrhunderts der Bär dem Vieh eine grössere Gefahr als der Wolf. Der Mensch in seinem alltäglichen Leben war durch den Wolf mehr gefährdet als durch den Bären. Als in strengen Wintern die Gefahr durch Wölfe bei zunehmender Kälte nur grösser wurde, hielt der Bär Winterschlaf. Selten drohte der Bär dem Menschen im Haus und Hof, aber in kalten Wintern und manchmal auch im Sommer war in vielen Gegenden der Wolf ein um Wohnhäuser ständig geschener Gast. Der Bär drohte dem Menschen gewöhnlich nur in klar definierbaren Verhältnissen, aber der Wolf konnte jeden Augenblick angreifen. Überall in Süd- und Mittelfinnland tötete der Luchs Kleinvieh, vor allem Schafe. Das Volk glaubte das ganze Jahrhundert hindurch, dass der Luchs ohne Ursache ein Kind angreifen und töten konnte. Im Norden des Landes waren die Renttiere am schlimmsten vom Vielfrass gefährdet. — Die Anzahl von Wölfen variierte zu verschiedenen Zeiten in verschiedenen Teilen des Landes, denn jedes Jahr war nicht nach Ansicht des Volkes ein "Wolfjahr". In den 80er Jahren gab es in unserem Land westlich der Linie Oulu—Käisalmi etwa 500 Wölfe. Zur Winterzeit konnten sich die Wölfe in Scharen bewegen. Das war der Fall vor allem am südlichen Küstengebiet, wo man Scharen von mehr als 10 Wölfen sehen konnte. Es wurden Geschichten erzählt, nach denen man Scharen von 30 Wölfen gesehen hätte, aber sie müssen wohl als Übertreibungen angesehen werden.

2. *Unsicherheit auf Landstrassen*

Wenn man bei grosser Kälte im Winter und gar zur Nachtzeit vor 1890 in unserem Land zu fahren hatte, musste man immer damit rechnen, mit Wölfen in Berührung zu kommen. Schon im Oktober konnten die Raubtiere Reisende verfolgen. Oft begehrten Wölfe nur den Hund des Reisenden, und dieser konnte sich retten, indem er seinen Hund opferte. Manchmal warf der Fuhrmann den Wölfen Fleisch und wurde so seine Verfolger los. Das Pferd griffen Wölfe seltener an, meistens blieb auch der Fuhrmann ungestört. Auf dem Eis war es möglich, dass ein vorgespanntes Pferd den Wolf einholte und tottrat. Die

meisten Pferde dürften jedoch vor dem Wolf oder zumindest vor einer Wolfschar Angst gehabt haben. Oft schlossen sich Fuhrmänner aus Angst vor Wölfen zusammen. Am meisten gefährdet war ein Fussgänger auf der Landstrasse. Es wurden Geschichten erzählt, nach denen Wölfe einsame Reisende aufgefressen haben sollen. Erst nach dem Bau der Eisenbahn wurden Leute von der Gefährdung durch Wölfe befreit, als es galt, im Winter längere Strecken zu fahren.

3. Hausfriedenbruch durch Wölfe

Strenge Kälten brachten die Wölfe dazu, um Wohnhäuser zu streifen. Auf dem Hof holte der Wolf gewöhnlich den Hund. Es ist auch passiert, dass ein nach dem Hund rennender Wolf in das Haus hineingekommen ist. Bei strenger Kälte versuchten Wölfe in Viehställe zu kommen und manchmal gelang es ihnen auch, darin u.a. Schafe zu töten. Oft griffen Wölfe auch Menschen im Hof an, und diese mussten sich mit offenem Feuer schützen. Wölfe konnten auch durch das Fenster nach Kindern schauen, die allein in der Stube gelassen waren. Einige Alte wurden im 19. Jahrhundert von Wölfen in der Nähe des Hauses umgebracht. Auch im Sommer streiften Wölfe in der Nähe von Wohnhäusern und brachten jährlich Hunderte von Schweinen um. Im Winter konnten Wölfe auf Strassen von Städten laufen und noch in den 80er Jahren des 19. Jahrhunderts waren Wölfe im Winter auf dem Domplatz in Turku zu sehen. Auch in Höfen von Stadthäusern suchten sie nach Hunden.

4. Wölfe verursachen Not und Armut

Die Anzahl der von Wölfen umgebrachten Haustiere war in vielen Gegenden gross. Es konnte passieren, dass das ganze Vieh eines Kleinbauern von Wölfen aufgefressen wurde. Besonders das Auskommen von Pächtern war gefährdet, wenn Wölfe ihr einziges Pferd oder sämtliche Kühe geholt hatten. Manchmal musste danach die ganze Familie Betteln gehen. Nur sehr selten wurde für verlorene Tiere ein Ersatz bezahlt. Das wurde jedoch in der Stadt Käkisalmi gemacht, deren Vieh zusammen weidete. Auch in Uusikirkko auf der Karelischen Landenge wurde mit dem Beschluss der Gemeindeversammlung nach den Übeltaten eines verrückten Wolfes ein Ersatz aus den Mitteln der Gemeinde bezahlt.

5. Wolfsjagd war Glückssache

Nachdem ein Wolf jemandem Schaden zugefügt hatte, musste ein Beamter, der sich den Jagdvogt nannte, Massnahmen ergreifen. In der Praxis hatte sich das Amt des Jagdvogtes schon bis zum Anfang des 19. Jahrhunderts verändert und er war der Gehilfe des Amtmanns geworden, eine Art Ortpolizist. Da man oft nichts anderes zu tun wusste, wurde eine Wolfsjagd veranstaltet, an der sich in der Theorie alle Männer der Gemeinde beteiligen mussten. Im Laufe des Jahrhunderts wurden in den Gemeinden Hunderte und aber Hunderte von solchen Wolfsjagden veranstaltet, doch gelang es äusserst selten, einen Wolf zu erlegen. Die darauf verwendete Zeit ging verloren, meistens boten sie nur eine Gelegenheit zur Sauferei. Vielfach ging es nur darum, die Raubtiere in die Nachbargemeinde zu jagen, wo das eigene Vieh nicht gefährdet war. Die Wolfsjagden wurden vom gemeinen Mann kaum als sinnvolle Arbeit empfunden. — Mit passiven Fangmitteln, wie etwa Wolfsgruben, hatte man oft mehr Erfolg. An einigen Orten wurden Wölfe hauptsächlich gefangen, indem man sie mit vergifteten Lüdern anlockte. Am Luder erschossen wurden sie verhältnismässig selten. Fangeisen waren besonders beliebt und erfolgreich in Mittelkarelien. — In Nord- und Ostfinnland, wo es nur wenige Wege gab, wurde der Wolf beim weichen

Schnee mit Schiern verfolgt, wobei er ermüdete und daher auch mit Schistock umgebracht werden konnte. Wo es mehr Wege gab, war die Wolfsjagd aussichtslos, da der Wolf schnell fliehen konnte. Oft wurden Wölfe mit einem Ferkel als "Lockvogel" verfolgt. Das Ferkel wurde im Schlitten zum Quicken gebracht, und es wurde geglaubt, dass der Wolf den Jägern auf dem Wege nachzurennen begann. Äusserst selten war diese Jagd erfolgreich. — Am wenigsten eine Glückssache war es, Wölfe zu fangen, indem man ihre Jungen im Frühjahr suchte. Der Wolf warf Junge im Mai, die den ganzen Juni im Nest lagen. Es war auf Grund von bestimmten Zeichen möglich, das Nest zu lokalisieren. Wo Wölfe auf diese Weise gefangen wurden, hatte man immer den besten Erfolg. Oft fand sich ein Nest ganz in der Nähe von Wohnhäusern. — Wolfsjäger waren das ganze Jahrhundert hindurch angesehene Personen. Besonders in Karelien und Häme waren viele bekannte Jäger. Dagegen in Varsinais-Suomi gab es sie kaum mehr gegen Ende des Jahrhunderts. — Bis zum Jahr 1868 wurde vom Staat für jeden erlegten Wolf ein Kopfgeld bezahlt, das jedoch ganz unbedeutend war. Von da an waren die Gemeinden für das Kopfgeld verantwortlich; obwohl die meisten Gemeinden für die erlegten Wölfe das ganze Jahrhundert hindurch etwas bezahlten, variierten die Summen sehr auch an benachbarten Orten. — In unserem Land fehlte es keineswegs an Mitteln, Wölfe auszurotten. Bis zum Ende des Jahrhunderts hatten alle jedoch einen Nachteil: keines von ihnen führte zu dem endgültigen Ziel. Noch in den 80er Jahren glaubte man, dass es überhaupt unmöglich sei, Wölfe auszurotten. Durch die Schwierigkeit und Aussichtslosigkeit der Wolfsjagd wurde nur die ständige Gefahr hervorgehoben, die die Wölfe der Bevölkerung bildeten.

6. *Wölfe als Naturkraft*

Die Wölfe durften meistens relativ ungestört bleiben, ohne dass jemand sie verfolgte. In Zeitungen wurde ständig geklagt, dass man nicht einmal den Versuch unternahm, Wölfe zu fangen. Der Grund zu dieser scheinbaren Unfähigkeit war vor allem, dass die Wolfsjagd meistens besonders im Sommer als eine unfruchtbare Angelegenheit empfunden wurde. Obwohl es gelungen wäre, Raubtiere zu erlegen, glaubte man immer, dass irgendwoher neue kämen. Als in der Gemeinde Paimio nahe bei Turku besonders viele Wölfe erlegt wurden und die gehobenen Kopfgelder ihre Wirkung bewiesen, wurde unverzüglich der Beschluss gefasst, das Kopfgeld zu senken, damit die Gelder für ein Haus nicht zu hoch würden. Eine Zeitung in Turku schrieb noch 1881: "Jetzt hat man sich vorgenommen, Raubtiere zu erlegen und bald wird bei uns eine grosse Jagd zu demselben Zweck veranstaltet. Soweit ist alles gut, aber wir glauben, dass die Situation nicht für viele Jahre verbessert wird; wenn es jetzt gelingen sollte, die Raubtiere auszurotten, erscheinen später andere bei uns . . ." Es wurde also geglaubt, dass man gegen Wölfe auf lange Sicht nichts machen konnte. Wölfe waren wie eine Naturkraft. Sie konnten mit einem Gewitter verglichen werden, vor dem man sich schützen kann, das man aber nicht aus der Welt schaffen kann. Nach der vorherrschenden Meinung waren die Wölfe eine Geissel Gottes, ein Teil der Schöpfung. Auch mit Zaubermitteln wurde versucht, sich vor Wölfen zu schützen. An einigen Orten wurde geglaubt, dass auch der Wolf über Zauberkünste verfügte. Wenn jemand im Frühjahr seine Jungen tötete, holte der Wolf im Sommer von ihm ebenso viele Schafe. Diese Denkweise macht verständlich, warum man Wolfsjunge nicht immer fangen wollte und warum auch Wolfsjagden als unfruchtbar empfunden wurden. Letzten Endes sei es jedoch unmöglich, Wölfe abzuwehren. Jeder Sieg über sie sei ein Sieg von Pyrrhus.

7. *Wölfe töten Kinder*

Dass die Wölfe auch Kinder angreifen konnten, jagte den Menschen die grösste Furcht

ein. Die ersten präzisen Angaben über einen derartigen Vorfall im 19. Jahrhundert kommen von Kaukola, der Nachbargemeinde von Käkisalmi, wo ein Wolf im Januar 1831 die vierjährige Tochter des Pächters Pärnänen überfiel und auffrass. Im Februar holte ein Wolfe etwa 10 km von dem zuletzt genannten Haus entfernt einen zehnjährigen Jungen um 6 Uhr am Morgen vor der Haustür. Im März holte ein Wolf ein Mädchen vor der Haustür um 8 Uhr am Abend. Nach einer Pause von einem halben Jahr holte ein Wolf einen 14-jährigen Hirtenjungen und kurz vor Weihnachten einen fünfjährigen Jungen. Im folgenden Sommer brachte das Raubtier in derselben Gegend vier Opfer um, von denen eines eine Erwachsene war, eine Witwe. Das ist einer der wenigen Fälle, wo der Wolf mit Sicherheit einen Erwachsenen getötet hat. Tollwütige Wölfe waren eine Sache für sich. Der Wolf in Kaukola überfiel Menschen sowohl am Morgen wie am Tag oder am Abend, auch die Jahreszeit spielte keine Rolle, er brachte Menschen sowohl im Sommer als auch im Winter um. — In der Gemeinde Kemiö in Varsinais-Suomi war in den 30er Jahren des 19. Jahrhunderts ein besonderer Wolf, der im Winter 1836 anscheinend drei Kinder umbrachte. — In der Grenzgemeinde Kivennapa trat im Mai 1839 ein gefürchteter Wolf zum erstenmal in Erscheinung, der im Laufe von zehn Jahren — offenbar ein und derselbe Wolf — etwa 20 Kinder und einen Erwachsenen umbrachte. Es ist offenbar, dass dieser Wolf auch auf der russischen Seite viele Schäden zufügte. All das geschah in der Entfernung von etwa 30 km von Petersburg, der Hauptstadt des Reiches. Der Wolf in Kivennapa brachte nur im Sommer um und überfiel Kinder nur wenn das Vieh weidete. Kivennapa gehörte zu dem sog. Donationslandgebiet, wo Bauern keine Schusswaffen besitzen durften. Unter diesen Umständen musste man versuchen, den Wolf mit Netzen und Speeren zu fangen.

Tollwütige Wölfe wurden vom Volk für verrückt oder verzaubert gehalten. Für sie war typisch, dass sie blindlings jeden Menschen oder jedes Tier bissen, denen sie begegneten. Ein solcher Wolf wurde im Mai 1844 in Muolaa auf der Karelischen Landenge gesehen. Durch die Stadt Viipuri lief im Mai 1856 ein verrückter Wolf, der erst in der Entfernung von 25 km von der Stadt erlegt werden konnte, nachdem er schon viele Menschen gebissen hatte. 1865 streifte wieder ein tollwütiger Wolf in der Umgebung von Viipuri. "Der Wolf biss viele Kühe auf vielen Bauernhöfen, die alle starben . . . und wenn er sich einem Dorf näherte, begannen alle Leute zu fliehen und er biss jeden, dem er begegnete . . . und mit Pferden wurde von Dorf zu Dorf gemeldet, jetzt käme der verrückte Wolf." Endlich gelang es, den Wolf zu erlegen und er wurde begraben, ohne geschunden zu werden. In der Gemeinde Uusikirkko beschädigte ein verrückter Wolf 1881 in drei Stunden sechs Menschen, 50 Kühe und mehr als zehn Pferde. In der Gemeinde Liljendahl in der Nähe von Porvoo überfiel ein tollwütiger Wolf mehrere Menschen und Pferde 1856. Schliesslich wurde er von einem Pächter mit einer Axt getötet.

In der Gegend von Tampere überfiel ein Wolf 1877—1878 in einem verhältnismässig begrenzten Gebiet von drei Gemeinden insgesamt zehn Kinder. Eines von diesen ist mit dem Leben davongekommen, das Schicksal von zwei Kindern ist unsicher. Besonders gern überfiel dieser Wolf eine Kinderschar und wählte eines von den spielenden Kindern zu seinem Opfer. Der Wolf überfiel Kinder, ohne sich für Schafe zu interessieren, die daneben weideten.

8. Kindertötungen in der Gegend von Turku 1880—1882

Das allergrösste Aufsehen erregten die Tötungen von Kindern in der Gegend von Turku 1880—1882. Während dieser zwei Jahre brachten Wölfe im Zentrum der ältesten materiellen und geistigen Kultur des Landes wenigstens 24, unter Umständen sogar 30 Kinder um. Die Übeltaten sind offenbar zwei Raubtieren zuzuschreiben. Der eine wurde im Winter 1880—81 in Halikko erlegt, der andere erst im Winter 1882. Die beiden Wölfe waren sehr

frech und sie überfielen ihre Opfer nicht selten in Gegenwart von Erwachsenen und griffen auch grosse Kinderscharen an. Die Ereignisse in der Gegend von Turku zeigten, wie hilflos Menschen in der Bekämpfung der Wölfe waren, denn die verschiedensten Massnahmen zur Tötung der Raubtiere hatten lange keinen Erfolg. — Gerade am Anfang der 80er Jahre scheinen die Wölfe im ganzen südlichen Finnland verwildet zu sein, denn überallher kamen Nachrichten, Wölfe hätten besonders Kinder angegriffen. Nachweislich wurden jedoch keine Menschenopfer verloren, obwohl die Zeitungen über viele derartige Fälle als Gerüchte schrieben.

9. *Wie der Wolf umbrachte*

Ein vierbeiniges Tier, zum Beispiel ein Renntier oder einen Elch greift der Wolf am Hals an. Einen Menschen überfällt der Wolf immer von vorne und versucht ihn umzuwerfen. Danach greift er ihn an der Brust an und bringt ihn weg. Eigentlich versuchte der Wolf nicht, sein Opfer zu töten. Viele Kinder waren noch am Leben, als sie gerettet wurden. Es wird auch über Fälle berichtet, wo das Kind unbeschädigt geblieben ist, obwohl der Wolf es eine lange Strecke geschleppt hat. Manchmal konnte der Wolf sein Opfer sogar in die Entfernung von sieben Kilometern tragen. — Ein Wolf, der in eine Grube in einen geschlossenen Raum geraten ist, scheint an einer gewissen Klaustrophobie zu leiden und ihre Raubtiereigenschaften zu verlieren, und es ist nicht bekannt, dass er in so einer Lage hilflose Menschen oder Tiere umgebracht hätte. Man kann jedoch nicht sagen, dass dieses bewiesen wäre.

10. *Warum Wölfe verwildet waren und wie die Gefahr abgewehrt werden könnte*

Die Kindertötungen in Turku erregten in Finnland ungeheures Aufsehen und in der Presse wurde lebhaft diskutiert, warum Wölfe verwildet waren. Eine bedeutende Veränderung in den Verhältnissen auf dem Lande war geschehen, als im Mai 1878 die Verordnung über die Hundesteuer gegeben worden war, nach der man auch auf dem Lande für den Hofhund eine Steuer von 2 M bezahlen musste. Dieses hatte mit einem Schlag die Anzahl der Hunde auf dem Lande reduziert. Es wurde zugegeben, dass die Hundesteuer ein Irrtum war, und 1882 wurde sie auf dem Lande beseitigt. Das neue Jagdgesetz 1868 hatte die Wildtiere in der Zeit 15. 3.—9. 8. geschont, ausserdem durften nur Landbesitzer jagen oder die, die die zuständige Erlaubnis hatten. Die Jagd im Frühjahr hatte aufgehört, weshalb der Wolf wagte, in die Nähe der Dörfer zu kommen. Nach dem neuen Gesetz waren auch die Gemeinden nicht mehr verpflichtet, Wölfe zu rangen. Als eine Ursache galt, dass es in Turku keine Berufsjäger gab. All das brachte mit sich, dass Wölfe so gut wie gar nicht verfolgt wurden und es wurde überhaupt nicht für möglich gehalten, sie loszuwerden. Die Presse wollte eine starke öffentliche Meinung bilden, um die Wölfe zu zerschlagen. Es wurde an Behörden und an Eltern von Kindern appelliert. Die letzteren wurden angeklagt, dass sie nicht genug für die Kinder sorgten. Die Presse verkündete, dass es sich um eine nationale Schande handelte, die unseren guten Ruf in ganz Europa ruinieren würde. Wenn das Problem nicht unverzüglich gelöst werden könnte, würde Finnland als kein Kulturstaat länger gelten. — In Turku wurde ein öffentliches Einsammeln von Mitteln veranstaltet, um die Gefahr der Wölfe abzuwehren. Auch mit Bänkelliedern wurde versucht, die öffentliche Meinung gegen Wölfe zu richten. Die Regierung des Landes versprach 500 M für den, der einen dieser Wölfe erlegen würde. Es wurde vorgeschlagen, dass Soldaten auf die Jagd geschickt würden. Es wurde auch verlangt, dass russische Wolfsjäger herbeigeht werden, da die Finnen nicht in der Lage wären, die Raubtiere zu erlegen.

11. *Die Wölfe von Turku werden bekämpft und besiegt*

Die Gemeinden, in denen Wölfe Schäden verursacht hatten, versuchten, die Raubtiere aus eigener Initiative zu bekämpfen. Es wurden Wolfsjagden organisiert, Kopfgelder gehoben, Fanggeräte bereitgestellt, Luder vergiftet und im Frühjahr Wolfsjunge im Wald gesucht. Die Massnahmen waren erfolgreich, doch gelang es nicht, die Kindermörder zu erwischen. In Turku wurde ein Bürgerausschuss gegründet, um den Kampf gegen die Wölfe zu leiten, aber er konnte nicht vieles erreichen. Der Staat gewährte in Wolfgebieten gehobene, besonders grosse Kopfgelder, lud den bekannten Jäger Ignoi Vornanen von Korpiselkä an der östlichen Grenze nach Turku auf die Jagd ein und bestimmte Aleks. Hintze zum Führer der Jagd. Da der Staat für erlegte Luchse ein ebenso grosses Kopfgeld wie für Wölfe versprochen hatte, konzentrierte sich Vornanen ganz auf die leichtere Luchsjagd und erlegte 23 Luchse, aber keinen Wolf. Auch von Hintze wurden die Kindermörder nicht erlegt. Im Winter 1880—81 gab es wenig Schnee und die Wolfsjagd war um so schwieriger. — Als die Übeltaten der Wölfe im Sommer 1881 fortfuhren, wurde von der Regierung ein Komitee mit kurzfristiger Arbeitszeit gesetzt. Im November 1881 machte das Komitee dem Senat einen Vorschlag zur Lösung des Problems. Nach Finnland mussten von Russland Wolfsjäger geholt werden, denen sollte man rechtzeitig Soldaten zur Hilfe geben, und wenn es viel Schnee gäbe, sollte man auch karelische Jäger herbeiholen. Es wurde besonders betont, dass es wichtig wäre, einen guten Führer für die Jagd zu finden. Auch die Wichtigkeit grosser Kopfgelder wurde hervorgehoben. Zum Führer der Jäger wählte der Senat Major A. R. Thuring von dem Bataillon Oulu. Auch freiwillige Jäger kamen nach Südwestfinnland, gelockt von grossen Belohnungen. Den weitesten Weg hatten die gehabt, die von Arkangel in Russland kamen. Dank allen diesen Massnahmen wurden die Kindermörder im Winter 1881—82 umgebracht. Die Eingriffe der von Major Thuring geleiteten Truppen trugen am entscheidendsten dazu bei, dass die meisten Wölfe des Ortes erlegt wurden. In dem genannten Winter wurden in der Gegend von Turku insgesamt 12 Wölfe erlegt, d.h. praktisch alle erwachsenen Wölfe. Das Ergebnis war gut, denn der Winter 1881—82 war ungewöhnlich mild gewesen.

12. *Die Wölfe in Kerngebieten werden ausgerottet*

Die Handlung der russischen Jäger zeigte, dass die Wolfsjagd keineswegs eine Glückssache zu sein brauchte, sondern dass man Wölfe rational fangen könnte. Gelegentlich hatte man in Finnland auch früher Wölfe mit derselben Methode gefangen, was sich jedoch nicht herumgesprochen hatte. Jetzt hatten die Kindertötungen in der Gegend von Turku die öffentliche Meinung erweckt, und weil das Problem erfolgreich gelöst worden war, wurde auf allen Seiten geglaubt, dass die Wölfe wirklich ausgerottet werden könnten. Die russischen Jäger blieben für mehrere Jahre in Finnland, sie waren sowohl im Dienste des Staates als auch bei privaten Leuten. Zu dieser Zeit wurden überall in Finnland Jagdgesellschaften gegründet, die Wolfsjagden organisierten. Jäger wurden in Finnland für einige Jahre geradezu Nationalhelden. Mit der Zeit wurden die Wolfsjagden als Pflicht der Jagdgesellschaften angesehen. Der Staat gewährte Zuschüsse, um die Wolfsjagd anzuregen. — Das Land südwestlich der Linie Kokkola—Kotka wurde nach den 80er Jahren des 19. Jahrhunderts von Wölfen befreit. Der Südosten des Landes befreite sich von Wölfen ein Jahrzehnt später.

Statistik über einige getötete Haustiere und einige getötete Raubtiere in verschiedenen Bezirken in den Jahren 1878—1899.

